B I B L I O T H E C A

S C R I P T O R V M   G R A E C O R V M   E T   R O M A N O R V M

T E V B N E R I A N A

1234

Q. HORATIVS FLACCVS
OPERA

EDIDIT

D. R. SHACKLETON BAILEY

EDITIO STEREOTYPA
EDITIONIS QVARTAE (MMI)

BEROLINI ET NOVI EBORACI
WALTER DE GRUYTER MMVIII

∞ Gedruckt auf säurefreiem Papier,
das die US-ANSI-Norm über Haltbarkeit erfüllt.

ISBN 978-3-11-020292-2

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in
der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten
sind im Internet über http://dnb.d-nb.de abrufbar.

Printed in Germany
Druck und Bindung: AZ Druck und Datentechnik GmbH, Kempten

PRAEFATIO

Quod ad Horatii codices attinet, eis quae C. O. Brink in *Artis Poeticae* editione[1] disputavit longe maximam partem assentior. Quos igitur adhibui, hi sunt:

B = Bernensis 363 s. IX-X

C et **E = Monacensis lat. 14685** s. XI–XII. Duo in unum coniuncti qua ratione distinguantur, post Klingnerum Brink dilucide exposuit.[2]

K = cod. S. Eugendi (St. Claude), Dép. Jura (Bibl. Municipale), n. 2 s. XI primum a Vollmero introductus.

B et C affines, accedente quidem sed coniunctione minus arta K, eumque consensum magni ponderis esse debere satis constat.

A = Parisinus lat. 7900A (pars abscissa in civica Hamburgensi bibliotheca collocata est) s. IX–X

a = Ambrosianus O. 136 sup. s. IX–X

Par plerumque concors tum demum si quando dissident separatim laudavi.

R = Vaticanus Reg. lat. 1703 s. IX

V = Blandinius sive Blandinianus vetustissimus cum tribus contubernalibus in bibliotheca PP Benedictorum S. Petri

1 *Horace on poetry* II (1971), 1–43. Vide etiam id. III (Epist. II), 1 sq. nec non ea quae nuperrime scripsit R. J. Tarrant in *Texts and transmission* ed. L. D. Reynolds (Oxonii, 1983), 182–6.

2 Op. cit. II, 4–6: 'Prolonged work ... convinced me that in principle Klingner was right when he based the distinction between C and E on the use of two different sources rather than on the putative difference of scripts, inks, and dates; see F. Klingner, *H*, LXX (1935), 379–81.'

in monte Blandinio (mont Blandin) Gandavii a. 1566, ut videtur, concrematus. Lectiones eius complures in Horatii editionibus suis inde ab a. 1565 servavit Iacobus Cruquius. Hunc codicem traditionem peculiarem pretiosamque repraesentasse vix est quod dubitemus.

Sequuntur sex, quos in dactylicis cum Klingnero siglo Ψ complecti conveniet:

δ = Harleianus 2725 s. IX
π = Parisinus lat. 10310 s. IX–X
λ = Parisinus lat. 7972
l = Leidensis B. P. L. lat. 28 s. IX
φ = Parisinus lat. 7974 s. X
ψ = Parisinus lat. 7971 s. X

Hi ita unius sunt familiae ut δ et π, λ et l, φ et ψ artioribus inter se vinculis cohaereant. Adde etiam alios duos codici δ simillimos a Klingnero in illius identidem deficientis locum subditos:

z = Vossianus lat. Q. 21
d = Harleianus 2688 s. IX–X

In lyricis tamen et iambis λ l ex classe Ψ removi; nam, quod adhuc fefellisse videtur, in hac parte comites saepius deserunt.

Nunc autem de g = Gothano duc. B. 61 s. XV pauca animadvertenda; qui ex recentiorum colluvie ideo eminet quod Blandinii illius vetustissimi traditionem ex aliqua parte conservat. Quod si Housmanio credas: 'this MS is so often the faithful representative of V that its readings, where the reading of V is not recorded, deserve the highest consideration.'[3] Nam Brinkio etiam codicis V apographon esse vide-

3 *JPh* 18 (1890), 19 = *Cl. pap.* 149 sq.; cf. eundem ad Manil. 5, 660 'cod. Gothanus Blandiniani vetustissimi adsecula.'

batur.[4] Cautius et verius alii, velut Klingner:[5] 'in g etiam (vestigia) memoriae V insunt.' Sed ut comminus agamus, in *Sermonibus* quattuor locos inveni, qui affinitatem illam apertius monstrare videantur:

1.6.126 campum lusumque (lusitque g) trigonem Vg : rabiosi tempora signi *cett.*
2.3.303 manibus Vg (ς): demens *cett.*
2.7.72 visa Vg : vasa *cett.*
2.8.88 albae Vg (ς) : albi *cett.*

Sunt autem amplius triginta qui inter V et g discrepantiam exhibeant; quos ne universos laudem, sex eo ordine quo occurrunt proponantur:

1,1,38 patiens (paci-) a B E R g : sapiens Ψ V
1,1,108 qui nemo V : ne non Ψ g : nemon *cett.*
1,2,90 lyncei B R δ V : -is E K λ l φ ψ g
1,2,93 depugis B E R V : depygis a K Ψ g
1,2,110 tolli B K V : illi g : pelli *cett.*
1,3,60 versemur V : versetur *cett.* (g)

Apparet, credo, etiam in dactylicis codicem g inter contaminatos et inquinatos habendum;[6] quam ob rem hic illic tantum laudavi. ceteros qui apud Klingnerum vel Brinkium rarius advocantur neglexi vel sub siglo ς comprehendi.

Posteriorum manuum correctiones, utpote quae codicum deteriorum turbae auctoritate non praestent, perscribendas non putavi. Alias incertae manus, quibus editores notas 'var.' et 'corr.' apponunt, plerasque eodem modo notavi.[7]

4 *Horace on poetry* II.8.

5 In editionis p. XXIV. Ceterum Gothanum inter 'codices contaminatos qui raro adhibentur' annumerat, re vera in dactylicis frequentissime adhibet. Nam in ceteris neglegitur auctore post Kellerum Lenchantin de Gubernatis (ed. alt. p. XIX): 'ob crebrum cum aliis codicibus contactum contaminata et inquinata praebet ideoque in carminibus neglegi potest.'

6 Vide annotationem superiorem.

7 Ne primis manibus certius assignandas existimem obstat quod fere omnes in una aut altera littera versari video.

Codices qui in quoque loco praesto sunt in omni textus pagina supra apparatum criticum indicantur. Quem, quod ad codicum varias lectiones attinet, multis quae ad textum nullum momentum habent praetermissis breviorem feci; idem virorum doctorum coniecturis campum dedi largiorem. Neque id mihi sumpsi (Klingneri verbis utor) ut aut in ignotis exemplaribus inquirendis aut notis ab integro excutiendis operam impenderem.[8]

Iam ut scholia attingamus, Porphyrioni attributa ab Holdero edita ut cuique loco pertinent ex codice longe optimo Vaticano (s. IX) constanter protuli, lemmata ubi cum interpretatione consentiunt uno siglo (P) complexus, alibi separatim (P^l); quem codicem Horatianos vetustissimos antiquitate aequiparare meminisse oportet. Pseudacrontea a Kellero edita neque inter se distinxi neque ubi 'Porphyrioni' suffragantur commemoravi. Atque adeo nescio an omnino neglegenda fuerint,[9] quod in eis feci quae apud H. J. Botschuyver sine fructu excussi.[10]

8 Cf. Brinkium, *Horace on poetry* II, 1 sq.: No one can deny the possibility that there is textual gold hidden in the uncollated codices ... but there is scarcely much of it and while *Textgeschichte* is likely to profit from a much more extended study, the text of H. is not likely to profit. As for collation, I doubt if anyone can seriously fault Keller's and Holder's painstaking and meticulous work. I have tried to do so ... Except for the details of K, the harvest has been minute. Improvement of text and app. crit. is not to be hoped for from recollation.'

9 Vide quae nuper scripsit J. E. G. Zetzel, *Latin textual criticism in antiquity,* 1981, 170. Sed rem nondum satis enucleatam praecidere nolui.

10 Clementius aequo Brink, op. cit. II, 39: 'the not very useful λ φ ψ scholia.' Vide Enkii (*MPh* 45 (1938), 143–146) et Buechneri (*JAW* 267 (1939), 17 sq.) recensiones. Illud vix intellego, quod quater (ad *Carm.* 2, 1, 38; 3, 4, 69; 3, 20, 8; *Epo.* 5, 87) Lambini recentiorumque coniecturae in lemmatibus exhibentur.

In rebus orthographicis miser esse non studui, nec non lectorem benevolum ad G. P. Gooldii observationes in *HSCP* 69 (1965), 9–11 prolatas libenter revocarim.

Ex editorum commentatorumque legione post Bentleium hos praecipue in manibus habui: F. Bothe (cum aliorum annotationibus), J. G. Orelli, E. H. Peerlkamp, L. Müller, O. Keller et A. Holder, A. Palmer, A. Kiessling – R. Heinze, F. Vollmer, A. Y. Campbell (ed. primam), F. Klingner, M. Lenchantin de Gubernatis (ed. alt. curante D. Bo), D. Bo, C. O. Brink, R. G. M. Nisbet et M. H. Hubbard.

'I do not think there exists today a fully critical edition of Horace's poems' Brink.[11] Ecquid hoc libro ad hunc σκοπόν propius accesserim Horatiumque 'meliorem cultioremque' reliquerim decernant intellegentes.

Scribebam Cantabrigiae Massachusettensium mense Ianuario MCMLXXXIV

D. R. SHACKLETON BAILEY

11 *Wolfenbütteler Forschungen* (1981), 15.

ALTERIUS EDITIONIS PRAEFATIO

In hac editione *Carm.* 2.9.1 et *Epist.* 1.12.7 correxisse mihi videor; vide 'Horatian Aftermath,' *Philol.* 134 (1990). 213–228 in fine. Quo scripto nec non altero quod est 'Vindiciae Horatianae,' *Harv. Stud. Cl. Phil.* 89 (1985). 153–170, compluribus de locis disputavi. Ceterum menda aliquot erubescenda, quae in textum editionis prioris irrepserant, monente viro docto et amico Iosepho Delz (*Gnomon* 60 [1988]. 496) dataque a bibliopolio Teubneriano facultate in hac tollenda curavimus.

TERTIAE EDITIONIS PRAEFATIO

His tertiis curis perpauca mutavi. Vide tamen ad *Carm.* 3.21.5, *Serm.* 1.3.119–120, 1.10.86. *Epist.* 1.10.37

QUARTAE EDITIONIS PRAEFATIO

Hic quoque menda aliquot cunctabunda eiusdem viri docti Iosephi Delz ope post editionem tertiam indagata tandem aliquando amolitus sum.

SIGLA

A = Parisinus lat. 7900 A
a = Ambrosianus 0 136 sup.

B = Bernensis 363
C/E = Monacensis 14685
K = cod. S. Eugendi (St Claude) 2

R = Vaticanus Reg. lat. 1703

δ = Harleianus 2725
z = Vossianus lat. Q. 21
d = Harleianus 2688
π = Parisinus lat. 10310

λ = Parisinus lat. 7972
l = Leidensis B. P. L. lat. 28

φ = Parisinus lat. 7974
ψ = Parisinus lat. 7971
Ψ = Vide praef. p. IV

V = Blandini(an)us vetustissimus, nunc deperditus

g = Gothanus duc. B 61, raro citatus

ς = codd. deteriores

P = Porphyrionis cod. Vaticanus 3314 (interpretatio)
P^l = Eiusdem lemma, interpretatione vel absente vel dissidente
σχ = scholia 'Ps.-Acrontea.'

Comm. Cruq. = Commentator Cruquianus

(B) = lectio a Bentleio in commentario defensa

Brink[a] = C. O. Brink, 'Horatian notes', *PCPhS* N. S. 15 (1969), 1–6

Brink[b] = Idem, 'Horatian notes II', ibid. N. S. 17 (1971), 17–29 (ideo raro a me nominatim citatae quod plerasque in N.–H. (vide infra) secundo volumine ad locos singulos notatas invenias)

Brink[c] = Idem, 'Horatian notes III', ibid. N. S. 28 (1982), 30–56

N.–H. = R. G. M. Nisbet et M. H. Hubbard, *A commentary on Horace Odes I and II* (Oxonii, 1970 et 1978)

* Asteriscis lectiones notavi de quibus in libello nostro *Profile of Horace* (Londinii et Cantabrigiae Mass. 1982) disputatum est. vide etiam quae in *HSCP* 89 (1985) prolaturus sum.

CARMINUM
LIBER PRIMUS

1

Maecenas, atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum:
sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat, metaque fervidis
evitata rotis palmaque nobilis 5
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;
illum, si proprio condidit horreo
quidquid de Libycis verritur areis; 10
gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare;
luctantem Icariis fluctibus Africum 15
mercator metuens otium et oppidi
laudat rura sui, mox reficit rates
quassas, indocilis pauperiem pati;
est qui nec veteris pocula Massici

A(a)BERλlΨ

1. **3** Olympico *Heinze* **6** evehit (*P*) : -here *Bentley* **13** demoveas BR : dim- *cett.* Vσχ *Donat. Ter. Ad. 230* **17** tuta *Acidalius* (*B*)

nec partem solido demere de die 20
spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae;
multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus
detestata; manet sub Iove frigido 25
venator tenerae coniugis immemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus
seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederae praemia frontium
dis miscent superis, me gelidum nemus 30
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
quod si me lyricis vatibus inseres, 35
sublimi feriam sidera vertice.

2

Iam satis terris nivis atque dirae
grandinis misit Pater et rubente
dextera sacras iaculatus arces
terruit urbem,

A (a) B E R λ l Ψ

25 detestanda ς *sch. Stat. Th. 3, 377* **32–36** *text. recept., quem pro corrupto habeo, tamen reliqui. melius, opinor, sic:* secernunt populo. si ... nec Polyhymnia / Lesbois (*ego: cf. 1, 26, 11*) : -oum *etiam P*) refugit tendere barbiton / chordis (*Bergk*), me lyricis vatibus inserens (*idem*) / ... vertice **35** inseris Ψ

terruit gentis, grave ne rediret 5
saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
omne cum Proteus pecus egit altos
visere montis,

piscium et summa genus haesit ulmo,
nota quae sedes fuerat columbis, 10
et superiecto pavidae natarunt
aequore dammae.

vidimus flavum Tiberim retortis
litore Etrusco violenter undis
ire deiectum monumenta regis 15
templaque Vestae,

Iliae dum se nimium querenti
iactat ultorem, vagus et sinistra
labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis. 20

audiet civis acuisse ferrum
quo graves Persae melius perirent,
audiet pugnas vitio parentum
rara iuventus.

quem vocet divum populus ruentis 25
imperi rebus? prece qua fatigent
virgines sanctae minus audientem
carmina Vestam?

A(a)BERλlΨ

2. **10** columbis (*Victorin. GL 6, 157*)] pal- π *corr. P* (*B*) **19** non (*P*)] *anne* num (= *fortasse*)? **21** acuisse ferrum (*P*)] rapuisse f- *Jeep* : iacuisse ferro *Bergk*

cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter? tandem venias precamur 30
nube candentis umeros amictus,
augur Apollo;

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Iocus circum volat et Cupido;
sive neglectum genus et nepotes 35
respicis auctor,

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves
acer et Marsi peditis cruentum
vultus in hostem; 40

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris almae
filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor:

serus in caelum redeas diuque 45
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquum
ocior aura

tollat; hic magnos potius triumphos,
hic ames dici pater atque princeps, 50
neu sinas Medos equitare inultos
te duce, Caesar.

A(a) BERλlΨ

39 Marsi *Faber* (*B*) : mauri *codd. P* Maurum peditis cruenti *Wodrig*

3

Sic te diva potens Cypri,
   sic fratres Helenae, lucida sidera,
ventorumque regat pater
   obstrictis aliis praeter Iapyga,

navis, quae tibi creditum   5
   debes Vergilium, finibus Atticis
reddas incolumem precor
   et serves animae dimidium meae.

illi robur et aes triplex
   circa pectus erat, qui fragilem truci   10
commisit pelago ratem
   primus, nec timuit praecipitem Africum

decertantem Aquilonibus
   nec tristis Hyadas nec rabiem Noti,
quo non arbiter Hadriae   15
   maior, tollere seu ponere vult freta.

quem mortis timuit gradum
   qui siccis oculis monstra natantia,
qui vidit mare turbidum et
   infamis scopulos, Acroceraunia?   20

nequiquam deus abscidit
   prudens Oceano dissociabili⟨s⟩
terras, si tamen impiae
   non tangenda rates transiliunt vada.

A(a)BERλlΨ

3. **18** siccis (*P*)] rectis *Bentley* **19** turbidum AER *var.* λ lV : turgi- RΨσχ **22** dissociabilis *Gualterius* (*B*) : -li *codd.*

audax omnia perpeti 25
gens humana ruit per vetitum nefas.
audax Iapeti genus
ignem fraude mala gentibus intulit;

post ignem aetheria domo
subductum macies et nova febrium 30
terris incubuit cohors,
semotique prius tarda necessitas

leti corripuit gradum.
expertus vacuum Daedalus aera
pennis non homini datis; 35
perrupit Acheronta Herculeus labor.

nil mortalibus ardui est:
caelum ipsum petimus stultitia neque
per nostrum patimur scelus
iracunda Iovem ponere fulmina. 40

4

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
trahuntque siccas machinae carinas,
ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
nec prata canis albicant pruinis.

A(a) BERλlΨ

26 gens] mens *Oudendorp* vetitum et *Duhamel* : -tum in *Burman* 27 audax *et hic et in 25 vix sanum*] fallax *N. Heinsius;* furax *Palmer* 35 pinnis ARσχ, *quod amplius non curabo* 37 ardui (*B*)] -uum ER

iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna, 5
 iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
alterno terram quatiunt pede, dum gravis Cyclopum
 Vulcanus ardens versat officinas.

nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
 aut flore terrae quem ferunt solutae; 10
nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
 seu poscat agna sive malit haedo.

pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
 regumque turris. o beate Sesti,
vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam; 15
 iam te premet nox fabulaeque Manes

et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
 nec regna vini sortiere talis
nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
 nunc omnis et mox virgines tepebunt. 20

5

Quis multa gracilis te puer in rosa
perfusus liquidis urget odoribus
 grato, Pyrrha, sub antro?
 cui flavam religas comam,

A (a) B E R λ l Ψ

4. 8 versat *Wade (cf. Sen. Phaedr. 191)*] visit A E R λ l *Sacerd. GL 6, 544* : urit Ψ : urget *Scaliger* officinam *Sacerd.* 19 Lycidan *vel sim.* a R *(B)*] -am *cett.*

simplex munditiis? heu, quotiens fidem 5
mutatosque deos flebit! ut aspera
nigris aequora ventis
emirabitur insolens,

qui nunc te fruitur credulus aurea,
qui semper vacuam, semper amabilem 10
sperat, nescius aurae
fallacis! miseri, quibus

intemptata nites! me tabula sacer
votiva paries indicat uvida
suspendisse potenti 15
vestimenta maris deo.

6

Scriberis Vario fortis et hostium
victor Maeonii carminis alite,
qua rem cumque ferox navibus aut equis
miles te duce gesserit:

nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem 5
Pelidae stomachum cedere nescii
nec cursus duplicis per mare Ulixei
nec saevam Pelopis domum

A(a)BERλlΨ

5. **6** ut *coni. Cunningham* : et *codd.* **8** ut mirabitur *coni. Bentley* : heu m- *vir doctus ap. Cunningham* **16** deo (*P*)] deae *Zielinski*

6. **2** alite (*P*[l])] -ti *Passerat* **3** qua ς (*B*) (*v. Brink*[a])] quam *codd. P*

conamur, tenues grandia, dum Pudor
imbellisque lyrae Musa potens vetat 10
laudes egregii Caesaris et tuas
culpa deterere ingeni.

quis Martem tunica tectum adamantina
digne scripserit aut pulvere Troico
nigrum Merionen aut ope Palladis 15
Tydiden superis parem?

nos convivia, nos proelia virginum
sectis in iuvenes unguibus acrium
cantamus, vacui sive quid urimur,
non praeter solitum leves. 20

7

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
aut Epheson bimarisve Corinthi
moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
insignis aut Thessala Tempe;

sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem 5
carmine perpetuo celebrare
indeque decerptam fronti praeponere olivam;
plurimus in Iunonis honorem

A(a) BERλlΨ

13–16 *del. Peerlkamp, post 4 ponit Housman* 13 quis] qui *Housman; num* hic? 18 sectis (*P*)] stric- *Bentley* 19 *de interpunct. v. Brink*[a]

7. 2 epheson φψ *metricorum* (*GL* 6) *pars*] -sum *cett. metricorum pars maior* 6–7 celebrare / indeque *Bouhier;* -re et / undique *codd.*

aptum dicet equis Argos ditisque Mycenas:
me nec tam patiens Lacedaemon 10
nec tam Larisae percussit campus opimae
quam domus Albuneae resonantis

et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
mobilibus pomaria rivis.
albus ut obscuro deterget nubila caelo 15
saepe Notus neque parturit imbris

perpetuo, sic tu sapiens finire memento
tristitiam vitaeque labores
molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
castra tenent seu densa tenebit 20

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
cum fugeret, tamen uda Lyaeo
tempora populea fertur vinxisse corona,
sic tristis affatus amicos:

'quo nos cumque feret melior Fortuna parente, 25
ibimus, o socii comitesque.
nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro.
certus enim promisit Apollo

ambiguam tellure nova Salamina futuram.
o fortes peioraque passi 30
mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
cras ingens iterabimus aequor.'

A(a) B E R λ l Ψ

9 dicet λ l δ π φ : dicit *cett.* *P*[l] (*Serv. codd. A. 1, 24 et 11, 246 variant*) **17** perpetuo Ψ λ l (*B*) : -uos A E R *Serv. G. 1, 460* (*pro nom. sing. accipit Vollmer*) **26** *post* ibimus *plene dist. Bentley* **27** teucro (*alt.*) Ψ λ l : -ri *cett.* σχ *Victorin. GL 6, 115* : Phoebo *Bentley* auspice; Teucro (*vel* -ri) / certus *Wade, alii* **31** curas (*P*[l])] -am E R

8

Lydia, dic, per omnis
te deos oro, Sybarin cur properes amando
perdere. cur apricum
deserit Campum patiens pulveris atque solis?

cur neque militaris 5
inter aequalis equitat, Gallica nec lupatis
temperat ora frenis?
cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum

sanguine viperino
cautius vitat neque iam livida gestat armis 10
bracchia, saepe disco,
saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

quid latet, ut marinae
filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
funera, ne virilis 15
cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

9

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
silvae laborantes, geluque
flumina constiterint acuto?

A (a) B E R λ l Ψ

8. 2 te deos oro φ ψ λ l P^l *Caes. Bass. GL 6, 270, 5 Fortunat. ibid.* 300, 20 : hoc d- oro δ π : hoc d- vere *cett.* σχ *Caes. Bass. l. c. v. 14 Fortunat. l. c. v.* 27 (dea) *Victorin. GL 6, 87* (*cf. 166.1*) *Diomed. GL 1, 508.520* properas π (*variant test.*) 4 deserit *Withof*: oderit *codd. P* 6 equitat δ π (*B*) : -tet *cett.* σχ 7 temperat δ (*B*) : -ret *cett.*

9. 4 *de interrog. v.* N.–*H.*

dissolve frigus ligna super foco 5
large reponens atque benignius
deprome quadrimum Sabina,
o Thaliarche, merum diota.

permitte divis cetera, qui simul
stravere ventos aequore fervido 10
deproeliantis, nec cupressi
nec veteres agitantur orni.

quid sit futurum cras fuge quaerere et
quem Fors dierum cumque dabit lucro
appone, nec dulcis amores 15
sperne puer neque tu choreas,

donec virenti canities abest
morosa. nunc et Campus et areae
lenesque sub noctem susurri
composita repetantur hora, 20

nunc et latentis proditor intimo
gratus puellae risus ab angulo
pignusque dereptum lacertis
aut digito male pertinaci.

10

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
qui feros cultus hominum recentum
voce formasti catus et decorae
more palaestrae,

A (a) B E R λ l Ψ

23 direptum δ π λ l σχ

te canam, magni Iovis et deorum 5
nuntium curvaeque lyrae parentem,
callidum quidquid placuit iocoso
condere furto.

te, boves olim nisi reddidisses
per dolum amotas, puerum minaci 10
voce dum terret, viduus pharetra
risit Apollo.

quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignis et iniqua Troiae 15
castra fefellit.

tu pias laetis animas reponis
sedibus virgaque levem coerces
aurea turbam, superis deorum
gratus et imis. 20

11

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quidquid erit, pati,
seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare 5
Tyrrhenum! sapias, vina liques et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
aetas. carpe diem, quam minimum credula postero.

A (a) B E R λ l Ψ

10. **15** Troiae (P^l) *improbat Campbell. num* circa?

12

Quem virum aut heroa lyra vel acri
tibia sumis celebrare, Clio?
quem deum? cuius recinet iocosa
  nomen imago

aut in umbrosis Heliconis oris 5
aut super Pindo gelidove in Haemo,
unde vocalem temere insecutae
  Orphea silvae,

arte materna rapidos morantem
fluminum lapsus celerisque ventos, 10
blandum et auritas fidibus canoris
  ducere quercus?

quid prius dicam solitis Parentis
laudibus, qui res hominum ac deorum,
qui mare et terras variisque mundum 15
  temperat horis?

unde nil maius generatur ipso
nec viget quidquam simile aut secundum.
proximos illi tamen occupabit
  Pallas honores, 20

proeliis audax; neque te silebo,
Liber, et saevis inimica virgo
beluis, nec te, metuende certa,
  Phoebe, sagitta.

A (a) B E R λ l Ψ

12. **2** sumis (σχ) (*B*)] sumes δ φ ψ λ l V **3** recinet (reti-) (V σχ) : -nit A *var.* δ φ ψ **8** belvae *G. Wolff* : cervae *Campbell* **11** blandum (*P*)] doctum *Serv. G. 1, 308* **12** quercus (*P*[l])] cautes *Jortin* **15** et a E R : ac (*'quod e v. 14 irrepsit' L. Müller*) A B *corr.* λ l : aut Ψ : *om.* B *pr.* terram Ψ **19** occupabit *R. Stephanus* (*cf. Brink*[a]) : -avit *codd.* (*B*) **21** proeliis audax *cum sequentibus coniungunt nonnulli*

dicam et Alciden puerosque Ledae, 25
hunc equis, illum superare pugnis
nobilem; quorum simul alba nautis
stella refulsit,

defluit saxis agitatus umor,
concidunt venti fugiuntque nubes, 30
et minax, †quia† sic voluere, ponto
unda recumbit.

Romulum post hos prius an quietum
Pompili regnum memorem an superbos
Tarquini fascis, dubito, an †Catonis† 35
nobile letum.

Regulum et Scauros animaeque magnae
prodigum Paulum superante Poeno
gratus insigni referam Camena
Fabriciumque. 40

hunc et incomptis Curium capillis
utilem bello tulit et Camillum
saeva paupertas et avitus arto
cum Lare fundus.

A(a) BERλlΨ

31 quia (V *P*)] qui B : quod R (?) : quom *Kreussler* : ut *Vollmer* sic di voluere *edd. vett.* (*B*) sicut v- *La Penna* minaci (sic v-) *Lenchantin, haud male* **35** an Catonis (*P*[l] σχ)] anne Curti *Bentley* (*alium regem desidero; fort.* anne Tulli / flebile) **41** incomptis (σχ *Charis. GL 1, 104 Serv. A. 12, 100*)] intonsis *Quint.* 9, 3, 18; *cf. sch.* λ φ ψ (*Botschuyver*) non tondebatur propter severitatem servandam (incomptis *in lemm.*) **43** saeva (σχ)] sancta *Bentley* arto *ed. Mediol. 1477* (*B*) : apto *codd. P*

crescit occulto velut arbor aevo 45
fama Marcelli⟨s⟩: micat inter omnis
Iulium sidus velut inter ignis
luna minores.

gentis humanae pater atque custos,
orte Saturno, tibi cura magni 50
Caesaris fatis data; tu secundo
Caesare regnes.

ille, seu Parthos Latio imminentis
egerit iusto domitos triumpho
sive subiectos Orientis orae 55
Seras et Indos,

te minor laetum reget aequus orbem;
tu gravi curru quaties Olympum,
tu parum castis inimica mittes
fulmina lucis. 60

13

Cum tu, Lydia, Telephi
cervicem roseam, cerea Telephi
laudas bracchia, vae, meum
fervens difficili bile tumet iecur.

A(a)BERλlΨ

46 Marcellis *Peerlkamp;* -lli *codd. P* **55** aurae *Campbell*
57 laetum A B E σχ : latum R λ l Ψ regit Ψ

13. **2** cerea (σχ *Serv. B. 2, 53*)] lactea *Caper GL 7, 98*

tum nec mens mihi nec color 5
certa sede manet, umor et in genas
furtim labitur, arguens
quam lentis penitus macerer ignibus.

uror, seu tibi candidos
turparunt umeros immodicae mero 10
rixae sive puer furens
impressit memorem dente labris notam.

non, si me satis audias,
speres perpetuum dulcia barbare
laedentem oscula, quae Venus 15
quinta parte sui nectaris imbuit.

felices ter et amplius
quos irrupta tenet copula nec malis
divulsus querimoniis
suprema citius solvet amor die! 20

14

O navis, referent in mare te novi
fluctus. o quid agis? fortiter occupa
portum. nonne vides ut
nudum remigio latus

et malus celeri saucius Africo 5
antemnaeque gemant ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

A(a)BERλlΨ

5 tum Ψλl : tunc *cett.* σχ **6** manet B (*B*) (*cf. Brink*[c], *p.* 33) : -ent *cett.* **19** divulsus (divol-) (σχ)] -sos *Muretus*

14. **2** flatus *Palmer*

aequor? non tibi sunt integra lintea,
non di, quos iterum pressa voces malo. 10
quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

iactes et genus et nomen inutile,
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. tu, nisi ventis 15
debes ludibrium, cave.

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas. 20

15

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
ingrato celeris obruit otio
ventos ut caneret fera

Nereus fata: 'mala ducis avi domum 5
quam multo repetet Graecia milite
coniurata tuas rumpere nuptias
et regnum Priami vetus.

heu heu, quantus equis, quantus adest viris
sudor! quanta moves funera Dardanae 10
genti! iam galeam Pallas et aegida
currusque et rabiem parat.

A(a) BERλlΨ

10 pressa (*P*)] prensa *N. Heinsius*

15. **9** heheu π : eheu δ φ ψ λ l

nequiquam Veneris praesidio ferox
pectes caesariem grataque feminis
imbelli cithara carmina divides, 15
nequiquam thalamo gravis

hastas et calami spicula Cnosii
vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem; tamen, heu, serus adulteros
crinis pulvere collines. 20

non Laertiaden, exitium tuae
genti, non Pylium Nestora respicis?
urgent impavidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus sciens

pugnae, sive opus est imperitare equis, 25
non auriga piger. Merionen quoque
nosces. ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre,

quem tu, cervus uti vallis in altera
visum parte lupum graminis immemor, 30
sublimi fugies mollis anhelitu,
non hoc pollicitus tuae.

iracunda diem proferet Ilio
matronisque Phrygum classis Achillei;
post certas hiemes uret Achaicus 35
ignis †Iliacas† domos.

A(a) BERλlΨ

17 cnosii R : gn- *cett.* **20–32** *om.* B **20** crinis (*cf. N.–H.*)] -nes AEλlV : cultus RΨ : comptus *Palmer* **22** genti Rδφψ : -is AEλlπ(*B*) **24** te] et Eδ : que et ς (*B*) **36** Iliacas *vix retinendum*] Pergameas *van Os* : Dardanias *vel* barbaricas *alii*

16

O matre pulchra filia pulchrior,
quem criminosis cumque voles modum
  pones iambis, sive flamma
    sive mari libet Hadriano.

non Dindymene, non adytis quatit 5
mentem sacerdotum incola Pythiis,
  non Liber aeque, non acuta
    sic geminant Corybantes aera,

tristes ut irae; quas neque Noricus
deterret ensis nec mare naufragum 10
  nec saevus ignis nec tremendo
    Iuppiter ipse ruens tumultu.

fertur Prometheus addere principi
limo coactam particulam undique,
  desectam et insani leonis 15
    vim stomacho apposuisse nostro.

irae Thyesten exitio gravi
stravere et altis urbibus ultimae
  stetere causae cur perirent
    funditus imprimeretque muris 20

hostile aratrum exercitus insolens.
compesce mentem; me quoque pectoris
  temptavit in dulci iuventa
    fervor et in celeris iambos

A(a)BERλlΨ

16. **6** Pythiis *Palmer* (*etiam* adyti (*Hemsterhuys*) ... Pythii) : -ius *codd.* **14** coactam *Bentley* : -tus *codd.* σχ

misit furentem. nunc ego mitibus 25
mutare quaero tristia, dum mihi
fias recantatis amica
opprobriis animumque reddas.

17

Velox amoenum saepe Lucretilem
mutat Lycaeo Faunus et igneam
defendit aestatem capellis
usque meis pluviosque ventos.

impune tutum per nemus arbutos 5
quaerunt latentis et thyma deviae
olentis uxores mariti,
nec viridis metuunt colubras

nec Martialis haediliae lupos,
utcumque dulci, Tyndari, fistula 10
valles et Usticae cubantis
levia personuere saxa.

di me tuentur. dis pietas mea
et Musa cordi est. hic tibi copia
manabit ad plenum benigno 15
ruris honorum opulenta cornu.

A(a)BERλlΨ

17. **5** totum ς (*B*), *fort. recte* **9** (ha)ediliae (*P; cf.* σχ)] -lia AE **14** hic π : hinc *cett.* P^{l} σχ

hic in reducta valle Caniculae
vitabis aestus et fide Teia
dices laborantis in uno
Penelopen vitreamque Circen. 20

hic innocentis pocula Lesbii
duces sub umbra, nec Semeleius
cum Marte confundet Thyoneus
proelia, nec metues protervum

suspecta Cyrum, ne male dispari 25
incontinentis iniciat manus
et scindat haerentem coronam
crinibus immeritamque vestem.

18

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? 5
quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
ac ne quis modici transiliat munera Liberi
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
cum fas atque nefas exiguo fine libidinum 10

A(a)BERλlΨ

18 ictus *Cunningham* (*cf. 2, 15, 10*) **19** dices (σχ)] disces B

18. **2** catili ς : cathili λ *corr.* : cat(h)illi *codd. P* **5** crepat (V σχ *Non. L 387 Serv. A. 1, 738*) : incr- E δ π *post ras.* φ ψ **7** ac (P^l) (*B*)] at ς munia *L. Müller*

discernunt avidi. non ego te, candide Bassareu,
invitum quatiam, nec variis obsita frondibus
sub divum rapiam. saeva tene cum Berecyntio
cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui
et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem 15
arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

19

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semelae puer
et lasciva Licentia
finitis animum reddere amoribus.

urit me Glycerae nitor 5
splendentis Pario marmore purius;
urit grata protervitas
et vultus nimium lubricus aspici.

in me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scythas 10
et versis animosum equis
Parthum dicere nec quae nihil attinent.

hic vivum mihi caespitem, hic
verbenas, pueri, ponite turaque
bimi cum patera meri: 15
mactata veniet lenior hostia.

A (a) B E R λ l Ψ

15 et tollens (V *P^l^ Pomp. GL 5, 157*)] atto- π *Serv. A. 9, 630* : exto- δ φ ψ : et / adto- *Glareanus*

19. **2** iubent B λ l 11–13 *om.* B **11** et versis R λ l Ψ *P^l^* : av- A : v- E : *variant* σχ : aut v- *Cunningham*

20

Vile potabis modicis Sabinum
cantharis, Graeca quod ego ipse testa
conditum levi, datus in theatro
  cum tibi plausus,

c⟨l⟩are, Maecenas, eques, ut paterni 5
fluminis ripae simul et iocosa
redderet laudes tibi Vaticani
  montis imago.

Caecubum et prelo domitam Caleno
tu bibas uvam: mea nec Falerni 10
temperant vites neque Formiani
  pocula collis.

21

Dianam tenerae dicite virgines;
intonsum, pueri, dicite Cynthium
  Latonamque supremo
    dilectam penitus Iovi.

A(a)BERλlΨ

20. *lac. ante v. 1 suspicatur L. Müller* **1** potabo *H. Schütz* **5** clare ς (*B*) : care (*vel* kare)* *codd.* P^{l} **10** tu (P^{l} *Serv. G.* 2, 60)] tum *Porphyrioni ad 2, 2, 48 falso tribuit Keller* bibas *Keller* : bibes *codd. P ad 2, 2, 48* : vivis P^{l} : liquas *Delz MH 30* (*1973*), *52* (liques *iam Krüger*) : *alii alia* **10–12** Falerni ... collis *Ensor* : -nae ... colles *codd. P*

vos laetam fluviis et nemorum coma 5
quaecumque aut gelido prominet Algido
nigris aut Erymanthi
silvis aut viridis Gragi,

vos Tempe totidem tollite laudibus
natalemque, mares, Delon Apollinis 10
insignemque pharetra
fraternaque umerum lyra.

hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos 15
vestra motus aget prece.

22

Integer vitae scelerisque purus
non eget Mauris iaculis neque arcu
nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra,

sive per Syrtis iter aestuosas 5
sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
lambit Hydaspes.

A (a) B E R λ l Ψ

21. 5 comam a B E φ ψ V σχ (*B*) 6 gelidi ... Algidi *L. Müller, coll 4, 4, 58* 8 viridi Crago *L. Müller* Gragi (*P*[l])] Cr- *edd. olim* 12 (h)umerum (*P*)] -ros *Peerlkamp* 13 hic (*pr.*) (σχ)] hinc B : haec *Duhamel* (*B*) 14 et *om. Scaliger* in *om.* A B E R

22. 2 neque B Ψ : nec A E R

namque me silva lupus in Sabina,
dum meam canto Lalagen et ultra 10
terminum curis vagor expeditis,
fugit inermem;

quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis
nec Iubae tellus generat, leonum 15
arida nutrix.

pone me pigris ubi nulla campis
arbor aestiva recreatur aura,
quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urget; 20

pone sub curru nimium propinqui
solis in terra domibus negata:
dulce ridentem Lalagen amabo,
dulce loquentem.

23

Vitas inuleo me similis, Chloe,
quaerenti pavidam montibus aviis
matrem non sine vano
aurarum et siluae metu.

A(a) BERλlΨ

11 expeditis (V *P*) -tus ς (*B*), *fort. recte* **14** Daunias (P^l)] -ia πλ *P* : -ia in *edd. vett.*

23. **1** vitas ς *Comm. Cruq.* : -at *codd. P metrici*

nam seu mobilibus ve⟨p⟩ris inhorruit 5
ad ventum foliis seu virides rubum
  dimovere lacertae,
    et corde et genibus tremit.

atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor: 10
  tandem desine matrem
    tempestiva sequi viro.

24

Quis desiderio sit pudor aut modus
tam cari capitis? praecipe lugubris
cantus, Melpomene, cui liquidam pater
  vocem cum cithara dedit.

ergo Quintilium perpetuus sopor 5
urget: cui Pudor et Iustitiae soror,
incorrupta Fides nudaque Veritas
  quando ullum inveniet parem?

multis ille bonis flebilis occidit,
nulli flebilior quam tibi, Vergili. 10
tu frustra pius, heu, non ita creditum
  poscis Quintilium deos.

A(a)BERλlΨ

5 vepris *Gogavius* (*B*) : veris *codd.* V *P* 6 ad ventum *Muretus* : adventus *codd.* V *P* : ad ventos *Keller*

24. **1–8** *tetrasticha inter se mutat Campbell, coll. Serm. 2, 5, 101 sq.* **6** et iustitia et *Waddel*

quid si Threicio blandius Orpheo
auditam moderere arboribus fidem?
num vanae redeat sanguis imagini 15
  quam virga semel horrida,

non lenis precibus fata recludere,
nigro compulerit Mercurius gregi?
durum. sed levius fit patientia
  quidquid corrigere est nefas. 20

25

Parcius iunctas quatiunt fenestras
iactibus crebris iuvenes protervi,
nec tibi somnos adimunt amatque
  ianua limen,

quae prius multum facilis movebat 5
cardines. audis minus et minus iam
'me tuo longas pereunte noctes,
  Lydia, dormis?'

in vicem moechos anus arrogantis
flebis in solo levis angiportu, 10
Thracio bacchante magis sub inter-
  lunia vento,

cum tibi flagrans amor et libido,
quae solet matres furiare equorum,
saeviet circa iecur ulcerosum, 15
  non sine questu

A (a) B E R λ l Ψ

25. 2 iactibus (V *P* (?) σχ)] ic-·ς 5 multis *Burman* (*sed* multum *adverbium amat poeta*) 7 long. pereunte nocte P^l : -gam … -tem *Bentley*

laeta quod pubes hedera virenti
gaudeat pulla magis atque myrto,
aridas frondes hiemis sodali
dedicet Euro. 20

26

Musis amicus tristitiam et metus
tradam protervis in mare Creticum
portare ventis, quid sub Arcto
rex gelidae meditetur orae,

quid Tiridaten terreat, unice 5
securus. o quae fontibus integris
gaudes, apricos necte flores,
necte meo Lamiae coronam,

Piplea dulcis! nil sine te mei
prosunt honores. hunc fidibus novis, 10
hunc Lesbio sacrare plectro
teque tuasque decet sorores.

A(a) BERλlΨ

17 virenti (P^l)] -te Ψ 20 Euro *ed. Ald. 1501* : hebro *codd. P*

26. 3–4 quid ... meditetur *Cornelissen* : quis ... metuatur *codd.* : quid *vel* quae ... meditetur *vel* minitetur *Palmer* 5 quid] quod *L. Müller* 9 piplea (P^l σχ)] -ei *P*(?) (*B*(Pimp-)) 10 possunt σχ *lemm.* (*B*)

27

Natis in usum laetitiae scyphis
pugnare Thracum est. tollite barbarum
morem verecundumque Bacchum
sanguineis prohibete rixis.

vino et lucernis Medus acinaces 5
immane quantum discrepat. impium
lenite clamorem, sodales,
et cubito remanete presso.

vultis severum me quoque sumere
partem Falerni? dicat Opuntiae 10
frater Megyllae quo beatus
vulnere, qua pereat sagitta.

cessat voluntas? non alia bibam
mercede. quae te cumque domat Venus,
non erubescendis adurit 15
ignibus, ingenuoque semper

amore peccas. quidquid habes, age,
depone tutis auribus. a miser!
quanta laboras ⟨in⟩ Charybdi,
digne puer meliore flamma! 20

quae saga, quis te solvere Thessalis
magus venenis, quis poterit deus?
vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

A (a) B E R λ l Ψ

27. **1** usus *Serv. GL 4, 470* **5** acinaces R δ π : -cis *cett. P*[l] σχ **6** discrepat (σχ)] -pet B **9** severum *Campbell, coll. Epist. 1, 19, 9* : -ri *codd.* **13** voluntas A E R σχ : -uptas *cett. P* **17** *fort.* pecces **19** laboras in ς (*B*) (*cf. Brink*[a]) : -ras E δ *P* : -abas *cett.* V

28

Te maris et terrae numeroque carentis harenae
   mensorem cohibent, Archyta,
pulveris exigui prope litus parva Matinum
   munera, nec quidquam tibi prodest

aerias temptasse domos animoque rotundum 5
   percurrisse polum morituro.
occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
   Tithonusque remotus in auras,

et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
   Tartara Panthoiden iterum Orco 10
demissum, quamvis clipeo Troiana refixo
   tempora testatus nihil ultra

nervos atque cutem morti concesserat atrae;
   iudice te non sordidus auctor
naturae verique. sed omnis una manet nox 15
   et calcanda semel via leti.

dant alios Furiae torvo spectacula Marti,
   exitio est avidum mare nautis.
mixta senum ac iuvenum densentur funera. nullum
   saeva caput Proserpina fugit. 20

'Me quoque devexi rabidus comes Orionis
   Illyricis Notus obruit undis.
at tu, nauta, vagae ne parce malignus harenae
   ossibus et capiti †inhumato†

A (a) B E R λ l Ψ

28. **3** litus Ψ λ l : latus E : latum A B R **5** aetherias *Meineke* **15** nox] mors A (?) a E *var.* R **19** ac] et Ψ **21** rabidus ς : rapi- *codd.* **24** intumulato *Peerlkamp* (*cf. Delz MH 30 (1973), 53*) : huic inhumato *Sudhaus, Palmer*

particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus 25
fluctibus Hesperiis, Venusinae
plectantur silvae te sospite, multaque merces
unde potest tibi defluat aequo

ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
neglegis immeritis nocituram 30
postmodo te natis fraudem committere? fors et
debita iura vicesque superbae

te maneant ipsum. precibus non linquar inultis,
teque piacula nulla resolvent.
quamquam festinas, non est mora longa; licebit 35
iniecto ter pulvere curras.'

29

Icci, beatis nunc Arabum invides
gazis et acrem militiam paras?
non ante devictis Sabaeae
regibus horribilique Medo

nectis catenas? quae tibi virginum 5
sponso necato barbara serviet?
puer quis ex aula capillis
ad cyathum statuetur unctis,

A(a) B E R λ l Ψ

31 fors et (*vel* forset) E λ l Ψ V *P*[l] : forsit a R (*cf. Brink*[a]) : -san B π *var.* (*de* A *n. l.*) **32** superbe *Passerat*

29. **2** *post* paras *ita distinxi* **4** horribilis (*acc.*) *coni. Bentley*

doctus sagittas tendere Sericas
arcu paterno? quis neget arduis 10
pronos relabi posse rivos
montibus et Tiberim reverti,

cum tu coemptos undique nobilis
libros Panaeti Socraticam et domum
mutare loricis Hiberis, 15
pollicitus meliora, tendis?

30

O Venus, regina Cnidi Paphique,
sperne dilectam Cypron et vocantis
ture te multo Glycerae decoram
transfer in aedem.

fervidus tecum puer et solutis 5
Gratiae zonis properentque Nymphae
et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

31

Quid dedicatum poscit Apollinem
vates? quid orat de patera novum
fundens liquorem? non opimae
Sardiniae segetes feraces,

non aestuosae †grata† Calabriae
armenta, non aurum aut ebur Indicum, 5
non rura quae Liris quieta
mordet aqua, taciturnus amnis.

A (a) B E R λ l Ψ

13 nobiles R Ψ λ l

31. **5** Graia *Münch, Peerlkamp*

premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem, dives et aureis 10
  mercator exsiccet culillis
    vina Syra reparata merce,

dis carus ipsis, quippe ter et quater
anno revisens aequor Atlanticum
  impune. me pascunt olivae, 15
    me cichorea levesque malvae.

frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones et precor integra
  cum mente, nec turpem senectam
    degere nec cithara carentem. 20

32

Poscimur. si quid vacui sub umbra
lusimus tecum quod et hunc in annum
vivat et pluris, age, dic Latinum,
  barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi, 5
qui ferox bello tamen inter arma,
sive iactatam religarat udo
  litore navim,

A(a) B E R λ l Ψ

9 Calena] -am P^l *P ut vid.* (*B*) **10** et A E π σχ (*cf. Brink*[a]) : ut *cett.* π *var.* (*B*) **11** culil(l)is (σχ)] culul(l)is Ψ λ l P^l **15** pascant *Faber* **18** et precor *Lambinus* : at p- *codd.* σχ : adp- ς *Housman*

32. **1** poscimur R Ψ λ P^l σχ *Serv. B. 1, 10 Victorin. GL 6, 175* (*cf. Mayer, Agon 3* (*1969*), *15–23*) : -mus A B E δ *var.* l *Diomed. GL 1, 523 Serv. GL 4, 469*

Liberum et Musas Veneremque et illi
semper haerentem puerum canebat 10
et Lycum nigris oculis nigroque
crine decorum.

o decus Phoebi et dapibus supremi
grata testudo Iovis, o laborum
dulce lenimen medicumque, salve 15
rite vocanti!

33

Albi, ne doleas plus nimio memor
immitis Glycerae, neu miserabilis
decantes elegos, cur tibi iunior
laesa praeniteat fide.

insignem tenui fronte Lycorida 5
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
declinat Pholoen; sed prius Apulis
iungentur capreae lupis

quam turpi Pholoe peccet adultero.
sic visum Veneri, cui placet imparis 10
formas atque animos sub iuga aenea
saevo mittere cum ioco.

A(a)BERλlΨ

15 medicumque *Lachmann* : mihi c- *codd. P* (mihi rite salve c- *P*[l]) σχ : mihi Cynthie *Onians, PCPhS 178 (1941–5), 27*

33. ad (Albium) Tibullum *codd. inscr. praeter* aE *itemque* σχ 1–34,16 *om.* B **10** Veneri (*P*)] *num* Cypriae *vel* Paphiae (*cf.* 13)?

ipsum me, melior cum peteret Venus,
grata detinuit compede Myrtale
libertina, fretis acrior Hadriae 15
curvantis Calabros sinus.

34

Parcus deorum cultor et infrequens
insanientis dum sapientiae
consultus erro, nunc retrorsum
vela dare atque iterare cursus

cogor relectos. namque Diespiter 5
igni corusco nubila dividens
plerumque, per purum tonantis
egit equos volucremque currum,

quo bruta tellus et vaga flumina,
quo Styx et invisi horrida Taenari 10
sedes Atlanteusque finis
concutitur. valet ima summis

mutare et insignem attenuat deus,
obscura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto 15
sustulit, hic posuisse gaudet.

A(a) BERλlΨ

15–16 *virgulam post* Myrtale (*non post* libertina) *ponere volunt N.–H.*

34. **5** relectos *N. Heinsius* (*B*) : relic- *codd. Eutych. GL 5, 481* **13** insignem (*P*)] -ne *Bentley* : -nia *Cunningham*

35

O diva, gratum quae regis Antium,
praesens vel imo tollere de gradu
 mortale corpus vel superbos
  vertere funeribus triumphos,

te pauper ambit sollicita prece 5
ruris colonus, te dominam aequoris
 quicumque Bithyna lacessit
  Carpathium pelagus carina.

te Dacus asper, te profugi Scythae,
urbesque gentesque et Latium ferox 10
 regumque matres barbarorum et
  purpurei metuunt tyranni,

iniurioso ne pede proruas
stantem columnam, neu populus frequens
 ad arma cessantis, ad arma 15
  concitet imperiumque frangat.

te semper anteit saeva Necessitas,
clavos trabalis et cuneos manu
 gestans aena, nec severus
  uncus abest liquidumque plumbum. 20

te Spes et albo rara Fides colit
velata panno, sed comitem abnegat
 utcumque mutata potentis
  veste domos inimica linquis.

A(a) BERλlΨ

35. **1** regis (*P*)] te- *Campbell* **14** frequens (*P*[l])] fremens *coni. Bentley* **17** saeva Ψλl (*B*) : serva *cett.* V *P* **22** sed* *Peerlkamp* : nec *codd. P*

at vulgus infidum, ut meretrix, retro, 25
periura, cedit, diffugiunt cadis
cum faece siccatis amici
ferre iugum pariter dolosi.

serves iturum Caesarem in ultimos
orbis Britannos et iuvenum recens 30
examen Eois timendum
partibus Oceanoque rubro.

heu heu, cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura refugimus
aetas? quid intactum nefasti 35
liquimus? unde manum iuventus

metu deorum continuit? quibus
pepercit aris? o utinam nova
incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum! 40

36

Et ture et fidibus iuvat
placare et vituli sanguine debito
custodes Numidae deos;
qui nunc Hesperia sospes ab ultima

A(a) BERλlΨ

25 ut *Cunningham* : et *codd.* P^l **33** heu heu Bπ : heheu ψλl : eheu δφ : heu AERV P^l **36** liquimus (P^lσχ)] linq- aBE **39** diffingas (P^l)] def(f)- Bλlψ (*B*) : diffindas π

caris multa sodalibus, 5
nulli plura tamen dividit oscula
quam dulci Lamiae, memor
actae non alio rege puertiae

mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota, 10
neu promptae modus amphorae
neu morem in Salium sit requies pedum,

neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide,
neu desint epulis rosae 15
neu vivax apium neu breve lilium.

omnes in Damalin putris
deponent oculos, nec Damalis novo
divelletur adultero
lascivis hederis ambitiosior. 20

37

Nunc est bibendum, nunc pede libero
pulsanda tellus, nunc Saliaribus
ornare pulvinar deorum
tempus erat dapibus, sodales.

A (a) B E R λ l Ψ

36. **11** neu] nec R Ψ P^{l} **12** neu] nec^{u} A : nec R Ψ P^{l} **13–14** *vix sana haec; v. N.–H. post 16 transp. Peerlkamp* **13** neu (P^{l})] nec A *pr.* Ψ **14** *anne* Bassam? **15** nec^{u} A; nec R **17** damalin Ψ : -im *cett.* (*de* R *n. l.*)

37. **3** ornare (P^{l} σχ)] ornasse *Usener*

antehac nefas depromere Caecubum 5
cellis avitis, dum Capitolio
regina †dementis† ruinas
funus et imperio parabat

contaminato cum grege turpium,
morbo virorum, quidlibet impotens 10
sperare fortunaque dulci
ebria. sed minuit furorem

vix una sospes navis ab ignibus
mentemque lymphatam Mareotico
redegit in veros timores 15
Caesar ab Italia volantem

remis adurgens, accipiter velut
mollis columbas aut leporem citus
venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis 20

fatale monstrum; quae generosius
perire quaerens nec muliebriter
expavit ensem nec latentis
classe cita reparavit oras,

ausa et iacentem visere regiam 25
vultu sereno, fortis et asperas
tractare serpentis, ut atrum
corpore combiberet venenum,

A(a) BERλlΨ

7 dementis (σχ)] -ter *Palmer* : demens et *Campbell* : *fort.* demens, heu (*vel* vae *vel* iam) **9** *distinxi* (*cf. Brink*[b], *p. 17 et Iuv.* 4.3 solaque libidine fortes/deliciae) **18** citus] canis *Wyngaarden* : catus *Palmer* **24** reparavit* (*P*[l] *P*(?))] penetr- *Bentley* **25** iacentem (σχ)] tā- ς (*B*) : vacantem *Campbell* **28** pectore ς

deliberata morte ferocior,
saevis Liburnis scilicet invidens 30
privata deduci superbo
non humilis mulier triumpho.

38

Persicos odi, puer, apparatus.
displicent nexae philyra coronae;
mitte sectari, rosa quo locorum
sera moretur.

simplici myrto nihil allabores 5
sedulus curo. neque te ministrum
dedecet myrtus neque me sub arta
vite bibentem.

A(a) BERλlΨ

30 parvis *Campbell*

38. **6** cura (*imper.*) *Bentley*

CARMINUM
LIBER SECUNDUS

1

Motum ex Metello consule civicum
bellique causas et vitia et modos
ludumque Fortunae gravisque
principum amicitias et arma

nondum expiatis uncta cruoribus, 5
periculosae plenum opus aleae,
tractas et incedis per ignis
suppositos cineri doloso.

paulum severae Musa tragoediae
desit theatris: mox, ubi publicas 10
res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

insigne maestis praesidium reis
et consulenti, Pollio, Curiae,
cui laurus aeternos honores 15
Delmatico peperit triumpho.

A (a) BERλlΨ

1. **16** dalmatico Ψλl *Serv. B. 3,88* (*cf. P ad v. 15*)

iam nunc minaci murmure cornuum
perstringis auris, iam litui strepunt,
  iam fulgor armorum fugacis
    terret equos equitumque vultus. 20

videre magnos iam videor duces
non indecoro pulvere sordidos
  et cuncta terrarum subacta
    praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior 25
Afris inulta cesserat impotens
  tellure victorum nepotes
    rettulit inferias Iugurthae.

quis non Latino sanguine pinguior
campus sepulcris impia proelia 30
  testatur auditumque Medis
    Hesperiae sonitum ruinae?

qui gurges aut quae flumina lugubris
ignara belli? quod mare Dauniae
  non decoloravere caedes? 35
    quae caret ora cruore nostro?

sed ne relictis, Musa procax, iocis
Ceae retractes munera neniae,
  mecum Dionaeo sub antro
    quaere modos leviore plectro. 40

A(a) BERλlΨ

21 videre* *Beroaldus* (*B*) : audire *codd. P* **38** Ceae ... munera neniae (que ... munera n. *P*[l])] Cea ... vulnera (ς : funera *N. Heinsius*) nenia *Peerlkamp*

2

Nullus argento color est avaris
abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
splendeat usu.

vivet extento Proculeius aevo 5
notus in fratres animi paterni;
illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.

latius regnes avidum domando
spiritum quam si Libyam remotis 10
Gadibus iungas et uterque Poenus
serviat uni.

crescit indulgens sibi dirus hydrops,
nec sitim pellas, nisi causa morbi
fugerit venis et aquosus albo 15
corpore languor.

redditum Cyri solio Phraaten
dissidens plebi numero beatorum
eximit Virtus populumque falsis
dedocet uti 20

vocibus, regnum et diadema tutum
deferens uni propriamque laurum,
quisquis ingentis oculo irretorto
spectat acervos.

A (a) B E R λ l Ψ

2. **2** inimice (*P*)] minuitque *Housman* **7** aget (σχ) (*B*)] agit Ψλl *P* **14** pellas *Peerlkamp* : pellit *codd.* : pellis *Peil* **17** phraaten A (*cf. Epist. 1, 12, 27*) : p(h)rahaten (-em λ) *cett.* V *P* **21** *num* lancibus? **23** si quis *Cunningham* **24** sprevit *Crusius* : spernit *L. Müller*

3

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem non secus ut bonis
ab insolenti temperatam
laetitia, moriture Delli,

seu maestus omni tempore vixeris, 5
seu te in remoto gramine per dies
festos reclinatum bearis
interiore nota Falerni,

qua pinus ingens albaque populus
umbram hospitalem consociare amant 10
ramis et obliquo laborat
lympha fugax trepidare rivo.

huc vina et unguenta et nimium brevis
flores amoenae ferre iube rosae,
dum res et aetas et sororum 15
fila trium patiuntur atra.

cedes coemptis saltibus et domo
villaque flavus quam Tiberis lavit,
cedes, et exstructis in altum
divitiis potietur heres. 20

divesne prisco natus ab Inacho
nil interest an pauper et infima
de gente sub divo moreris,
victima nil miserantis Orci.

A(a) BERλlΨ

3. **2** ut *Housman* : in *codd.* : ac ς (*B*) **9** qua ς (*B*) : quo *codd.* **11** et *Fea* : quid ABRλΨV *cum litura P*[l] : quo aEl **14** amoenos *Cunningham* **18** lavit (*Eutych. GL 5, 484*)] lavat AB **21** prisco et *Cunningham* **23** divo (*P*[l])] dio ABλσχ

omnes eodem cogimur, omnium 25
versatur urna serius ocius
sors exitura et nos in aeternum
exsilium impositura cumbae.

4

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu; prius insolentem
serva Briseis niveo colore
movit Achillem,

movit Aiacem Telamone natum 5
forma captivae dominum Tecmessae,
arsit Atrides medio in triumpho
virgine rapta,

barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore et ademptus Hector 10
tradidit fessis leviora tolli
Pergama Grais.

nescias an te generum beati
Phyllidis flavae decorent parentes;
regium certe genus et Penatis 15
maeret iniquos.

crede non illam tibi de scelesta
plebe dilectam, neque sic fidelem,
sic lucro aversam potuisse nasci
matre pudenda. 20

A(a)BERλlΨ

4. **18** dilectam (V)] del- aER **19** lucrum *vel* -ra *Palmer, metri causa*

bracchia et vultum teretesque suras
integer laudo; fuge suspicari
cuius octavum trepidavit aetas
claudere lustrum.

5

Nondum subacta ferre iugum valet
cervice, nondum munia comparis
aequare nec tauri ruentis
in Venerem tolerare pondus.

circa virentis est animus tuae 5
campos iuvencae, nunc fluviis gravem
solantis aestum, nunc in udo
ludere cum vitulis salicto

praegestientis. tolle cupidinem
immitis uvae. iam tibi lividos 10
distinguet autumnus racemos
purpureo varius colore,

iam te sequetur; currit enim ferox
aetas et illi quos tibi dempserit
apponet annos. iam proterva 15
fronte petet Lalage maritum,

dilecta quantum non Pholoe fugax,
non Chloris, albo sic umero nitens
ut pura nocturno renidet
luna mari, Cnidiusve Gyges; 20

A(a) BERλlΨ

5. **13** currit (*P*[l]) (*B*)] curret RΨλl fugax *Cruquius* **14–15** quos ... annos (*P*)] quot (*vel* quod ... annus) *Bentley* **17** ferox *Cruquius*

quem si puellarum insereres choro,
mire sagacis falleret hospites
discrimen obscurum solutis
crinibus ambiguoque vultu.

6

Septimi, Gadis aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
barbaras Syrtis, ubi Maura semper
aestuat unda,

Tibur Argeo positum colono 5
sit meae sedes utinam senectae,
sit modus lasso maris et viarum
militiaeque.

unde si Parcae prohibent iniquae,
dulce pellitis ovibus Galaesi 10
flumen et regnata petam Laconi
rura Phalantho.

ille terrarum mihi praeter omnis
angulus ridet, ubi non Hymetto
mella decedunt viridique certat 15
baca Venafro,

ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas et amicus Aulon
fertili Baccho minimum Falernis
invidet uvis. 20

A(a)BERλlΨ

6. **7** modus (*P*)] domus *Peerlkamp* **18** amicus (*P*ˡ)] : -ctus *N. Heinsius* : apricus *Bentley* : amatus *Campbell* **19** fertili (*P*ˡ)] -lis φ ψ λ l *Serv. A.* 3,553 (*B*)

ille te mecum locus et beatae
postulant arces; ibi tu calentem
debita sparges lacrima favillam
vatis amici.

7

O saepe mecum tempus in ultimum
deducte Bruto militiae duce,
quis te redonavit Quiritem
dis patriis Italoque caelo,

Pompei, meorum prime sodalium? 5
cum quo morantem saepe diem mero
fregi coronatus nitentis
malobathro Syrio capillos.

tecum Philippos et celerem fugam
sensi relicta non bene parmula, 10
cum fracta virtus et minaces
turpe solum tetigere mento.

sed me per hostis Mercurius celer
denso paventem sustulit aere;
te rursus in bellum resorbens 15
unda fretis tulit aestuosis.

ergo obligatam redde Iovi dapem
longaque fessum militia latus
depone sub lauru mea, nec
parce cadis tibi destinatis. 20

A(a) BERλlΨ

7. 5 pompei B *inscr.* R *P ad 15* : -pi ABEλσχ : -pili RΨl

oblivioso levia Massico
ciboria exple, funde capacibus
unguenta de conchis. quis udo
deproperare apio coronas

curatve myrto? quem Venus arbitrum 25
dicet bibendi? non ego sanius
bacchabor Edonis. recepto
dulce mihi furere est amico.

8

Ulla si iuris tibi peierati
poena, Barine, nocuisset umquam,
dente si nigro fieres vel albo
turpior ungui,

crederem; sed tu, simul obligasti 5
perfidum votis caput, enitescis
pulchrior multo iuvenumque prodis
publica cura.

expedit matris cineres opertos
fallere et toto taciturna noctis 10
signa cum caelo gelidaque divos
morte carentis.

ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
simplices Nymphae ferus et Cupido,
semper ardentis acuens sagittas 15
cote cruenta.

A(a) B E R λ l Ψ

8. 1 perierati B R P^l (*cf. Diomed. codd. AM GL 1, 524*) : peie- *cett.* σχ barin(a)e (P^l σχ) (*B*)] va- A B *var.* E P σχ 3 albo *Usener* (*cf. 3, 27, 18 sq.*) : uno *codd.* : unco *Horkel*

adde quod pubes tibi crescit omnis,
servitus †crescit† nova, nec priores
impiae tectum dominae relinquunt
saepe minati. 20

te suis matres metuunt iuvencis,
te senes parci miseraeque nuper
virgines nuptae, tua ne retardet
aura maritos.

9

Non semper imbres nubibus hispidis
manant in agros aut mare Caspium
vexant inaequales procellae
usque, nec Armeniis in oris,

amice Valgi, stat glacies iners 5
mensis per omnis aut Aquilonibus
querqueta Gargani laborant
et foliis viduantur orni:

tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero 10
surgente decedunt amores
nec rapidum fugiente solem.

A(a)BERλlΨ

18 crescit] ut sit *Lehrs* (*melius* quae sit, *ut monent* N.–H.) : *alii alia* **23–24** retardet aura (*P Serv. A. 6, 204*) : -et cura ς (*B*) : -ent ora *Schrader*

9. **1** hispidis *scripsi* : – dos *codd.* : Histricis *nescio quis.* nubibus *sine epitheto flaccere monet Campbell*

at non ter aevo functus amabilem
ploravit omnis Antilochum senex
annos, nec impubem parentes 15
Troilon aut Phrygiae sorores

flevere semper. desine mollium
tandem querelarum et potius nova
cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten 20

Medumque flumen gentibus additum
victis minores volvere vertices
intraque praescriptum Gelonos
exiguis equitare campis.

10

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litus iniquum.

auream quisquis mediocritatem 5
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

saevius ventis agitatur ingens
pinus et celsae graviore casu 10
decidunt turres feriuntque summos
fulgura montis.

A(a) BERλlΨ

10. **6** diligit tutus, caret *Bentley* **9** saevius *ed. Rothomag. 1701, coni. Burman sen., legisse vid. Fronto 209 N et Isid. Syn. 2, 89* : saepius *codd. P*[l]

sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus. informis hiemes reducit 15
Iuppiter, idem

summovet. non, si male nunc, et olim
sic erit. quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
tendit Apollo. 20

rebus angustis animosus atque
fortis appare; sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

11

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet Hadria
divisus obiecto, remittas
quaerere, nec trepides in usum

poscentis aevi pauca; fugit retro 5
levis iuventas et decor, arida
pellente lascivos amores
canitie facilemque somnum.

non semper idem floribus est honor
vernis, neque uno luna rubens nitet 10
vultu. quid aeternis minorem
consiliis animum fatigas?

A (a) B E R λ l Ψ

18 cithar(a)e Ψ

11. **2** quinti a E Ψ λ l σχ : -te B (*cf. P*) : quincti A R

cur non sub alta vel platano vel hac
pinu iacentes sic temere et rosa
canos odorati capillos, 15
dum licet, Assyriaque nardo

potamus uncti? dissipat Euhius
curas edacis. quis puer ocius
restinguet ardentis Falerni
pocula praetereunte lympha? 20

quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna dic, age, cum lyra
maturet incomptam Lacaenae
more comam religata nodo.

12

Nolis longa ferae bella Numantiae
nec durum Hannibalem nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine mollibus
aptari citharae modis,

nec saevos Lapithas et nimium mero 5
Hylaeum domitosque Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
fulgens contremuit domus

A (a) BERλlΨ

15 canos σχ)] cinctos *Lehrs*: comptos *Fritzsche* **16** assyria (*P*)] -io B **17** dissipat (*P*[l])] -pet *N. Heinsius* **21** devium scortum (*P*)] -ia scitam (*vel* flavam) *Palmer* **23** incom(p)tam ς(*B*) : in comptum (inc-) *codd. P*[l] σχ **24** comam Ψ : -as a (?) ER *P*[l] σχ : -ae ABλl nodo *Torrentius* (*B*) : nodum *codd. P*[l]

12. **2** durum (V σχ) (*B*)] dirum ς **6** domitosve *Cunningham*

Saturni veteris; tuque pedestribus
dices historiis proelia Caesaris, 10
Maecenas, melius ductaque per vias
regum colla minacium.

me dulces dominae Musa Licymniae
cantus, me voluit dicere lucidum
fulgentis oculos et bene mutuis 15
fidum pectus amoribus,

quam nec ferre pedem dedecuit choris
nec certare ioco nec dare bracchia
ludentem nitidis virginibus sacro
Dianae celebris die. 20

num tu quae tenuit dives Achaemenes
aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
permutare velis crine Licymniae
plenas aut Arabum domos,

cum flagrantia detorquet ad oscula 25
cervicem aut facili saevitia negat
quae poscente magis gaudeat eripi,
interdum rapere occupat?

13

Ille et nefasto te posuit die,
quicumque, primum et sacrilega manu
produxit, arbos, in nepotum
perniciem opprobriumque pagi;

A (a) B E R λ l Ψ

25 cum (P^{l})] dum Ψ **28** occupat δ π (*B*) : -pet *cett. P*

13. **2** *dist. N.–H. 5-2, 16, 19 deest δ, adhibebitur* z

illum et parentis crediderim sui 5
fregisse cervicem et penetralia
sparsisse nocturno cruore
hospitis; ille venena Colcha

et quidquid usquam concipitur nefas
tractavit, agro qui statuit meo 10
te, triste lignum, te, caducum
in domini caput immerentis.

quid quisque vitet numquam homini satis
cautum est in horas. navita Bosphorum
† Poenus † perhorrescit neque ultra 15
caeca timet aliunde fata;

miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
robur: sed improvisa leti
vis rapuit rapietque gentis. 20

quam paene furvae regna Proserpinae
et iudicantem vidimus Aeacum
sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus, 25
et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
dura fugae mala, dura belli!

A(a) BERλlΨ (= zπφψ)

15 Poenus (*P*)] Thynus *Lachmann* (*cf. Brink*[b], *p. 28 n. 5*) : *alii alia* **16** timetve *Lachmann* (*cf. Brink*[b]) **17** celerem (σχ)] reducem *coni. Bentley* **23** discretas z φ ψ λ l (*cf. P*) (*B*) : discriptas A B : descriptas E R π *P*[l]

utrumque sacro digna silentio
mirantur umbrae dicere, sed magis 30
pugnas et exactos tyrannos
densum umeris bibit aure vulgus.

quid mirum, ubi illis carminibus stupens
demittit atras belua centiceps
auris et intorti capillis 35
Eumenidum recreantur angues?

quin et Prometheus et Pelopis parens
dulci laborem decipitur sono,
nec curat Orion leones
aut timidos agitare lyncas. 40

14

Eheu fugaces, Postume, Postume,
labuntur anni, nec pietas moram
rugis et instanti senectae
afferet indomitaeque morti,

non si trecenis quotquot eunt dies, 5
amice, places illacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

compescit unda, scilicet omnibus
quicumque terrae munere vescimur 10
enaviganda, sive reges
sive inopes erimus coloni.

A(a) BERλlΨ (= zπφψ)

32 (h)umeris (*P*) *vix sanum*] avida *coni. Bentley* : alacri (*et* ore) *Campbell* 38 laborem A B Ψ *P*[l] (*B*) : -rum E λ l V σχ

14. 1 eheu (*test. nonnulla*)] heuheu *test. alia* : heu *P*[l] 5 trecenis z π λ : tric- *cett.* V 8 geryonem A E λ l z ψ σχ

frustra cruento Marte carebimus
fractisque rauci fluctibus Hadriae,
    frustra per autumnos nocentem 15
        corporibus metuemus Austrum:

visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus
    infame damnatusque longi
        Sisyphus Aeolides laboris. 20

linquenda tellus et domus et placens
uxor, neque harum quas colis arborum
    te praeter invisas cupressos
        ulla brevem dominum sequetur.

absumet heres Caecuba dignior 25
servata centum clavibus et mero
    tinget pavimentum superbo,
        pontificum potiore cenis.

15

Iam pauca aratro iugera regiae
moles relinquent, undique latius
    extenta visentur Lucrino
        stagna lacu, platanusque caelebs

evincet ulmos; tum violaria et 5
myrtus et omnis copia narium
    spargent olivetis odorem
        fertilibus domino priori,

A(a) BERλlΨ (= zπφψ)

27 superbo (V *P*)] -bum ς *Lambinus*: -bus ς *Barth*: -bis *Lynford*

15. 7 *fort.* sparget; *v. Brink*[c], *p. 33*

tum spissa ramis laurea fervidos
excludet ictus. non ita Romuli 10
praescriptum et intonsi Catonis
auspiciis veterumque norma.

probatus illis census erat brevis,
commune magnum: nulla decempedis
metata privatis opacam 15
porticus excipiebat Arcton,

nec fortuitum spernere caespitem
leges sinebant, oppida publico
sumptu iubentes et deorum
templa novo decorare saxo. 20

16

Otium divos rogat in patenti
prensus Aegaeo, simul atra nubes
condidit lunam neque certa fulgent
sidera nautis,

otium bello furiosa Thrace, 5
otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura ve-
nale neque auro.

non enim gazae neque consularis
summovet lictor miseros tumultus 10
mentis et curas laqueata circum
tecta volantis.

A(a) BERλlΨ (= zπφψ)

13 probatus *coni. N.–H.* : priva- *codd.* P^{l} 20 *hinc usque ad 19,4 def.* l

vivitur parvo bene, cui paternum
splendet in mensa tenui salinum
nec levis somnos timor aut cupido 15
sordidus aufert.

quid brevi fortes iaculamur aevo
multa? quid terras alio calentis
sole mutamus? patriae quis exsul
se quoque fugit? 20

scandit aeratas vitiosa navis
Cura nec turmas equitum relinquit,
ocior cervis et agente nimbos
ocior Euro.

laetus in praesens animus quod ultra est 25
oderit curare et amara lento
temperet risu. nihil est ab omni
parte beatum.

abstulit clarum cita mors Achillem,
longa Tithonum minuit senectus, 30
et mihi forsan, tibi quod negarit,
porriget hora.

te greges centum Siculaeque circum
mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
apta quadrigis equa, te bis Afro 35
murice tinctae

vestiunt lanae: mihi parva rura et
spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
spernere vulgus. 40

A(a) BERλlΨ (= zπφψ)

16. **20** *redit* δ **21–24** (*P*) *del. Prien* **26** lento (*P*[l])] leni *Bentley* **31** forset *vel* fors et R (?) Ψ (*cf. ad 1, 28, 31*)

17

Cur me querelis exanimas tuis?
nec dis amicum est nec mihi te prius
  obire, Maecenas, mearum
    grande decus columenque rerum.

a, te meae si partem animae rapit 5
maturior vis, quid moror alteram,
  nec carus aeque nec superstes
    integer? ille dies utramque

ducet ruinam. non ego perfidum
dixi sacramentum: ibimus, ibimus, 10
  utcumque praecedes, supremum
    carpere iter comites parati.

me nec Chimaerae spiritus igneae
nec, si resurgat, centimanus Gyges
  divellet umquam. sic potenti 15
    Iustitiae placitumque Parcis.

seu Libra seu me Scorpios aspicit
formidolosus, pars violentior
  natalis horae, seu tyrannus
    Hesperiae Capricornus undae, 20

utrumque nostrum incredibili modo
consentit astrum. te Iovis impio
  tutela Saturno refulgens
    eripuit volucrisque Fati

A (a) B E R λ l Ψ

17. **1** cur ... exanimas (P^l)] quid ... exagitas *Victorin. GL 6, 179* **6** moror (P^l σχ)] *anne* morer? alteram *Burman* (*cf. P* σχ *N.–H.*) : -ra *codd. P^l* **13** me (*P*)] nos *Campbell* **14** Gyges *Muretus* (*B*) : gigas *codd.* V P^l *Prisc.* (*cf. ad 3, 4, 69*) : Gyas *Lambinus* **17** scorpios B R φ ψ : -ius *cett. sch. Pers. 5, 48*

tardavit alas, cum populus frequens 25
laetum theatris ter crepuit sonum:
me truncus illapsus cerebro
sustulerat, nisi Faunus ictum

dextra levasset, Mercurialium
custos virorum. reddere victimas 30
aedemque votivam memento:
nos humilem feriemus agnam.

18

Non ebur neque aureum
mea renidet in domo lacunar,
non trabes Hymettiae
premunt columnas ultima recisas

Africa, neque Attali 5
ignotus heres regiam occupavi,
nec Laconicas mihi
trahunt honestae purpuras clientae.

at fides et ingeni
benigna vena est pauperemque dives 10
me petit: nihil supra
deos lacesso, nec potentem amicum

largiora flagito,
satis beatus unicis Sabinis.
truditur dies die 15
novaeque pergunt interire lunae:

A (a) B E R λ l Ψ

25 cum (σχ; *cf. P*)] tum R : te Ψ : cui *Lachmann*

18. **14** unicis (*cf. P* uno fundo Sabino *et quae scripsi in HSCP 89* (*1985*)] iugeris *N.–H.* unico Sabino *L. Müller*

tu secanda marmora
   locas sub ipsum funus et sepulcri
immemor struis domos
   marisque Bais obstrepentis urges 20

summovere litora
   parum locuples continente ripa.
quid quod usque proximos
   revellis agri terminos et ultra

limites clientium 25
   salis avarus? pellitur paternos
in sinu ferens deos
   et uxor et vir sordidosque natos.

nulla certior tamen
   rapacis Orci fine destinata 30
aula divitem manet.
   erum quid ultra tendis? aequa tellus

pauperi recluditur
   regumque pueris, nec satelles Orci
callidum Promethea 35
   revexit auro captus. hic superbum

Tantalum atque Tantali
   genus coercet, hic levare functum
pauperem laboribus
   vocatus atque non vocatus audit. 40

A (a) B E R λ l Ψ

23 proximos (P^l)] *anne* -mi? *sed enallage ferenda* 25 limitem δ π 30 fine (P^l σ χ *Serv. A. 6, 609 codd. praeter M*)] sede ς *Serv. cod. M* (*B*) 31–32 *post* manet *dist. N.–H., post* erum *vulg.* 34 satelles *Charon, non Mercurius* (*cf. N.–H.*), *magni Iovis et deorum nuntius* 36 revi(n)xit Ψ l

19

Bacchum in remotis carmina rupibus
vidi docentem (credite, posteri)
Nymphasque discentis et auris
capripedum Satyrorum acutas.

euhoe! recenti mens trepidat metu 5
plenoque Bacchi pectore turbidum
laetatur. euhoe! parce, Liber,
parce, gravi metuende thyrso.

fas pervicacis est mihi Thyiadas
vinique fontem lactis et uberes 10
cantare rivos atque truncis
lapsa cavis iterare mella;

fas et beatae coniugis additum
stellis honorem tectaque Penthei
disiecta non leni ruina 15
Thracis et exitium Lycurgi.

tu flectis amnis, tu mare barbarum,
tu separatis uvidus in iugis
nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crinis. 20

tu, cum parentis regna per arduum
cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
unguibus horribilique mala,

A(a)BERλlΨ

19. 5 *redit* l 9 est (*P*)] sit *Bentley* 24 horribili (*P*)] -lis *Bochart* (*B*), *fort. recte* (*cf.* σχ maxilla metuendus) : -lem *Trendelenburg*

quamquam choreis aptior et iocis 25
ludoque dictus non sat idoneus
  pugnae ferebaris; sed idem
    pacis eras mediusque belli.

te vidit insons Cerberus aureo
cornu decorum leniter atterens 30
  caudam et recedentis trilingui
    ore pedes tetigitque crura.

20

Non usitata nec tenui ferar
penna biformis per liquidum aethera
  vates, neque in terris morabor
    longius invidiaque maior

urbis relinquam. non ego pauperum 5
sanguis parentum, non ego quem vocas,
  dilecte Maecenas, obibo
    nec Stygia cohibebor unda.

iam iam residunt cruribus asperae
pelles et album mutor in alitem 10
  superne, nascunturque leves
    per digitos umerosque plumae.

A(a) BERλlΨ

20. 3 terra Ψ 6 quem vocas (σχ) *i. e., opinor, 'Horatius'* (*cf. Cic. Dom. 50* legem istam, quam vocas)] q- vocant *Bentley, alii alia*

iam Daedaleo notior Icaro
visam gementis litora Bosphori
  Syrtisque Gaetulas canorus 15
    ales Hyperboreosque campos.

me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus et ultimi
  noscent Geloni, me † peritus †
    discet Hiber Rhodanique potor. 20

absint inani funere neniae
luctusque turpes et querimoniae;
  compesce clamorem ac sepulcri
    mitte supervacuos honores.

A(a) B E R λ l Ψ

13 notior (P^{l})] ocior E Ψ : tutior *coni. Bentley, alii alia* **19** peritus *vix sanum*] revictus *Cornelissen* : politus *Campbell, Palmer* : *anne* remotus?

CARMINUM
LIBER TERTIUS

1

Odi profanum vulgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
  audita Musarum sacerdos
    virginibus puerisque canto.

regum timendorum in proprios greges, 5
reges in ipsos imperium est Iovis,
  clari Giganteo triumpho
    cuncta supercilio moventis.

est ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior 10
  descendat in Campum petitor,
    moribus hic meliorque fama

contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
  sortitur insignis et imos; 15
    omne capax movet urna nomen.

destrictus ensis cui super impia
cervice pendet, non Siculae dapes
  dulcem elaborabunt saporem,
    non avium citharaeque cantus 20

A (a) B E R λ l Ψ

1. **20** avium] fidium *Cornelissen*

somnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humilis domos
fastidit umbrosamque ripam,
non Zephyris agitata tempe.

desiderantem quod satis est neque 25
tumultuosum sollicitat mare
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi,

non verberatae grandine vineae
fundusque mendax, arbore nunc aquas 30
culpante, nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

contracta pisces aequora sentiunt
iactis in altum molibus; huc frequens
caementa demittit redemptor. 35
tum famuli dominusque terrae

fastidiosus, sed Timor et Minae
scandunt eodem quo dominus; neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura. 40

quod si dolentem nec Phrygius lapis
nec purpurarum Sidone clarior
delenit usus nec Falerna
vitis Achaemeniumque costum,

A(a) BERλlΨ

36 tum famuli* *scripsi, distinctione nova* : cum famulis *codd.* **39** et δ (?) π : *om. cett.* *P*[l] **40** postque *coni. Bentley* **42** Sidone *Nisbet, LCM 5 (1980), 151 sq.* : sidere *codd.* (*P*) **44** que (*P*[l])] ve *Bentley*

cur invidendis postibus et novo 45
sublime ritu moliar atrium?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores?

2

Angustam †amice† pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta

vitamque sub divo et trepidis agat 5
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

suspiret, eheu, ne rudis agminum
sponsus lacessat regius asperum 10
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedes.

dulce et decorum est pro patria mori.
mors et fugacem persequitur virum,
nec parcit imbellis iuventae 15
poplitibus timidove tergo.

Virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus,
nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae. 20

A(a) BERλlΨ

2. **1** amice (V P^l *metrici*)] -ci *codd. inscr.* σχ (*B*) : *anne* et aeque (*sc. acri militia aeque et condiscat pauperiem pati et Parthos vexet; cf. TLL 1, 1043, 21*)? **16** ve A B (*B*) : que *cett.* *17-3, 72 deest B* **18** interminatis *Wade*

Virtus, recludens immeritis mori
caelum, negata temptat iter via
coetusque vulgaris et udam
spernit humum fugiente penna.

est et fideli tuta silentio 25
merces: vetabo, qui Cereris sacrum
vulgarit arcanae, sub isdem
sit trabibus fragilemque mecum

solvat phaselon. saepe Diespiter
neglectus incesto addidit integrum. 30
raro antecedentem scelestum
deseruit pede Poena claudo.

3

Iustum et tenacem propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non vultus instantis tyranni
mente quatit solida neque Auster,

dux inquieti turbidus Hadriae, 5
nec fulminantis magna manus Iovis:
si fractus illabatur orbis,
impavidum ferient ruinae.

A(a)BERλlΨ

22 iter Ψ : inter P^l : ire *cett.* **27** vulgaverit P^l (-arit *cod. M pr.*) : -avit A E σχ **28** que] ve *Broekhusius* (*B*)
3. 7 illabatur (inl-) (*Hieron. Ep.* 6, 2, *alibi*)] -betur A λ l

hac arte Pollux et vagus Hercules
enisus arcis attigit igneas, 10
quos inter Augustus recumbens
purpureo bibet ore nectar;

hac te merentem, Bacche pater, tuae
vexere tigres indocili iugum
collo trahentes; hac Quirinus 15
Martis equis Acheronta fugit,

gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis: 'Ilion, Ilion
fatalis incestusque iudex
et mulier peregrina vertit 20

in pulverem, ex quo destituit deos
mercede pacta Laomedon, mihi
castaeque damnatum Minervae
cum populo et duce fraudulento.

iam nec Lacaenae splendet adulterae 25
famosus hospes nec Priami domus
periura pugnacis Achivos
Hectoreis opibus refringit,

nostrisque ductum seditionibus
bellum resedit. protinus et gravis 30
iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

A (a) B E R λ l Ψ

10 enisus A E R (?) λ l V : inn- Ψ σχ (incumbens) **12** bibit E Ψ *P*[l] **16** Martis (σχ)] patris ς (*B*) (*cf. Comm. Cruq.* patria virtute) **23** damnatum (σχ)] -tam *Glareanus* (*B*)

Marti redonabo. illum ego lucidas
inire sedes, ducere nectaris
  sucos et ascribi quietis 35
    ordinibus patiar deorum.

dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
  in parte regnanto beati;
    dum Priami Paridisque busto 40

insultet armentum et catulos ferae
celent inultae, stet Capitolium
  fulgens triumphatisque possit
    Roma ferox dare iura Medis.

horrenda late nomen in ultimas 45
extendat oras, qua medius liquor
  secernit Europen ab Afro,
    qua tumidus rigat arva Nilus.

aurum, irrepertum et sic melius situm
cum terra celat, spernere fortior 50
  quam cogere humanos in usus
    omne sacrum rapiente dextra,

quicumque mundo terminus obstitit,
hunc tangat armis, visere gestiens
  qua parte debacchentur ignes, 55
    qua nebulae pluviique rores.

sed bellicosis fata Quiritibus
hac lege dico, ne nimium pii
  rebusque fidentes avitae
    tecta velint reparare Troiae. 60

A (a) B E R λ l Ψ

34 ducere A λ l σχ : disc- *cett.* *P*[l] **54** tangat ς (*B*) : -get *codd.* : tentet *Cornelissen* **57** fata] fausta *Palmer*

Troiae renascens alite lugubri
fortuna tristi clade iterabitur,
ducente victricis catervas
coniuge me Iovis et sorore.

ter si resurgat murus aeneus 65
auctore Phoebo, ter pereat meis
excisus Argivis, ter uxor
capta virum puerosque ploret.'

non hoc iocosae conveniet lyrae.
quo, Musa, tendis? desine pervicax 70
referre sermones deorum et
magna modis tenuare parvis.

4

Descende caelo et dic, age, tibia
regina longum Calliope melos,
seu voce nunc mavis acuta,
seu fidibus citharaque Phoebi.

auditis? an me ludit amabilis 5
insania? audire et videor pios
errare per lucos, amoenae
quos et aquae subeunt et aurae.

me fabulosae Vulture in Apulo
nutricis extra limina Pulliae 10
ludo fatigatumque somno
fronde nova puerum palumbes

A(a)BERλlΨ

66 structore *Bentley*

4. *redit* B **4** que δ *pr.* (?) (*B*)] ve *cett. Victorin. GL 6, 180* **10** nutricis (*P*)] alt- δφ *var.* ψ *var.* limina Pulliae (σχ; *cf. P*)] limen apuliae Eλl Ψ : limina Dauniae *Paldamus, alii alia*

texere, mirum quod foret omnibus
quicumque celsae nidum Aceruntiae
saltusque Bantinos et arvum 15
pingue tenent humilis Ferenti,

ut tuto ab atris corpore viperis
dormirem et ursis, ut premerer sacra
lauroque collataque myrto,
non sine dis animosus infans. 20

vester, Camenae, vester in arduos
tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste seu Tibur supinum
seu liquidae placuere Baiae.

vestris amicum fontibus et choris 25
non me Philippis versa acies retro,
devota non exstinxit arbor,
nec Sicula Palinurus unda.

utcumque mecum vos eritis, libens
insanientem navita Bosphorum 30
temptabo et urentis harenas
litoris Assyrii viator;

visam Britannos hospitibus feros
et laetum equino sanguine Concanum,
visam pharetratos Gelonos 35
et Scythicum inviolatus amnem.

A(a) B E R λ l Ψ

14 Aceruntiae (*cf. Hülsen, R E s.v.*)] ache- R Ψ : acheront(h)iae A E λ l **16** ferenti Ψ λ l *P* (*cf. Pariente, Emerita 15* (*1947*), *123–132*) : for- A E R σχ **31** arentis (-tes) Ψ

vos Caesarem altum, militia simul
fessas cohortis addidit oppidis,
finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro. 40

vos lene consilium et datis et dato
gaudetis almae. scimus ut impios
Titanas immanemque turbam
fulmine sustulerit caduco,

qui terram inertem, qui mare temperat 45
ventosum et umbras regnaque tristia
divosque mortalisque turmas
imperio regit unus aequo.

magnum illa terrorem intulerat Iovi
fidens iuventus horrida bracchiis 50
fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.

sed quid Typhoeus et validus Mimas,
aut quid minaci Porphyrion statu,
quid Rhoetus evulsisque truncis 55
Enceladus iaculator audax

contra sonantem Palladis aegida
possent ruentes? hinc avidus stetit
Vulcanus, hinc matrona Iuno et
numquam umeris positurus arcum, 60

A (a) B E R λ l Ψ

38 addidit B φ ψ *P*[l] : abd- A E R (?) λ l σχ : redditis δ π : reddidit ς (*B*) **39–52** *om.* B **43** turbam (*P*[l] σχ)] turmam Ψ λ **44** caduco (σχ)] corusco *Bentley* **46** umbras* *Bentley* : urbes *codd.* **47** turmas (V (?))] turbas E R σχ **58** avidus (*P*) *mirum sane. ‘de* validus *ne cogites, vetat 53’* (*Campbell*), *nisi illic de* rabidus

qui rore puro Castaliae lavit
crinis solutos, qui Lyciae tenet
dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

vis consili expers mole ruit sua: 65
vim temperatam di quoque provehunt
in maius, idem odere viris
omne nefas animo moventis.

testis mearum centimanus Gyges
sententiarum, notus et integrae 70
temptator Orion Dianae
virginea domitus sagitta.

iniecta monstris Terra dolet suis
maeretque partus fulmine luridum
missos ad Orcum; nec peredit 75
impositam celer ignis Aetnen

incontinentis nec Tityi iecur
reliquit ales, nequitiae additus
custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae. 80

5

Caelo tonantem credidimus Iovem
regnare: praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
imperio gravibusque Persis.

A(a) BERλlΨ

69 Gyges *Bentley* (*cf.* 2, 17, 14) : gigas *codd. Prisc. GL* 3, 182. 2, 268 : Gyas *Lambinus* 76 Aetnen (P^l)] -nam *vel sim.* ElΨ (ethan ψ)

milesne Crassi coniuge barbara 5
turpis maritus vixit et hostium
(pro Curia inversique mores!)
consenuit socerorum in arvis

sub rege Medo Marsus et Apulus,
anciliorum et nominis et togae 10
oblitus aeternaeque Vestae
incolumi Iove et urbe Roma?

hoc caverat mens provida Reguli
dissentientis condicionibus
foedis et exempli trahentis 15
perniciem veniens in aevum,

si non periret immiserabilis
captiva pubes. 'signa ego Punicis
affixa delubris et arma
militibus sine caede' dixit 20

'derepta vidi; vidi ego civium
retorta tergo bracchia libero
portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.

auro repensus scilicet acrior 25
miles redibit. flagitio additis
damnum; neque amissos colores
lana refert medicata fuco

A(a) BERλlΨ

5. 7 Curia (*P*)] saecula *Cornelissen* 8 arvis (*cf.* 23) *Faber* (*B*) : armis *codd. P* 10 et nominis et ΨV *test. nonnulla* : et n- *P*[l] : n- et *cett. test. alia* 15 exempli *coni. Bentley* : -lo *codd. P* trahentis (*P*[l] σχ) (*B*)] -i *Comm. Cruq.* 17 periret (*P*[l] σχ)] -irent *Glareanus* : -ires *Lachmann* immiserabilis (inm-) (*P*[l])] -les σχ *lemm.* (*B*) 21 derepta R : dir- (-te E) *cett.* 22 libero (σχ) : livido *Cornelissen* 27 neque (*P*[l])] nec E R

nec vera virtus, cum semel excidit,
curat reponi deterioribus. 30
si pugnat extricata densis
cerva plagis, erit ille fortis

qui perfidis se credidit hostibus,
et Marte Poenos proteret altero,
qui lora restrictis lacertis 35
sensit iners timuitque mortem.

†hic† unde vitam sumeret inscius
pacem duello miscuit? o pudor,
o magna Carthago, probrosis
altior Italiae ruinis!' 40

fertur pudicae coniugis osculum
parvosque natos ut capitis minor
ab se removisse et virilem
torvus humi posuisse vultum,

donec labantis consilio patres 45
firmaret auctor numquam alias dato
interque maerentis amicos
egregius properaret exsul.

atqui sciebat quae sibi barbarus
tortor pararet; non aliter tamen 50
dimovit obstantis propinquos
et populum reditus morantem

A(a)BERλlΨ

33 dedidit *sive* tradidit *Bentley* 37 hic (σχ)] sic *Campbell* unde ... inscius (*P*[l])] *obscura haec et fort. corrupta; ceterum interrog. feci* inscius] aptius δ (*cf. Bentley*) 43 ab se (*P*[l])] a se ER 51 amicos Ψ

quam si clientum longa negotia
diiudicata lite relinqueret
  tendens Venafranos in agros 55
    aut Lacedaemonium Tarentum.

6

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
  aedisque labentis deorum et
    foeda nigro simulacra fumo.

dis te minorem quod geris, imperas. 5
hinc omne principium, huc refer exitum:
  di multa neglecti dederunt
    Hesperiae mala luctuosae.

iam bis Monaeses et Pacori manus
non auspicatos contudit impetus 10
  nostros et adiecisse praedam
    torquibus exiguis renidet.

paene occupatam seditionibus
delevit urbem Dacus et Aethiops,
  hic classe formidatus, ille 15
    missilibus melior sagittis.

A(a)BERλlΨ

6. **10** non auspicatos (*Prisc. GL 2, 518*)] inau- ABλl **11–13** *om.* B **11** nostris *Prisc.* (*B*) : -rorum *coni. Bentley* (-ratem *mallem, si poetae hoc vocabulum usurparent; anne* Romanam?) **15–48** *om.* B

fecunda culpae saecula nuptias
primum inquinavere et genus et domos;
  hoc fonte derivata labes
    in patriam populumque fluxit. 20

motus doceri gaudet Ionicos
innupta virgo et fingitur artibus
  iam nunc et incestos amores
    de tenero meditatur ungui;

mox iuniores quaerit adulteros 25
inter mariti vina, neque eligit
  cui donet impermissa raptim
    gaudia luminibus remotis,

sed iussa coram non sine conscio
surgit marito, seu vocat institor 30
  seu navis Hispanae magister,
    dedecorum pretiosus emptor.

non his iuventus orta parentibus
infecit aequor sanguine Punico,
  Pyrrhumque et ingentem cecidit 35
    Antiochum Hannibalemque dirum,

sed rusticorum mascula militum
proles, Sabellis docta ligonibus
  versare glebas et severae
    matris ad arbitrium recisos 40

A (a) B E R λ l Ψ

19 labes *Peerlkamp* (*cf. Sil. 14, 596* serpere labes) : clades *codd.* *P*[l] (*cf. P* turpes, inquit, coitus feminarum) : tabes *Palmer* **20** inque patres populumque *Bentley, vereor ne recte* **22** innupta *scripsi* (*cf. 2, 8, 23*) : matura *codd.* : Romana *Lehrs* (Latina *ad traditum propius accederet*) artubus Ψ l (*cf. P* 'artubus' legendum) **25. 26. 30** quaeret ... eliget (-git *P*) ... surget *Campbell* **36** dirum (*Quint. 8, 2, 9*)] durum φ ψ σχ

portare fustis, sol ubi montium
mutaret umbras et iuga demeret
bobus fatigatis, amicum
tempus agens abeunte curru.

damnosa quid non imminuit dies? 45
aetas parentum peior avis tulit
nos nequiores, mox daturos
progeniem vitiosiorem.

7

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
constantis iuvenem fide,

Gygen? ille Notis actus ad Oricum 5
post insana Caprae sidera frigidas
noctes non sine multis
insomnis lacrimis agit.

atqui sollicitae nuntius hospitae,
suspirare Chloen et miseram tuis 10
dicens ignibus uri,
temptat mille vafer modis.

ut Proetum mulier perfida credulum
falsis impulerit criminibus nimis
casto Bellerophontae 15
maturare necem refert;

A(a) B E R λ l Ψ

43 bobus (*Prisc. GL 2, 357*)] bubus A R π
7. **4** fide π(?) ς : -ei *cett. Victorin. GL 6, 176*

narrat paene datum Pelea Tartaro
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens,
et peccare docentis
fallax historias movet, 20

frustra. nam scopulis surdior Icari
voces audit adhuc integer. at tibi
ne vicinus Enipeus
plus iusto placeat cave,

quamvis non alius flectere equum sciens 25
aeque conspicitur gramine Martio,
nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.

prima nocte domum claude neque in vias
sub cantu querulae despice tibiae, 30
et te saepe vocanti
duram difficilis mane.

8

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
quid velint flores et acerra turis
plena miraris positusque carbo in
caespite vivo,

A(a) B E R λ l Ψ

20 fallax (P^l)] pellax *coni. Bentley* movet φ ψ l (*B*)] monet *cett.* P^l 22 audit] ludit A : *om.* Ψ 30 cantu (P^l)] -um R δ π *ante ras.*

8. 3 in *om.* A B λ l

docte sermones utriusque linguae? 5
voveram dulcis epulas et album
Libero caprum prope funeratus
arboris ictu.

hic dies anno redeunte festus
corticem adstrictum pice dimovebit 10
amphorae fumum bibere institutae
consule Tullo.

sume, Maecenas, cyathos amici
sospitis centum et vigiles lucernas
perfer in lucem: procul omnis esto 15
clamor et ira.

mitte civilis super urbe curas:
occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosis
dissidet armis, 20

servit Hispanae vetus hostis orae,
Cantaber, sera domitus catena,
iam Scythae laxo meditantur arcu
cedere campis.

neglegens ne qua populus laboret 25
parce privatus nimium cavere et
dona praesentis cape laetus horae,
linque severa.

A(a)BERλlΨ

5 sermones R *Donat. Ter. Eun. 478* : -nis *cett.* V(?) *P* 19 infestis (*P*[l]) ... luctuosus ς *N. Heinsius* (*cf. Bentley*) 25 neglegens (necl- R : neglig- Bπ *corr.*) (*P*)] ne cliens *Edwards* 26 parte *Bonfinius* privatus (*P*) *iocose, opinor;* privatis (*i.e. singulis civibus*) *temptaveram* et *del. Bentley* 27 rape δφψ horae et ς *Bentley* (*cf. Leo, Plaut. Forsch. p. 358*) 28 ac linque A

9

'Donec gratus eram tibi
   nec quisquam potior bracchia candidae
cervici iuvenis dabat,
   Persarum vigui rege beatior.'

'donec non alia magis 5
   arsisti neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis
   Romana vigui clarior Ilia.'

'me nunc Thressa Chloe regit,
   dulcis docta modos et citharae sciens, 10
pro qua non metuam mori,
   si parcent animae fata superstiti.'

'me torret face mutua
   Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori 15
   si parcent puero fata superstiti.'

'quid si prisca redit Venus
   diductosque iugo cogit aeneo,
si flava excutitur Chloe
   reiectoque patet ianua Lydiae?' 20

'quamquam sidere pulchrior
   ille est, tu levior cortice et improbo
iracundior Hadria,
   tecum vivere amem, tecum obeam libens.'

A(a) B E R λ l Ψ

9. **5** alia (V P^{l})] -am l **20** reiecto* *iam Peerlkamp* : -tae *codd.* **21** quamquam (P^{l})] quamvis Ψ clarior P^{l} (*cf. ad* 3, 1, 42)

10

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
saevo nupta viro, me tamen asperas
porrectum ante foris obicere incolis
  plorares Aquilonibus.

audis quo strepitu ianua, quo nemus 5
inter pulchra satum tecta remugiat
ventis, et positas ut glaciet nives
  puro numine Iuppiter?

ingratam Veneri pone superbiam,
ne currente retro funis eat rota. 10
non te Penelopen difficilem procis
  Tyrrhenus genuit parens.

o quamvis neque te munera nec preces
nec tinctus viola pallor amantium
nec vir Pieria paelice saucius 15
  curvat, supplicibus tuis

parcas, nec rigida mollior aesculo
nec Mauris animum mitior anguibus.
non hoc semper erit liminis aut aquae
  caelestis patiens latus. 20

A (a) B E R λ l Ψ

10. **1** biberes (*Victorin. GL 6, 174*)] -ris A B l P^lP *ad 4, 13, 1 Serv. GL 4, 470* **3** porrectum (P^l) (*cf. Epod. 10, 22; Serm. 2, 3, 112*)] proi- *Bentley* **7** sentis *Bentley* **8** puro (*P*)] duro *Bentley* **18** animum (*P*) (*B*)] -mo E λ l σχ : -mi *Palmer*

11

Mercuri (nam te docilis magistro
movit Amphion lapides canendo)
tuque, testudo, resonare septem
   callida nervis,

nec loquax olim neque grata, nunc et 5
divitum mensis et amica templis,
dic modos Lyde quibus obstinatas
   applicet auris,

quae velut latis equa trima campis
ludit exsultim metuitque tangi, 10
nuptiarum expers et adhuc protervo
   cruda marito.

tu potes tigris comitesque silvas
ducere et rivos celeris morari;
cessit immanis tibi blandienti 15
   ianitor aulae,

Cerberus, quamvis furiale centum
muniant angues caput aestuetque
spiritus taeter saniesque manet
   ore trilingui. 20

quin et Ixion Tityosque vultu
risit invito, stetit urna paulum
sicca, dum grato Danai puellas
   carmine mulces.

A(a)BERλlΨ

11. **13** silvas] cervas *Campbell* **17–20** (*P*) *damnat Buttmann* **18** aestuetque *Cunningham* : eius at- *codd.* : effluat- *Gesner* : exeat- *Bentley* : *alii alia*

audiat Lyde scelus atque notas 25
virginum poenas et inane lymphae
dolium fundo pereuntis imo
seraque fata,

quae manent culpas etiam sub Orco.
impiae nam (quid potuere maius?), 30
impiae sponsos potuere duro
perdere ferro.

una de multis face nuptiali
digna, periurum, fuit, in parentem
splendide mendax et in omne virgo 35
nobilis aevum;

'surge' quae dixit iuveni marito,
'surge, ne longus tibi somnus, unde
non times, detur; socerum et scelestas
falle sorores, 40

quae velut nactae vitulos leaenae
singulos eheu lacerant: ego illis
mollior nec te feriam neque intra
claustra tenebo.

me pater saevis oneret catenis 45
quod viro clemens misero peperci,
me vel extremos Numidarum in agros
classe releget:

i pedes quo te rapiunt et aurae,
dum favet nox et Venus, i secundo 50
omine et nostri memorem sepulcro
scalpe querelam.'

A(a)BERλlΨ

30 nam ... maius? *in parenth. plerique* 34 *distinxi, ne hyperbaton falleret*

12

Miserarum est neque amori dare ludum neque dulci
mala vino lavere, aut exanimari metuentis
patruae verbera linguae.

tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
operosaeque Minervae studium aufert, Neobule, 5
Liparaei nitor Hebri,

simul unctos Tiberinis umeros lavit in undis,
eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
neque segni pede victus,

catus idem per apertum fugientis agitato 10
grege cervos iaculari et celer arto latitantem
fruticeto excipere aprum.

13

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
dulci digne mero non sine floribus,
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus

primis et Venerem et proelia destinat, 5
frustra: nam gelidos inficiet tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis.

te flagrantis atrox hora Caniculae
nescit tangere, tu frigus amabile 10
fessis vomere tauris
praebes et pecori vago.

A (a) B E R λ l Ψ

12. **11** et *om.* A B λ l δ arto R Ψ λ l V (*B*) : alto A B E

fies nobilium tu quoque fontium,
me dicente cavis impositam ilicem
saxis, unde loquaces 15
lymphae desiliunt tuae.

14

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit Penatis
victor ab ora.

unico gaudens mulier marito 5
prodeat iustis operata sacris,
et soror clari ducis et decorae
supplice vitta

virginum matres iuvenumque nuper
sospitum. vos, o pueri et puellae 10
non virum expertae, male ⟨i⟩nominatis
parcite verbis.

hic dies vere mihi festus atras
exiget curas; ego nec tumultum
nec mori per vim metuam tenente 15
Caesare terras.

A(a) B E R λ l Ψ

13. **16** lymphae (*P*ˡ σχ)] ny- *vel sim.* Ψ *P*

14. **6** iustis (*P*ˡ σχ)] cas- *Bentley* sacris A B λ l π φ *var.* (*B*) : divis E R δ φ ψ π *var.* λ *var.* *P* : votis *Palmer* **7** cari R Ψ *P*ˡ **11** non virum *Bentley* : iam v- *codd.* σχ : coniugi *Delz, MH 30 (1973), 53 sq.* expertes *Cunningham, Delz* male inominatis *Bentley* : male n- A B R λ l Ψ *P*ˡ σχ : male o- E V *P* (?) : ab ino- *Delz* (*cf. Liv. 25.25.6*) **14** exiget B : -git π *Prisc. GL 3, 189* : eximet *cett.* (*de* R *n. l.*)

i, pete unguentum, puer, et coronas
et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
   fallere testa. 20

dic et argutae properet Neaerae
murreum nodo cohibere crinem;
si per invisum mora ianitorem
   fiet, abito.

lenit albescens animos capillus 25
litium et rixae cupidos protervae;
non ego hoc ferrem calidus iuventa
   consule Planco.

15

Uxor pauperis Ibyci
   tandem nequitiae fige modum tuae
famosisque laboribus;
   maturo propior desine funeri

inter ludere virgines 5
   et stellis nebulam spargere candidis.
non, si quid Pholoen satis,
   et te, Chlori, decet: filia rectius

expugnat iuvenum domos,
   pulso Thyias uti concita tympano. 10
illam cogat amor Nothi
   lascivae similem ludere capreae:

A (a) B E R λ l Ψ

19 vagantem (*P*^{l} σχ)] vagacem *Charis. GL 1, 66* **22** cohibente *Muretus* (*B*)

15. **2** fige (V (?) *P*^{l})] pone E R : sine *Victorin. GL 6, 175* **11** cogat *L. Müller* : cogit *codd.*

te lanae prope nobilem
tonsae Luceriam, non citharae decent
nec flos purpureus rosae 15
nec poti vetulam faece tenus cadi.

16

Inclusam Danaen turris aenea
robustaeque fores et vigilum canum
tristes excubiae munierant satis
nocturnis ab adulteris,

si non Acrisium virginis abditae 5
custodem pavidum Iuppiter et Venus
risissent: fore enim tutum iter et patens
converso in pretium deo.

aurum per medios ire satellites
et perrumpere amat saxa potentius 10
ictu fulmineo; concidit auguris
Argivi domus ob lucrum

demersa exitio; diffidit urbium
portas vir Macedo et subruit aemulos
reges muneribus; munera navium 15
saevos illaqueant duces.

crescentem sequitur cura pecuniam
maiorumque fames. iure perhorrui
late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus. 20

A(a)BERλlΨ

16 vetulam R *P* σχ (*B*) : -a *cett.* *P*[l] *P interpol.*
16. **7–27** *om.* B **7** risissent (*P*[l])] misisset *sch. Stat. Th.* 6, 265 : risisset *Bentley, fort. recte* (*cf. Brink*[c], *p.* 34)

quanto quisque sibi plura negaverit,
ab dis plura feret. nil cupientium
nudus castra peto et transfuga divitum
partis linquere gestio,

contemptae dominus splendidior rei 25
quam si quidquid arat impiger Apulus
occultare meis dicerer horreis,
magnas inter opes inops.

purae rivus aquae silvaque iugerum
paucorum et segetis certa fides meae 30
fulgente imperio fertilis Africae
fallit sorte beatior.

quamquam nec Calabrae mella ferunt apes
nec Laestrygonia Bacchus in amphora
languescit mihi nec pinguia Gallicis 35
crescunt vellera pascuis,

importuna tamen pauperies abest,
nec, si plura velim, tu dare deneges.
contracto melius parva cupidine
vectigalia porrigam 40

quam si Mygdoniis regnum Alyattei
campis continuem. multa petentibus
desunt multa. bene est cui deus obtulit
parca quod satis est manu.

A (a) B E R λ l Ψ

29–44 *om.* B **31** fulgente *Bentley* : -tem *codd. P* **41** Alyattei *Faber* (*B*) : *alia, ut* -ttici *codd. P*

17

Aeli, vetusto nobilis ab Lamo,
quando et priores hinc Lamias ferunt
denominatos et nepotum
per memores genus omne fastos

auctore ab illo ducet originem, 5
qui Formiarum moenia dicitur
princeps et innantem Maricae
litoribus tenuisse Lirim

late tyrannus: cras foliis nemus
multis et alga litus inutili 10
demissa tempestas ab Euro
sternet, aquae nisi fallit augur

annosa cornix. dum potes, aridum
compone lignum. cras Genium mero
curabis et porco bimestri 15
cum famulis operum solutis.

18

Faune, Nympharum fugientum amator,
per meos finis et aprica rura
lenis incedas abeasque parvis
aequus alumnis,

A (a) B E R λ l Ψ

17. 4 fastos (*Serv. A. 12, 530*)] -tus R Ψ (*utrumque Prisc. GL 2, 256*) 5 ducet* *scripsi* : ducis *codd.* : -it *D. Heinsius* (*B*) **13** potes (*P*[l])] potis δ l φ *var.* ψ *var.* l (*B*) **15** porca *P*[l]

si tener pleno cadit haedus anno, 5
larga nec desunt Veneris sodali
vina creterrae, vetus ara multo
fumat odore.

ludit herboso pecus omne campo,
cum tibi Nonae redeunt Decembres; 10
festus in pratis vacat otioso
cum bove pagus;

inter audacis lupus errat agnos,
spargit arentis ubi silva frondis,
gaudet invisam pepulisse fossor 15
ter pede terram.

19

Quantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori
narras et genus Aeaci
et pugnata sacro bella sub Ilio:

quo Chium pretio cadum 5
mercemur, quis aquam temperet ignibus,
quo praebente domum et quota
Paelignis caream frigoribus, taces.

A(a) BERλlΨ

18. 7 creterrae (*v. Clausen, CQ 13 (1968), 855 sqq.*) Ψλl *P* : craterae ABERσχ 12 pagus (σχ)] pardus A *var.* R(?)δ *var.* πφψ 14 arentis (*Cornelissen*) ubi *L. Müller* : agrestis (-tes) tibi *codd.*

19. 2 pro patria non timidus (*P*[l] *Victorin. GL 6, 175*)] non t- pro p- Ψ 4 sacro (*P*)] -ra π

da lunae propere novae,
da noctis mediae, da, puer, auguris 10
Murenae; tribus aut novem
miscentor cyathis pocula commodis.

qui Musas amat imparis,
ternos ter cyathos attonitus petet
vates. tris prohibet supra 15
rixarum metuens tangere Gratia

nudis iuncta sororibus.
insanire iuvat: cur Berecyntiae
cessant flamina tibiae?
cur pendet tacita fistula cum lyra? 20

parcentis ego dexteras
odi. sparge rosas; audiat invidus
dementem strepitum Lycus
et vicina seni non habilis Lyco.

spissa te nitidum coma, 25
puro te similem, Telephe, Vespero
tempestiva petit Rhode:
me lentus Glycerae torret amor meae.

20

Non vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
dura post paulo fugies inaudax
proelia raptor,

A(a)BERλlΨ

12 miscentor *Rutgers* (*B*) : -tur *codd.* P^l : misce tu *Campbell*
27 Rhode (P^l σχ)] chloe *vel sim.* Ψ l *var.*

cum per obstantis iuvenum catervas 5
ibit insignem repetens Nearchum,
grande certamen, tibi praeda cedat,
maior an illa.

interim, dum tu celeris sagittas
promis, haec dentes acuit timendos, 10
arbiter pugnae posuisse nudo
sub pede palmam

fertur et leni recreare vento
sparsum odoratis umerum capillis,
qualis aut Nireus fuit aut aquosa 15
raptus ab Ida.

21

O nata mecum consule Manlio,
seu tu querelas sive geris iocos
seu rixam et insanos amores
seu facilem, pia testa, somnum,

quocumque lectum nomine Massicum 5
servas, moveri digna bono die,
descende, Corvino iubente
promere languidiora vina.

A(a)BERλlΨ

20. **8** maior (*P*[l])] mollis *coni. L. Müller* (*malim* cedat; *cf. Epist. 1, 16, 59*) illa *Peerlkamp* : illi *codd.* (*de* R *n.l.*) *P*[l]σχ **15** nireus R : ner- *cett. P* (*et* Νηρεύς *citato Il. 2, 673; cf. Epod. 15, 22*)

21. 5 nomine (σχ)] num- BR. *sollemnis precationis formula facete usurpatur.* lectum *enim pro adiectivo habendum nunc puto*

non ille, quamquam Socraticis madet
sermonibus, te negleget horridus. 10
narratur et prisci Catonis
saepe mero caluisse virtus.

tu lene tormentum ingenio admoves
plerumque duro; tu sapientium
curas et arcanum iocoso 15
consilium retegis Lyaeo;

tu spem reducis mentibus anxiis
virisque et addis cornua pauperi
post te neque iratos trementi
regum apices neque militum arma; 20

te Liber et, si laeta aderit, Venus
segnesque nodum solvere Gratiae
vivaeque producent lucernae,
dum rediens fugat astra Phoebus.

22

Montium custos nemorumque, Virgo,
quae laborantis utero puellas
ter vocata audis adimisque leto,
diva triformis,

imminens villae tua pinus esto, 5
quam per exactos ego laetus annos
verris obliquum meditantis ictum
sanguine donem.

A(a) BERλlΨ

10 negleget *vel sim.* aEλΨ : -git ABl *P* (*de* R *n. l.*) **12** caluisse (*cf. Maximian. 1, 49*)] inc- *Victorin. GL 6, 159* (*B*)

23

Caelo supinas si tuleris manus
nascente luna, rustica Phidyle,
si ture placaris et horna
fruge Lares avidaque porca,

nec pestilentem sentiet Africum 5
fecunda vitis nec sterilem seges
robiginem aut dulces alumni
pomifero grave tempus anno.

nam quae nivali pascitur Algido
devota quercus inter et ilices 10
aut crescit Albanis in herbis
victima pontificum securis

cervice tinget: te nihil attinet
temptare multa caede bidentium
parvos coronantem marino 15
rore deos fragilique myrto.

immunis aram si tetigit manus,
non sumptuosa blandior hostia
mollivit aversos Penatis
farre pio et saliente mica. 20

A (a) B E R λ l Ψ

23. **12–20** *om.* B **12** securis (-es)] -im δ (*B*) **19** mollivit E (-vi) R σχ (*B*) : -ibit *cett.*

24

Intactis opulentior
thesauris Arabum et divitis Indiae
caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare sublicis,

si figit adamantinos 5
summis verticibus dira Necessitas
clavos, non animum metu
non mortis laqueis expedies caput.

campestres melius Scythae,
quorum plaustra vagas rite trahunt domos, 10
vivunt et rigidi Getae,
immetata quibus iugera liberas

fruges et Cererem ferunt
nec cultura placet longior annua
defunctumque laboribus 15
aequali recreat sorte vicarius.

illic matre carentibus
privignis mulier temperat innocens,
nec dotata regit virum
coniunx nec nitido laedit adultero. 20

dos est magna parentium
virtus et metuens alterius viri
certo foedere castitas
et peccare nefas, aut pretium emori.

A(a)BERλlΨ

24. 4 Tyrrhenum (*varie scriptum*)] terre- *Ṗ, ut vid., ad v. 1* σχ *Lachmann* sublicis *Palmer* : publicum Rπ *pr.* Vσχ : apuli- *vel* -a p- Eδπ *corr.* φψ : ponti- ABλl 6 dira (*P*)] dura *Bentley* 20 laedit *scripsi* (*cf. TLL 7, 2, 868, 64–66*) : fidit *codd.* σχ 22 *om.* B tori ς *Palmer* 24 emori (mori *plures*) ς : est m- *codd.* P^l

o quisquis volet impias 25
caedis et rabiem tollere civicam,
si quaeret pater urbium
subscribi statuis, indomitam audeat

refrenare licentiam,
clarus postgenitis: quatenus, heu nefas, 30
virtutem incolumem odimus,
sublatam ex oculis quaerimus invidi.

quid tristes querimoniae,
si non supplicio culpa reciditur,
quid leges sine moribus 35
vanae proficiunt, si neque fervidis

pars inclusa caloribus
mundi nec Boreae finitimum latus
durataeque solo nives
mercatorem abigunt, horrida callidi 40

vincunt aequora navitae,
magnum pauperies opprobrium iubet
quidvis et facere et pati
virtutisque viam deserit arduae?

vel nos in Capitolium, 45
quo clamor vocat et turba faventium,
vel nos in mare proximum
gemmas et lapides aurum et inutile,

A(a)BERλlΨ

25 quis quis a λ l φ ψ (*B*) **26** et] aut Ψ **27** quaeret (*P*[l])] -rit Ψ **30–64** *om.* B **32** invidi (*P*)] irriti *Cornelissen* **33** quid (σχ)] quo *Palmer* **39** solo (σχ)] gelu *Bentley* : polo *Wyngaarden* **41** findunt *Cornelissen* **44** deserit (*P*[l])] deserere *Bentley, fort. recte*

summi materiem mali,
   mittamus, scelerum si bene paenitet. 50
eradenda cupidinis
   pravi sunt elementa et tenerae nimis

mentes asperioribus
   firmandae studiis. nescit equo rudis
haerere ingenuus puer 55
   venarique timet, ludere doctior

seu Graeco iubeas trocho
   seu malis vetita legibus alea;
cum periura patris fides
   consortem ⟨et⟩ socium fallat et hospitem, 60

indignoque pecuniam
   heredi properet. scilicet improbae
crescunt divitiae; tamen
   curtae nescio quid semper abest rei.

25

Quo me, Bacche, rapis tui
   plenum? quae nemora aut quos agor in specus
velox mente nova? quibus
   antris egregii Caesaris audiar

aeternum meditans decus 5
   stellis inserere et consilio Iovis?
dicam insigne, recens, adhuc
   indictum ore alio. non secus in iugis

A(a)BERλlΨ

54 firmandae *Bentley* : for- *codd. P* rudis (P^{l})] -i *Cornelissen, fort. recte* (*cf. Serm.* 2, 2, 9 *sq.*) 60 et *add. Bentley* (*cf. Cic. Brut.* 2) hospitem π φ ψ P^{l} *P* (?) : -es *cett.* V (?) (*B*) 64 partae *Cornelissen*

25. 6 consilio (V)] conci- RΨ 8–9 *om.* B

Edonis stupet Euhias
   Hebrum prospiciens et nive candidam 10
Thracen ac pede barbaro
   lustratam Rhodopen, ut mihi devio

ripas et vacuum nemus
   mirari libet. o Naiadum potens
Baccharumque valentium 15
   proceras manibus vertere fraxinos,

nil parvum aut humili modo,
   nil mortale loquar. dulce periculum est,
o Lenaee, sequi deum
   cingentem viridi tempora pampino. 20

26

Vixi, puellis nuper idoneus,
et militavi non sine gloria:
   nunc arma defunctumque bello
      barbiton hic paries habebit,

laevum marinae qui Veneris latus 5
custodit. hic, hic ponite lucida
   funalia et vectis †et arcus†
      oppositis foribus minacis.

A(a)BERλlΨ

9 Edonis *Bentley* : ex(s)omnis *codd.* σχ (πάννυχοι χορεύουσι Θυιάδες, *non* πανημέριοι) 12 ut] quam P^l : ac ς (*B*), *quo recepto* et pede *in 11 ed. Gesneriana 1772* 13 ripas *vix sanum*] rupes *Muretus* : rivos *Bentley* 16 vertere (*P*)] vellere *Cornelissen* 19 o ... deum] te ... ducem *coni. Bentley*

26. 1 *virgulam post* vixi *ponit Campbell* 7 et arcus (P^l)] et uncos *Bisconius* : aduncos *Giangrande, Eranos 64 (1966), 82–84, fort. recte* : securesque *Bentley*

o quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive, 10
regina, sublimi flagello
tangе Chloen semel arrogantem!

27

Impios parrae recinentis omen
ducat et praegnans canis aut ab agro
rava decurrens lupa Lanuvino
fetaque vulpes;

rumpat et serpens iter institutum, 5
si per obliquum similis sagittae
terruit mannos: ego cui timebo
providus auspex,

antequam stantis repetat paludes
imbrium divina avis imminentum, 10
oscinem corvum prece suscitabo
solis ab ortu.

sis (licet) felix ubicumque mavis,
et memor nostri, Galatea, vivas
teque nec laevus vetet ire picus 15
nec vaga cornix.

sed vides quanto trepidet tumultu
pronus Orion. ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
peccet Iapyx. 20

A(a)BERλlΨ

27. *def.* E, *inc.* C 5 rumpat (σχ)] -pit R(?) Ψ *P* (*B*) 10 imminentum (inm-) RΨ*P*σχ (*cf. Nilsson, Eranos 67 (1969), 211–213*) : -tium *cett.* : -tem *P*[l] 13 *parenthesin agnoscit Page in comm.** 15 vetat C *pr.* : petet B

hostium uxores puerique caecos
sentiant motus orientis Austri et
aequoris nigri fremitum et trementis
  verbere costas.

sic et Europe niveum doloso 25
credidit tauro latus et scatentem
beluis pontum mediasque fraudes
  palluit audax.

nuper in pratis studiosa florum et
debitae Nymphis opifex coronae, 30
nocte sublustri nihil astra praeter
  vidit et undas.

quae, simul centum tetigit potentem
oppidis Creten, 'pater, o relictum
filiae nomen pietasque' dixit 35
  'victa furore,

unde quo veni? levis una mors est
virginum culpae. vigilansne ploro
turpe commissum an vitiis carentem
  ludit imago 40

vana, quae porta fugiens eburna
somnium ducit? meliusne fluctus
ire per longos fuit an recentis
  carpere flores?

si quis infamem mihi nunc iuvencum 45
dedat iratae, lacerare ferro et
frangere enitar modo multum amati
  cornua monstri.

A(a)BERλlΨ

23 trementis (-tes) (P^l)] gem- *Bentley* **24** costas (*sc. navis; cf. Epod.* 10, 3) *scripsi* : ripas *codd.* P^l **41** quae (P^l)] quam *Sanadon, fort. recte*

impudens liqui patrios Penatis,
impudens Orcum moror. o deorum 50
si quis haec audis, utinam inter errem
nuda leones!

antequam turpis macies decentis
occupet malas teneraeque sucus
defluat praedae, speciosa quaero 55
pascere tigris.

"vilis Europe," pater urget absens,
"quid mori cessas? potes hac ab orno
pendulum zona bene te secuta e-
lidere collum. 60

sive te rupes et acuta leto
saxa delectant, age, te procellae
crede veloci; nisi erile mavis
carpere pensum

regius sanguis, dominaeque tradi 65
barbarae paelex."' aderat querenti
perfidum ridens Venus et remisso
filius arcu.

mox, ubi lusit satis: 'abstineto'
dixit 'irarum calidaeque rixae; 70
non tibi invisus laceranda reddet
cornua taurus.

A(a) B E R λ l Ψ

55 defluat Ψ : -uit *cett.* **59** bene (*P*)] *vide ne* male, *utpote quae soluta esset* (*cf. Mosch. Eur.* 73.164) **59–60** e lidere ς (*B*) : l(a)ed- *codd.* **71** non *Fabricius* : cum *codd. P* : iam *Bentley* visus Ψ λ l : iniussus *Bentley* reddet R Ψ *P* : reddit *cett.*

uxor invicti Iovis esse nescis.
mitte singultus, bene ferre magnam
disce fortunam; tua sectus orbis 75
nomina ducet.'

28

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum
munitaeque adhibe vim sapientiae.

inclinare meridiem 5
sentis et, veluti stet volucris dies,
parcis deripere horreo
cessantem Bibuli consulis amphoram.

nos cantabimus invicem
Neptunum et viridis Nereidum comas; 10
tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiae,

summo carmine quae Cnidon
fulgentisque tenet Cycladas et Paphon
iunctis visit oloribus. 15
dicetur merita Nox quoque nenia.

29

Tyrrhena regum progenies, tibi
non ante verso lene merum cado
cum flore, Maecenas, rosarum et
pressa tuis balanus capillis

A (a) B E R λ l Ψ

28. 2 facias *Bentley* 6 et] ac R Ψ 9 in vices (inv-) R Ψ 11 tum *Lachmann* 14 paphon δ φ ψ : -hum *cett.* (*B*)

29. 2 verso R Ψ λ *var.* : -sum *cett.*

iamdudum apud me est. eripe te morae, 5
ne semper udum Tibur et Aefulae
declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.

fastidiosam desere copiam et
molem propinquam nubibus arduis; 10
omitte mirari beatae
fumum et opes strepitumque Romae.

plerumque gratae divitibus vices
mundaeque parvo sub Lare pauperum
cenae sine aulaeis et ostro 15
sollicitam explicuere frontem.

iam clarus occultum Andromedae Pater
ostendit ignem, iam Procyon furit
et stella vesani Leonis,
sole dies referente siccos; 20

iam pastor umbras cum grege languido
rivumque fessus quaerit et horridi
dumeta Silvani, caretque
ripa vagis taciturna ventis.

tu civitatem quis deceat status 25
curas et urbi sollicitus times
quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.

A(a)BERλlΨ

6 ne (P^l)] nec ABC **7** contempleris (*P*)] contempnatur *coni. L. Müller* **17** Pater *v. Riedel, Philol. 95 (1943), 308 sq.* **28** discors (*P*)] dissors *Bentley*

prudens futuri temporis exitum
caliginosa nocte premit deus 30
  ridetque si mortalis ultra
    fas trepidat. quod adest memento

componere aequus; cetera fluminis
ritu feruntur, nunc medio alveo
  cum pace delabentis Etruscum 35
    in mare, nunc lapides adesos

stirpisque raptas et pecus et domos
volventis una non sine montium
  clamore vicinaeque silvae,
    cum fera diluvies quietos 40

irritat amnis. ille potens sui
laetusque deget, cui licet in diem
  dixisse 'vixi. cras vel atra
    nube polum Pater occupato

vel sole puro: non tamen irritum 45
quodcumque retro est efficiet, neque
  diffinget infectumque reddet
    quod fugiens semel hora vexit.'

Fortuna saevo laeta negotio et
ludum insolentem ludere pertinax 50
  transmutat incertos honores,
    nunc mihi, nunc alii benigna.

laudo manentem; si celeris quatit
pennas, resigno quae dedit et mea
  virtute me involvo probamque 55
    pauperiem sine dote quaero.

A (a) B E R λ l Ψ

34 alveo (P^l σχ)] aequore Ψ

non est meum, si mugiat Africis
malus procellis, ad miseras preces
decurrere et votis pacisci
ne Cypriae Tyriaeque merces 60

addant avaro divitias mari.
tunc me biremis praesidio scaphae
tutum per Aegaeos tumultus
aura ferat geminusque Pollux.

30

Exegi monumentum aere perennius
regalique situ pyramidum altius,
quod non imber edax, non Aquilo impotens
possit diruere aut innumerabilis

annorum series et fuga temporum. 5
non omnis moriar multaque pars mei
vitabit Libitinam. usque ego postera
crescam laude recens, dum Capitolium

scandet cum tacita virgine pontifex.
dicar, qua violens obstrepit Aufidus 10
et qua pauper aquae Daunus agrestium
regnavit populorum, ex humili potens

princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos. sume superbiam
quaesitam meritis et mihi Delphica 15
lauro cinge volens, Melpomene, comam.

A (a) B E R λ l Ψ

60 syriae δ P^l **62** tunc (*P*)] tum Ψ **64** ferat ς (*B*) : feret *codd.*

30. **7** vitavit A B

CARMINUM
LIBER QUARTUS

1

Intermissa, Venus, diu
   rursus bella moves? parce precor, precor.
non sum qualis eram bonae
   sub regno Cinarae. desine, dulcium

mater saeva Cupidinum, 5
   circa lustra decem flectere mollibus
iam durum imperiis; abi
   quo blandae iuvenum te revocant preces.

tempestivius in domum
   Pauli purpureis ales oloribus 10
comissabere Maximi,
   si torrere iecur quaeris idoneum.

namque et nobilis et decens
   et pro sollicitis non tacitus reis
et centum puer artium 15
   late signa feret militiae tuae,

A (a) BCRλlΨ

1. **9** domum RΨ P^{l}: domo *cett.* **16** militiae signa feret *Meineke*

et, quandoque potentior
  largi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
  ponet marmoream sub trabe citrea. 20

illic plurima naribus
  duces tura lyraque et Berecyntia
delectabere tibia
  mixtis carminibus non sine fistula;

illic bis pueri die 25
  numen cum teneris virginibus tuum
laudantes pede candido
  in morem Salium ter quatient humum.

me nec femina nec puer
  iam nec spes animi credula mutui 30
nec certare iuvat mero
  nec vincire novis tempora floribus.

sed cur, heu, Ligurine, cur
  manat rara meas lacrima per genas?
cur facunda parum decoro 35
  inter verba cadit lingua silentio?

nocturnis ego somniis
  iam captum teneo, iam volucrem sequor
te per gramina Martii
  Campi, te per aquas, dure, volubilis. 40

A (a) BCRλlΨ

18 largi ABC: -is RΨλl **22–23** lyra ... berecynthia ... tibia V (*B*): -ae ... -ae ... -ae (-a Rφ) *codd.* **28** quatient Cπ: -iunt *cett.*

2

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iulle, ceratis ope Daedalea
nititur pennis vitreo daturus
   nomina ponto.

monte decurrens velut amnis, imbres   5
quem super notas aluere ripas,
fervet immensusque ruit profundo
   Pindarus ore,

laurea donandus Apollinari,
seu per audacis nova dithyrambos   10
verba devolvit numerisque fertur
   lege solutis,

seu deos regesve canit, deorum
sanguinem, per quos cecidere iusta
morte Centauri, cecidit tremendae   15
   flamma Chimaerae,

sive, quos Elea domum reducit
palma caelestis, pugilemve equumve
dicit et centum potiore signis
   munere donat,   20

flebili sponsae iuvenemve raptum
plorat et viris animumque moresque
aureos educit in astra nigroque
   invidet Orco.

A (a) B C R λ l Ψ

2. **2** iulle R Ψ (*cf. P* ad Antonium Iulium) : iule B C λ l : iuli A : ille *Peerlkamp* **6** quem ... aluere (σχ) (*B*)] cum ... sa- (saliere δ π V) Ψ V **7** fervit A B **13** ve δ π (*B*) : que *cett.*

multa Dircaeum levat aura cycnum, 25
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus: ego apis Matinae
more modoque

grata carpentis thyma per laborem
plurimum circa nemus uvidique 30
Tiburis ripas operosa parvus
carmina fingo.

concines maiore poeta plectro
Caesarem, quandoque trahet ferocis
per sacrum clivum merita decorus 35
fronde Sygambros,

quo nihil maius meliusve terris
fata donavere bonique divi
nec dabunt, quamvis redeant in aurum
tempora priscum; 40

concines laetosque dies et urbis
publicum ludum super impetrato
fortis Augusti reditu Forumque
litibus orbum.

tum meae, si quid loquor audiendum, 45
vocis accedet bona pars et 'o sol
pulcher, o laudande!' canam recepto
Caesare felix.

A (a) BCRλlΨ

27 apis (*P*)] alpis R : avis ABC 30 plurimum *cum* nemus *coniungit Bentley, qui etiam* floreum *coni.* 31 ripas] rivos *Bentley* 35 decoros ABCδ *pr.*(?) π *pr.* 45 loquor δ (*B*) : -uar *cett.* *P* (*cf.* 4, 9, 4)

†teque dum procedit† 'io Triumphe!'
non semel dicemus, 'io Triumphe!' 50
civitas omnis dabimusque divis
tura benignis.

te decem tauri totidemque vaccae,
me tener solvet vitulus, relicta
matre qui largis iuvenescit herbis 55
in mea vota,

fronte curvatos imitatus ignis
tertium lunae referentis ortum,
qua notam duxit, niveus videri,
cetera fulvus. 60

3

Quem tu, Melpomene, semel
nascentem placido lumine videris,
illum non labor Isthmius
clarabit pugilem, non equus impiger

curru ducet Achaico 5
victorem, neque res bellica Deliis
ornatum foliis ducem,
quod regum tumidas contuderit minas,

ostendet Capitolio:
sed quae Tibur aquae fertile praefluunt 10
et spissae nemorum comae
fingent Aeolio carmine nobilem.

A (a) BCRλlΨ

49 teque (V(?) *P*)] tuque ς *Hansel*: isque *Bentley*: atque *Meineke*: terque *Pauli*: ioque *Gow*: *anne* usque (*cf. Liv. 10, 2, 8*)? procedit B C (*B*): -dis *cett.* V(?) σχ: -des *P*[l] **50** nos simul *Hansel*

3. **2** numine φ *var.* λ *var.* *P*[l] **10** qu(a)e (*P*[l])] qua A C λ l: qui R

Romae, principis urbium,
dignatur suboles inter amabilis
vatum ponere me choros, 15
et iam dente minus mordeor invido.

o, testudinis aureae
dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
o mutis quoque piscibus
donatura cycni, si libeat, sonum, 20

totum muneris hoc tui est
quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

4

Qualem ministrum fulminis alitem,
cui rex deorum regnum in avis vagas
permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

olim iuventas et patrius vigor 5
nido laborum propulit inscium,
vernique iam nimbis remotis
insolitos docuere nisus

venti paventem, mox in ovilia
demisit hostem vividus impetus, 10
nunc in reluctantis dracones
egit amor dapis atque pugnae,

A (a) BCRλlΨ

15 vatum (P^l)] vatem *Anchensen, Buecheler*

4. **6** propulit δπλl : protu- *cett.* **7** verni ABC : -is R (?) Ψλl (*B*)

qualemve laetis caprea pascuis
intenta fulvae matris ab ubere
  iam †lacte† depulsum leonem 15
    dente novo peritura vidit,

videre †Raeti† bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
  mos unde deductus per omne
    tempus Amazonia securi 20

dextras obarmet, quaerere distuli,
nec scire fas est omnia – sed diu
  lateque victrices catervae
    consiliis iuvenis repressae

sensere quid mens rite, quid indoles 25
nutrita faustis sub penetralibus
  posset, quid Augusti paternus
    in pueros animus Nerones.

fortes creantur fortibus et bonis;
est in iuvencis, est in equis patrum 30
  virtus, neque imbellem feroces
    progenerant aquilae columbam.

A (a) BCRλlΨ

15 lacte *iure Bentleio suspectum; nec placet* iam *pro* modo. *fort.* ubere, / iam iamque, depulsum leonem, / d- n- peritura (*cf. Housman, Cl. pap. 139 sqq.*) **17** r(a)eti(i) (*P*)] *om.* π *pr.* : -is ς (*B*) : -i et *coni. Vollmer* : taetri *Palmer* : taetris *Campbell* **18** et vindelici ς (*cf.* σχ) **22** nec scire A *P* : nesc- *cett.* **24** repressae δ *var.* P^l (*B*) : revictae (reduc- R) *codd.* (*cf.* σχ superati) **26** sanctis *Bentley* **31** nec Ψ P^l

doctrina sed vim promovet insitam
rectique cultus pectora roborat;
utcumque defecere mores, 35
indecorant bene nata culpae.

quid debeas, o Roma, Neronibus
testis Metaurum flumen et Hasdrubal
devictus et pulcher fugatis
ille dies Latio tenebris, 40

qui primus alma risit adorea
dirus per urbis Afer ut Italas
ceu flamma per taedas vel Eurus
per Siculas equitavit undas.

post hoc secundis usque laboribus 45
Romana pubes crevit et impio
vastata Poenorum tumultu
fana deos habuere rectos,

dixitque tandem perfidus Hannibal:
'cervi, luporum praeda rapacium, 50
sectamur ultro quos opimus
fallere et effugere est triumphus.

gens, quae cremato fortis ab Ilio
iactata Tuscis aequoribus sacra
natosque maturosque patres 55
pertulit Ausonias ad urbis,

A (a) BCRλlΨ

34 'recti' genitivi casus est numerus singularis *Porph.* (*cf. Serm.* *2, 6, 75 al.*) roborat *scripsi* : -ant *codd. P Eutych. GL 5, 481* **36** indecorant RΨ *P* (*B*) : ded- *cett. sch. Iuv. 14, 1* **41** alma (*P*[l])] arma Ψλl **42** durus l ς

duris ut ilex tonsa bipennibus
nigrae feraci frondis in Algido,
per damna, per caedis ab ipso
ducit opes animumque ferro. 60

non Hydra secto corpore firmior
vinci dolentem crevit in Herculem
monstrumve submisere Colchi
maius Echioniaeve Thebae.

merses profundo, pulchrior evenit; 65
luctere, multa proruet integrum
cum laude victorem †geretque
proelia coniugibus loquenda†.

Carthagini iam non ego nuntios
mittam superbos: occidit, occidit 70
spes omnis et fortuna nostri
nominis Hasdrubale interempto.'

nil Claudiae non perficient manus,
quas et benigno numine Iuppiter
defendit et curae sagaces 75
expediunt per acuta belli.

A (a) BCRλlΨ

65 merses Rδπ(?)σχ : -sae φψ : -sus ABCλl fortior *vel* firmior *exspectarem* exiet ς : ex(s)ilit *Peerlkamp* (*cf. Rutil. Nam.* 1, 130) : enitet *Campbell* **66** luctere (σχ)] ductore Rδ(?)πφ proruet (σχ)] -uit δπ **67–68** geretque / ... loquenda (*P*) *vix sana*] feretque / praemia *Campbell, haud male hoc quidem, cetera inepta* **68** coniugibus] carminibus *Peerlkamp* : Pieriis *Hunt, A C 43 (1974), 355 sq.* **73–76** *poetae tribuit P, Hannibali edd. nonnulli* **73** perficiunt V : -iant φψ

5

Divis orte bonis, optime Romulae
custos gentis, abes iam nimium diu;
maturum reditum pollicitus patrum
  sancto concilio, redi.

lucem redde tuae, dux bone, patriae. 5
instar veris enim vultus ubi tuus
affulsit populo, gratior it dies
  et soles melius nitent.

ut mater iuvenem, quem Notus invido
flatu Carpathii trans maris aequora 10
cunctantem spatio longius annuo
  dulci distinet a domo,

votis ominibusque et precibus vocat,
curvo nec faciem litore dimovet,
sic desideriis icta fidelibus 15
  quaerit patria Caesarem.

tutus bos etenim rura perambulat,
nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
pacatum volitant per mare navitae,
  culpari metuit fides, 20

nullis polluitur casta domus stupris,
mos et lex maculosum edomuit nefas,
laudantur simili prole puerperae,
  culpam poena premit comes.

A (a) BCRλlΨ

5. **4** consilio λ *Victorin. GL 6, 177* **14** demovet Rδφψ **17** rura] prata *Faber* **18** nutrit rura* (π *corr.* P^{1})] nutritura CΨ : -rit farra *Bentley*

quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen, 25
quis Germania quos horrida parturit
fetus, incolumi Caesare, quis ferae
bellum curet Hiberiae?

condit quisque diem collibus in suis
et vitem viduas ducit ad arbores; 30
hinc ad tecta redit laetus et alteris
te mensis adhibet deum,

te multa prece, te prosequitur mero
defuso pateris et Laribus tuum
miscet numen, uti Graecia Castoris 35
et magni memor Herculis.

'longas o utinam, dux bone, ferias
praestes Hesperiae!' dicimus integro
sicci mane die, dicimus uvidi
cum sol Oceano subest. 40

6

Dive, quem proles Niobea magnae
vindicem linguae Tityosque raptor
sensit et Troiae prope victor altae
Pthius Achilles,

ceteris maior, tibi miles impar, 5
filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turris quateret tremenda
cuspide pugnax –

A (a) BCRλlΨ

25 scythem *vel sim.* ACλl **31** tecta *scripsi* (*cf. Verg. G. 4, 186 sq. 132 sq. Epist. 1, 6, 20*) : vina (*ob* vitem, *opinor*) *codd.* venit δ (*B*) **34** defuso (V)] diff- ABCλlπ **35** nomen *Faber*

ille, mordaci velut icta ferro
pinus aut impulsa cupressus Euro, 10
procidit late posuitque collum in
pulvere Teucro.

ille non inclusus equo Minervae
sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis 15
falleret aulam,

sed palam captis gravis, heu nefas, heu,
nescios fari pueros Achivis
ureret flammis etiam latentem
matris in alvo, 20

ni tuis flexus Venerisque gratae
vocibus divum pater annuisset
rebus Aeneae potiore ductos
alite muros.

doctor argutae fidicen Thaliae, 25
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
levis Agyieu.

spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
carminis nomenque dedit poetae. 30
virginum primae puerique claris
patribus orti,

A (a) BCRλlΨ

6. **10** impulsa (inp-) RΨ : impressa (inp-) ABCλl **17** captis *om.* Ψ : victor ς : cautis *Housman, sed intellegendum : quos (i. e. quorum urbem) palam, non astu, cepisset* **21** flexus V (*B*) : victus *codd. sch. Stat. Th. 5, 277* **25** argivae δ *var.* π (*B*) **28** levis (*P*[1]σχ)] laetus V (*cf. ad Carm. saec. 52*) **29** *novum carmen facit Sanadon, haud absurde*

Deliae tutela deae fugacis
lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique 35
pollicis ictum,

rite Latonae puerum canentes,
rite crescentem face Noctilucam,
prosperam frugum celeremque pronos
volvere mensis. 40

nupta iam dices 'ego dis amicum,
saeculo festas referente luces,
reddidi carmen, docilis modorum
vatis Horati.'

7

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae;
mutat terra vices et decrescentia ripas
flumina praetereunt.

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet 5
ducere nuda choros.
immortalia ne speres, monet annus et almum
quae rapit hora diem.

frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
interitura, simul 10
pomifer autumnus fruges effuderit; et mox
bruma recurrit iners.

A (a) BCRλlΨ

damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
nos ubi decidimus
quo pius Aeneas, quo Tullus dives et Ancus, 15
pulvis et umbra sumus.

quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi?
cuncta manus avidas fugient heredis, amico
quae dederis animo. 20

cum semel occideris et de te splendida Minos
fecerit arbitria,
non, Torquate, genus, non te facundia, non te
restituet pietas.

infernis neque enim tenebris Diana pudicum 25
liberat Hippolytum,
nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
vincula Pirithoo.

8

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus,
donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum

A (a) BCRλlΨ

7. **15** pius (P^l)] pater δπV tullus dives (P^l)] d- t- *vel sim.* Ψ **17–20** *a nonnullis sine causa suspecti* **17** summae (*P*)] vitae δπV **19** avidi *coni. Bentley* **21** *def.* C splendide* *Hartmann* **28** pirithoo Rλ *corr.* π *corr.* φψ*P* : per- *cett.* (*variant* σχ)

8. *carmen damnat Lehrs* **1** crassaque *Campbell*

ferres, divite me scilicet artium 5
quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
hic saxo, liquidis ille coloribus
sollers nunc hominem ponere, nunc deum:

sed non haec mihi vis, nec tibi talium
res est aut animus deliciarum egens. 10
gaudes carminibus; carmina possumus
donare et pretium dicere muneri.

non incisa notis marmora publicis,
per quae spiritus et vita redit bonis
post mortem ducibus, [non celeres fugae 15
reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
non incendia Karthaginis impiae
eius qui domita nomen ab Africa
lucratus rediit] clarius indicant
laudes quam Calabrae Pierides; neque 20

si chartae sileant quod bene feceris,
mercedem tuleris. quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
obstaret meritis invida Romuli?

ereptum Stygiis fluctibus Aeacum 25
virtus et favor et lingua potentium
vatum divitibus consecrat insulis.
[dignum laude virum Musa vetat mori]
caelo Musa beat. sic Iovis interest

A (a) BRλlΨ

6 quas aut (q- ut *P*[l])] qualis *Serv A. 6, 20* protulit (*P*[l])] prodidit *Serv.* 9 nec δV : non *cett.* 12 muneri (*P*[l])] -is ς *15* non – *19* rediit *del. Lachmann, 14–17 Peerlkamp, 17 Bentley; 14. 15. 18 habuit P, 14–18* σχ 15 celeris fuga ABλl 28 *et* 33 *del. Lachmann*

optatis epulis impiger Hercules, 30
clarum Tyndaridae sidus ab infimis
quassas eripiunt aequoribus ratis,
[ornatus viridi tempora pampino]
Liber vota bonos ducit ad exitus.

9

Ne forte credas interitura quae
longe sonantem natus ad Aufidum
non ante vulgatas per artis
verba loquor socianda chordis:

non, si priores Maeonius tenet 5
sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorive graves Camenae,

nec, si quid olim lusit Anacreon,
delevit aetas; spirat adhuc amor 10
vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

non sola comptos arsit adulteri
crinis et aurum vestibus illitum
mirata regalisque cultus 15
et comites Helene Lacaena,

primusve Teucer tela Cydonio
direxit arcu; non semel Ilios
vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus 20

A (a) B R λ l Ψ

34 ducit R ψ σχ : duxit A B λ l
9. **4** loquar R π φ ψ *Victorin. GL, 6, 181* **8** que R Ψ : ve *cett.* **17** ve] que R π φ ψ : *om.* δ **19** non] nec R φ ψ **20** ve R φ ψ : que *cett.*

dicenda Musis proelia; non ferox
Hector vel acer Deiphobus gravis
excepit ictus pro pudicis
coniugibus puerisque primus.

vixere fortes ante Agamemnona 25
multi; sed omnes illacrimabiles
urgentur ignotique longa
nocte, carent quia vate sacro.

paulum sepultae distat inertiae
celata virtus. non ego te meis 30
chartis inornatum silebo
totve tuos patiar labores

impune, Lolli, carpere lividas
obliviones. est animus tibi
rerumque prudens et secundis 35
temporibus dubiisque rectus,

vindex avarae fraudis et abstinens
ducentis ad se cuncta pecuniae
consulque non unius anni
sed quotiens bonus atque fidus 40

iudex honestum praetulit utili,
reiecit alto dona nocentium
vultu, per obstantis catervas
explicuit sua victor arma.

non possidentem multa vocaveris 45
recte beatum; rectius occupat
nomen beati, qui deorum
muneribus sapienter uti

A (a) BRλlΨ

31 silebo (*B*)] -eri RΨ **35** que *om.* ABλl **39–44** *locus perdifficilis, ut ait Bentley; quattuor versus post 38 excidisse suspicor* **41** utili (*P*[l])] -li et *Aldus* (*B*)

duramque callet pauperiem pati
peiusque leto flagitium timet, 50
non ille pro caris amicis
aut patria timidus perire.

10

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
insperata tuae cum veniet †pluma† superbiae
et quae nunc umeris involitant deciderint comae,
nunc et qui color est puniceae flore prior rosae

mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam, 5
dices 'heu', quotiens te in speculo videris alterum,
'quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'

11

Est mihi nonum superantis annum
plenus Albani cadus, est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis,
est hederae vis

multa, qua crinis religata fulges; 5
ridet argento domus; ara castis
vincta verbenis avet immolato
spargier agno.

A (a) B R λ l Ψ

52 perire R Ψ V : -ibit A B λ l

10. **2** pluma (*P*)] bruma (*quod adulescentiae vel virili aetati male convenit*) *Bentley* : ruga *Markland* : poena *Withof* : plaga *Lawinski* : multa *Housman* **5** ligurine ς (*B*) : -num *codd.* **6** in speculo (*cf.* σχ) (*B*)] sp- R Ψ

cuncta festinat manus, huc et illuc
cursitant mixtae pueris puellae; 10
sordidum flammae trepidant rotantes
vertice fumum.

ut tamen noris quibus advoceris
gaudiis, Idus tibi sunt agendae,
qui dies mensem Veneris marinae 15
findit Aprilem,

iure sollemnis mihi sanctiorque
paene natali proprio, quod ex hac
luce Maecenas meus affluentis
ordinat annos. 20

Telephum, quem tu petis, occupavit
non tuae sortis iuvenem puella
dives et lasciva tenetque grata
compede vinctum.

terret ambustus Phaethon avaras 25
spes et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophonten,

semper ut te digna sequare et ultra
quam licet sperare nefas putando 30
disparem vites. age iam, meorum
finis amorum

(non enim posthac alia calebo
femina), condisce modos amanda
voce quos reddas; minuentur atrae 35
carmine curae.

A (a) BRλlΨ

11. **11–12, 21** *deest* R **11** trepidant (*P*[l] (-diant) σχ)] crepitant *coni. Bentley* **24** vinctum (*P*)] vic- ABλlπ *pr.* **28** Bellerophonten *Bentley* (*cf. Housman, Cl. pap.* 829)] -tem *codd.*

12

Iam veris comites, quae mare temperant,
impellunt animae lintea Thraciae;
iam nec prata rigent nec fluvii strepunt
  hiberna nive turgidi.

nidum ponit Ityn flebiliter gemens 5
infelix avis, heu, Cecropiae domus
aeternum opprobrium, quod male barbaras
  regum est ulta libidines.

dicunt in tenero gramine pinguium
custodes ovium carmina fistula 10
delectante deum cui pecus et nigri
  colles Arcadiae placent.

adduxere sitim tempora, Vergili;
sed pressum Calibus ducere Liberum
si gestis, iuvenum nobilium cliens, 15
  nardo vina merebere.

nardi parvus onyx eliciet cadum
qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
spes donare novas largus amaraque
  curarum eluere efficax. 20

ad quae si properas gaudia, cum tua
velox merce veni; non ego te meis
immunem meditor tingere poculis,
  plena dives ut in domo.

A (a) Bλ l Ψ

12. 6 heu *Campbell*: et *codd.* P^l 11 delectante(m) Ψ : -ntque *cett.* nigri (P^l σχ)] -rae ς (*B*) 16 merebere (P^l σχ)] -beris Ψ 22 *redit* R

rerum pone moras et studium lucri 25
nigrorumque memor, dum licet, ignium
misce stultitiam consiliis brevem.
dulce est desipere in loco.

13

Audivere, Lyce, di mea vota, di
audivere, Lyce: fis anus; et tamen
vis formosa videri
ludisque et bibis impudens

et cantu tremulo pota Cupidinem 5
lentum sollicitas. ille virentis et
doctae psallere Chiae
pulchris excubat in genis.

importunus enim transvolat aridas
quercus et refugit te, quia luridi 10
dentes, te, quia rugae
turpant et capitis nives.

nec Coae referunt iam tibi purpurae
nec cari lapides tempora quae semel
notis condita fastis 15
inclusit volucris dies.

quo fugit Venus, heu, quove color, decens
quo motus? quid habes illius, illius
quae spirabat amores,
quae me surpuerat mihi, 20

A (a) BRλlΨ

25 rerum *Campbell* : ve- *codd.* (*cf. Epist. 1, 17, 21*)

13. **14** cari RΨV P^lσχ : clari ABλl

felix post Cinaram notaque et artium
gratarum facies? sed Cinarae brevis
annos fata dederunt,
servatura diu parem

cornicis vetulae temporibus Lycen, 25
possent ut iuvenes visere fervidi
multo non sine risu
dilapsam in cineres facem.

14

Quae cura patrum quaeve Quiritium
plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
per titulos memoresque fastos

aeternet, o, qua sol habitabilis 5
illustrat oras, maxime principum?
quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,

quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus, 10
Breunosque velocis et arces
Alpibus impositas tremendis

deiecit acer plus vice simplici;
maior Neronum mox grave proelium
commisit immanisque Raetos 15
auspiciis pepulit secundis,

A (a) BRλlΨ

21 et artium (*P*[l])] dotium *Palmer* (*cf. P* secunda pulchritudine a Cinara ... felix pulchritudine) **26** possint R (?) φψλl **28** dilapsam RΨ *P* (*B*) : del- ABRλ : delatam l (*cf. ad Serm. 1, 10, 68*)

14. **4** fastos δλ *pr.* : -tus *cett.* : fasces *P*[l] **5–15, 32** *om.* B
5 sol RΨ : lux Aλl

spectandus in certamine Martio,
devota morti pectora liberae
quantis fatigaret ruinis,
indomitus prope qualis undas 20

exercet Auster, Pleiadum choro
scindente nubis, impiger hostium
vexare turmas et frementem
mittere equum medios per ignis.

sic tauriformis volvitur Aufidus, 25
qui regna Dauni praefluit Apuli,
cum saevit horrendamque cultis
diluviem meditatur agris,

ut barbarorum Claudius agmina
ferrata vasto diruit impetu 30
primosque et extremos metendo
stravit humum sine clade victor,

te copias, te consilium et tuos
praebente divos. nam tibi, quo die
portus Alexandrea supplex 35
et vacuam patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
belli secundos reddidit exitus,
laudemque et optatum peractis
imperiis decus arrogavit. 40

A (a) RλlΨ

20 indomitus ς (*cf.* ϱ) (*B*) : -tas *codd. P*[l] **24** ignis (ignes) (*P*)] enses *coni. Bentley* **26** qui] qua *coni. Bentley, probabiliter* **28** mediatur a R *P* (*interp.*) *Serv. A. 4, 171, G. 3, 153* : minit- *cett. P Non. L 299* (minatur) (*'utrumque probum' Bentley*)

te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae.

te fontium qui celat origines 45
Nilusque et Hister, te rapidus Tigris,
te beluosus qui remotis
obstrepit Oceanus Britannis,

te non paventis funera Galliae
duraeque tellus audit Hiberiae, 50
te caede gaudentes Sygambri
compositis venerantur armis.

15

Phoebus volentem proelia me loqui
victas et urbis increpuit lyra,
ne parva Tyrrhenum per aequor
vela darem. tua, Caesar, aetas

fruges et agris rettulit uberes 5
et signa nostro restituit Iovi
derepta Parthorum superbis
postibus et vacuum duellis

Ianum Quirini clausit et ordinem
rectum evaganti frena licentiae 10
iniecit emovitque culpas
et veteres revocavit artis,

A (a) RλlΨ

49 paventis (*P*)] -tes A π *pr.* *P*[l] (*B*)

15. **7** derepta ς : dir- *codd.* **9** Quirini (*P*[l])] -num *Passerat*

per quas Latinum nomen et Italae
crevere vires, famaque et imperi
porrecta maiestas ad ortus 15
solis ab Hesperio cubili.

custode rerum Caesare non furor
civilis aut vis exiget otium,
non ira, quae procudit ensis
et miseras inimicat urbis. 20

non qui profundum Danuvium bibunt
edicta rumpent Iulia, non Getae,
non Seres infidique Persae,
non Tanain prope flumen orti;

nosque et profestis lucibus et sacris 25
inter iocosi munera Liberi
cum prole matronisque nostris
rite deos prius apprecati

virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis 30
Troiamque et Anchisen et almae
progeniem Veneris canemus.

A (a) RλlΨ

18 exiget (-git A) (*P*) (*B*)] eximet δ φ ψ **23** que] ve Ψ

CARMEN SAECULARE

Phoebe silvarumque potens Diana,
lucidum caeli decus, o colendi
semper et culti, date quae precamur
   tempore sacro,

quo Sibyllini monuere versus 5
virgines lectas puerosque castos
dis, quibus septem placuere colles,
   dicere carmen.

alme Sol, curru nitido diem qui
promis et celas aliusque et idem 10
nasceris, possis nihil urbe Roma
   visere maius.

rite maturos aperire partus
lenis, Ilithyia, tuere matres,
sive tu Lucina probas vocari 15
   seu Genetyllis:

diva, producas subolem, patrumque
prosperes decreta super iugandis
feminis prolisque novae feraci
   lege marita, 20

A (a) BCRλlΨ

4 sacro (*P*[l] σχ)] prisco *P* **5** quo π : quos R (?) δ φ ψ σχ : quod ABCλlV **14** ilethyuia *vel sim.* ABCl **16** Genetyllis *Bentley* : genitalis *codd.* σχ

certus undenos decies per annos
orbis ut cantus referatque ludos
ter die claro totiensque grata
nocte frequentis.

vosque veraces cecinisse, Parcae, 25
quod semel dictum stabilis per aevum
terminus servet, bona iam peractis
iungite fata.

fertilis frugum pecorisque tellus
spicea donet Cererem corona; 30
nutriant fetus et aquae salubres
et Iovis aurae.

condito mitis placidusque telo
supplices audi pueros, Apollo;
siderum regina bicornis, audi, 35
Luna, puellas.

Roma si vestrum est opus Iliaeque
litus Etruscum tenuere turmae,
iussa pars mutare Lares et urbem
sospite cursu, 40

cui per ardentem sine fraude Troiam
castus Aeneas patriae superstes
liberum munivit iter, daturus
plura relictis,

A (a) BCRλlΨ

23 totiens a R π *post ras.*: po- δ φ ψ : totidem A B C λ l **26** dictum] -us R : -um est A B λ l *P Serv. B. 4, 47* stabilis per aevum *Bentley* : -isque rerum *codd.* **39** urbem a R Ψ *P* (or-) : -es A B C λ l

di, probos mores docili iuventae, 45
di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
et decus omne.

quaeque vos bobus veneratur albis
clarus Anchisae Venerisque sanguis, 50
impetret, bellante prior, iacentem
lenis in hostem.

iam mari terraque manus potentis
Medus Albanasque timet securis,
iam Scythae responsa petunt superbi 55
nuper et Indi.

iam Fides et Pax et Honos Pudorque
priscus et neglecta redire Virtus
audet, apparetque beata pleno
Copia cornu. 60

augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque novem Camenis,
qui salutari levat arte fessos
corporis artus,

si Palatinas videt aequus arces, 65
remque Romanam Latiumque felix
alterum in lustrum meliusque semper
prorogat aevum,

A (a) B C R λ l Ψ

45 docilis ς (*B*) **46** senectutis a R *ante ras.*(?) δ π *ante ras.* (*B*) **49** bobus a B δ *Prisc. GL 2, 357* : bubus *cett.* **52** lenis (*P*[l]) : laetus B (C *evanuit*) **53** manus potentis (*P*)] -um -tem *Bentley* **57** honos Ψ λ l (*B*) : honor A B C R σ χ **65** arces (*P*[l]) (*B*)] aras a *var.* λ *var.* R π V *P* σ χ

quaeque Aventinum tenet Algidumque,
quindecim Diana preces virorum 70
curat et votis puerorum amicas
  applicat auris.

haec Iovem sentire deosque cunctos
spem bonam certamque domum reporto,
doctus et Phoebi chorus et Dianae 75
  dicere laudes.

A (a) BCRλlΨ

71 curet ς

EPODON
LIBER

1

Ibis Liburnis inter alta navium,
amice, propugnacula,
paratus omne Caesaris periculum
subire, Maecenas, tuo.
quid nos, quibus te vita si superstite 5
iucunda, si contra, gravis?
utrumne iussi persequemur otium,
non dulce ni tecum simul,
an hunc laborem, mente laturi decet
qua ferre non mollis viros, 10
feremus, et te vel per Alpium iuga
inhospitalem et Caucasum
vel Occidentis usque ad ultimum sinum
forti sequemur pectore?
roges tuum labore quid iuvem meo 15
imbellis ac firmus parum:
comes minore sum futurus in metu,
qui maior absentis habet,
ut adsidens implumibus pullis avis
serpentium allapsus timet 20

A (a) BRλlΨ

1. **3** Caesaris (*P*)] -ri π *post ras.* (*cf. Brink*[c]) **4** tui *Wakefield* **5** si (*P*) (*B*)] *om.* a : sit *Aldus* **9–14*** *dist. Housman* **10** qua ABRP^l: quem Ψ (π *post ras.*) λl **15** labore *Glareanus* : -em *codd.* **17** sum (P^l*; cf.* σχ)] sim (*cf. P*) *N. Heinsius* (*B*)

magis relictis, non, ut adsit, auxili
  latura plus praesentibus.
libenter hoc et omne militabitur
  bellum in tuae spem gratiae,
non ut iuvencis illigata pluribus 25
  aratra nitantur mea
pecusve Calabris ante sidus fervidum
  Lucana mutet pascuis,
neque ut superne villa candens Tusculi
  Circaea tangat moenia. 30
satis superque me benignitas tua
  ditavit; haud paravero
quod aut avarus ut Chremes terra premam
  discinctus aut perdat nepos.

2

'Beatus ille qui procul negotiis,
  ut prisca gens mortalium,
paterna rura bobus exercet suis
  solutus omni faenore,
neque excitatur classico miles truci 5
  neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
  potentiorum limina.

A (a) BRλlΨ

21–22 *vix sana* (*cf. Brink*[c]) **21** ut adsit ABλl *P* : ut sit RΨ : uti sit ς (*B*) **22** praesentibus (*P*)] *anne* precantibus? **24** *redit* C **26** mea ς (*B*) : meis *codd.* (*cf. Brink*[c]) **28** pascuis RΨV *P* (*B*) : -ua ACλl : -ula B **29** nec RΨσχ superne R(?)π (*cf. Brink*[c]) : -ni *cett.* σχ : supini *Bentley* : superbi *Markland* **34** perdat *scripsi* (*cf. Epist. 2, 2, 191*) : -am ABCλl *sch. Pers. 3, 31* : -am ut RΨ

2. **3** bobus (*Prisc. GL 2, 356*)] bubus ACRπ **6** nec RΨ

ergo aut adulta vitium propagine
  altas maritat populos 10
aut in reducta valle mugientium
  prospectat errantis greges
inutilisve falce ramos amputans
  feliciores inserit
aut pressa puris mella condit amphoris 15
  aut tondet infirmas ovis;
vel cum decorum mitibus pomis caput
  Autumnus agris extulit,
ut gaudet insitiva decerpens pira
  certantem et uvam purpurae, 20
qua muneretur te, Priape, et te, pater
  Silvane, tutor finium!
libet iacere modo sub antiqua ilice,
  modo in tenaci gramine;
labuntur altis interim ripis aquae, 25
  queruntur in silvis aves,
frondesque lymphis obstrepunt manantibus,
  somnos quod invitet levis.
at cum tonantis annus hibernus Iovis
  imbris nivesque comparat, 30
aut trudit acris hinc et hinc multa cane
  apros in obstantis plagas
aut amite levi rara tendit retia,
  turdis edacibus dolos,

A (a) BCRλlΨ

13–14 *ante 11–12 Fabricius* **13** ve *Bentley*: que *codd.* **18** agris (V) (*B*)] arvis R: uvis π **20** purpura R *post ras.* V **23** *novum carmen inc.* ACλL, *intervallum facit* B: *continuant cett.* **25** ripis (*B*)] rivis B *pr.* δ φ ψ V : risis R **27** frondes *Markland, coll. Prop. 4, 4, 4* : fontes *codd. P* **29** aut B C *P*[l]

pavidumque leporem et advenam laqueo gruem 35
iucunda captat praemia.
quis non malarum Roma quas curas habet
haec inter obliviscitur?
quod si pudica mulier in partem iuvet
domum atque dulcis liberos, 40
Sabina qualis aut perusta solibus
pernicis uxor Apuli,
sacrumque tostis exstruat lignis focum
lassi sub adventum viri
claudensque textis cratibus laetum pecus 45
distenta siccet ubera
et horna dulci vina promens dolio
dapes inemptas apparet.
non me Lucrina iuverint conchylia
magisve rhombus aut scari, 50
si quos Eois intonata fluctibus
hiems ad hoc vertat mare,
non Afra avis descendat in ventrem meum,
non attagen Ionicus
iucundior quam lecta de pinguissimis 55
oliva ramis arborum
aut herba lapathi prata amantis et gravi
malvae salubres corpori
vel agna festis caesa Terminalibus
vel haedus ereptus lupo. 60
has inter epulas ut iuvat pastas ovis
videre properantis domum,

A (a) BCRλlΨ

35 pavidumve *Bentley* 37–70 *om.* B 37 malarum] avara *Campbell* Roma quas *Scrinerius, Campbell* (*cf. Epist.* 1, 10, 18) : quas amor *codd.* σχ 39 iuvans *Turnebus* 43 que (*Lambinus*) tostis (= δανοῖς) *scripsi, auctore Ross, AJP 100 (1979) 241–244* (ve t-) : vetustis *codd.* P[1] σχ 48 *plene distinxi*

videre fessos vomerem inversum boves
collo trahentis languido
positosque vernas, ditis examen domus, 65
circum renidentis Lares!'

Haec ubi locutus faenerator Alfius,
iam iam futurus rusticus,
omnem redegit Idibus pecuniam,
quaerit Kalendis ponere. 70

3

Parentis olim si quis impia manu
senile guttur fregerit,
edit cicutis alium nocentius.
o dura messorum ilia!
quid hoc veneni saevit in praecordiis? 5
num viperinus his cruor
incoctus herbis me fefellit, an malas
Canidia tractavit dapes?
ut Argonautas praeter omnis candidum
Medea mirata est ducem, 10
ignota tauris illigaturum iuga
perunxit hoc Iasonem;
hoc delibutis ulta donis paelicem
serpente fugit alite.
nec tantus umquam siderum insedit vapor 15
siticulosae Apuliae,
nec munus umeris efficacis Herculis
inarsit aestuosius.

A (a) CRλlΨ

65 positos (*P*[l])] postos R

3. 9–22 *om.* B

at si quid umquam tale concupiveris,
  iocose Maecenas, precor — 20
manum puella savio opponat tuo
  extrema et in sponda cubet.

4

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
  tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
  et crura dura compede.
licet superbus ambules pecunia, — 5
  Fortuna non mutat genus.
videsne, Sacram metiente te viam
  cum bis trium ulnarum toga,
ut ora vertat huc et huc euntium
  liberrima indignatio? — 10
'sectus flagellis hic triumviralibus
  praeconis ad fastidium
arat Falerni mille fundi iugera
  et Appiam mannis terit
sedilibusque magnus in primis eques — 15
  Othone contempto sedet!
quid attinet tot ora navium gravi
  rostrata duci pondere
contra latrones atque servilem manum
  hoc, hoc tribuno militum?' — 20

A (a) CRλlΨ

19 concupiveris* (P^l)] *anne* tu conceperis (*i.e. excogitaveris*)? **20** iocose (*P*)] -sa *Markland*

4. **8** trium *Barth* : ter *codd. P* : *om. P ad Epist. 1, 18, 30* **17** aera *Bentley*

5

'At, o deorum quidquid in caelo regit
terras et humanum genus,
quid iste fert tumultus? aut quid omnium
vultus in unum me truces?
per liberos te, si vocata partubus 5
Lucina veris affuit,
per hoc inane purpurae decus precor,
per improbaturum haec Iovem,
quid ut noverca me intueris aut uti
petita ferro belua?' 10
ut haec trementi questus ore constitit
insignibus raptis puer,
impube corpus, quale posset impia
mollire Thracum pectora,
Canidia, brevibus implicata viperis 15
crinis et incomptum caput,
iubet sepulcris caprificos erutas,
iubet cupressos funebris
et uncta turpis ova ranae sanguine
plumamque nocturnae strigis 20
herbasque quas Iolcos atque Hiberia
mittit venenorum ferax,
et ossa ab ore rapta ieiunae canis
flammis aduri Colchicis.

A (a) BCRλlΨ

5. **1** regit (V(?) *P test. aliquot*)] -is Ψλl **3** aut (*P*[l])] et RΨV(?) **15** implicata (inp-) Ψ *P*[l] (-cita) σχ] illigata ABCλl *P* (?) **18** cupressus RΨλl *Porph. cod.* W (*cf. Brink*[c]) : -sses *P* **21** atque RΨ *P*[l] *Serv. A.* 9, 582] aut ABCλl

at expedita Sagana per totam domum 25
spargens Avernalis aquas
horret capillis ut marinus asperis
echinus aut Laurens aper.
abacta nulla Veia conscientia
ligonibus duris humum 30
exhauriebat ingemens laboribus,
quo posset infossus puer
longo die bis terque mutatae dapis
inemori spectaculo,
cum promineret ore, quantum exstant aqua 35
suspensa mento corpora,
exsuca uti medulla et aridum iecur
amoris esset poculum,
interminato cum semel fixae cibo
intabuissent pupulae. 40
non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam
et otiosa credidit Neapolis
et omne vicinum oppidum,
quae sidera excantata voce Thessala 45
lunamque caelo deripit.
hic irresectum saeva dente livido
Canidia rodens pollicem
quid dixit aut quid tacuit? 'o rebus meis
non infidelis arbitra 50

A (a) BCRλlΨ

28 Laurens *N. Heinsius* (*B*)] currens *codd.* σχ 34 inemori ACRλπ *post ras.*] inmem- *vel sim.* Ψl : īnem- B : interm- *L. Müller* 37 exsuc(c)a ς (*cf. Brink*[c] *et Sen. Contr. 7, 5, 15* aridus et exucus declamator) : ex(s)ecta *codd. V P*[l] : ex(s)sucta ς : exesa *N. Heinsius* (*B*) 50 infidelis (*cod.* B) arbitra *Palmer, coll. Ov. Met. 7, 192* (*'hoc librationi sufficit' Campbell*) : -les -rae *cett. P*[l] σχ

Nox, et Diana, quae silentium regis
   arcana cum fiunt sacra,
nunc, nunc adeste, nunc in hostilis domos
   iram atque numen vertite!
formidulosis dum latent silvis ferae 55
   dulci sopore languidae,
senem, quod omnes rideant, adulterum
   latrant Suburanae canes
nardo perunctum, quale non perfectius
   meae laborarint manus. 60
quid accidit? cur dira barbarae minus
   venena Medeae valent,
quibus superbam fugit ulta paelicem,
   magni Creontis filiam,
cum palla, tabo munus imbutum, novam 65
   incendio nuptam abstulit?
atqui nec herba nec latens in asperis
   radix fefellit me locis.
an dormit unctis omnium cubilibus
   oblivione paelicum? 70
a! a! solutus ambulat veneficae
   scientioris carmine.
non usitatis, Vare, potionibus,
   o multa fleturum caput,
ad me recurres, nec vocata mens tua 75
   Marsis redibit vocibus:

A (a) BCRλlΨ

55 formidulosis (*B*)] -sae ς   dum Ψ : cum *cett.*   58 latrant* *Housman* : -rent *codd.* σχ   **60** laborarint ΨV : -arunt *cett.*   **63** superbam (V) (*B*)] -ba ABCπ σχ   **65** imbutum (inb-) (*P*[l])] infectum ABC (*cf.* σχ)   **69** an dormit* *scripsi* : ind- *codd.* *P*
71 a(h) a(h) (*P*[l])] *om.* BCRλ : aha ς (*B*)

maius parabo, maius infundam tibi
  fastidienti poculum
priusque caelum sidet inferius mari
  tellure porrecta super 80
quam non amore sic meo flagres uti
  bitumen atris ignibus.'
sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
  lenire verbis impias,
sed dubius unde rumperet silentium 85
  misit Thyesteas preces:
'venena miscent fas nefasque, non valent
  convertere humanam vicem.
diris agam vos; dira detestatio
  nulla expiatur victima. 90
quin, ubi perire iussus exspiravero,
  nocturnus occurram Furor
petamque vultus umbra curvis unguibus,
  quae vis deorum est Manium,
et inquietis adsidens praecordiis 95
  pavore somnos auferam.
vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
  contundet obscenas anus,
post insepulta membra different lupi
  et Esquilinae alites, 100
neque hoc parentes, heu, mihi superstites
  effugerit spectaculum.

A (a) BCRλlΨ

79 mare RΨ 87 miscent *Giangrande CQ 17 (1967), 327 sq.* : magnum *codd. P* : maga non *Haupt* : magica *Bentley* 88 convertere humanam vicem (*P*[l])] non v- humanas vices *Bentley* 98 contundet RΨ : -dat *cett. P*[l] 102 effugerit (*P*)] -int ABCλlπ *ante ras.*

6

Quid immerentis hospites vexas canis
ignavus adversus lupos?
quin huc inanis verte, si potes, minas
et me remorsurum pete.
nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon, 5
amica vis pastoribus,
agam per altas aure sublata nives
quaecumque praecedet fera:
tu, cum timenda voce complesti nemus,
proiectum odoraris cibum. 10
cave, cave: namque in malos asperrimus
parata tollo cornua,
qualis Lycambae spretus infido gener
aut acer hostis Bupalo.
an, si quis atro dente me petiverit, 15
inultus ut flebo puer?

7

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
aptantur enses conditi?
parumne campis atque Neptuno super
fusum est Latini sanguinis,
non ut superbas invidae Carthaginis 5
Romanus arces ureret
intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,

A (a) B C R λ l Ψ

6. in Cassium Severum *inscr.* R Ψ λ l 2 adversus C φ ψ : -sos B : -sum *cett.* 3 verte, si potes *Fabricius* : si p- v- δ φ ψ V : si p- vertis *cett.* 4 pete δ φ ψ V (?) : petis *cett.* 5 lacon (*Sacerd. GL* 6, 527)] -o A B C

7. 5 karthaginis B R Ψ

sed ut secundum vota Parthorum sua
  urbs haec periret dextera? 10
neque hic lupis mos nec fuit leonibus,
  ⟨n⟩umquam nisi in dispar feris.
furorne caecos an rapit vis acrior
  an culpa? responsum date.
tacent et albus ora pallor inficit 15
  mentesque perculsae stupent.
sic est: acerba fata Romanos agunt
  scelusque fraternae necis,
ut immerentis fluxit in terram Remi
  sacer nepotibus cruor. 20

8

Rogare longo putidam te saeculo
  viris quid enervet meas,
cum sit tibi dens ater et rugis vetus
  frontem senectus exaret
hietque turpis inter aridas natis 5
  podex velut crudae bovis!
sed incitat me pectus et mammae putres,
  equina qualia ubera,
venterque mollis et femur tumentibus
  exile suris additum. 10

A (a) BCRλlΨ

12 numquam *ed. Venet. 1490* (*B*) : u- *codd.* *P*[l] **13** caecos ς *P*[l] (*B*) (*cf. Brink*[c]) : -cus *codd.* **15** albus ora pallor (*P*[l]) (*B*)] ora p- a- RΨ **17** premunt *sch. Stat. Th. 4, 207*
8. **8** qualia *Madvig* : -lis (-les δ π *corr.* φ ψ) *codd.* : malis *Senger* (*v. Campbell, ed. 2, qui* hirquinaque ala exuberans *commentus erat, tum* et aequa talis ubera (*Edwards*) *maluit*)

esto beata, funus atque imagines
ducant triumphales tuum,
nec sit marita quae rotundioribus
onusta bacis ambulet;
quid quod libelli Stoici inter Sericos 15
iacere pulvillos amant?
illitterati num magis nervi rigent
minusve languet fascinum?
quod ut superbo provoces ab inguine,
ore allaborandum est tibi. 20

9

Quando repostum Caecubum ad festas dapes
victore laetus Caesare
tecum sub alta (si Iovi gratum) domo,
beate Maecenas, bibam
sonante mixtum tibiis carmen lyra, 5
hac Dorium, illis barbarum,
ut nuper, actus cum freto Neptunius
dux fugit ustis navibus,
minatus urbi vincla quae detraxerat
servis amicus perfidis? 10
Romanus, eheu (posteri negabitis),
emancipatus feminae

A (a) BCRλlΨ

17 num] non P^l magis *N. Heinsius* (*cf. P*) : minus *codd.* P^l rigent (*P*)] pigrent *Housman*
9. 1 quando (P^l)] -do o *N. Heinsius* (*B*) repostum δ φ ψ λ l *Diomed. GL 1, 528* : reposi- *cett.* (π *ante ras.*) *P Serv. GL 4, 471* 3 si* *scripsi* : sic *codd.* 9 vincla (P^l)] -cula R δ φ ψ λ l

fert vallum et arma miles et spadonibus
  servire rugosis potest
interque signa turpe militaria 15
  sol aspicit conopium.
†ad hunc† frementis verterunt bis mille equos
  Galli canentes Caesarem
hostiliumque navium portu latent
  puppes sinistrorsum citae. 20
io Triumphe, tu moraris aureos
  currus et intactas boves?
io Triumphe, nec Iugurthino parem
  bello reportasti ducem
neque Africanum, quo super Carthaginem 25
  Virtus sepulcrum condidit.
terra marique victus hostis punico
  lugubre mutavit sagum.
aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
  ventis iturus non suis, 30
exercitatas aut petit Syrtis Noto
  aut fertur incerto mari.
capaciores affer huc, puer, scyphos
  et Chia vina aut Lesbia
vel, quod fluentem nauseam coerceat, 35
  metire nobis Caecubum:
curam metumque Caesaris rerum iuvat
  dulci Lyaeo solvere.

A (a) CRλlΨ

13–38 *om.* B **16** conopium (can- C) (*P*)] -peum ψλl *sch. Iuv. 6, 80* **17** ad hunc (*P*[l] σχ *Serv. A. 6, 612*)] adhuc C *pr.* λl : at huc V (*var.?*) σχ : ad hoc *Bentley* : ab hoc N. *Heinsius* : at hinc *Cunningham* : at nunc *Housman* **25** af(f)ricano π *post. ras.* φψλl quo *coni. Bentley*: cui *codd.* σχ **28–30** *de distinctione v. Brink*[c]*, pp. 48 sq.* **28** mutavit (*P*)] -abit *Lachmann*

10

Mala soluta navis exit alite
  ferens olentem Mevium.
ut horridis utrumque verberes latus,
  Auster, memento fluctibus;
niger rudentis Eurus inverso mari 5
  fractosque remos differat;
insurgat Aquilo quantus altis montibus
  frangit trementis ilices;
nec sidus atra nocte amicum appareat,
  qua tristis Orion cadit, 10
quietiore nec feratur aequore
  quam Graia victorum manus,
cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
  in impiam Aiacis ratem.
o quantus instat navitis sudor tuis 15
  tibique pallor luteus
et illa non virilis eiulatio
  preces et aversum ad Iovem,
Ionius udo cum remugiens sinus
  Noto carinam ruperit! 20
opima quod si praeda curvo litore
  porrecta mergos iuveris,
libidinosus immolabitur caper
  et agna Tempestatibus.

A (a) BCRλlΨ

10. *redit* B 2 mevium] mae- aBRλl *P Serv. B. 3, 90 codd. plerique* : maeium C 3 ut (*P*[l])] at *Palmer* 8 frangit *post* fractos *improbat Bentley*] plangit *nescio quis ap. Peerlkamp* (*cf. Sil. 1, 588*) 18 aversum (σχ; *18–20 om.* B)] adv- δφψλl 19–20 sinu/notus ACV : -us/-us λ (?) l (?) : -us/nota R *pr.* 22 porrecta (σχ)] proie- *Bentley* (*cf. ad Carm. 3, 10, 3*) iuveris ς (*B*) (*cf. Brink*[c]) : -it *codd.*

11

Petti, nihil me, sicut antea, iuvat
scribere versiculos amore percussum gravi,
amore, qui me praeter omnis expetit
mollibus in pueris aut in puellis urere.
hic tertius December ex quo destiti 5
Inachia furere silvis honorem decutit.
heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)
fabula quanta fui! conviviorum et paenitet
in quis amantem languor et silentium
arguit et latere petitus imo spiritus. 10
'contrane lucrum nil valere candidum
pauperis ingenium?' querebar applorans tibi,
simul calentis inverecundus deus
fervidiore mero arcana promorat loco.
'quod si meis inaestuet praecordiis 15
libera bilis, adhuc ingrata ventis dividam
fomenta vulnus nil malum levantia;
desinet imparibus certare summotus pudor.'
ubi haec severus te palam laudaveram,
iussus abire domum ferebar incerto pede 20
ad non amicos, heu, mihi postis et, heu,
limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
nunc gloriantis quamlibet mulierculam
vincere mollitie amor Lycisci me tenet,

A (a) BCRλlΨ

11. **2** percussum AB (*B*) : -ulsum CRλlΨ (*utrumque exhibent test.*) **4** in pueris] aut p- *coni. Bentley, nescio an recte* **8** et *om. Sacerd. GL 6, 544* : ut *Bentley* **13–28** *om.* B **16** adhuc *Campbell* : ut haec *codd.* dividam *H. Schuetz* : -at *codd.* **17** *anne* levantia et? **18** *anne* desinat? summotus (*P*[l]) *obscure dictum. anne* commotus? **24** mollitie R *pr.*(?)ς (*B*) : -tia *cett.*

unde expedire non amicorum queant 25
libera consilia nec contumeliae graves,
sed alius ardor aut puellae candidae
aut teretis pueri longam renodantis comam.

12

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
munera quid mihi quidve tabellas
mittis nec firmo iuveni neque naris obesae?
namque sagacius unus odoror
polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis 5
quam canis acer ubi lateat sus.
qui sudor vietis et quam malus undique membris
crescit odor, cum pene soluto
indomitam properat rabiem sedare! neque illi
iam manet umida creta colorque 10
stercore fucatus crocodili iamque subando
tenta cubilia tectaque rumpit.
vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
'Inachia langues minus ac me;
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum 15
mollis opus. pereat male quae te
Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
cum mihi Cous adesset Amyntas,
cuius in indomito constantior inguine nervus
quam nova collibus arbor inhaeret. 20

A (a) BRλlΨ

27 ardor alius *L. Müller, metri gratia*

12. 2 quid ABCσχ : cur RΨλl (*variant test.*) quidve (*Victorin. GL 6, 170*)] curve *Fortunat. GL 6, 303* 3 mittis (σχ *Victorin.*)] mittes ABλl 8 crescit (P^{l})] -cat RΨ

muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
  cui properabantur? tibi nempe,
ne foret aequalis inter conviva magis quem
  diligeret mulier sua quam te.
o ego non felix, quam tu fugis ut pavet acris 25
  agna lupos capreaeque leones!'

13

Horrida tempestas caelum contraxit et imbres
  nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae
Threicio Aquilone sonant. rapiamus, Amici,
  occasionem de die, dumque virent genua
et decet, obducta solvatur fronte senectus. 5
  tu vina Torquato move consule pressa meo.
cetera mitte loqui; deus haec fortasse benigna
  reducet in sedem vice. nunc et Achaemenio
perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
  levare duris pectora sollicitudinibus, 10
nobilis ut cecinit grandi Centaurus alumno:
  'invicte, mortalis dea nate puer Thetide,
te manet Assaraci tellus, quam frigida †parvi†
  findunt Scamandri flumina lubricus et Simois,

A (a) BCRλlΨ

22 properabuntur ARλl

13. 3 Amici *Housman* (*cf. Brink*[c]; Apici *et alia priores*) : a- *vulg.* : amice *Bentley* : amica *Palmer* 10 duris ς (*B*) : diris *codd.* 11 cecinit grandi (*P*[l])] g- c- RΨ 13 parvi] pravi *Comm. Cruq.* (*cf. Giangrande, Eranos 64* (*1966*), *157–160*) : flavi *N. Heinsius* : proni *coni. Bentley* : puri *Peerlkamp* : tardi *Meineke* : ravi *Oberdick* : *numerum expleat* curvi

unde tibi reditum certo subtemine Parcae 15
rupere, nec mater domum caerula te revehet.
illic omne malum vino cantuque levato
deformis aegrimoniae, dulcibus alloquiis.'

14

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
oblivionem sensibus,
pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
arente fauce traxerim,
candide Maecenas, occidis saepe rogando. 5
deus, deus nam me vetat
inceptos olim, promissum carmen, iambos
ad umbilicum adducere.
non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teium, 10
qui persaepe cava testudine flevit amorem
non elaboratum ad pedem.
ureris ipse miser; quod si non pulchrior ignis
accendit obsessam Ilion,
gaude sorte tua; me libertina neque uno 15
contenta Phryne macerat.

A (a) BRλlΨ

15 certo (*P*[l])] curto *Bentley, fort. recte* subtemine] -egmine A B *P*[l] **18** *sine virgula vulg.* ac *ante* dulcibus *addendum censet Bentley,* et *add.* ς, *alterutrum fort. recte*

14. **7** *Cf. P* utrum *olim promissum* an *olim inceptos,* ambiguum est *et Brink*[c], *pp. 49 sq.* **13** quod (*P*[l])] quo *Meineke* (*sensus est : etsi miser ureris, felix es tamen, si quidem . . .*)

15

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno
  inter minora sidera,
cum tu magnorum numen laesura deorum
  in verba iurabas mea,
artius atque hedera procera astringitur ilex 5
  lentis adhaerens bracchiis,
dum pecori lupus et nautis infestus Orion
  turbaret hibernum mare
intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
  fore hunc amorem mutuum, 10
o dolitura mea multum virtute Neaera!
  nam si quid in Flacco viri est,
non feret assiduas potiori te dare noctes
  et quaeret iratus parem,
nec semel offensi cedet constantia formae, 15
  si certus intrarit dolor.
et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
  superbus incedis malo,
sis pecore et multa dives tellure licebit
  tibique Pactolus fluat, 20
nec te Pythagorae fallant arcana renati
  formaque vincas Nirea,
heu heu, translatos alio maerebis amores:
  ast ego vicissim risero.

A (a) BCRλlΨ

15. 7–8 *v. Housman, Cl. pap. 544 sqq.* 8 turbarit ς (*B*) 9 agitarit δπ (*B*) 15 offensi σχ (*cf. Brink*[c]) (*B*) : -sae *codd. P*σχ 22 nirea aRδ (*?*) : nerea *cett. P* (*et* Νηρεύς *citato Il.* 2, *673; cf. Carm. 3, 20, 15*) 23 heu heu aRλδπ : eheu φψ : eheu (e)heu ABC

16

Altera iam teritur bellis civilibus aetas
  suis et ipsa Roma viribus ruit.
quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi
  minacis aut Etrusca Porsenae manus,
aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer 5
  novisque rebus infidelis Allobrox,
nec fera caerulea domuit Germania pube
  parentibusque abominatus Hannibal,
impia perdemus devoti sanguinis aetas
  ferisque rursus occupabitur solum; 10
barbarus, heu, cineres insistet victor et urbem
  eques sonante verberabit ungula
quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini
  (nefas videre!) dissipabit insolens.

Forte quid expediat communiter aut melior pars 15
  malis carere quaeritis laboribus.
nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
  velut profugit exsecrata civitas
agros atque Lares patrios habitandaque fana
  apris reliquit et rapacibus lupis, 20
ire pedes quocumque ferent, quocumque per undas
  Notus vocabit aut protervus Africus.
sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
  ratem occupare quid moramur alite?

A (a) BCRλlΨ

16. **2** et] ut *Barth, fort. recte* **6** que *codd.* P^l] ve *Bentley* **8** abominatus (σχ)] -andus Aλl **12** eque C : et qui B : equi A **14** videri aRΨlVσχ **15** forte quid expediat *codd.* P^l (*cf. Schmid, Philol. 102 (1958), 93–102*) : f- (quod (ς) ex- !) *Rutgers* (*B*) : sorte quid expedit hac? *Campbell*

sed iuremus in haec: simul imis saxa renarint 25
vadis levata, ne redire sit nefas,
neu conversa domum pigeat dare lintea quando
Padus Matina laverit cacumina,
in mare seu celsus procurrerit Appenninus
novaque monstra iunxerit libidine 30
mirus amor, iuvet ut tigris subsidere cervis,
adulteretur et columba miluo,
credula nec ravos timeant armenta leones
ametque salsa levis hircus aequora.
haec et quae poterunt reditus abscindere dulcis 35
eamus omnis exsecrata civitas,
aut pars indocili melior grege. mollis et exspes
inominata perpremat cubilia:
vos quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora. 40
nos manet Oceanus circum vagus arva beata:
petamus arva, divites et insulas,
reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
et imputata floret usque vinea,
germinat et numquam fallentis termes olivae 45
suamque pulla ficus ornat arborem,
mella cava manant ex ilice, montibus altis
levis crepante lympha desilit pede.
illic iniussae veniunt ad mulctra capellae
refertque tenta grex amicus ubera, 50
nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
neque intumescit alta viperis humus.

A (a) BCRλlΨ

33 ravos *vel sim.* ABV P^l (*B*) : pr- C : fla- aRΨ : s(a)evos λl **36** omnis BCσχ : omnes *cett.* P^l **37** ex(s)pes (*P*σχ)] expers BCδφψ P^lσχ **38** perpremat (-praemat P^l)] -primat RΨλ **41** *v. Brink*^{c} arva (*P*)] amne *Cornelissen* **52** *om.* B alta (σχ)] atra *Doering*

pluraque felices mirabimur: ut neque largis
  aquosus Eurus arva radat imbribus
pinguia nec siccis urantur semina glaebis, 55
  utrumque rege temperante caelitum. 56
nulla nocent pecori contagia, nullius astri 61
  gregem aestuosa torret impotentia. 62
non huc Argoo contendit remige pinus, 57
  neque impudica Colchis intulit pedem;
non huc Sidonii torserunt cornua nautae
  laboriosa nec cohors Ulixei. 60
Iuppiter illa piae secrevit litora genti, 63
  ut inquinavit aere tempus aureum.
aere⟨a⟩ dehinc ferro duravit saecula; quorum 65
  piis secunda vate me datur fuga.

17

Iam iam efficaci do manus scientiae,
supplex et oro regna per Proserpinae,
per et Dianae non loquenda nomina,
per atque libros carminum valentium
refixa caelo devocare sidera, 5
Canidia, parce vocibus tandem sacris
citumque retro solve, solve turbinem.

A (a) BCRλlΨ

61–62 (σχ) *huc transp. Bentley, post 52 Heynemann* **65** aerea Aλ *pr.* l (*B*) (*cf. Brink*[c]) : aere *cett.* quorum (*P*)] quo nunc *coni. Fea-Bothe*

17. 3 loquenda nomina *Campbell* (*de* ἀρρήτοις ὀνόμασιν *v. T. Hopfner, 'Offenbarungszauber' Cap. IV*) : movenda numina *codd. P* 5 refixa (σχ) (*B*)] de- RΨλl 7 solve, solve (*P*)] vo-, vo- *Lambinus*

movit nepotem Telephus Nereium,
in quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat. 10
luxere matres Iliae addictum feris
alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
postquam relictis moenibus rex procidit,
heu, pervicacis ad pedes Achillei.
saetosa duris exuere pellibus 15
laboriosi remiges Ulixei
volente Circa membra; tunc mens et sonus
relapsus atque notus in vultus honor.
dedi satis superque poenarum tibi,
amata nautis multum et institoribus: 20
fugit iuventas et verecundus color,
relinquor ossa pelle amicta lurida,
tuis capillus albus est odoribus.
nullum a labore me reclinat otium;
urget diem nox et dies noctem neque est 25
levare tenta spiritu praecordia.
ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus et cremare carmina
caputque Marsa dissilire nenia.

A (a) BCRλlΨ

11 luxere (*cf. Brink*^{c})] unx- a RΨV (*B*) **17** circa (*Prob. GL 4, 7*) (*B*)] -c(a)e Ψl **18** relapsus a RΨ *Sacerd. GL 6, 521* : -atus *cett.* **19–20** tibi, o / amata *coni. Bentley* **22** relinquor (*cf. P ad v. 21*) *Campbell* (*cf. etiam quae scripsi ad Quint. Decl. Mai. 93.10 H in HSCP 89 (1984), 118 sq.*) : -iquit *codd.* ossa] ora *Bentley* amicta a RΨ : -ctus ABCλl **24** a (*P*^{l})] ab Ψ **28** et cremare *scripsi* (incr- *iam Palmer*) : increpare *codd.* *P*^{l} : ingravare *Campbell*

quid amplius vis? o mare et terra, ardeo 30
quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore nec Sicana fervida
lurens in Aetna flamma: tu⟨a⟩, donec cinis
iniuriosis aridus ventis ferar,
calet venenis officina Colchicis? 35
quae finis aut quod me manet stipendium?
effare: iussas cum fide poenas luam,
paratus expiare seu poposceris
centum iuvencis, sive mendaci lyra
voles sonari, tu pudica, tu proba 40
perambulabis astra sidus aureum.
infamis Helenae Castor offensus vicem
fraterque magni Castoris victi prece
adempta vati reddidere lumina:
et tu, potes nam, solve me dementia, 45
o nec paternis obsoleta sordibus
neque in sepulcris pauperum prudens anus
novendialis dissipare pulveres.
tibi hospitale pectus et purae manus
tuusque venter Pactumeius et tuo 50
cruore rubros obstetrix pannos lavit,
utcumque fortis exsilis puerpera.

'Quid obseratis auribus fundis preces?
non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus albo tundit hibernus salo. 55

A (a) BCRλlΨ

30 et] o σχ *lemm.* (*cf. Ter. Ad. 790*) (*B*) 33 lurens *Nettleship sive Onions, cf. Palmer CR 7 (1893)* 101 : virens *codd.* V : ur- π *var.* (*cf.* σχ aestuans) : fur- ς (*B*) 33–35 tua ... calet *Bentley* : tu ... cales *codd. P* 39 iuvencis ς (*B*) : -cos *codd.* 40 sonari a (*cf. Brink*[c]) : -re *cett.* 42 vicem R (*B*) : -e *cett. P*[l] σχ 53 *novum carmen* ABCλl 55 albo (*cf. Hom. Il. 15, 618 sq.*) *Palmer* : alto *codd.*

inultus ut tu riseris Cotytia
vulgata, sacrum liberi Cupidinis,
et Esquilini pontifex venefici
impune ut urbem nomine impleris meo?
quid proderat ditasse Paelignas anus 60
velociusve miscuisse toxicum?
sed tardiora fata te votis manent.
ingrata misero vita ducenda est in hoc,
novis ut usque suppetas laboribus.
optat quietem Pelopis infidi pater 65
egens benignae Tantalus semper dapis,
optat Prometheus obligatus aliti,
optat supremo collocare Sisyphus
in monte saxum; sed vetant leges Iovis.
voles modo altis desilire turribus, 70
modo ense pectus Norico recludere,
frustraque vincla gutturi nectes tuo
fastidiosa tristis aegrimonia.
vectabor umeris tunc ego inimicis eques
meaeque turba cedet insolentiae. 75
an, quae movere cereas imagines,
ut ipse nosti curiosus, et polo
deripere lunam vocibus possim meis,
possim crematos excitare mortuos
desiderique temperare pocula, 80
plorem artis in te nil agentis exitus?'

A (a) BCRλlΨ

57 sacrum (*P*)] -ra R δ φ ψ (*de* a π *n. l.*) **60** proderat (σχ) (*B*)] -rit a C Ψ P^l : -ris R **61** ve (P^l)] que *Heinze* **62** sed] si R Ψ λ l *P* **64** laboribus] dolo- a R Ψ (*B*) (*cf. P* cruciatibus) **67** aliti (V)] -te R Ψ **72** nectes a R Ψ (*B*) : inn- *cett.* **75** turba *Campbell* : terra *codd.* P^l **80** pocula (*B*)] -lum a R Ψ **81** exitum R Ψ l P^l

SERMONUM
LIBER PRIMUS

1

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
seu ratio dederit seu fors obiecerit, illa
contentus vivat, laudet diversa sequentis?
'o fortunati mercatores!' gravis annis
miles ait, multo iam fractus membra labore. 5
contra mercator navem iactantibus Austris
'militia est potior. quid enim? concurritur: horae
momento cita mors venit aut victoria laeta.'
agricolam laudat iuris legumque peritus,
sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 10
ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
solos felicis viventis clamat in urbe.
cetera de genere hoc adeo sunt multa, loquacem
delassare valent Fabium.

Ne te morer, audi
quo rem deducam. si quis deus 'en ego' dicat 15
'iam faciam quod vultis. eris tu, qui modo miles,
mercator; tu, consultus modo, rusticus. hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. eia!
quid statis?' nolint; atqui licet esse beatis.

a BEKRΨ

1. **4** annis] armis *Bouhier* **12** cantat B **19** nolent B

quid causae est merito quin illis Iuppiter ambas 20
iratus buccas inflet, neque se fore posthac
tam facilem dicat votis ut praebeat aurem?

Praeterea, ne sic ut qui iocularia ridens
percurram – quamquam ridentem dicere verum
quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi 25
doctores, elementa velint ut discere prima –,
sed tamen amoto quaeramus seria ludo:
ille gravem duro terram qui vertit aratro,
perfidus hic caupo, miles nautaeque per omne
audaces mare qui currunt, hac mente laborem 30
sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
aiunt, cum sibi sint congesta cibaria; sicut
parvula (nam exemplo est) magni formica laboris
ore trahit quodcumque potest atque addit acervo
quem struit haud ignara ac non incauta futuri. 35
quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
non usquam prorepit et illis utitur ante
quaesitis sapiens; cum te neque fervidus aestus
demoveat lucro neque hiems, ignis, mare, ferrum,
nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter. 40

Quid iuvat immensum te argenti pondus et auri
furtim defossa timidum deponere terra?
'quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.'
at ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
milia frumenti tua triverit area centum, 45
non tuus hoc capiet venter plus ac meus; ut, si
reticulum panis venalis inter onusto

a B E K R Ψ

27 amisso BK   29 perfidus hic caupo *varie temptatum, ut* providus hic cautor *Schrader*   38 sapiens Ψ V *P*: pati- a B E K R σχ   39 demoveat (V)] dim- Ψ (*exc.* π)   44 pulc(h)ri] lucri *Sacellaropoulos, coll. Theocr. 16, 22*   46 ac B R Ψ σχ (*B*) : quam a E K

forte vehas umero, nihilo plus accipias quam
qui nil portarit. vel dic quid referat intra
naturae finis viventi⟨s⟩ iugera centum an 50
mille aret. 'at suave est ex magno tollere acervo.'
dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna
vel cyatho et dicas 'magno de flumine mallem 55
quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.' eo fit
plenior ut si quos delectet copia iusto
cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
at qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
turbatam haurit aquam neque vitam amittit in undis. 60

At bona pars hominum decepta cupidine falso
'nil satis est' inquit, 'quia tanti quantum habeas sis.'
quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter
quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
sordidus ac dives, populi contemnere voces 65
sic solitus: 'populus me sibilat; at mihi plaudo
ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.'

Tantalus a labris sitiens fugientia captat
flumina – quid rides? mutato nomine de te
fabula narratur. congestis undique saccis 70
indormis inhians et tamquam parcere sacris
cogeris aut pictis tamquam gaudere tabellis.
nescis quo valeat nummus, quem praebeat usum?
panis ematur, holus, vini sextarius; adde
quis humana sibi doleat natura negatis. 75

a B E K R Ψ

50 viventis *Chabot* : -nt B : -nti *cett.* (*om.* K) *P* **55** malle B : malim R Ψ (*B*) **57** delectet (P^l)] -tat E *post ras.* φ ψ λ l **59** tantuli eget a E R δ π : -lo eget K φ ψ λ l P^l : tanto leget B quantum ς (*B*) **61** at λ *var.* l *var.* : ut *codd.* P^l **63** miserum (*P*)] -ram ς (*B*) **71** qui dormis *Markland*

an vigilare metu exanimem noctesque diesque
formidare malos fures, incendia, servos,
ne te compilent fugientes, hoc iuvat? horum
semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.

At si condoluit temptatum frigore corpus 80
aut alius casus lecto te affixit, habes qui
assideat, fomenta paret, medicum roget ut te
suscitet ac reddat gnatis carisque propinquis?
non uxor salvum te vult, non filius; omnes
vicini oderunt, noti, pueri atque puellae. 85
miraris, cum tu argento post omnia ponas,
si nemo praestet quem non merearis amorem?
at si cognatos, nullo natura labore
quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
infelix operam perdas, ut si quis asellum 90
in Campo doceat parentem currere frenis.
denique sit finis quaerendi, quoque habeas plus,
pauperiem metuas minus, et finire laborem
incipias parto quod avebas, ne facias quod
Ummidius quidam. non longa est fabula: dives 95
ut metiretur nummos, ita sordidus ut se
non umquam servo melius vestiret adusque
supremum tempus ne se penuria victus
opprimeret metuebat. at hunc liberta securi
divisit medium, fortissima Tyndaridarum. 100

A B E K R Ψ

79 optarim R Ψ *Prisc. GL 3, 218 codd. plerique* : -rem a B E K *P*[l] *Prisc. cod. N* **81** adfixit K (*B*) : adfli- (affl-) *cett.* V **83** gnatis a E g : n- *cett.* (g)natis reddat δ g **88** at K Ψ (*exc.* π) : an B E R π *P* (B) : ut a **92** quoque *Muretus* : cumque *codd.* **94** avebas a E K *P* : habe- *vel sim.* B R Ψ *P*[l] **95** qui tam *Bentley, fort. recte*

'Quid mi igitur suades? ut vivam Maenius aut sic
ut Nomentanus?' pergis pugnantia secum
frontibus adversis componere. non ego, avarum
cum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem;
est inter Tanain quiddam socerumque Viselli, 105
est modus in rebus, sunt certi denique fines
quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Illuc unde abii redeo: nemo est ut avarus
se probet ac potius laudet diversa sequentis,
quodque aliena capella gerat distentius uber 110
tabescat, neque se maiori pauperiorum
turbae comparet, hunc atque hunc superare laboret.
sic festinanti semper locupletior obstat,
ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
instat equis auriga suos vincentibus, illum 115
praeteritum temnens extremos inter euntem.
inde fit ut raro qui se vixisse beatum
dicat et exacto contentus tempore vita
cedat, uti conviva satur, reperire queamus.

Iam satis est. ne me Crispini scrinia lippi 120
compilasse putes, verbum non amplius addam.

2

Ambubaiarum collegia, pharmacopolae,
mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
maestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse
dicatur metuens, inopi dare nolit amico 5

a B E K R Ψ

101 Maenius *Glareanus* (*B*) : n(a)evius *codd.* V *P*ˡ σχ aut (*P*ˡ)] an B K g **108** nemo est* *scripsi* (*cf. Lucr. 1, 620* nil erit ut distet) : nemon a B E K R *P*ˡ : ne non Ψ : qui nemo V (*cf.* σχ) : *varia coniecta* **109** ac] at V **118** vita (V *P*)] -ā B : -ae φ ψ λ l

frigus quo duramque famem propellere possit.
hunc si perconteris avi cur atque parentis
praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem
omnia conductis coemens obsonia nummis,
sordidus atque animi quod parvi nolit haberi, 10
respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappae famam timet ac nebulonis,
dives agris, dives positis in faenore nummis.
quinas hic capiti mercedes exsecat atque
quanto perditior quisque est, tanto acrius urget. 15
nomina sectatur modo sumpta veste virili
sub patribus duris tironum. 'maxime' quis non
'Iuppiter!' exclamat simul atque audivit? at in se
pro quaestu sumptum facit: hic vix credere possis
quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terenti 20
fabula quem miserum gnato vixisse fugato
inducit, non se peius cruciaverit atque hic.

Si quis nunc quaerat 'quo res haec pertinet?' illuc:
dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui 25
inguen ad obscenum subductis usque facetus.
pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum.
nil medium est. sunt qui nolint tetigisse nisi illas
quarum subsuta talos tegat instita veste;
contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem. 30
quidam notus homo cum exiret fornice, 'macte
virtute esto' inquit sententia dia Catonis.

a B E K R Ψ

2. 6 depellere R Ψ *sch. Iuv. 14, 273 (B)* 13 (= *A.P. 421*) *del. Sanadon* 19 hic (*P*[l])] hoc Ψ (*exc.* π) : *anne* heu *vel* hui? facit.' hic? vix *vel* facit hic?' vix *vel* facit hic.' vix *alii* 25 Malt(h)inus (*P*)] malch- *vel sim.* a E σχ 27 rufillus *et hic et 1, 4, 92 codd. P*[l] : Bucci- *Sen. Epist. 86, 13 ter* 32–35 *ita distinxi**

nam simul ac venas inflavit tecta libido,
huc iuvenes aequum est descendere, non alienas
permolere uxores. 'nolim laudarier' inquit 35
'sic me' mirator cunni Cupiennius alti.
audire est operae pretium, procedere recte
qui moechis rem vultis, ut omni parte laborent
utque illis multo corrupta dolore voluptas
atque haec rara cadat dura inter saepe pericla. 40
hic se praecipitem tecto dedit; ille flagellis
ad mortem caesus; fugiens hic decidit acrem
praedonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
accidit, ut cuidam testis caudamque salacem 45
demeterent ferro. 'iure' omnes. Galba negabat.
tutior at quanto merx est in classe secunda,
libertinarum dico! 'Sallustius in quas
non minus insanit quam qui moechatur?' at hic si
qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste 50
munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
esse, daret quantum satis esset nec sibi damno
dedecorique foret. verum hoc se amplectitur uno,
hoc amat et laudat: 'matronam nullam ego tango.'
ut quondam Marsaeus, amator Originis ille, 55
qui patrium mimae donat fundumque Laremque,
'nil fuerit mi' inquit 'cum uxoribus umquam alienis.'
verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
fama malum gravius quam res trahit. an tibi abunde
personam satis est, non illud quidquid ubique 60

a B E K R Ψ

33 tecta B : t(a)etra *cett.* **36** alti *Markland* : albi (-bae a) *codd. P* **38** m(o)echis (P^l)] -hos φ ψ λ l rem *Clericus* : non *codd. P* (*cf. Enn. Ann. 465 V*) **45–46** cuidam ... demeterent ferro ς (*B*) : quidam ... demeteret f- *codd.* (dem- *etiam* σχ *lemm.*) : cuidam ... demeteret ferrum ς **48–49*** *ita distinxi* **48** quas (P^l σχ)] quis *et* qua (*B*) ς **49** at B (?) K : ut *cett.* σχ

officit evitare? bonam deperdere famam,
rem patris oblimare, malum est ubicumque. quid inter-
est in matrona, ancilla peccesne togata?

Villius in Fausta, Sullae gener⟨e⟩, hoc miser uno
nomine deceptus, poenas dedit usque superque 65
quam satis est, pugnis caesus ferroque petitus,
exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
huic si muttonis verbis mala tanta videnti
diceret haec animus: 'quid vis tibi? numquid ego a te
magno prognatum deposco consule cunnum 70
velatumque stola, mea cum conferbuit ira?',
quid responderet? 'magno patre nata puella est.'
at quanto meliora monet pugnantiaque istis
dives opis Natura suae, tu si modo recte
dispensare velis ac non fugienda petendis 75
immiscere! tuo vitio rerumne labores,
nil referre putas? quare, ne paeniteat te,
desine matronas sectarier, unde laboris
plus haurire mali est quam ex re decerpere fructus.
nec magis huic inter niveos viridisque lapillos 80
(sit licet hoc, Cerinthe, tuum) tenerum est femur aut crus
rectius, atque etiam melius persaepe togatae.
adde huc quod mercem sine fucis gestat, aperte
quod venale habet ostendit, nec, si quid honesti est,
iactat habetque palam, quaerit quo turpia celet. 85
regibus hic mos est: ubi equos mercantur, opertos

a B E K R Ψ

63 ne ς (*B*) : -ve *codd.* V *P*[l] 64 genere *anon.* (*cf.* 1, 6, 12. 2, 5, 63) : -r *codd. P* : -ro *Meineke* 70-2, 8, 95 *deest* π 78 matronas sectarier *vel sim.* E δ : -as sictari R : sectari m- *cett.* 80–82* *varie distingunt* 82 togatae est V (?) ς 84 nec B g : neque *cett.* 86 *novum serm. inc.* Ψ *P* regibus (*P*)] *cf. A.P.* 434. Thraecibus *Kiessling*

inspiciunt, ne, si facies, ut saepe, decora
molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem
quod pulchrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
hoc illi recte. ne corporis optima Lyncei 90
contemplere oculis, Hypsaea caecior illa
quae mala sunt spectes. 'o crus! o bracchia!' verum
depugis, nasuta, brevi latere et pede longo est.
matronae praeter faciem nil cernere possis,
cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis. 95
si interdicta petes, vallo circumdata (nam te
hoc facit insanum), multae tibi tum officient res;
custodes, lectica, ciniflones, parasitae,
ad talos stola demissa et circum addita palla,
plurima quae invideant pure apparere tibi rem. 100
altera, nil obstat: Cois tibi paene videre est
ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi;
metiri possis oculo latus.

An tibi mavis
insidias fieri pretiumque avellier ante
quam mercem ostendi? 'leporem venator ut alta 105
in nive sectetur, positum sic tangere nolit'
cantat et apponit 'meus est amor huic similis; nam
transvolat in medio posita et fugientia captat.'
hiscine versiculis speras tibi posse dolores
atque aestus curasque gravis e pectore pelli? 110
nonne cupidinibus statuat Natura modum quem,
quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
quaerere plus prodest et inane abscindere soldo?

a BEKRΨ (= δφψλl)

88 ducat *Bentley, coll. Pers. 5, 176* **90–92** tu corporis ... contemplare (B) ... spectas *Bentley* **99** circum addita *scripsi* (*cf.* 96) : circumdata *codd.* **106** sectatur φ *corr.* **110** pelli] tolli BKV

num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quaeris
pocula? num esuriens fastidis omnia praeter 115
pavonem rhombumque? tument tibi cum inguina, num si
ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
continuo fiat, malis tentigine rumpi?
non ego: namque parabilem amo Venerem facilemque.
illam 'post paulo,' 'sed pluris,' 'si exierit vir' 120
Gallis, hanc Philodemus ait sibi quae neque magno
stet pretio neque cunctetur cum est iussa venire.
candida rectaque sit, munda hactenus, ut neque longa
nec magis alba velit quam dat Natura videri.
haec ubi supposuit dextro corpus mihi laevum, 125
Ilia et Egeria est; do nomen quodlibet illi,
nec vereor ne dum futuo vir rure recurrat,
ianua frangatur, latret canis, undique magno
pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
desiliat mulier, miseram se conscia clamet, 130
cruribus haec metuat, doti deprensa, egomet mi,
discincta tunica fugiendum sit, pede nudo,
ne nummi pereant aut puga aut denique fama.
deprendi miserum est; Fabio vel iudice vincam.

a B E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

114-2, 8, 95 *in locum* δ *deficientis subit* z (*sed vide ad* 2, 3, 23) **121** ait] *anne* avet? **124** dat (*P*[l])] det R Ψ **127** vereor] metuo R Ψ **129** vepallida *P var.* σχ *var.*, *lectio valde dubia* : vae p- *codd. P* σχ : ne p- ς (*B*) : neu p- *coni. L. Müller* : (resonet) via, p- *Bergk* : *anne* iam p- ? **132** sit *scripsi* : est et *codd. P*[l] : est ac ς **133** puga (fu- B) B E K R (*cf.* 93) : pyga (pi-) al : pyge Ψ (*exc.* l) : pygae *P*[l]

3

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
ut numquam inducant animum cantare rogati,
iniussi numquam desistant. Sardus habebat
ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
si peteret per amicitiam patris atque suam, non 5
quidquam proficeret; si collibuisset, ab ovo
usque ad mala citaret 'io Bacche!' modo summa
voce, modo hac resonat quae chordis quattuor ima.
nil aequale homini fuit illi; saepe velut qui
currebat fugiens hostem, persaepe velut si 10
Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,
saepe decem servos; modo reges atque tetrarchas,
omnia magna loquens, modo 'sit mihi mensa tripes et
concha salis pura et toga quae defendere frigus,
quamvis crassa, queat.' deciens centena dedisses 15
huic parco, paucis contento, quinque diebus
nil erat in loculis. noctes vigilabat ad ipsum
mane, diem totum stertebat; nil fuit umquam
sic impar sibi.

Nunc aliquis dicat mihi 'quid tu?
nullane habes vitia?' immo alia et fortasse – minora. 20
Maenius absentem Novium cum carperet, 'heus tu'
quidam ait, 'ignoras te an ut ignotum dare nobis
verba putas?' egomet mi ignosco' Maenius inquit.
stultus et improbus hic mos est dignusque notari.

a BEKRΨ (= zφψλl)

3. 7 ba(c)ch(a)e (*P*)] Bacche, et *Fabricius* : Baccheu *Doederlein* : Bacchoe *Lechatellier* **9** illi (*P*)] *anne* ibat? **10** curreret aufugiens *Praedicow* si *Lambinus* : qui *codd.* P^{l} : quae *anon. ap. Turnebum* **11** halebat ς : al- *Bentley, fort. recte* **14** pura *scripsi* (*cf. Carm. 2, 16, 14 Pers. 3, 25*) : puri *codd.* (*exc.* B satis pure) *P* **20** *om.* B et (V)] haut ς ἀπροσδόκητον *statui** **24** mos *Methner* : amor *codd.*

cum tua tu videas oculis mala lippus inunctis, 25
cur in amicorum vitiis tam cernis acutum
quam aut aquila aut serpens Epidaurius? at tibi contra
evenit inquirant vitia ut tua rursus et illi.
iracundior est paulo, minus aptus acutis
naribus horum hominum; rideri possit eo quod 30
rusticius tonso toga diffluit et male laxus
in pede calceus haeret: at est bonus, ut melior vir
non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim 35
Natura aut etiam consuetudo mala; namque
neglectis urenda filix innascitur agris.

Illuc praevertamur, amatorem quod amicae
turpia decipiunt caecum, vitia aut etiam ipsa haec
delectant, veluti Balbinum polypus Hagnae. 40
vellem in amicitia sic erraremus, et isti
errori nomen Virtus posuisset honestum.
ac pater ut gnati, sic nos debemus amici
si quod sit vitium non fastidire. strabonem
appellat paetum pater et pullum, male parvus 45
si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc varum distortis cruribus, illum
balbutit scaurum pravis fultum male talis.

a B E K R Ψ (= zφψλl)

25 tu videas *coni. Bentley* : perv- *codd. P*[l] σχ : praev- ς : praetereas *Mervilius* mala (*P*) : male ς (*B*) 27 at ς : ad R (?) : ac *cett.* (*de* a *n. l.*) : (-ria *vel* -ri) sic *mallem* 29 acutis (*fort. ex 26; et cf. ad 1, 6, 5*)] aduncis *coni. Bentley dubitanter, sed vereor ne recte* 31 diffluit* *scripsi* : deffl- g : defl- *codd.* 34 corpore (σχ)] pectore Ψ (*exc.* z) 38 praevertamus *P*[l] 39 *sic Horkel* : caecum vitia, aut *vel* c- v- aut *plerique* 42 vita imposuisset *Peerlkamp* : victus p- *Housman* 43 ac B E : at *cett.*, *nisi quod* ut z amicis B

parcius hic vivit: frugi dicatur. ineptus
et iactantior hic paulo est: concinnus amicis 50
postulat ut videatur. at est truculentior atque
plus aequo liber; simplex fortisque habeatur.
caldior est: acris inter numeretur. opinor,
haec res et iungit iunctos et servat amicos.
at nos virtutes ipsas invertimus atque 55
sincerum furimus vas incrustare. probus quis
nobiscum vivit, multum demissus homo: illi
tardo cognomen, pingui damus. hic fugit omnis
insidias nullique malo latus obdit apertum,
cum genus hoc inter vitae versemur ubi acris 60
invidia atque vigent ubi crimina: pro bene sano
ac non incauto fictum astutumque vocamus.
simplicior quis et est qualem me saepe libenter
obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
aut tacitum impellat quovis sermone molestus: 65
'communi sensu plane caret' inquimus. eheu,
quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est
qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut aequum est,
cum mea compensat vitiis bona, pluribus hisce, 70
si modo plura mihi bona sunt, inclinet. amare
si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.

a B E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

56 furimus g (*cf. Housman ad Manil. 5, 660*) : fugi- B : cupi- *cett.* (*de* R *n. l.*) incrustare a K Ψ σχ *var.* : incurt- B E *P*[l] *et per errorem Porph. codd. exc. Parisino 7988* 60 versemur V σχ (*B*) : -etur *cett.* 63 quis et est] si quis *Aldus* : *anne* quis sit? 65 impellat (V)] appellet *Lambinus* : inpediat *Bentley* molestus *cum sequentibus coniungunt nonnulli* 70 compensat *Sanadon* : -set *codd. P* 71 amare *Doering nec non, nisi fallor, P* : -ri *codd. P*[l], *unde* inclinet, amari / si volet : hac *vulg.*

qui ne tuberibus propriis offendat amicum
postulat, ignoscet verrucis illius; aequum est
peccatis veniam poscentem reddere rursus. 75

Denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
cetera item nequeunt stultis haerentia, cur non
ponderibus modulisque suis ratio utitur ac res
ut quaeque est ita suppliciis delicta coercet?
si quis eum servum patinam qui tollere iussus 80
semesos piscis tepidumque ligurrierit ius
in cruce suffigat, Labieno insanior inter
sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
maius peccatum est! paulum deliquit amicus,
quod nisi concedas, habeare insuavis: acerbus 85
odisti et fugis ut Rusonem debitor aeris,
qui nisi, cum tristes misero venere Kalendae,
mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
porrecto iugulo historias, captivus ut, audit.
comminxit lectum potus mensave catillum 90
Evandri manibus tritum deiecit; ob hanc rem,
aut positum ante mea quia pullum in parte catini
sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
sit mihi? quid faciam si furtum fecerit aut si
prodiderit commissa fide sponsumve negarit? 95
quis paria esse fere placuit peccata, laborant
cum ventum ad verum est; sensus moresque repugnant
atque ipsa utilitas, iusti prope mater et aequi.

a BEKRΨ (= zφψλl)

74 ignoscet (*P*[l]) (*B*)] -cat B **80** eum] enim *Peerlkamp, bene* **81** tepidumve *Heinze* ligur(r)ierit (V)] -rat *Nonius p.* 195 L **82** Labieno *coni. Bentley, coll. Sen. Contr. 10 pr. 4–8* : labeone (-nem B) *codd. P* : labione g (*similia ap. Cic. Q. fr. 3, 6 (8), 1. Plut. Pomp. 64, 4*) **83** hoc *om.* E, *exp.* V **85** quod] quoi *coni. Bentley* **91** deiecit (*P*[l] σχ)] deicit E R : proiecit B

Cum prorepserunt primis animalia terris,
mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter 100
unguibus et pugnis, dein fustibus atque ita porro
pugnabant armis, quae post fabricaverat usus,
donec verba quibus sensus vocesque notarent
nominaque invenere; dehinc absistere bello,
oppida coeperunt munire et ponere leges, 105
ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter
(nam fuit ante Helenam cunnus taeterrima belli
causa, sed ignotis perierunt mortibus illi
quos Venerem incertam rapientis more ferarum
viribus editior caedebat, ut in grege taurus). 110
iura inventa metu iniusti fateare necesse est,
tempora si fastosque velis evolvere mundi.
nec Natura potest iusto secernere iniquum
dividit ut bona diversis, fugienda petendis,
nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque 115
qui teneros caulis alieni fregerit horti
et qui nocturnus sacra divum legerit. adsit
regula, peccatis quae poenas irroget aequas,
ne scutica dignum horribili sectere flagello
(nam ut ferula caedas meritum maiora subire 120
verbera non moror), ⟨hoc⟩ cum dicas, esse pares res
furta latrociniis, et magnis parva mineris
falce recisurum simili te, si tibi regnum
permittant homines.

a BEKRΨ (= zφψλl)

103 sensus, vocesque *Housman* : voces sensusque *codd.* **107** deterrima g : creberr- *Campbell* **111–124** *deest* B **116** infregerit *N. Heinsius* (*B*) **117** divum sacra a K P^l sacra deum nocturnus *L. Müller* **119–120** nam, ut scutica … flagello, / ne ferula *Housman* **120–121** *parenthesin feci* **120** ut] ne σχ **121** moror), hoc *scripsi* remoror *iam Apitz*) : vereor *codd.*, *Housman*

Si dives, qui sapiens est,
et sutor bonus et solus formosus et est rex, 125
cur optas quod habes? 'non nosti quid pater' inquit
'Chrysippus dicat. sapiens crepidas sibi numquam
nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens.' qui?
'ut, quamvis tacet, Hermogenes cantor tamen atque
optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni 130
abiecto instrumento artis clausaque taberna,
tonsor erat, sapiens operis sic optimus omnis
est opifex solus, sic rex.' vellunt tibi barbam
lascivi pueri; quos tu nisi fuste coerces,
urgeris turba circum te stante miserque 135
rumperis et latras, magnorum maxime regum.

Ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
rex ibis neque te quisquam stipator ineptum
praeter Crispinum sectabitur, et mihi dulces
ignoscent, si quid peccaro stultus, amici 140
inque vicem illorum patiar delicta libenter
privatusque magis vivam te rege beatus.

4

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae
atque alii quorum comoedia prisca virorum est,
si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
famosus, multa cum libertate notabant. 5

a B E K R Ψ (= zφψλl)

128 qui B σχ(*B*) : quo *cett.* σχ 131 taberna (*P*)] ustrina V ('*mendum natum e glossa* sutrina' *Klingner*) σχ 132 tonsor V '*erasis characteribus*' (*Cruq.*) (*B*) : sutor *codd. P* 134 *def.* B

4. 3 ac] ut R : aut ς

hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus
mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
emunctae naris, durus componere versus.
nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,
ut magnum, versus dictabat stans pede in uno. 10
cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles,
garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
scribendi recte; nam ut multum, nil moror.

Ecce
Crispinus nummo me provocat: 'accipe, si vis,
accipiam tabulas. detur nobis locus, hora, 15
custodes. videamus uter plus scribere possit.'
di bene fecerunt inopis me quodque pusilli
finxerunt animi, raro et perpauca loquentis;
at tu conclusas hircinis follibus auras
usque laborantis, dum ferrum molliat ignis, 20
ut mavis, imitare. beatus Fannius ultro
delatis capsis et imagine, cum mea nemo
scripta legat vulgo recitare timentis ob hanc rem,
quod sunt quos genus hoc minime iuvat, utpote pluris
culpari dignos. quemvis media elige turba: 25
aut ob avaritiam aut misera ambitione laborat;
hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum;
hunc capit argenti splendor, stupet Albius aere;
hic mutat merces surgente a sole ad eum quo
vespertina tepet regio, quin per mala praeceps 30

a E K R Ψ (= zφψλl)

11 *ante 9 Peerlkamp* 14 nummo *Bentley* : minimo *codd. P* 15 accipiam R Ψ V *P* : -pe iam a E K dentur Ψ 18 loquentem *Lambinus* (*B*) 20 emolliat *Bentley* 25 elige a E : eripe *tres Bland.* : erue K R Ψ : arripe *coni. Bentley* 26 ab avaritia ς (*B*) misera a E : -er K R Ψ (*om.* ψ *pr.*) 28 Albius (*P*)] alter in *Peerlkamp* aere (*P*[l])] aera *Burman* 30 tepet a E K σχ : patet R Ψ

fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
summa deperdat metuens aut ampliet ut rem.
omnes hi metuunt versus, odere poetas.
'faenum habet in cornu; longe fuge. dummodo risum
excutiat, sibi non, non cuiquam parcet amico; 35
et quodcumque semel chartis illeverit, omnis
gestiet a furno redeuntis scire lacuque
et pueros et anus.'

Agedum, pauca accipe contra.
primum ego me illorum dederim quibus esse poetis
excerpam numero. neque enim concludere versum 40
dixeris esse satis; neque si qui scribat, uti nos,
sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
magna sonaturum, des nominis huius honorem.
idcirco quidam comoedia necne poema 45
esset quaesivere, quod acer spiritus ac vis
nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
differt sermoni, sermo merus. 'at pater ardens
saevit, quod meretrice nepos insanus amica
filius uxorem grandi cum dote recuset, 50
ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
noctem cum facibus.' numquid Pomponius istis
audiret leviora, pater si viveret? ergo
non satis est puris versum perscribere verbis,
quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem 55
quo personatus pacto pater. his, ego quae nunc,
olim quae scripsit Lucilius, eripias si

a E K R Ψ (= zφψλl)

33 poetam *Bentley* 35 *dist. Sudhaus* (*cf. Epist.* 1, 2, 21) sibi (σχ *ad* 82)] tibi *Rutgers* non non *vel sim.* R Ψ : non hic a E : non K : non non hic g 39 poetis R σχ *ad* 1, 6, 25 (*B*) : -tas *cett.* 45 numne *Reisig, fort. recte* 52 numquid (*P*[1] σχ)] -i E

tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est
posterius facias, praeponens ultima primis,
non, ut si solvas 'postquam Discordia taetra 60
Belli ferratos postis portasque refregit,'
invenias etiam disiecti membra poetae.

Hactenus haec: alias iustum sit necne poema,
nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer 65
ambulat et Caprius, rauci male cumque libellis,
magnus uterque timor latronibus; at bene si quis
et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
ut sis tu similis Caeli Birrique latronum,
non ego sim Capri neque Sulci; cur metuas me? 70
nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
quis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigelli.
nec recito cuiquam nisi amicis, idque coactus,
non ubivis coramve quibuslibet. in medio qui
scripta Foro recitent sunt multi quique lavantes: 75
suave locus voci resonat conclusus. inanis
hoc iuvat, haud illud quaerentis, num sine sensu,
tempore num faciant alieno.

'Laedere gaudes'
inquit 'et hoc studio pravus facis.' unde petitum
hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum 80
vixi cum quibus? absentem qui rodit, amicum
qui non defendit alio culpante, solutos
qui captat risus hominum famamque dicacis,

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

65 sulcius a E *P*[l] σχ (*cf. Radermacher WS 53 (1935), 80–84*) : sulgius K R Ψ **70** sum ς *P* suci *P*[l] : sulgi(i) K Ψ **73** nec] non Ψ (*exc.* z) recitem ς (*B*) quicquam ς (*B*) **79** inquit a E K (*B*) : -is a *var.* R Ψ σχ **81** *sunt qui post* amicum *distinguant*

fingere qui non visa potest, commissa tacere
qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, caveto. 85
saepe tribus lectis videas cenare quaternos
e quibus unus amet quavis aspergere cunctos
praeter eum qui praebet aquam; post hunc quoque potus,
condita cum verax aperit praecordia Liber.
hic tibi comis et urbanus liberque videtur 90
infesto nigris; ego, si risi quod ineptus
pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum,
lividus et mordax videor tibi? mentio si qua
de Capitolini furtis iniecta Petilli
te coram fuerit, defendas ut tuus est mos: 95
'me Capitolinus convictore usus amicoque
a puero est causaque mea permulta rogatus
fecit, et incolumis laetor quod vivit in urbe;
sed tamen admiror quo pacto iudicium illud
fugerit.' hic nigrae sucus lolliginis, haec est 100
aerugo mera: quod vitium procul afore chartis
atque animo, prius ut, si quid promittere de me
possum aliud vere, promitto.

Liberius si
dixero quid, si forte iocosius, hoc mihi iuris
cum venia dabis. insuevit pater optimus hoc me, 105
ut fugerem exemplis vitiorum quaeque notando.
cum me hortaretur parce, frugaliter atque
viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset,
'nonne vides Albi ut male vivat filius utque
Baius inops? magnum documentum ne patriam rem 110

a E K R Ψ (= zφψλl)

87 unus (*P*[l])] imus Ψ amet ς (*B*) : avet *codd.* : aut *P*[l] quaevis … cunctis *Peerlkamp* 93 siqua K R Ψ : -u(a)e a E *P*[l] σχ 95 *cf. P* ita eum defendes 102 *dist. Housman, quem tamen vide ad Manil. 4, 608* 103 aliud a E : aliquid K R Ψ 107 *anne* parce et? 110 baius a E K(?) V : barus R Ψ : barrus ς

perdere quis velit.' a turpi meretricis amore
cum deterreret, 'Scetani dissimilis sis.'
ne sequerer moechas, concessa cum Venere uti
possem, 'deprensi non bella est fama Treboni'
aiebat. 'sapiens, vitatu quidque petitu 115
sit melius, causas reddet tibi: mi satis est si
traditum ab antiquis morem servare tuamque,
dum custodis eges, vitam famamque tueri
incolumem possum. simul ac duraverit aetas
membra animumque tuum, nabis sine cortice.' sic me 120
formabat puerum dictis, et sive iubebat
ut facerem quid, 'habes auctorem quo facias hoc' –
unum ex iudicibus selectis obiciebat;
sive vetabat, 'an hoc inhonestum et inutile factu
necne sit addubites, flagret rumore malo cum 125
hic atque ille?' avidos vicinum funus ut aegros
exanimat mortisque metu sibi parcere cogit,
sic teneros animos aliena opprobria saepe
absterrent vitiis.

Ex hoc ego sanus ab illis
perniciem quaecumque ferunt, mediocribus et quis 130
ignoscas vitiis teneor. fortassis et istinc
largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
consilium proprium. neque enim, cum lectulus aut me
porticus excepit, desum mihi: 'rectius hoc est;
hoc faciens vivam melius; sic dulcis amicis 135

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

111 a a K : aut E R Ψ : at ς **115** quidve ς P^l σ χ : quodque R **119** possum (*B*)] possim E **122-1, 6, 40** *adest* C **123** selectis a C K P^l : el- R Ψ : electi E **124** factu C K R(?) Ψ (*exc.* φ) : -um a E φ V **126** avidos (P^l σ χ)] vides Ψ (*exc.* z) **132** abstulerint a E

occurram; hoc quidam non belle: numquid ego illi
imprudens olim faciam simile?' haec ego mecum
compressis agito labris; ubi quid datur oti,
illudo chartis. hoc est mediocribus illis
ex vitiis unum; cui si concedere nolis, 140
multa poetarum veniat manus, auxilio quae
sit mihi (nam multo plures sumus), ac veluti te
Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

5

Egressum magna me accepit Aricia Roma
hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus. inde Forum Appi,
differtum nautis cauponibus atque malignis.
hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos 5
praecinctis unum; minus est gravis Appia tardis.
hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
indico bellum, cenantis haud animo aequo
exspectans comites.

Iam nox inducere terris
umbras et caelo diffundere signa parabat. 10
tum pueri nautis, pueris convicia nautae
ingerere: 'huc appelle.' 'trecentos inseris, ohe,
iam satis est!' dum aes exigitur, dum mula ligatur,

a CEKRΨ (= zφψλl)

139 incumbo Ψ : -ubo *P*[l] **140** noles *Bentley* **141** multa (σχ)] *insignis enallage* (*cf. Lucr.* 5, 252) venit E : -iet ς σχ (*B*)

5. **1** accepit a C E K *P*[l] *Serv. A.* 1, 210.8, 724 : exc- Ψ V : excipit R **3** longe (σχ)] linguae K Ψ **12** inseris (*P*[l])] inge- ς

tota abit hora. mali culices ranaeque palustres
avertunt somnos, absentem ut cantat amicam 15
multa prolutus vappa nauta atque viator
certatim. tandem fessus dormire viator
incipit, ac missae pastum retinacula mulae
nauta piger saxo religat stertitque supinus.
iamque dies aderat, nil cum procedere lintrem 20
sentimus; donec cerebrosus prosilit unus
ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.

Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
milia tum pransi tria repimus atque subimus 25
impositum saxis late candentibus Anxur.
huc venturus erat Maecenas optimus atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
legati, aversos soliti componere amicos.
hic oculis ego nigra meis collyria lippus 30
illinere; interea Maecenas advenit atque
Cocceius Capitoque simul Fonteius, ad unguem
factus homo, Antoni non ut magis alter amicus.
Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
linquimus, insani ridentes praemia scribae, 35
praetextam et latum clavum prunaeque vatillum.
in Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Murena praebente domum, Capitone culinam.

Postera lux oritur multo gratissima; namque
Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque 40
occurrunt, animae qualis neque candidiores
terra tulit neque quis me sit devinctior alter.

a B E K R Ψ (= zφψλl)

15 ut a E R Ψ (*exc.* z) (*B*) : *om.* C K z P^{l} : et *Valart* **26** saxis late (P^{l})] l- s- a K **34** alfidio R

o qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Proxima Campano Ponti quae villula, tectum 45
praebuit et parochi, quae debent, ligna salemque.
hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt.
lusum it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque;
namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
hinc nos Coccei recipit plenissima villa, 50
quae super est Caudi cauponas.

Nunc mihi paucis
Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri,
Musa, velim memores, et quo patre natus uterque
contulerit litis. Messi clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat. ab his maioribus orti 55
ad pugnam venere. prior Sarmentus: 'equi te
esse feri similem dico.' ridemus, et ipse
Messius 'accipio,' caput et movet. 'o tua cornu
ni foret exsecto frons' inquit, 'quid faceres, cum
sic mutilus minitaris?' at illi foeda cicatrix 60
saetosam levi frontem turpaverat orbe.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat:
nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
multa Cicirrus ad haec: donasset iamne catenam 65
ex voto Laribus, quaerebat; scriba quod esset,

a E K R Ψ (= zφψλl)

51 caudi K *P*σχ : claudi(i) *cett.* V *P*[l]σχ **52** cicirri a C *P* : cicerri *vel sim.* K R Ψ : cirei E **60** minitaris (σχ)] -teris E **61** levi ... orbe *Horkel*: laevi ... oris *codd.* *P* **65** cicerrus R Ψ **66** scriba (*P*)] scurra *Verdière, Latomus 10* (*1957*), *480 et Eos 52* (*1962*), *115 sq.*

nilo deterius dominae ius esse. rogabat
denique cur umquam fugisset, cui satis una
farris libra foret, gracili sic tamque pusillo.
prorsus iucunde cenam producimus illam. 70

Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
paene macros arsit dum turdos versat in igni.
nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano summum properabat lambere tectum.
convivas avidos cenam servosque timentis 75
tum rapere atque omnis restinguere velle videres.

Incipit ex illo montis Apulia notos
ostentare mihi, quos torret Atabulus et quos
numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
villa recepisset, lacrimoso non sine fumo, 80
udos cum foliis ramos urente camino.
hic ego mendacem stultissimus usque puellam
ad mediam noctem exspecto; somnus tamen aufert
intentum Veneri. tum immundo somnia visu
nocturnam vestem maculant ventremque supinum. 85

Quattuor hinc rapimur viginti et milia raedis
mansuri oppidulo quod versu dicere non est,
signis perfacile est: venit vilissima rerum
hic, aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
callidus ut soleat umeris portare viator. 90
nam Canusi lapidosus (aquae non ditior urna),
qui locus a forti Diomede est conditus olim.
flentibus hic Varius discedit maestus amicis.

a CEKRΨ (= zφψλl)

67 dominae ius] domicevis E : dominus *P*[l] : -ni ius a C *P* **73** dilapso (-sa z) a E z : delapso (-sa R) *cett.* **78** torret (*P*[l])] ter- C E **91** *ita distinxi* **92** *damnat Bentley* **93** hic K z g (*B*) : hinc *cett.* *P*[l]

Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
carpentes iter et factum corruptius imbri. 95
postera tempestas melior, via peior adusque
Bari moenia piscosi. dein Gnatia Lymphis
iratis exstructa dedit risusque iocosque,
dum flamma sine tura liquescere limine sacro
persuadere cupit. credat Iudaeus Apella, 100
non ego; namque deos didici securum agere aevum,
nec si quid miri faciat natura, deos id
tristis ex alto caeli demittere tecto.

Brundisium longae finis chartaeque viaeque est.

6

Non quia, Maecenas, Lydorum quidquid Etruscos
incoluit finis, nemo generosior est te,
nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
olim qui magnis legionibus imperitarent,
ut plerique solent, naso suspendis adunco 5
ignoto aut, ut me, libertino patre natos.
cum referre negas quali sit quisque parente
natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi vere,
ante potestatem Tulli atque ignobile regnum
multos saepe viros nullis maioribus ortos 10

a C E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

97 dein a C E (*B*) : dei K : deinc R *in ras.* : dehinc Ψ *P*[l] Nymphis *Peerlkamp* 100 credat (*P*[l])] -det C K z g

6. 4 imperitarent K R Ψ (*B*) : -rint a C E : -runt R *m.* 2 5 aut E R λ l ψ *corr.* : at ψ *pr.* acuto *sch. Pers.* 1, 40 6 ignoto *Palmer* (*cf. Kells, CR* 9 (*1959*), *202–204*) : -tos *codd.* aut ut C K g : at ut E : aut a R Ψ : ut φ *corr.* natos a E g : natus C R (?) : -um K Ψ

et vixisse probos amplis et honoribus auctos;
contra Laevinum, Valeri genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
non umquam pretio pluris licuisse, notante
iudice quo nosti populo, qui stultus honores 15
saepe dat indignis et famae servit ineptus,
qui stupet in titulis et imaginibus. quid oportet
vos facere a vulgo longe longeque remotos?

Namque esto: populus Laevino mallet honorem
quam Decio mandare novo censorque moveret 20
Appius, ingenuo si non essem patre natus –
vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
sed fulgente trahit constrictos Gloria curru
non minus ignotos generosis. quo tibi, Tilli,
sumere depositum clavum fierique tribuno? 25
invidia accrevit, privato quae minor esset.
nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
pellibus et latum demisit pectore clavum,
audit continuo 'quis homo hic est? quo patre natus?'
ut si qui aegrotet quo morbo Barrus haberi 30
et cupiat formosus, eat quacumque, puellis
iniciat curam quaerendi singula, quali
sit facie, sura quali, pede, dente, capillo,
sic qui promittit civis, urbem sibi curae,
imperium fore et Italiam, delubra deorum, 35

a E K R Ψ (= zφψλl)

14 negante *Cartault* **15** quo (*B*)] quem *Aldus* **18** vos *Aldus* (*B*) : nos *codd. P* longeque (*P*[l]) : late- g **21** si] *anne* qui (*ut coni. Peerlkamp, sed ille etiam* esset … quiesset)? **27** impediit φ *corr.* σχ : -dit z : -diet *cett.* (*om.* R) σχ **29** hic est a E : hic et C R Ψ (*exc.* z) : hic et ex K : hic aut z : est hic V **30** barrus (σχ)] va- Ψ *P* **31** et (V σχ)] ut λ l (*B*) **32** iniciat (σχ)] inli- (illi-) C K g

quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
omnis mortalis curare et quaerere cogit.
'tune Syri Damae aut Dionysi filius, audes
deicere de saxo civis aut tradere Cadmo?'
'at Novius collega gradu post me sedet uno; 40
namque est ille pater quod erat meus.' hoc tibi Paulus
et Messalla videris? at hic, si plaustra ducenta
concurrantque Foro tria funera, magna sonabit,
cornua quod vincatque tubas; saltem tenet hoc nos.

Nunc ad me redeo libertino patre natum, 45
quem rodunt omnes libertino patre natum,
nunc quia sim tibi, Maecenas, convictor, at olim
quod mihi pareret legio Romana tribuno.
dissimile hoc illi est, quia non, ut forsit honorem
iure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum, 50
praesertim cautum dignos assumere, prava
ambitione procul. felicem dicere non hoc
me possim, casu quod te sortitus amicum;
nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Vergilius, post hunc Varius dixere quid essem. 55
ut veni coram, singultim pauca locutus
(infans namque pudor prohibebat plura profari),
non ego me claro natum patre, non ego circum
me Satureiano vectari rura caballo,
sed quod eram narro. respondes, ut tuus est mos, 60
pauca. abeo; et revocas nono post mense iubesque
esse in amicorum numero.

a E K R Ψ (= zφψλl)

37 cogit Kσχ (*cf. P*) : coget C(?) : cogat aERΨ **39** Cadmo (*P*)] *anne* Campo (*sc. Esquilino; cf. Suet. Claud. 25, 3, nec scio an huc pertineat Anth. Lat. SB 127 = Riese 138, 3* si addictum mittat sententia campo *et Hist. Aug. Aurel. 23, 5)?* **41-2, 7, 117** *deest* C **42** at (*P*[1])] *anne* et? **53** possim (V)] -sunt *Comm. Cruq.* (*B*) : -sum ς **54** tibi me ς (*B*) **60** erat ς

Magnum hoc ego duco
quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
non patre praeclaro sed vita et pectore puro.
atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis 65
mendosa est natura, alioqui recta, velut si
egregio inspersos reprehendas corpore naevos;
si neque avaritiam neque sordis aut mala lustra
obiciet vere quisquam mihi, purus et insons
(ut me collaudem) si et vivo carus amicis: 70
causa fuit pater his. qui macro pauper agello
noluit in Flavi ludum me mittere, magni
quo pueri magnis e centurionibus orti,
laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
ibant octonos referentes Idibus aeris, 75
sed puerum est ausus Romam portare docendum
artis quas doceat quivis eques atque senator
semet prognatos. vestem servosque sequentis,
in magno ut populo, si qui vidisset, avita
ex re praeberi sumptus mihi crederet illos. 80
ipse mihi custos incorruptissimus omnis
circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
qui primus virtutis honos, servavit ab omni
non solum facto, verum opprobrio quoque turpi.
nec timuit sibi ne vitio quis verteret olim, 85
si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
mercedes sequerer; neque ego essem questus: at hoc nunc
laus illi debetur et a me gratia maior.

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

66 alioqui R Ψ : -uin a E K ψ *corr.* *P*[l] **68** aut ς *P*[l] (*B*) : ac *codd.* : nec V **69** quisquam vere K g *P*[l] **73** e g ς : et e z : et a R (?) Ψ (*exc.* z) : *om.* E K **75** octonos ... aeris (σχ)] -nis ... aera Ψ **79** si quis K g σχ **83** servavit a E K z *P*[l] : -abit R : -abat Ψ (*exc.* z) **87** at g ς : ad *codd.* σχ

nil me paeniteat sanum patris huius; eoque
non, ut magna dolo factum negat esse suo pars 90
quod non ingenuos habeat clarosque parentis,
sic me defendam. longe mea discrepat istis
et vox et ratio. nam si Natura iuberet
a certis annis aevum remeare peractum
atque alios legere ad fastum quoscumque parentis, 95
optaret sibi quisque, meis contentus honestos
fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
iudicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
nollem onus haud umquam solitus portare molestum.
nam mihi continuo maior quaerenda foret res 100
atque salutandi plures, ducendus et unus
et comes alter uti ne aut rus solusve peregre
exirem, plures calones atque caballi
pascendi, ducenda petorrita. nunc mihi curto
ire licet mulo vel si libet usque Tarentum, 105
mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos.
obiciet nemo sordis mihi, quas tibi, Tilli,
cum Tiburte via praetorem quinque sequuntur
te pueri lasanum portantes oenophorumque.
hoc ego commodius quam tu, praeclare senator, 110
milibus atque aliis vivo.

Quacumque libido est,
incedo solus; percontor quanti holus ac far;
fallacem Circum vespertinumque pererro
saepe Forum; assisto divinis; inde domum me
ad porri et ciceris refero laganique catinum. 115

a E K R Ψ (= zφψλl)

102 aut rus solusve peregre *Housman* : solus rusve peregre aut *codd.* P^l (aut *om.* l P^l; *cf.* *P*) : s- r- peregreve ς **113** vespertinum (*P*)] -us ς

cena ministratur pueris tribus et lapis albus
pocula cum cyatho duo sustinet; astat echinus
vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
deinde eo dormitum, non sollicitus mihi quod cras
surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se 120
vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
ad quartam iaceo; post hanc vagor aut ego lecto
aut scripto quod me tacitum iuvet unguor olivo,
non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum 125
admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
pransus non avide, quantum interpellet inani
ventre diem durare, domesticus otior. haec est
vita solutorum misera ambitione gravique;
his me consolor, victurum suavius ac si 130
quaestor avus pater atque meus patruusque fuissent.

7

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, et iam litis cum Rege molestas, 5

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

126 campum lusumque (lusitque g) trigonem V g (*B*) : rabiosi tempora signi *codd. P* **130** victurus g **131** quaestor (*P*)] praetor *L. Müller* (praetorque pater patr- *Peerlkamp,* praetor *pro* patruus *Bücheler*)

7. **2** hybrida *pro cognomine habet Birt* **4** habebat (*P*[1])] age- *Serv. A. 4, 345* **5** et iam *Bothe* : etiam *codd.*

durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
confidens, tumidus, adeo sermonis amari
Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.

Ad Regem redeo. postquam nihil inter utrumque
convenit – hoc etenim sunt omnes iure molesti 10
quo fortes quibus adversum bellum incidit; inter
Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem
ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
non aliam ob causam nisi quod virtus in utroque
summa fuit: duo si discordia vexet inertis 15
aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
cum Lycio Glauco, discedat pigrior ultro
muneribus missis: Bruto praetore tenente
ditem Asiam Rupili et Persi par pugnat, uti non
compositum melius cum Bitho Bacchius. in ius 20
acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam. ridetur ab omni
conventu, ⟨ut⟩ laudat Brutum laudatque cohortem,
solem Asiae Brutum appellat stellasque salubris
appellat comites – excepto Rege: canem illum, 25
invisum agricolis sidus venisse. ruebat
flumen ut hibernum fertur quo rara securis.

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

6 qui quemvis vincere posset *temptaveram; sed nomine iterato iocus in clausula quasi praemonstratur* 7 tumidus (V)] -sque Ψ 8 barros a E R σχ : va- K (?) Ψ (varos z) *P* 9 Regem] rem iam *Peerlkamp; sed v. supra* 10 *aposiopesin indicavi* 11 adversis ς 12 atque] que ς 15 vexit a : verset ς (*B*) 17 pigrior K V *P* : pulchr- *cett.* 20 compositum (P^l)] -tus K z λ l : -ti ς (*B*) 23 ut *addidi*

Tum Praenestinus salso multoque fluenti
expressa arbusto regerit convicia, durus
vindemiator et invictus, cui saepe viator 30
cessisset magna compellans voce cuculum.
at Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat 'per magnos, Brute, deos te
oro, qui reges consueris tollere, cur non
hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.' 35

8

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
cum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
maxima formido; nam fures dextra coercet
obscenoque ruber porrectus ab inguine palus; 5
ast importunas volucres in vertice harundo
terret fixa vetatque novis considere in hortis.
huc prius angustis eiecta cadavera cellis
conservus vili portanda locabat in arca;
hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum, 10
Pantolabo scurrae Nomentanoque nepoti.
mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
hic dabat; heredes monumentum ne sequeretur.
nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
aggere in aprico spatiari, qui modo tristes 15
albis informem spectabant ossibus agrum;

a E K R Ψ (= zφψλl)

28 multo (*B*)] -tum Ψ 30 vindemiator (*P* σχ)] -mator E σχ

8. 9 vili a E R : vilis K Ψ 13 sequeretur a E R σχ : -rentur K Ψ σχ 15 qui *Apitz* : quo *codd.* : qua *Bentley*

cum mihi non tantum furesque feraeque suetae
hunc vexare locum curae sunt atque labori
quantum carminibus quae versant atque venenis
humanos animos. has nullo perdere possum 20
nec prohibere modo, simul ac vaga Luna decorum
protulit os, quin ossa legant herbasque nocentis.

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis passoque capillo,
cum Sagana maiore ululantem: pallor utrasque 25
fecerat horrendas aspectu. scalpere terram
unguibus et pullam divellere mordicus agnam
coeperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manibus elicerent animas responsa daturas.
lanea et effigies erat, altera cerea: maior 30
lanea, quae poenis compesceret inferiorem;
cerea suppliciter stabat, servilibus ut quae
iam peritura modis. Hecaten vocat altera, saevam
altera Tisiphonen; serpentis atque videres
infernas errare canis, Lunamque rubentem, 35
ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
corvorum atque in me veniat mictum atque cacatum
Iulius et fragilis Pediatia furque Voranus.
singula quid memorem, quo pacto alterna loquentes 40

a EKRΨ (= zφψλl)

17 cum] dum *Doering* : quin *Horkel* **20** pellere *N. Heinsius* **25** maiore (*P*)] -ra *Nauck* **29** manibus *P*[l] : manes (manis R) *codd. P* (*cf. Housman ad Manil. 2, 567*) **32** ut quae (*B*)] atque E : utque ς **36** crepuscla *Housman* **38** veniat (*B*)] -ant ς *Prisc. GL 2, 495* **39** Iulius (*P*[l] σχ)] Ul- *Wilamowitz* : Villius *Hertz* : *quidni* Iunius (*cf. Cic. Att. 12, 14, 2 Fam. 7, 23, 3*)*? vide tamen Orelli*

umbrae cum Sagana resonarint triste et acutum
utque lupi barbam variae cum dente colubrae
abdiderint furtim terris et imagine cerea
largior arserit ignis, et ut non testis inultus
horruerim voces Furiarum et facta duarum? 45
nam displosa sonat quantum vesica pepedi
diffissa nate ficus. at illae currere in urbem.
Canidiae dentis, altum Saganae caliendrum
excidere atque herbas atque incantata lacertis
vincula cum magno risuque iocoque videres. 50

9

Ibam forte via Sacra, sicut meus est mos,
nescio quid meditans nugarum, totus in illis:
accurrit quidam notus mihi nomine tantum
arreptaque manu 'quid agis, dulcissime rerum?'
'suaviter, ut nunc est' inquam, 'et cupio omnia quae vis.' 5
cum assectaretur, 'numquid vis?' occupo. at ille
'noris nos' inquit; 'docti sumus.' hic ego 'pluris
hoc' inquam 'mihi eris.'

Misere discedere quaerens
ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos 10

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

41 resonarint ς (*B*) : -rent *codd.* **48** caliendrum a E R z σ χ : calian- K Ψ (*exc. z*) *P* : caleanrum (d *superscr.*) P^l

9. **1** ibam ut *Bentley* **3** occurrit *g* P^l **4** dulcissime, rerum? *Ascensius* (*cf. Gigante P P 12* (*1957*), *127 sq.*)

manaret talos. 'o te, Bolane, cerebri
felicem!' aiebam tacitus, cum quidlibet ille
garriret, vicos, urbem laudaret. ut illi
nil respondebam, 'misere cupis' inquit 'abire,
iamdudum video, sed nil agis; usque tenebo. 15
prosequar hinc quo nunc iter est tibi.' 'nil opus est te
circumagi. quendam volo visere non tibi notum;
trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos.'
'nil habeo quod agam et non sum piger; usque sequar te.'
demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus, 20
cum gravius dorso subiit onus.

Incipit ille:
'si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
non Varium facies. nam quis me scribere pluris
aut citius possit versus? quis membra movere
mollius? invideat quod et Hermogenes ego canto.' 25
interpellandi locus hic erat: 'est tibi mater,
cognati, quis te salvo est opus?' 'haud mihi quisquam;
omnis composui.' 'felices! nunc ego resto.
confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
quod puero cecinit mota divina anus urna: 30
"hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis
nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra:
garrulus hunc quando consumet cumque; loquaces,
si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas."'

Ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei 35
praeterita, et casu tum respondere vadato
debebat; quod ni fecisset, perdere litem.

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

12 aiebam (P^l)] age- E K Ψ *(exc. z)* **16** prosequar Ψ *(B)* : pers- *cett.* **30** mota divina *Cruquius (B)* : d- m- *codd.* σχ *(cf. Brink, Wolfenbütteler Forschungen, 1981, 13 sq.)* **31** nec] neque *g* P^l **36** vadatus ς *(B)*

'si me amas' inquit, 'paulum hic ades.' 'inteream si
aut valeo stare aut novi civilia iura,
et propero quo scis.' 'dubius sum quid faciam' inquit, 40
'tene relinquam an rem.' 'me, sodes.' 'non faciam' ille,
et praecedere coepit. ego, ut contendere durum
cum victore, sequor. 'Maecenas quomodo tecum?'
hinc repetit: 'paucorum hominum et mentis bene sanae;
nemo dexterius fortuna est usus. haberes 45
magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
hunc hominem velles si tradere. dispeream ni
summosses omnis.' 'non isto vivimus illic
quo tu rere modo. domus hac nec purior ulla est
nec magis his aliena malis. nil mi officit' inquam, 50
'ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
cuique suus.' 'magnum narras, vix credibile.' 'atqui
sic habet.' 'accendis, quare cupiam magis illi
proximus esse.' 'velis tantummodo, quae tua virtus,
expugnabis; et est qui vinci possit, eoque 55
difficilis aditus primos habet.' 'haud mihi deero:
muneribus servos corrumpam; non, hodie si
exclusus fuero, desistam; tempora quaeram;
occurram in triviis; deducam. nil sine magno
vita labore dedit mortalibus.'

Haec dum agit, ecce 60
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
qui pulchre nosset. consistimus. 'unde venis?' et
'quo tendis?' rogat et respondet. vellere coepi

a E K R Ψ (= zφψλl)

38 huc ς 42 durum (P^{l}) (*B*) : -m est ς 44 paucorum ... sanae *Porph. secuti Horatio tribuunt nonnulli, perperam* 48 vivimus (*Prisc. GL 2, 478.508*)] vivitur ς (*B*) 50 nil mi (σχ)] nulli *coni. Palmer, postea retraxit* mi *om.* K V g inquam (*B*)] umq- ς

et pressare manu lentissima bracchia, nutans,
distorquens oculos, ut me eriperet. male salsus 65
ridens dissimulare, meum iecur urere bilis.
'certe nescio quid secreto velle loqui te
aiebas mecum.' 'memini bene, sed meliore
tempore dicam. hodie tricesima sabbata: vin tu
curtis Iudaeis oppedere?' 'nulla mihi' inquam 70
'religio est.' 'at mi. sum paulo infirmior, unus
multorum: ignosces, alias loquar.' huncine solem
tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus ac me
sub cultro linquit. casu venit obvius illi
adversarius et 'quo tu, turpissime?' magna 75
inclamat voce, et 'licet antestari?' ego vero
oppono auriculam. rapit in ius: clamor utrimque,
undique concursus. sic me servavit Apollo.

10

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone,
defensore tuo, pervincam, qui male factos
emendare parat versus; hoc lenius, ipse
quo melior vir ⟨et⟩ es longe subtilior illo,
qui multum puer et loris et funibus udis (5)
†exoratus†, ut esset opem qui ferre poetis

a EKRΨ (= zφψλl)

64 pressare (*P*)] prens- aV : pens- E **68** meliore (*B*)] -ri KΨ **69** vin (*Prisc. GL 2, 515*)] vis ς (*B*)

10. (**1–8**) *habent* Ψ (*exc.* z) ς. *alienos esse vix est quod dubitemus* (**3**) ipse] *scripsi* : ille *codd.* (**4**) est quo vir melior ς et *add.* ς es *scripsi* : est *codd.* illo *sc. Catone* (**5**) puerum est *Reisig, alii alia* (**6**) exhortatus ς (*Reisig*) : excoria- *Horkel* : exorna- *Glareanus* (*cf. Ronconi SIFC 29 (1957), 124 sq.*)

antiquis posset contra fastidia nostra,
grammaticorum equitum doctissimus. ut redeam illuc:

Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucili. quis tam Lucili fautor inepte est
ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
urbem defricuit, charta laudatur eadem.
nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera; nam sic 5
et Laberi mimos ut pulchra poemata mirer.
ergo non satis est risu diducere rictum
auditoris (et est quaedam tamen hic quoque virtus):
est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
impediat verbis lassas onerantibus auris; 10
et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso,
defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
interdum urbani parcentis viribus atque
extenuantis eas consulto. ridiculum acri
fortius et melius magnas plerumque secat res. 15
illi scripta quibus comoedia prisca viris est
hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit neque simius iste
nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.

'At magnum fecit quod verbis Graeca Latinis 20
miscuit.' o seri studiorum, quine putetis
difficile et mirum Rhodio quod Pitholeonti
contigit? 'at sermo lingua concinnus utraque
suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.'
cum versus facias, te ipsum percontor, an et cum 25
dura tibi peragenda rei sit causa Petilli?

a EKRΨ (= zφψλl)

7 diducere (P^{l})] ded- KΨ

scilicet oblitos patriaeque patrisque Latini,
cum Pedius causas exsudet Poplicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
verba foris malis Canusini more bilinguis. 30
atque ego cum Graecos facerem, natus mare citra,
versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
post mediam noctem visus, cum somnia vera:
'in silvam non ligna feras insanius ac si
magnas Graecorum malis implere catervas.' 35

Turgidus Alpinus iugulat dum Memnona dumque
diffindit Rheni luteum caput, haec ego ludo,
quae nec in aede sonent certantia iudice Tarpa
nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
arguta meretrice potes Davoque Chremeta 40
eludente senem comis garrire libellos
unus vivorum, Fundani; Pollio regum
facta canit pede ter percusso; forte epos acer
ut nemo Varius ducit; molle atque facetum
Vergilio annuerunt gaudentes rure Camenae: 45
hoc erat experto frustra Varrone Atacino
atque quibusdam aliis melius quod scribere possem,
inventore minor; neque ego illi detrahere ausim
haerentem capiti cum multa laude coronam.

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

27 oblitos *coni. Bentley* : -tus *codd.* latini a E V (*B*) : -ne K R Ψ 31 atqui ς (*B*) 32 tali me ς (*B*) 37 diffindit z : def- E : diffingit (-igit R) K R Ψ : defingit a : diffinget *P*[l] : -gat *P* (*cf. ad 2, 1, 79 Carm. 1, 35, 39*) 39 spectanda a : -tantia E : -tata *cett.* : -tacla *coni. Palmer* 40 in meretrice *Peerlkamp* potes a E *corr.* : putes E *pr.* : potest R Ψ : -ens *P*[l] 44 ductu R (?) Ψ 45 adnuerunt *vel sim.* E K R z σχ : -rant a : -rint Ψ (*exc.* z)

At dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem 50
plura quidem tollenda relinquendis. age, quaeso,
tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
non ridet versus Enni gravitate minores,
cum de se loquitur non ut maiore reprensis? 55
quid vetat et nosmet Lucili scripta legentis
quaerere, num illius, num rerum dura negarit
versiculos natura magis factos et euntis
mollius ac si quis pedibus quid claudere senis,
hoc tantum, contentus amet scripsisse ducentos 60
ante cibum versus, totidem cenatus, Etrusci
quale fuit Cassi rapido ferventius amni
ingenium, capsis quem fama est esse librisque
ambustum propriis? fuerit Lucilius, inquam,
comis et urbanus, fuerit limatior idem 65
quam rudis et Graecis intacti carminis auctor
quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
si foret hoc nostrum fato delapsus in aevum,
detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
perfectum traheretur, et in versu faciendo 70
saepe caput scaberet vivos et roderet unguis.

Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint
scripturus, neque te ut miretur turba labores,
contentus paucis lectoribus. an tua demens
vilibus in ludis dictari carmina malis? 75
non ego; nam satis est equitem mihi plaudere, ut audax
contemptis aliis explosa Arbuscula dixit.
men moveat cimex Pantilius aut cruciet quod
vellicet absentem Demetrius aut quod ineptus
Fannius Hermogenis laedat conviva Tigelli? 80

a E K R Ψ (= zφψλl)

51 qu(a)eso Ψ : qu(a)ero *cett.* P^{l} **68** delapsus *Blandiniani tres* ς : dil- *codd.* : dilatus g (*cf. ad Carm.* 4, 13, 28)

Plotius et Varius, Maecenas Vergiliusque,
Valgius et probet haec Octavius optimus atque
Fuscus et haec utinam Viscorum laudet uterque
ambitione relegata! te dicere possum,
Pollio, te, Messalla, tuo cum fratre, simulque 85
vos, Bibuli et Servi, simul his te, candide Furni,
compluris alios, doctos ego quos et amicos
prudens praetereo, quibus haec, sint qualiacumque,
arridere velim, doliturus si placeant spe
deterius nostra. Demetri teque, Tigelli, 90
discipularum inter iubeo plorare cathedras.

I, puer, atque meo citus haec subscribe libello.

SERMONUM
LIBER SECUNDUS

1

'Sunt quibus in satira videar nimis acer et ultra
legem tendere opus. sine nervis altera quidquid
composui pars esse putat similisque meorum
mille die versus deduci posse. Trebati,

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

84 ambitione relegata *cum insequentibus coniungunt P edd. aliquot, fort. recte* *anne* et te? 86 Bibule *Muretus* (*B*), *vulg.* *vide Cic. Ep. ad. Br. 1.14.1, ubi* Bibulorum *Symium secutus in ed. Teubneriana revocavi* *88* sunt K g

1. 2 intendere ς

quid faciam? praescribe.'
'Quiescas.'
'Ne faciam, inquis, 5
omnino versus?'
'Aio.'

'Peream male si non
optimum erat. verum nequeo dormire.'
'Ter uncti
transnanto Tiberim somno quibus est opus alto
irriguumque mero sub noctem corpus habento.
aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude 10
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
praemia laturus.'

'Cupidum, pater optime, vires
deficiunt. neque enim quivis horrentia pilis
agmina nec fracta pereuntis cuspide Gallos
aut labentis equo describit vulnera Parthi.' 15

'Attamen et iustum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius.'

'Haud mihi deero,
cum res ipsa feret. nisi dextro tempore Flacci
verba per attentam non ibunt Caesaris aurem,
cui male si palpere, recalcitret undique tutus. 20

'Quanto rectius hoc quam tristi laedere versu
Pantolabum scurram Nomentanumve nepotem,
cum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit!'

a E K R Ψ (= zφψλl)

10 capit ς (*B*) 15 describit R Ψ (*B*) : -bet K g : -bat a E descripsit *sch. Pers. 5, 4* 16 poteras – 2, 8, 95 *cod. R prima manus aliis locum dat; sed v. Bo ad loc.* 20 cui male equus palpare ς, *Peerlkamp* recalcitret ς (*B*) : -rat *codd.* σχ 22 ve R Ψ P^l (*B; cf. 1, 8, 11*) : que a E K 23 cum] quem *Doederlein*

'Quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
accessit fervor capiti numerusque lucernis; 25
Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
milia: me pedibus delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
ille velut fidis arcana sodalibus olim 30
credebat libris neque, si male cesserat, usquam
decurrens alio neque si bene; quo fit ut omnis
votiva pateat veluti descripta tabella
vita senis. sequor hunc, Lucanus an Apulus anceps;
nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus, 35
missus ad hoc pulsis, vetus est ut fama, Sabellis,
quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
sive quod Apula gens seu quod Lucania bellum
incuteret violenta. sed hic stilus haud petet ultro
quemquam animantem et me veluti custodiet ensis 40
vagina tectus; quem cur destringere coner
tutus ab infestis latronibus? o pater et rex
Iuppiter, ut pereat positum robigine telum
nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille
qui me commorit (melius non tangere, clamo) 45
flebit et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam,
Canidia Albuci quibus est inimica venenum,
grande malum Turius, si quid se iudice certes.

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

31 cesserat K R *pr.* (*B*) : ge- *cett.* V usquam (V)] umq- (unq-) K R z φ *var.* ψ *var.* **37** quo ne (σχ) (*B*)] ne quo *Doederlein* **38** sive quid ... seu quid Lucana duelli *coni. Bentley* **43** telum] ferrum *Prisc. GL 3, 86* **48** *et* **49** (*ita etiam P*) *inter se mutat L. Müller* **49** quid ... certes a E *P*[l] (*B*) : quis (R *post ras.*) ... certet K R Ψ

ut quo quisque valet suspectos terreat utque 50
imperet hoc Natura potens, sic collige mecum:
dente lupus, cornu taurus petit. unde, nisi intus
monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum
ut neque calce lupus quemquam neque dente petit bos!), 55
sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
exspectat seu Mors atris circumvolat alis,
dives, inops, Romae, seu fors ita iusserit, exsul,
quisquis erit vitae, scribam, color.'

'O puer, ut sis 60
vitalis metuo et maiorum ne quis amicus
frigore te feriat.'

'Quid? cum est Lucilius ausus
primus in hunc operis componere carmina morem
detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
cederet, introrsum turpis, num Laelius aut qui 65
duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen
ingenio offensi aut laeso doluere Metello
famosisve Lupo cooperto versibus? atqui
primores populi arripuit populumque tributim,
scilicet uni aequus Virtuti atque eius amicis. 70
quin ubi se a vulgo et scaena in secreta remorant
virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli,
nugari cum illo et discincti ludere, donec
decoqueretur holus, soliti. quidquid sum ego, quamvis

a E K R Ψ (= z φ ψ λ l)

55 ut] ni *vel* si *coni. Bentley* (quod *potuit*) petat l φ ψ (*B*)
56 mala (*P*[l])] male E R **63** in hanc ... formam *Markland*
65 aut a E Ψ (*exc.* z) : et K R z **67** aut *del. voluit L. Müller*
68 ve *Cunningham* : que *codd. P*[l]

infra Lucili censum ingeniumque, tamen me 75
cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia et fragili quaerens illidere dentem
offendet solido – nisi quid tu, docte Trebati,
dissentis.'

'Equidem nihil hic diffindere possum;
sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti 80
incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum.
si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
iudiciumque.'

'Esto, si quis mala; sed bona si quis
iudice condiderit laudatus Caesare? si quis
opprobriis dignum latraverit integer ipse?' 85

'Solventur risu tabulae, tu missus abibis.'

2

Quae virtus et quanta, boni, sit vivere parvo
(nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva),
discite, non inter lances mensasque nitentis,
cum stupet in vanis acies fulgoribus et cum 5

a E K R Ψ (= zφψλl)

79 hic ς : hinc *codd.* P^l diffindere V σχ : diffund- E : diffid- Ψ (*exc.* z) P^l *P var.* : diffingere a K R z *P* (*B*) (*cf. 1, 10, 37 Carm. 1, 35, 39*) 85 laceraverit ς (*B*) 86 risu (*P*)] bis sex *Bergk*

2. 1 et quanta (P^l) boni] quantumque boni *Campbell, CQ 1 (1951), 136 sq.* boni (V)] -is R l P^l: homini *Peerlkamp* 2 quae (*B*)] quem ς 3 abnormis Ψ (*exc.* λ) σχ (*B*) : -mi *cett.* V 5 in vanis *Peerlkamp* : insa- *codd.* σχ

acclinis falsis animus meliora recusat,
verum hic impransi mecum disquirite. 'cur hoc?'
dicam, si potero.

Male verum examinat omnis
corruptus iudex. leporem sectatus equove
lassus ab indomito vel, si Romana fatigat 10
militia assuetum graecari, seu pila velox
molliter austerum studio fallente laborem
seu te discus agit, pete cedentem aera disco –
cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno 15
ne biberis diluta. foris est promus et atrum
defendens piscis hiemat mare: cum sale panis
latrantem stomachum bene leniet. unde putas aut
qui partum? non in caro nidore voluptas
summa, sed in te ipso est. tu pulmentaria quaere 20
sudando: pinguem vitiis albumque neque ostrea
nec scarus aut poterit peregrina iuvare lagois.

Vix tamen eripiam posito pavone velis quin
hoc potius quam gallina tergere palatum,
corruptus vanis rerum, quia veneat auro 25
rara avis et picta pandat spectacula cauda,
tamquam ad rem attineat quidquam. num vesceris ista
quam laudas pluma? cocto num adest honor idem?
carne †tamen† quamvis distat nihil, hanc magis illa?
imparibus formis deceptum te patet. esto: 30

a EKRΨ (= zφψλl)

13 *cf. Housman, Cl. pap. 546* 19 qui? paritur non *Peerlkamp* : *fort.* qui partum hoc? 25 – *Epist. 2, 2, 216 deest* K 29 hanc *L. Müller* (*cf. P Bentley*) : hac *codd.* illa aΨ : -am ER(?) ψ *var. P* *fort.* carne, probas, quamvis d- n-, hanc magis illa? 30 te patet R *corr.* Ψ *Comm. Cruq.* : te petere a R *pr.* (?) ψ *var. P* : deperere E

unde datum sentis lupus hic Tiberinus an alto
captus hiet, pontisne inter iactatus an amnis
ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem
mullum in singula quem minuas pulmenta necesse est.
ducit te species, video; quo pertinet ergo 35
proceros odisse lupos? quia scilicet illis
maiorem Natura modum dedit, his breve pondus.
[ieiunus raro stomachus vulgaria temnit.]
'porrectum magno magnum spectare catino
vellem' ait Harpyiis gula digna rapacibus. at vos, 40
praesentes Austri, coquite horum obsonia! quamquam
putet aper rhombusque recens, mala copia quando
aegrum sollicitat stomachum, cum rapula plenus
atque acidas mavult inulas. necdum omnis abacta
pauperies epulis regum; nam vilibus ovis 45
nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni praeconis erat acipensere mensa
infamis. quid? tunc rhombos minus aequor alebat?
tutus erat rhombus tutoque ciconia nido,
donec vos auctor docuit praetorius. ergo, 50
si quis nunc mergos suavis edixerit assos,
parebit pravi docilis Romana iuventus.

Sordidus a tenui victu distabit Ofello
iudice. nam frustra vitium vitaveris illud,
si te alio pravum detorseris. Au⟨f⟩idienus, 55
cui 'Canis' ex vero ductum cognomen adhaeret,

a E K R Ψ (= zφψλl)

31 datum (σχ)] ta- R : autem *Peerlkamp* an (σχ)] in lφψ 35 quo (P^l)] quid Ψ 38 *damnat Bentley ad A. P. 337. an potius post 22 ponendus?* 39 in magno ς 42 male E R 43 cum] quin *Praedicow* : *fort.* qui 48 tunc a E V : cum R Ψ P^l (a)equor alebat a R Ψ V : -ra -ant E (*B*) 53 distabit ς : -bat *codd.* V 55 pravus ς (*B*) aufidienus ς : avid- *codd.* P^lσχ 56 ductum V (*B*) : dic- *codd.*

quinquennis oleas est et silvestria corna
ac nisi mutatum parcit defundere vinum et,
cuius odorem olei nequeas perferre, licebit
ille repotia, natalis aliosve dierum 60
festos albatus celebret, cornu ipse bilibri
caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
quali igitur victu sapiens utetur, et horum
utrum imitabitur? hac urget lupus, hac canis, aiunt.
mundus erit qua non offendat sordibus atque 65
in neutram partem cultus miser. hic neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit,
saevus erit nec sic ut simplex Naevius unctam
convivis praebebit aquam; vitium hoc quoque magnum.

Accipe nunc victus tenuis quae quantaque secum 70
afferat. imprimis valeas bene. nam variae res
ut noceant homini credas memor illius escae
quae simplex olim tibi sederit. at simul assis
miscueris elixa, simul conchylia turdis,
dulcia se in bilem vertent stomachoque tumultum 75
lenta feret pituita. vides ut pallidus omnis
cena desurgat dubia? quin corpus onustum
hesternis vitiis animum quoque praegravat una
atque affigit humo divinae particulam aurae.
alter ubi dicto citius curata sopori 80
membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.
hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
sive diem festum rediens advexerit annus
seu recreare volet tenuatum corpus ubique
accedent anni ⟨et⟩ tractari mollius aetas 85

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

65 qua a E R V *P*[l] (*B*) : qui Ψ   79 affigit (adf-) (V)] affl- ς (*cf. Bentley*)   84 ubive *Bentley*   85 et *add.* ς

imbecilla volet: tibi quidnam accedet ad istam
quam puer et validus praesumis mollitiem, seu
dura valetudo inciderit seu tarda senectus?
rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes 90
tardius adveniens vitiatum commodius quam
integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter
heroas natum tellus me prima tulisset!

Das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
occupat humanam? grandes rhombi patinaeque 95
grande ferunt una cum damno dedecus. adde
iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum
et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
as, laquei pretium. 'iure' inquit 'Trausius istis
iurgatur verbis. ego vectigalia magna 100
divitiasque habeo tribus amplas regibus.' ergo
quod superat non est melius quo insumere possis?
cur eget indignus quisquam te divite? quare
templa ruunt antiqua deum? cur, improbe, carae
non aliquid patriae tanto emetiris acervo? 105
uni nimirum recte tibi semper erunt res,
o magnus posthac inimicis risus! uterne
ad casus dubios fidet sibi certius? hic qui
pluribus assuerit mentem corpusque superbum,
an qui contentus parvo metuensque futuri 110
in pace ut sapiens aptarit idonea bello?

Quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellum
integris opibus novi non latius usum

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

91 vitiatum Ψ σχ : -aret a E R (?) σχ **95** (h)occupat R Ψ (*exc.* λ) P^{l} (*B*) : -pet a E λ V **99** inquis ς trausius a R λ V : trans- E : travius Ψ (*exc.* λ) *P* **100** iurgatus E : *anne* iurgetur? **106** erunt (*P, ut vid.*)] eunt ς (*B*) **112** puer λ : -rum *cett.*

quam nunc accisis. videas metato in agello
cum pecore et gnatis fortem mercede colonum, 115
'non ego' narrantem 'temere edi luce profesta
quidquam praeter holus fumosae cum pede pernae.
at mihi seu longum post tempus venerat hospes
sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
vicinus, bene erat non piscibus urbe petitis, 120
sed pullo atque haedo; tum pensilis uva secundas
et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
post hoc ludus erat captu potare magistro
ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
explicuit vino contractae seria frontis. 125
saeviat atque novos moveat Fortuna tumultus:
quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius aut vos,
o pueri, nituistis ut huc novus incola venit?
nam propriae telluris erum Natura neque illum
nec me nec quemquam statuit. nos expulit ille, 130
illum aut nequities aut vafri inscitia iuris,
postremo expellet certe vivacior heres.
nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
dictus, erit nulli proprius, sed cedit in usum
nunc mihi nunc alii. quocirca vivite fortes 135
fortiaque adversis opponite pectora rebus.'

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

114 metato (σχ)] -atum Ψ **118** at R ψ : ac *cett.* **122** ficu a Ψ (*exc.* z) *Charis. GL 1, 96 Prisc. GL 2, 340 cod. h* : fico E R z *Prisc. codd. plerique* **123** captu ... magistro *Housman* : culpa (V) ... magistra *codd. P* : cupa : ... m- ς : *alii alia relatu indigna* **127** quantum Ψ **132** postremo g : -mum *codd.* **134** erat ς (*B*) cedit R (*B*) : cedet *cett.*

3

'Sic raro scribis ut toto non quater anno
membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
iratus tibi quod vini somnique benignus
nil dignum sermone canas. quid fiet? at ipsis
Saturnalibus huc fugisti sobrius. ergo 5
dic aliquid dignum promissis: incipe. nil est.
culpantur frustra calami immeritusque laborat
iratis natus paries dis atque poetis.
atqui vultus erat multa et praeclara minantis,
si vacuum tepido cepisset villula tecto. 10
quorsum pertinuit stipare Platona Menandro,
Eupolin Archilocho, comites educere tantos?
invidiam placare paras virtute relicta?
contemnere miser. vitanda est improba Siren
Desidia, aut quidquid vita meliore parasti 15
ponendum aequo animo.'

'Di te, Damasippe, deaeque
verum ob consilium donent – tonsore! sed unde
tam bene me nosti?'

'Postquam omnis res mea Ianum
ad Medium fracta est, aliena negotia curo,
excussus propriis. olim nam quaerere amabam 20
quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
quid scalptum infabre, quid fusum durius esset;

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

3. 1 sic] si E *P*ˡ σχ scribes a E R *P*ˡ σχ *ad 4* (*B*) 4 at l φ ψ V (*B*): et R: ab a E λ z 6 nil est? *Cunningham* 12 Eupolidi (-de *debuit*) *Peerlkamp* archilocho z (*cf. Bentley*): -chum *cett.* tantos] quin tu *sch. Pers. 3, 21*: quid? tu *Rutgers (B)* 17 ἀπροσδόκητον *agnovit Fraenkel* 21 vafer a E P: faber a *var.* R Ψ 22 scalptum R l φ ψ: scul- *cett.* V

callidus huic signo ponebam milia centum;
hortos egregiasque domos mercarier unus
cum lucro noram; unde frequentia Mercuriali 25
imposuere mihi cognomen compita.'

'Novi
et miror morbi purgatum te illius.' 'Atqui
emovit veterem †mire† novus, ut solet, in cor
traiecto lateris miseri capitisve dolore,
ut lethargicus hic cum fit pugil et medicum urget.' 30

'Dum ne quid simile huic, esto ut libet.'
'O bone, ne te
frustrere, insanis et tu stultique prope omnes,
si quid Stertinius veri crepat, unde ego mira
descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
solatus iussit sapientem pascere barbam 35
atque a Fabricio non tristem Ponte reverti.
nam male re gesta cum vellem mittere operto
me capite in flumen, dexter stetit et "cave faxis
te quidquam indignum; pudor" inquit "te malus angit,
insanos qui inter vereare insanus haberi. 40
primum nam inquiram quid sit furere: hoc si erit in te
solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
caecum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
autumat. haec populos, haec magnos formula reges, 45
excepto sapiente, tenet."'

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

23-2, 6, 92 *deest* z **25** Mercuriali *Gryphius* : -le *codd.* *P*[l] : -lem ς (*cf. P*) **28** mire (*nota* miror *in versu priore*)] morbus *Peerlkamp* : maior *Horkel, bene uterque* **29** ve E (*B*) : que *cett.* **30** hic (*P*[l])] *anne* est (*cf. Ter. Hec. 308 sq.*)? **33** veri a (?) E R ψ *var.* : verum R *var.* Ψ **39** angit a E R *var.* ψ *var.* V : urget R Ψ **43** stultitia et] -ities *Meineke*

"'Nunc accipe quare
desipiant omnes aeque ac tu, qui tibi nomen
insano posuere. velut silvis, ubi passim
palantis error certo de tramite pellit,
ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit, unus utrique 50
error, sed varis illudit partibus; hoc te
crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
qui te deridet, caudam trahat."'

"'Est genus unum
stultitiae nihilum metuenda timentis, ut ignis,
ut rupes fluviosque in campo obstare queratur; 55
alterum, et huic varum et nihilo sapientius, ignis
per medios fluviosque ruentis. clamet amica
mater, honesta soror, cum cognatis pater, uxor:
'hic fossa est ingens, hic rupes maxima, serva!'
non magis audierit quam Fufius ebrius olim, 60
cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis
'mater, te appello' clamantibus."'

"'Huic ego vulgus
errorem similem cunctum insanire docebo.
insanit veteres statuas Damasippus emendo,
integer est mentis Damasippi creditor. esto. 65
'accipe quod numquam reddas mihi,' si tibi dicam,
tune insanus eris si acceperis? an magis excors
reiecta praeda quam praesens Mercurius fert?

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

50 utrique Ψ V *Prisc. GL 3, 75* : -isque E R (*de* a *n.l.*) : -imque ς **51** varis *scripsi* : -iis *codd.* (*cf. 56*) **56** varum (*P*)] varium l ψ **57** amica (*P*)] anicla *Horkel* **63** errorem E: -ore l φ ψ : -ori a R *post ras.* λ : -or g similem (*sc.* tui) a E λ l : -lis R φ ψ

scribe decem a Nerio. non est satis, adde Cicutae
nodosi tabulas; centum, mille adde catenas: 70
effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
cum rapies in ius malis ridentem alienis,
fiet aper, modo avis, modo saxum et, cum volet, arbor.
si male rem gerere insani est, contra bene sani,
putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perelli 75
dictantis quod tu numquam rescribere possis."'

'"Audire atque togam iubeo componere, quisquis
ambitione mala aut argenti pallet amore,
quisquis luxuria tristive superstitione
aut alio mentis morbo calet; huc propius me, 80
dum doceo insanire omnis, vos ordine adite."'

'"Danda est ellebori multo pars maxima avaris.
nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
heredes Staberi summam incidere sepulcro,
ni sic fecissent, gladiatorum dare centum 85
damnati populo paria atque epulum arbitrio Arri,
frumenti quantum metit Africa. 'sive ego prave
seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi.' credo
hoc Staberi prudentem animum vidisse. quid ergo
sensit cum summam patrimoni insculpere saxo 90
heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
pauperiem vitium et cavit nihil acrius, ut, si
forte minus locuples uno quadrante perisset,

a E R Ψ (= φψλl)

72 ridentem (P^l)] *anne* ridens? 74 insani, contra bene sani est ς (*B*) 86 Arri et ς (*B*) 87 et quantum *Heindorf* 89 *libenter legerim* hoc illum prudenti animo vidisse (*i. e. provid-*) iussisse *sive* volui- *Lambinus* : cavi- *Peerlkamp* 93 perisset Ψ (*B*) : periret a E R

ipse videretur sibi nequior: 'omnis enim res,
virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris 95
divitiis parent; quas qui construxerit, ille
clarus erit, fortis, iustus sapiensque etiam et rex
et quidquid volet.' hoc veluti virtute paratum
speravit magnae laudi fore."'

'"Dissimile isti
Graecus Aristippus, qui servos proicere aurum 100
in media iussit Libya, quia tardius irent
propter onus segnes. uter est insanior horum?
nil agit exemplum litem quod lite resolvit."'

'"Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
nec studio citharae nec Musae deditus ulli, 105
si scalpra et formas non sutor, nautica vela
aversus mercaturis, delirus et amens
undique dicatur merito. qui discrepat istis
qui nummos aurumque recondit nescius uti
compositis metuensque velut contingere sacrum? 110
si quis ad ingentem frumenti semper acervum
porrectus vigilet cum longo fuste neque illinc
audeat esuriens dominus contingere granum
ac potius foliis parcus vescatur amaris;
si positis intus Chii veterisque Falerni 115
mille cadis – nihil est, ter centum milibus – acre

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

96 construxerit a E : contrax- R Ψ V (?) **97** que E l *var.* ψ *var.* : ne *cett.* (*om.* λ ψ *corr.*) *Prisc. GL 3, 101, quo recepto interrogatio* sapiensne? *varie assignatur* **99** dissimile isti *scripsi* : quid sim- i- *codd.* σχ : dissimilisne *coni. Peerlkamp* **108** istis a E σχ : iste R Ψ **112** proiectus ς (*B*) *cf. ad Carm. 3, 10, 3 Epod. 10, 22* **113** consumere *Peerlkamp propter 110* : confringere *Meineke* : contundere (*errat Bo*) *Apitz*

potet acetum; age, si et stramentis incubet unde-
octoginta annos natus, cui stragula vestis,
blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca:
nimirum insanus paucis videatur, eo quod 120
maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres,
dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?
quantulum enim summae curtabit quisque dierum
unguere si caulis oleo meliore caputque 125
coeperis impexa foedum porrigine? quare,
si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers
undique? tun sanus?'"
"'Populum si caedere saxis
incipias servosve tuos, quos aere pararis,
insanum te omnes pueri clamentque puellae: 130
cum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis
nec ferro ut demens genetricem occidis Orestes
– an tu reris eum occisa insanisse parente
ac non ante malis dementem actum Furiis quam 135
in matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
quin ex quo est habitus male tutae mentis Orestes
nil sane fecit quod tu reprehendere possis:
non Pyladen ferro violare ausus sororem
Electran; tantum maledicit utrique vocando 140
hanc Furiam, hunc aliud iussit quod splendida bilis.'"

"'Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla vappamque profestis,

a E R Ψ (= zφψλl)

117 unde- (σχ)] udis *Horkel* : ulvae *coni. Meineke* : ultra *Peerlkamp* **128** tun sanus a E : tunc s- R : tu ins- Ψ **129** tuos] tuo R *pr.*(?)g (*B*) **132** quid ni? neque enim hoc ς (*B*) **134** *sic distinxi* **139** sororem est ς (*B*)

quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres 145
iam circum loculos et clavis laetus ovansque
curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
excitat hoc pacto: mensam poni iubet atque
effundi saccos nummorum, accedere pluris
ad numerandum; hominem sic erigit, addit et illud: 150
'ni tua custodis, avidus iam haec auferet heres.'
'men vivo?' 'ut vivas igitur, vigila: hoc age.' 'quid vis?'
'deficient inopem venae te, ni cibus atque
ingens accedit stomacho fultura ruenti.
tu cessas? agedum, sume hoc tisanarium oryzae.' 155
'quanti emptae?' 'parvo.' 'quanti ergo?' 'octussibus.' 'eheu!
quid refert morbo an furtis pereamque rapinis?'"

'"Quisnam igitur sanus?' 'qui non stultus.' 'quid avarus?'
'stultus et insanus.' 'quid? si quis non sit avarus,
continuo sanus?' 'minime.' 'cur, Stoice?' 'dicam. 160
non est cardiacus (Craterum dixisse putato)
hic aeger. recte est igitur surgetque? negabit,
quod latus aut renes morbo temptentur acuto.
non est periurus neque sordidus: immolet aequis
hic porcum Laribus. verum ambitiosus et audax: 165
naviget Anticyram.'"

'"Quid enim? differt barathrone
dones quidquid habes an numquam utare paratis?

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

147 *medicum catum malim, celer enim cavendus magis; cf. Eurip. fr. 1072 N* **151** iam iam N. *Heinsius* **154** ingens] praesens *coni. Bentley, ad sensum optime* : ingesta *Markland* accedit (*B*)] -dat λ ψ *corr.* **156** oct. assibus V : octo ass- ς **163** (*P Prisc. GL 2, 221; cf. Epist. 1, 6, 28*) *secl. Haupt* temptentur *vel sim.* (V *P*ˡ)] -antur g ς *Prisc.* (*B*) **166** quid enim? *sqq. a superioribus diiunxi* (quid enim d- *plerique*) barat(h)rone (-thone a) *codd. P*ˡ *P var.* σχ : balatroni ς σχ (*B*) : -one ς

Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
antiquo censu, gnatis divisse duobus
fertur et hoc moriens pueris dixisse vocatis 170
ad lectum: 'postquam te talos, Aule, nucesque
ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,
te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem,
extimui ne vos ageret vesania discors,
tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam. 175
quare, per divos oratus uterque Penatis,
tu cave ne minuas, tu ne maius facias id
quod satis esse putat pater et Natura coercet.
praeterea ne vos titillet gloria, iure
iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve 180
vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto."'

"'In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
latus ut in Circo spatiere et aeneus ut stes,
nudus agris, nudus nummis, insane, paternis;
scilicet ut plausus quos fert Agrippa feras tu, 185
astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
ne quis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas. cur?
'rex sum.' nil ultra quaero plebeius. 'et aequam
rem imperito; ac si cui videor non iustus, inulto
dicere quod sentit permitto.' maxime regum, 190
di tibi dent capta classem deducere Troia!
ergo consulere et mox respondere licebit?
'consule.' cur Aiax, heros ab Achille secundus,
putescit totiens servatis clarus Achivis,

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

172 ludere (σχ)] perd- *Bentley, alii alia* **174** dissors N. *Heinsius* **183** et Ψ (*B*) : aut a E R **187** vetas. cur?] *cf. 2, 7, 104* **188** quaero (σχ)] quaere V (*B*) **189** at λ V **191** deducere ς P^{l} (*B*) : redu- *codd.* : reddu- ς

gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato 195
per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro?
'mille ovium insanus morti dedit, inclitum Ulixen
et Menelaum una mecum se occidere clamans.'
tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide ⟨g⟩natam
ante aras spargisque mola caput, improbe, salsa, 200
rectum animi servas cursum? insanus quid enim Aiax
fecit cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
uxore et gnato; mala multa precatus Atridis
non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulixen.
'verum ego, ut haerentis adverso litore navis 205
eriperem, prudens placavi sanguine divos.'
nempe tuo, furiose. 'meo, sed non furiosus.'
qui species alias veris cerebrique tumultu
permixtas capiet, commotus habebitur atque
stultitiane erret nihilum distabit an ira. 210
Aiax immeritos cum occidit desipit agnos:
tu, prudens scelus ob titulos cum admittis inanis,
stas animo et purum est vitio tibi, cum tumidum est, cor?
si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
huic vestem, ut gnatae, paret ancillas, paret aurum, 215
Rufam aut Posillam appellet fortique marito
destinet uxorem, interdicto huic omne adimat ius
praetor et ad sanos abeat tutela propinquos.

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

199 gnatam ς (*cf. Housman, Cl. pap. 1139 sq.*) : n- *codd.* **201** cursum *Bothe* : quor- a E φ ψ *var.* λ *corr.* l σ χ : quorum R λ *pr.* ψ *P* σ χ **204** ulixen ς *P*[l] : -em *codd.* **207** furiosi *coni. Palmer* **208** veris cerebri *Horkel* : veris celeri *P*[l] : veri sceleris a E R V σ χ : veris c- Ψ : veris sc- g σ χ : veris iecoris *Postgate* **211** cum immeritos V g (*B*) **212** tu ς (*B*) : cum *codd.* cum admittis *Bentley* : committis ς V (?) : committit P g : admittis *codd.* **213** vitio *om.* R Ψ tibi *om.* a E l **216** aut] et V posillam V *pr.* (*B*) : pus- *codd.*

quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
integer est animi? ne dixeris. ergo ubi prava 220
stultitia, hic summa est insania; qui sceleratus,
et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis."'

'"Nunc, age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum;
vincet enim stultos ratio insanire nepotes. 225
hic, simul accepit patrimoni mille talenta,
edicit piscator uti, pomarius, auceps,
unguentarius ac Tusci turba impia Vici,
cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
mane domum veniant; qui cum venere frequentes, 230
verba facit leno: 'quidquid mihi, quidquid et horum
cuique domi est, id crede tuum et vel nunc pete vel cras.'
accipe quid contra haec iuvenis responderit aequus:
'tu nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
cenem ego, tu piscis hiberno ex aequore verris. 235
segnis ego, indignus qui tantum possideam; aufer.
sume tibi decies; tibi tantundem; tibi triplex,
unde uxor media currit de nocte vocata.'
filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
scilicet ut decies solidum absorberet, aceto 240
diluit insignem bacam: qui sanior ac si
illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,
nequitia et nugis pravorum et amore gemellum,

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

225 vincet a E ψ *corr.* V : -cit R Ψ **230** qui cum ς (*B*) : quid tum *vel sim. codd.* **234** tu *Th. Johnson* (*B*) : in *codd.* : tu in *coni. Bentley* dormis tu *Valart* **235** verris Ψ V σχ *var.* (*B*) : vel(l)is a E R σχ **238** currat R : surgit ς **240** exorberet λ φ ψ

luscinias soliti impenso prandere coemptas; 245
quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notati?'''

'''Aedificare casas, plostello adiungere mures,
ludere par impar, equitare in harundine longa
si quem delectet barbatum, amentia verset.
si puerilius his ratio esse evincet amare, 250
nec quidquam differre utrumne in pulvere, trimus
quale prius, ludas opus an meretricis amore
sollicitus plores, quaero faciasne quod olim
mutatus Polemon, ponas insignia morbi
(fasciolas, cubital, focalia), potus ut ille 255
dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
postquam est impransi correptus voce magistri.
porrigis irato puero cum poma, recusat:
'sume, catelle!' negat: si non des, optet. amator
exclusus qui distat, agit ubi secum eat an non 260
quo rediturus erat non arcessitus, et haeret
invisis foribus? 'nec nunc, cum me vocet ultro,
accedam? an potius mediter finire dolores?
exclusit; revocat. redeam? non si obsecret.' ecce
servus non paulo sapientior: 'o ere, quae res 265
nec modum habet neque consilium, ratione modoque
tractari non vult. in amore haec sunt mala, bellum,
pax rursum. haec si quis tempestatis prope ritu
mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
reddere certa sibi, nihilo plus explicet ac si 270
insanire paret certa ratione modoque.'

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

246 sani ut a E R l σ χ : sanii ψ : sani λ φ *sch. Pers. 5, 108* : insani ψ *var.* P^{l} : sanin *Marcilius* (*B*), *fort. recte* notati (V)] -andi ς σ χ **249** delectat Ψ **255** cubital V *pr.* (?) ς P^{l} *Fronto p. 24, 1 N* : -le *codd.* **256** *anne* raptim? **262** vocat ς (*B*)

quid cum Picenis excerpens semina pomis
gaudes si cameram percusti forte, penes te es?
quid cum balba feris annoso verba palato,
aedificante casas qui sanior?'''

'''Adde cruorem 275
stultitiae atque ignem gladio scrutare. modo, inquam,
Hellade percussa Marius cum praecipitat se,
cerritus fuit. an commotae crimine mentis
absolves hominem et sceleris damnabis eundem,
ex more imponens non apta vocabula rebus?''' 280

'''Libertinus erat, qui circum compita siccus
lautis mane senex manibus currebat et 'unum'
('quid tam magnum?' addens), 'unum me surpite morti!
dis etenim facile est' orabat, sanus utrisque
auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus, 285
exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
'Iuppiter, ingentis qui das adimisque dolores'
mater ait pueri mensis iam quinque cubantis,
'frigida si puerum quartana reliquerit, illo 290
mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
in Tiberi stabit.' casus medicusve levarit
aegrum ex praecipiti, mater delira necabit
in gelida fixum ripa febrimque reducet;
quone malo mentem concussa? timore deorum.''' 295

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

276–278 *sic Apitz* : *interrog. faciunt plerique* 280 non apta *scripsi* : cognata *codd.* σχ : non nata *Horkel* 288 dasque *Cunningham* 291 mane Ψ *P*[1] : magne a R φ *var.* : magno E 292 medicusque Ψ 293 necabit] nega- E R : loca- *coni. Palmer, fort. recte*

'Haec mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
dixerit insanum qui me, totidem audiet atque
respicere ignoto discet pendentia tergo.'

'Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris, 300
qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
insanire putas? ego nam videor mihi sanus.'

'Quid? caput abscis⟨s⟩um manibus cum portat Agave
gnati infelicis, sibi tunc furiosa videtur?'

'Stultum me fateor, liceat concedere veris, 305
atque etiam insanum. tantum hoc edissere, quo me
aegrotare putes animi vitio?'

'Accipe: primum
aedificas, hoc est, longos imitaris ab imo
ad summum totus moduli bipedalis; et idem
corpore maiorem rides Turbonis in armis 310
spiritum et incessum, qui ridiculus minus illo?
an, quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est
tantum dissimilem et tanto certare minorem?
absentis ranae pullis vituli pede pressis
unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens 315
belua cognatos eliserit. illa rogare
quantane, num tantum (sufflans se) magna fuisset.

a E R Ψ (= φψλl)

301 quam me stultitiam ς (*B*) **303** abscissum ς : -isum *codd.* manibus V g (*B*) : demens *codd.* cum portat] portavit V **304** tum R Ψ : tunc a : nunc E **305** liceat] lex est *Horkel, alii alia* : *anne* deceat (*cf. Ov. A.A. 3, 761* aptius est deceatque magis potare puellas)? **313** tantum (*pr.*) V (*B*) : -to *codd., fort. recte* **317** tantum E V *P interpr.* (*B*) : -ta R : tandem a Ψ *P*[l] *Porph. codd.* : *num* in tantum?

'maior dimidio.' 'num tantum?' cum magis atque
se magis inflaret, 'non, si te ruperis' inquit,
'par eris.' haec a te non multum abludit imago. 320
adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino,
quae si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
non dico horrendam rabiem.' 'iam desine.' 'cultum
maiorem censu.' 'teneas, Damasippe, tuis te.'
'mille puellarum, puerorum mille furores.' 325
'o maior, tandem parcas, insane, minori!'

4

'Unde et quo Catius?'
'Non est mihi tempus aventi
ponere signa novis praeceptis, qualia vincent
Pythagoran Anytique reum doctumque Platona.'

'Peccatum fateor, cum te sic tempore laevo
interpellarim; sed des veniam bonus, oro. 5
quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
sive est naturae hoc sive artis, mirus utraque.'

'Quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem,
utpote res tenuis tenui sermone peractas.'

'Ede hominis nomen, simul et Romanus an hospes.' 10

'Ipsa memor praecepta canam, celabitur auctor.
longa quibus facies ovis erit, illa memento,
ut suci melioris et ut magis alba rotundis,

a E R Ψ (= φψλl)

318 tantum 1 (*B*) : -to *cett.* : *num* in tantum?

4. **2** vincent Rφψλ V (*B*) : -cunt a E l R *var.* : -cant ς **7** utraque *Praedicow* (*cf. quae scripsi ad Cic. Att. 15, 22*) : utroque *codd.* **13** alma *Bentley, qui tamen curis novissimis traditam lectionem revocare videtur; de* σχ *v. eundem*

ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
cole suburbano qui siccis crevit in agris 15
dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
si vespertinus subito te oppresserit hospes,
ne gallina malum responset dura palato,
doctus eris vivam musto mersare Falerno;
hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis 20
natura est; aliis male creditur. ille salubris
aestates peraget qui nigris prandia moris
finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
mendose, quoniam vacuis committere venis 25
nil nisi lene decet; leni praecordia mulso
prolueris melius. si dura morabitur alvus,
mitulus et viles pellent obstantia conchae
et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
lubrica nascentes implent conchylia lunae; 30
sed non omne mare est generosae fertile testae:
murex Baianus melior, Lucrina peloris;
ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini;
pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
nec sibi cenarum quivis temere arroget artem 35
non prius exacta tenui ratione saporum.
nec satis est cara piscis averrere mensa
ignarum quibus est ius aptius et quibus assis
languidus in cubitum iam se conviva reponet.

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

14 cohibent a E R λ *corr.* P^{1} : pro- Ψ 19 musto *Crato* (*B*) : mixto *codd.* : mulso ς 22 peraget λ φ ψ : perget R : peragit a E l 32 *del. Clausen (Philol. 106 (1962)), 205–206* murex Baianus *Snapius* : murice Baiano *codd. P* 37 averrere (*P*)] avertere g ς 38 ignaro ς 39 reponet a E ψ *corr.* : -nit R Ψ *P*

Umber et iligna nutritus glande rotundas 40
curvet aper lances carnem vitantis inertem;
nam Laurens malus est, ulvis et harundine pinguis.
vinea summittit capreas non semper edulis.
fecundae leporis sapiens sectabitur armos.
piscibus atque avibus quae natura et †foret aetas† 45
ante meum nulli patuit quaesita palatum.
sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
nequaquam satis in re una consumere curam ⟨est⟩,
ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
quali perfundat piscis securus olivo. 50
Massica si caelo suppones vina sereno,
nocturna si quid crassi est tenuabitur aura
et decedet odor nervis inimicus; at illa
integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet faece Falerna 55
vina, columbino limum bene colligit ovo,
quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
tostis marcentem squillis recreabis et Afra
potorem coclea; nam lactuca innatat acri
post vinum stomacho. perna magis et magis hillis 60
flagitat immorsus refici; quin omnia malit
quaecumque immundis fervent allata popinis.

a ERΨ (= φψλl)

40 et] ut *Bonfinis* 41 curvet ς : -vat *codd.* 44 fecundae V (*B*) : -di *codd. P Donat. Ter. Eun. 426* 45 ferat *ne scribam* (afferat atque ars *iam coni. Peerlkamp*) *obstat vox* quaesita; *nam L. Muellero vix assentior* 46 latuit *Peerlkamp* palato ς, *Peerlkamp* 48 est *hoc loco add. Teuffel, alibi alii* 59 acris *Doederlein* : acre *coni. L. Müller* 60 et (σχ)] ac E : *om.* a 61 immorsus (inm-) (σχ) (*B; falsus autem est summus vir, nedum recentiores, nam* immorsus = ἄδηκτος, *ut Cyrillus, Gloss. 2, 218 ab ipso laudatus; cf. 2, 8, 8, ubi lactucae inter acria numerantur, qualia stomachum pervellunt*)] in m- ς : inmorsis *coni. Bentley* : inmersis *nescio quis*

est operae pretium duplicis pernoscere iuris
naturam. simplex e dulci constat olivo,
quod pingui miscere mero muriaque decebit 65
non alia quam qua Byzantia putuit orca.
hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
pressa Venafranae quod baca remisit olivae.
Picenis cedunt pomis Tiburtia suco; 70
nam facie praestant. Vennuncula convenit ollis;
rectius Albanam fumo duraveris uvam.
hanc ego cum malis, ego faecem primus et allec,
primus et invenior piper album cum sale nigro
incretum puris circumposuisse catillis. 75
immane est vitium dare milia terna macello
angustoque vagos piscis urgere catino.
magna movet stomacho fastidia seu puer unctis
tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit,
sive gravis veteri creterrae limus adhaesit. 80
vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
consistit sumptus? neglectis flagitium ingens.
ten lapides varios lutulenta radere palma
et Tyrias dare circum illota toralia vestis,
oblitum, quanto curam sumptumque minorem 85
haec habeant, tanto reprehendi iustius illis
quae nisi divitibus nequeunt contingere mensis?'

'Docte Cati, per amicitiam divosque rogatus
ducere me auditum, perges quocumque, memento.
nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta, 90

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

66 quae] qua a l φ ψ 71 vennuncula E φ ψ : *variant cett.* 78 movet (*B*)] -ent a E l 80 creterrae R φ ψ V : craterae a E λ l (*v. ad Carm. 3, 18, 7*) 84 illota (inl-) Ψ : inluta a E R 87 nequeant ς (B)

non tamen interpres tantundem iuveris. adde
vultum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
non mediocris inest, fontis ut adire remotos
atque haurire queam vitae praecepta beatae.' 95

5

'Hoc quoque, Teresia, praeter narrata petenti
responde, quibus amissas reparare queam res
artibus atque modis. quid rides?'
'Iamne doloso
non satis est Ithacam revehi patriosque Penatis
aspicere?'
'O nulli quidquam mentite, vides ut 5
nudus inopsque domum redeam te vate, neque illic
aut apotheca procis intacta est aut pecus; atqui
et genus et virtus nisi cum re vilior alga est.'

'Quando pauperiem missis ambagibus horres,
accipe qua ratione queas ditescere. turdus 10
sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc
res ubi magna nitet domino sene; dulcia poma
et quosqumque feret cultus tibi fundus honores
ante Larem gustet venerabilior Lare dives;
qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus 15
sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
tu comes exterior, si postulet, ire recuses.'

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

5. **1** Teresia (*P*)] tir- λ l g *et codicum* R φ l (tyr-) *inscr.* **3** doloso] -sos R Ψ(*exc.* l) : -se ς **7** est] sit *coni. L. Müller*

'Utne tegam spurco Damae latus? haud ita Troiae
me gessi certans semper melioribus.'
'Ergo
pauper eris.'
'Fortem hoc animum tolerare iubebo; 20
et quondam maiora tuli. tu protinus unde
divitias aerisque ruam dic, augur, acervos.'

'Dixi equidem et dico: captes astutus ubique
testamenta senum, neu, si vafer unus et alter
insidiatorem praeroso fugerit hamo, 25
aut spem deponas aut artem illusus omittas.
magna minorve Foro si res certabitur olim,
vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
defensor: fama civem causaque priorem 30
sperne, domi si gnatus erit fecundave coniunx.
"Quinte," puta, aut "Publi" (gaudent praenomine molles
auriculae), "tibi me virtus tua fecit amicum.
ius anceps novi, causas defendere possum;
eripiet quivis oculos citius mihi quam te 35
contemptum cassa nuce pauperet. haec mea cura est,
ne quid tu perdas neu sis iocus." ire domum atque
pelliculam curare iube. fi cognitor ipse;
persta atque obdura, seu rubra Canicula findet
infantis statuas seu pingui tentus omaso 40
Furius hibernas cana nive conspuet Alpis.
"nonne vides" aliquis cubito stantem prope tangens
inquiet, "ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?"
plures annabunt thynni et cetaria crescent.

a E R Ψ (= φψλl)

21 tulit *Crato* **39** findet (P^l)] -dit *Serv. G. 3, 363* **41** conspuit *Quint. 8, 6, 17*

si cui praeterea validus male filius in re 45
praeclara sublatus aletur, ne manifestum
caelibis obsequium nudet te, leniter in spem
arrepe officiosus, uti scribare secundus
heres et, si quis casus puerum egerit Orco,
in vacuum venias; perraro haec alea fallit. 50
qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
abnuere et tabulas a te removere memento,
sic tamen ut limis rapias quid prima secundo
cera velit versu; solus multisne coheres,
veloci percurre oculo. quandoque recoctus 55
scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem
captatorque dabit risus Nasica Corano.'

'Num furis? an prudens ludis me obscura canendo?'

'O Laertiade, quidquid dicam aut erit aut non;
divinare etenim magnus mihi donat Apollo.' 60

'Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.'

'Tempore quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
demissum genus Aenea, tellure marique
magnus erit, forti nubet procera Corano
filia Nasicae metuentis reddere soldum. 65
tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit atque
ut legat orabit. multum Nasica negatas
accipiet tandem et tacitus leget invenietque
nil sibi legatum praeter plorare suisque.

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

48 uti *Heindorf*: ut et *codd.*: ut g: ut ad(scribare) *Apitz*
55 quandoque *scripsi* (*cf. 1, 9, 33. Tac. Ann. 6, 20, 3* quandoque degustabis imperium *Hist. Aug. 20, 19, 5*) : plerumque *codd.* *P*[l]
60 mihi magnus donat g : magnus donavit *Bentley dubitanter*

illud ad haec iubeo: mulier si forte dolosa 70
libertusve senem delirum temperet, illis
accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
adiuvat hoc quoque; sed vincit longe prius ipsum
expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
laudato. scortator erit? cave te roget; ultro 75
Penelopam facilis potiori trade.'
'Putasne
perduci poterit tam frugi tamque pudica,
quam nequiere proci recto depellere cursu?'

'Venit enim magnum donandi parca iuventus,
nec tantum Veneris quantum studiosa culinae. 80
sic tibi Penelope frugi est; quae si semel uno
de sene gustarit tecum partita lucellum,
ut canis a corio numquam absterrebitur uncto.
me sene quod dicam factum est: anus improba Thebis
ex testamento sic est elata: cadaver 85
unctum oleo largo nudis umeris tulit heres,
scilicet elabi si posset mortua; credo,
quod nimium institerat viventi. cautus adito;
neu desis opera neve immoderatus abundes.
difficilem et morosum offendet garrulus; ultra 90
"non", "etiam" sileas. Davus sis comicus atque
stes capite obstipo, multum similis metuenti.
obsequio grassare; mone, si increbruit aura,
cautus uti velet carum caput; extrahe turba
oppositis umeris; aurem substringe loquaci. 95

a E R Ψ (= φψλl)

74 scribit R φψ *pr.* 78 nequiere ς : -ivere *codd.* 79 magno ς (*sed cf. Epist. 1, 18, 75*) 81 Penelopa *Micon* (*B*) 87-6, 33 *deest* E 87 si] ut sic V 89 opera *Siesbye* : -rae *codd.* 90 offendet (V)] -dit l φψ : -des *Comm. Cruq.* (*B*) 91 *dist. Samuelsson* 92 multam *Bluemner*

importunus amat laudari? donec "ohe iam!"
ad caelum manibus sublatis dixerit, urge,
crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
cum te servitio longo curaque levarit
et certum vigilans "quartae sit partis Ulixes" 100
audieris "heres:" "ergo nunc Dama sodalis
nusquam est? unde mihi tam fortem tamque fidelem?"
sparge subinde et, si paulum potes, illacrimare. est
gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum
permissum arbitrio sine sordibus exstrue; funus 105
egregie factum laudet vicinia. si quis
forte coheredum senior male tussiet, huic tu
dic, ex parte tua seu fundi sive domus sit
emptor, gaudentem nummo te addicere. sed me
imperiosa trahit Proserpina. vive valeque. 110

6

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
et paulum silvae super his foret. auctius atque
di melius fecere. bene est. nil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis. 5
si neque maiorem feci ratione mala rem
nec sum facturus vitio culpave minorem,
si veneror stultus nihil horum, 'o si angulus ille
proximus accedat qui nunc denormat agellum!

a RΨ (= φψλl)

100 sit] est R *pr.* : esto ς (*B*) 103 et, si paulum potes illacrimare, est *alii, vix recte* (est χρησμωδικῶς, *opinor, pro 'si minus, est certe'*)

6. 7 ve R l φ ψ : que a λ

o si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi, 10
thesauro invento qui mercennarius agrum
illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule!', si quod adest gratum iuvat, hac prece te oro:
pingue pecus domino facias et cetera praeter
ingenium utque soles, custos mihi maximus adsis. 15

Ergo ubi me in montis et in arcem ex urbe removi,
quid prius illustrem satiris Musaque pedestri?
nec mala me ambitio perdit nec plumbeus Auster
autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
Matutine pater, seu 'Iane' libentius audis, 20
unde homines operum primos vitaeque labores
instituunt (sic dis placitum), tu carminis esto
principium. Romae sponsorem me rapis: 'eia!
ne prior officio quisquam respondeat, urge.'
sive Aquilo radit terras seu bruma nivalem 25
interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
postmodo quod mi obsit clare certumque locuto
luctandum in turba et facienda iniuria tardis.
'quid tibi vis, insane, et quas res improbus urges
iratis pedibus? tu pulses omne quod obstat, 30
ad Maecenatem memori si mente recurras?'
hoc iuvat et melli est, non mentiar. at simul atras
ventum est Esquilias, aliena negotia centum
per caput et circa saliunt latus. 'ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.' 35
'de re communi scribae magna atque nova te
orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.'

a R Ψ (= φ ψ λ l)

10 o a l φ *var.* : heu R φ ψ : *om.* λ **16** et (*P*)] ut *Peerlkamp* **29*** quas res g : q- res agis *codd.* : quam rem a- *Bentley* urges ς, *Lambinus* : -et *codd.* **30** pedibus* *scripsi* : preci- *codd.* tu ... recurras* *interrog. fecit Peerlkamp* **34** *redit* E

'imprimat his, cura, Maecenas signa tabellis.'
dixeris 'experiar:' 'si vis, potes' addit et instat.

Septimus octavo propior iam fugerit annus 40
ex quo Maecenas me coepit habere suorum
in numero, dumtaxat ad hoc, quem tollere raeda
vellet iter faciens et cui concredere nugas
hoc genus, 'hora quota est?', 'Thrax est Gallina Syro par?',
'matutina parum cautos iam frigora mordent' 45
et quae rimosa bene deponuntur in aure.
per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
invidiae noster. ludos spectaverat una,
luserat in Campo: 'Fortunae filius!' omnes.
frigidus a Rostris manat per compita rumor: 50
quicumque obvius est, me consulit: 'o bone, nam te
scire, deos quoniam propius contingis, oportet,
numquid de Dacis audisti?' 'nil equidem.' 'ut tu
semper eris derisor!' 'at omnes di exagitent me
si quidquam!' 'quid? militibus promissa Triquetra 55
praedia Caesar an est Itala tellure daturus?'
iurantem me scire nihil miratur ut unum
scilicet egregii mortalem altique silenti.

Deperit haec inter misero lux, non sine votis:
'o rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit 60
nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
ducere sollicitae iucunda oblivia vitae?
o quando faba Pythagorae cognata simulque
uncta satis pingui ponentur holuscula lardo?'
o noctes cenaeque deum! quibus ipse meique 65

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

44 thr(a)ex a R φ ψ V **48** spectaverit g (*B*) **49** luserat (σχ)] -rit ς (*B*) **57** miratur R φ ψ (*B*) : -antur a E λ l **59** deperit *melius ceteris L. Müller* : perditur *codd.* σχ **63** simulve *Usener*

ante Larem proprium vescor vernasque procaces
pasco libatis dapibus. prout cuique libido est,
siccat inaequalis calices conviva, solutus
legibus insanis, seu quis capit acria fortis
pocula seu modicis uvescit lentius. ergo 70
sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
nec male necne Lepos saltet; sed quod magis ad nos
pertinet et nescire malum est agitamus: utrumne
divitiis homines an sint virtute beati;
quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos; 75
et quid sit natura boni summumque quae eius.

Cervius haec inter vicinus garrit anilis
ex re fabellas. si quis nam laudat Arelli
sollicitas ignarus opes, sic incipit: 'olim
rusticus urbanum murem mus paupere fertur 80
accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
asper et attentus quaesitis, ut tamen artum
solveret hospitiis animum. quid multa? neque ille
sepositi ciceris nec longae invidit avenae,
aridum et ore ferens acinum semesaque lardi 85
frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
vincere tangentis male singula dente superbo;
cum pater ipse domus palea porrectus in horna
esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
tandem urbanus ad hunc 'quid te iuvat' inquit, 'amice, 90
praerupti nemoris patientem vivere dorso?
vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?

a E R Ψ (= φ ψ λ l)

67 prout a E l ψ *corr.* : cum ut R φ ψ *pr.* (*B*) : ut λ 70 u(v)escit a R (?) φ ψ V : (h)ume- E λ l lentius *Peerlkamp* : laet- *codd.* 77 vicinos λ V : -nas l : -no E 78 nam si quis ς 83 ille (*B*)] illi ς 92 *redit* z

carpe viam, mihi crede, comes. terrestria quando
mortalis animas vivunt sortita neque ulla est
aut magno aut parvo leti fuga – quo, bone, circa, 95
dum licet, in rebus iucundis vive beatus,
vive memor quam sis aevi brevis.' haec ubi dicta
agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
moenia nocturni subrepere. iamque tenebat 100
nox medium caeli spatium, cum ponit uterque
in locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
tincta super lectos canderet vestis eburnos
multaque de magna superessent fercula cena,
quae procul exstructis inerant hesterna canistris. 105
ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
agrestem, veluti succinctus cursitat hospes
continuatque dapes nec non verniliter ipse
fungitur officiis, praelibans omne quod affert.
ille cubans gaudet mutata sorte bonisque 110
rebus agit laetum convivam; cum subito ingens
valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
currere per totum pavidi conclave, magisque
exanimes trepidare simul domus alta Molossis
personuit canibus. tum rusticus 'haud mihi vita 115
est opus hac' ait et 'valeas. me silva cavusque
tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.'

a E R Ψ (= zφψλl)

93 *post* comes *levius dist. vulg.* quando] *anne* cuncta? 95 bene ElV 103 arderet *Peerlkamp, coll. Verg. A.* 4, 262 106 ubi *om.* RΨ (*exc.* l) 108 ipse *Lambinus*: ipsis *codd.* 109 praelibans ς (*B*) : -lambens *codd.* : -labens g afflat R (?) Ψ (*exc.* l)

7

'Iamdudum ausculto et cupiens tibi dicere servus
pauca reformido.' 'Davusne?' 'ita, Davus; amicum
mancipium domino et frugi quod sit satis, hoc est,
ut vitale putes.' 'age, libertate Decembri,
quando ita maiores voluerunt, utere. narra.' 5

'Pars hominum vitiis gaudet constanter et urget
propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
interdum pravis obnoxia. saepe notatus
cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani,
vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas; 10
aedibus ex magnis subito se conderet unde
mundior exiret vix libertinus honeste;
iam moechus Romae, iam mallet doctor Athenis
vivere, Vertumnis quotquot sunt natus iniquis.
scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra 15
contudit articulos, qui pro se tolleret atque
mitteret in phimum talos, mercede diurna
conductum pavit; quanto constantior isdem
in vitiis, tanto levius miser ac prior illo
qui iam contento, iam laxo fune laborat.' 20

'Non dices hodie quorsum haec tam putida tendant,
furcifer?' 'ad te, inquam.' 'quo pacto, pessime?' 'laudas
fortunam et mores antiquae plebis, et idem
si quis ad illa deus subito te agat, usque recuses,
aut quia non sentis quod clamas rectius esse 25

a E R Ψ (= zφψλl)

7. **1** ausculto (*P*[l])] hic adsto *iacit, non conicit, Bentley* **13** doctor (V)] -tus El (*de* a *n. l.*) **19** ac prior Ψ : acrior aERV illo ςσχ : ille *codd.* **20** iam ... iam λlσχ : iam ... quam a : tam ... q- Rzφψ : iam (*alt.* iam *om.*) E **24** usque] ire *vel* isse *Peerlkamp*

aut quia non firmus rectum defendis et haeres
nequiquam caeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas, absentem rusticus urbem
tollis ad astra levis. si nusquam es forte vocatus
ad cenam, laudas securum holus ac, velut usquam 30
vinctus eas, ita te felicem dicis amasque
quod nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
Maecenas serum sub lumina prima venire
convivam: 'nemon oleum fert ocius? ecquis
audit?' cum magno blateras clamore fugisque. 35
Mulvius et scurrae tibi non referenda precati
discedunt. "etenim fateor me" dixerit ille
"duci ventre levem, nasum nidore supinor,
imbecillus, iners, si quid vis, adde popino:
tu, cum sis quod ego et fortassis nequior, ultro 40
insectere velut melior verbisque decoris
obvolvas vitium?" quid si me stultior ipso
quingentis empto drachmis deprenderis? aufer
me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
dum quae Crispini docuit me ianitor edo.' 45

'Te coniunx aliena capit, meretricula Davum:
peccat uter nostrum cruce dignius? acris ubi me
natura intendit, sub clara nuda lucerna
quaecumque excepit turgentis verbera caudae
clunibus aut agitavit equum lasciva supinum, 50
dimittit neque famosum neque sollicitum ne
ditior aut formae melioris meiat eodem.

a E R Ψ (= zφψλl)

28 *incipit in* a *alia manus a plerisque neglecta; sed v. Bo*
34 fert E l (*B*)] feret *cett.* V (?) **35** fugis (σχ) (*B*)] furis V *P*[l]
36 Milvius ς (*cf. Plaut. Men. 212*) **42** ipse E R *corr.* l

tu, cum proiectis insignibus, anulo equestri
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
turpis odoratum caput obscurante lacerna, 55
non es quod simulas? metuens induceris atque
altercante libidinibus tremis ossa pavore.
quid refert, uri virgis ferroque necari
auctoratus eas an turpi clausus in arca,
quo te demisit peccati conscia erilis, 60
contractum genibus tangas caput? estne marito
matronae peccantis in ambo iusta potestas?
in corruptorem vel iustior; illa tamen se
non habitu mutatve loco peccatque pudice.
[cum te formidet mulier neque credat amanti] 65
ibis sub furcam prudens dominoque furenti
committes rem omnem et vitam et cum corpore famam?
evasti: credo, metues doctusque cavebis:
quaeres quando iterum paveas iterumque perire
possis, o totiens servus! quae belua ruptis, 70
cum semel effugit, reddit se prava catenis?'

'"Non sum moechus" ais. neque ego, hercule, fur, ubi vasa
praetereo sapiens argentea: tolle periclum,
iam vaga prosiliet frenis Natura remotis.
tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque 75
tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
imposita haud umquam misera formidine privet?
adde super dictis quod non levius valeat: nam
sive vicarius est qui servo paret, uti mos

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

64 que R Ψ (*exc.* l) : ve a E : ne ς *P*[l] pudice* *scripsi* (pudenter *iam Peerlkamp*) : superne *codd. P* **65*** *seclusi* **68** metues, credo ς (*B*) **69** quaeris λ φ ψ σχ **72** visa V g

vester ait, seu conservus, tibi quid sum ego? nempe 80
tu, mihi qui imperitas, alii servis miser atque
duceris ut nervis alienis mobile lignum.'

'Quisne igitur liber?' 'sapiens, sibi qui imperiosus,
quem neque pauperies neque mors neque vincula terrent,
responsare cupidinibus, contemnere honores 85
fortis et in se ipso totus, teres atque rotundus,
externi ne quid valeat per leve morari,
in quem manca ruit semper Fortuna. potesne
ex his ut proprium quid noscere? quinque talenta
poscit te mulier, vexat foribusque repulsum 90
perfundit gelida, rursus vocat: eripe turpi
colla iugo; "liber, liber sum" dic, age: non quis.
urget enim dominus mentem non lenis et acris
subiectat lasso stimulos versatque negantem.'

'Vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella, 95
qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubaeque
aut Pacideiani contento poplite miror
proelia rubrica picta aut carbone, velut si
re vera pugnent, feriant vitentque moventes
arma viri? nequam et cessator Davus, at ipse 100
subtilis veterum iudex et callidus audis.'

'Nil⟨i⟩ ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
virtus atque animus cenis responsat opimis?
obsequium ventris mihi perniciosius est. cur?

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

80 quid z ς : quod *cett.* 81 aliis Ψ (*exc.* z) 83 qui R l (*B*) : que *cett.* V (*cf. Nilsson, Eranos, 52 (1954), 198 sqq.*) 88 quem] quo *L. Müller* 94 versat (σχ)] *errat Bo* vexat σχ *tribuens* 100 et *om.* Ψ (*exc.* z) 102 nili *scripsi* (*v. ad Cic. Att. 2, 1, 5* nihili) : nil *codd. P* 104 *dist. Fabricius* (*cf. 2, 3, 187*)

tergo plector enim. qui tu impunitior illa 105
quae parvo sumi nequeunt obsonia captas?
nempe inamarescunt epulae sine fine petitae
illusique pedes vitiosum ferre recusant
corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer uvam
furtiva mutat strigili? qui praedia vendit, 110
nil servile, gulae parens, habet?'

'Adde quod idem
non horam tecum esse potes, non otia recte
ponere teque ipsum vitas fugitivus et erro,
iam vino quaerens, iam somno fallere curam:
frustra; nam comes atra premit sequiturque fugacem.' 115
'unde mihi lapidem?' 'quorsum est opus?' 'unde sagittas?'
'aut insanit homo aut versus facit.' 'ocius hinc te
ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.'

8

'Ut Nasidieni iuvit te cena beati?
nam mihi quaerenti convivam dictus here illic
de medio potare die.' 'sic ut mihi numquam
in vita fuerit melius.' 'dic, si grave non est,
quae prima iratum ventrem placaverit esca.' 5
'in primis Lucanus aper. leni fuit Austro
captus, ut aiebat cenae pater. acria circum,

a E R Ψ (= z φ ψ λ l)

105 qui tu E V σ χ (*cf. Pers.* 5, 130) : quid tu a z λ : qui dum R (?) l φ ψ : *anne* quid? tu? 118 *redit* C

8. 2 convivam quaerenti *Prisc. GL* 3, 71 (*B*) 4 dic (V) (*B*)] da Ψ (*exc.* l) 5 placaverit Ψ (*exc.* l) : pac- a *pr.* C R l : pecc- E 7 *post* circum *dist. Doederlein*

rapula, lactucae, radices, qualia lassum
pervellunt stomachum, siser, allec, faecula Coa.
his ut sublatis puer alte cinctus acernam 10
gausape purpureo mensam pertersit et alter
sublegit quodcumque iaceret inutile quodque
posset cenantis offendere, ut Attica virgo
cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes
Caecuba vina ferens, Alcon Chium, maris expers. 15
hic erus: "Albanum, Maecenas, sive Falernum
te magis appositis delectat, habemus utrumque."'

'Divitias miseras! sed quis cenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.'

'Summus ego et prope me Viscus Thurinus et infra, 20
si memini, Varius, cum Servilio Balatrone
Vibidius, quas Maecenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
ridiculus totas semel absorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret, 25
indice monstraret digito; nam cetera turba,
nos, inquam, cenamus avis, conchylia, piscis
longe dissimilem noto celantia sucum–
ut vel continuo patuit, cum passeris atque
ingustata mihi porrexerit ilia rhombi. 30
post hoc me docuit melimela rubere minorem
ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
audieris melius. tum Vibidius Balatroni:

a CERΨ (= zφψλl)

10 ut (*Prisc. GL 2, 333*)] ubi a E l 15 *anne* Alco? maris] *i.e. virilitatis; cf. Housman, Cl. pap. 861 sq.* 18 miseras* (σχ)] miras *D. Heinsius* 20 et *om.* C prope] pro R V 22 quas z g *P* : quos *cett.* P^l 24 semel C R Ψ : simul a E V(?) (*B*) 28 dissimili notum* *Peerlkamp* 29 atque] assi et ς (*B*) 30 porrexerit (V?)] -erat z (*B*)

"nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti,"
et calices poscit maiores. vertere pallor 35
tum parochi faciem nil sic metuentis ut acris
potores, vel quod maledicunt liberius vel
fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque; secutis omnibus imi 40
convivae lecti nihilum nocuere lagoenis.'

'Affertur squillas inter murena natantis
in patina porrecta. sub hoc erus "haec gravida" inquit
"capta est, deterior post partum carne futura.
his mixtum ius est: oleo quod prima Venafri 45
pressit cella; garo de sucis piscis Hiberi;
vino quinquenni, verum citra mare nato,
dum coquitur (cocto Chium sic convenit ut non
hoc magis ullum aliud); pipere albo, non sine aceto
quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam. 50
erucas viridis, inulas ego primus amaras
monstravi incoquere, illotos Curtillus echinos,
ut melius muria quod testa marina remittit."'

'Interea suspensa gravis aulaea ruinas
in patinam fecere, trahentia pulveris atri 55
quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
sensimus, erigimur. Rufus posito capite, ut si
filius immaturus obisset, flere. quis esset
finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum 60

a C E R Ψ (= zφψλl)

40 *sic dist. L. Müller, post* omnibus *vulg.* imi a E R V σχ : imis C Ψ 52 illotos ς : inlutos *codd.* σχ (in luto, Scurtillus σχ *var.*) cortillus C 53 quod] quo V : quam z remittit C V : -tat a R Ψ : -tas E

tolleret? "heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
te deus? ut semper gaudes illudere rebus
humanis!" Varius mappa compescere risum
vix poterat. Balatro suspendens omnia naso
"haec est condicio vivendi" aiebat "eoque 65
responsura tuo numquam est par fama labori.
tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
sollicitudine districtum, ne panis adustus,
ne male conditum ius apponatur, ut omnes
praecincti recte pueri comptique ministrent? 70
adde hos praeterea casus, aulaea ruant si,
ut modo, si patinam pede lapsus frangat agaso.
sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
adversae nudare solent, celare secundae."'

'Nasidienus ad haec: "tibi di quaecumque preceris 75
commoda dent! ita vir bonus es convivaque comis,"
et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
stridere secreta divisos aure susurros.'

'Nullos his mallem ludos spectasse; sed illa
redde, age, quae deinceps risisti.'

'Vibidius dum 80
quaerit de pueris num sit quoque fracta lagoena,
quod sibi poscenti non dantur pocula, dumque
ridetur fictis rerum Balatrone secundo,
Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte
emendaturus fortunam. deinde secuti 85
mazonomo pueri magno discerpta ferentes
membra gruis sparsi sale multo, non sine farre,

a C E R Ψ (= z φ ψ λ l)

70 pueri recte C g **82** dantur E ψ : dentur C φ

pinguibus et ficis pastum iecur anseris albae
et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
quam si cum lumbis quis edit; tum pectore adusto 90
vidimus et merulas poni et sine clune palumbis,
suavis res, si non causas narraret earum et
naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti
ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset peior serpentibus Afris.' 95

a C E R Ψ (= zφψλl)

88 albae Vg (*cf. Bentley*) : albi *codd.* **90** tum] cum C E (?) **94** veluti si ς (*B*) **95** afris a E R z : atris C Ψ (*exc.* z) (B)

EPISTULARUM
LIBER PRIMUS

1

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo?
non eadem est aetas, non mens. Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro, 5
ne populum extrema rediens exoret harena.
est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
'solve senescentem mature sanus equum, ne
peccet ad extremum ridendus et ilia ducat.'
nunc itaque et versus et cetera ludicra pono: 10
quid verum atque decens curo et rogo et omnis in hoc sum.
condo et compono quae mox depromere possim.
ac ne forte roges quo me duce, quo Lare tuter,
nullius addictus iurare in verba magistri,
quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes. 15
nunc agilis fio et mersor civilibus undis
virtutis verae custos rigidusque satelles;
nunc in Aristippi furtim praecepta relabor
et mihi res, non me rebus, subiungere conor.

A (a) CRΨ

1. **6** rediens *scripsi* : toti- *codd.* σχ (*nobilemne gladiatorem iterum atque iterum vinci? immo vero latuit, ne, si in harenam redisset, ad extremum* (*v.* 9) *vinceretur*) **14** addictus Ψ *P* : adduc- A C R

Ut nox longa quibus mentitur amica diesque 20
longa videtur opus debentibus, ut piger annus
pupillis quos dura premit custodia matrum,
sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
consiliumque morantur agendi naviter id quod
aeque pauperibus prodest, locupletibus aeque, 25
aeque neglectum pueris senibusque nocebit.
restat ut his ego me ipse regam solerque elementis.
non possis oculo quantum contendere Lynceus,
non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
nec, quia desperes invicti membra Glyconis, 30
nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
fervet avaritia miseroque cupidine pectus?
sunt verba et voces quibus hunc lenire dolorem
possis et magnam morbi deponere partem. 35
laudis amore tumes? sunt certa piacula quae te
ter pure lecto poterunt recreare libello.
invidus, iracundus, iners, vinosus, amator
nemo adeo ferus est ut non mitescere possit,
si modo culturae patientem commodet aurem. 40

Virtus est vitium fugere et sapientia prima
stultitia caruisse. vides, quae maxima credis
esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
quanto devites animi capitisque labore.
impiger extremos curris mercator ad Indos, 45
per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignis:
ne cures ea quae stulte miraris et optas,
discere et audire et meliori credere non vis?

A (a) C R Ψ

21 longa] lenta ς (*B*) **28** oculo (V *P*[l])] -os l *pr.*

quis circum pagos et circum compita pugnax
magna coronari contemnat Olympia, cui spes, 50
cui sit condicio dulcis sine pulvere palmae?
vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

'O cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
virtus post nummos.' haec Ianus summus ab imo
prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque. 55
[laevo suspensi loculos tabulamque lacerto]
est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque,
sed quadringentis sex septem milia desunt:
plebs eris. at pueri ludentes 'rex eris' aiunt,
'si recte facies.' hic murus aeneus esto, 60
nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum est
nenia, quae regnum recte facientibus offert,
et maribus Curiis et decantata Camillis?
isne tibi melius suadet qui rem facias, rem, 65
si possis, recte, si non, quocumque modo, rem,
ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi,
an qui Fortunae te responsare superbae
liberum et erectum praesens hortatur et aptat?

Quod si me populus Romanus forte roget cur 70
non ut porticibus sic iudiciis fruar isdem,
nec sequar aut fugiam quae diligit ipse vel odit,
olim quod vulpes aegroto cauta leoni
respondit referam: 'quia me vestigia terrent
omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.' 75
belua multorum es⟨t⟩ capitum. nam quid sequar aut quem?

A (a) CRΨ

55 senesque et *Markland* **56** (= *Serm.* 1, 6, 74) (σχ) *del. Guietus* **57–58** *hoc ordine* C g : *58 ante 57 cett.* **57** est (*alt.*) C : et *cett.* **72** aut A C δ : ac λ l φ ψ : et R π **76** est ς (*B*) : es *codd.*

pars hominum gestit conducere publica; sunt qui
frustis et pomis viduas venentur avaras
excipiantque senes quos in vivaria mittant;
multis occulto crescit res faenore. verum 80
esto aliis alios rebus studiisque teneri:
idem eadem possunt horam durare probantes?
'nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis,'
si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
festinantis eri; cui si vitiosa libido 85
fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
tolletis, fabri. lectus genialis in aula est?
nil ait esse prius, melius nil caelibe vita:
si non est, iurat bene solis esse maritis.
quo teneam vultus mutantem Protea nodo? 90
quid pauper? ride: mutat cenacula, lectos,
balnea, tonsores; conducto navigio aeque
nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.

Si curatus inaequali tonsore capillos
occurri, rides; si forte subucula pexae 95
trita subest tunicae vel si toga dissidet impar,
rides: quid mea cum pugnat sententia secum,
quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit,
aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
diruit aedificat, mutat quadrata rotundis? 100
insanire putas sollemnia me neque rides,
nec medici credis nec curatoris egere
a praetore dati, rerum tutela mearum
cum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
de te pendentis, te respicientis amici. 105

A (a) CRΨ

82 possunt C (P^1)] : -tne ς, *Lambinus* 85 ventosa *Markland* 91 ride] viden' ut *Bentley, haud temere* 95 occurrit A : -rro ς (*B*) 97 mecum A *var.* R δ.

Ad summam, sapiens uno minor est Iove, dives,
liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
praecipue sanus – nisi cum pituita molesta est.

2

Troiani belli scriptorem, Maxime Lolli,
dum tu declamas Romae, Praeneste relegi;
qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi. 5

Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia barbariae lento collisa duello,
stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere causam.
quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus 10
cogi posse negat. Nestor componere litis
inter Peliden festinat et inter Atriden;
hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
seditione, dolis, scelere atque libidine et ira 15
Iliacos intra muros peccatur et extra.
rursus quid virtus et quid sapientia possit,
utile proposuit nobis exemplar Ulixen,
qui domitor Troiae multorum providus urbis
et mores hominum inspexit latumque per aequor, 20
dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
pertulit, adversis rerum immersabilis undis.

A (a) C R Ψ

2. **1** Maxime *nomen proprium agnovit Meineke* **4** planius A C σχ (*B*) : plenius *vel sim.* R Ψ V (?) **5** detinet A *corr.* g : dest- A *pr.* C (?) R l : dist- φ ψ **8** (a)estum R Ψ V **9** belli censet C **10** quod Ψ (*exc.* π) quod Paris, ut *Bentley* **17** posse C

Sirenum voces et Circae pocula nosti;
quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
sub domina meretrice fuisset turpis et excors, 25
vixisset canis immundus vel amica luto sus.
nos numerus sumus et fruges consumere nati,
sponsi Penelopae nebulones Alcinoique
in cute curanda plus aequo operata iuventus,
cui pulchrum fuit in medios dormire dies et 30
ad strepitum citharae cessantem ducere somnum.

Ut iugulent hominem, surgunt de nocte latrones:
ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui
si noles sanus, curres hydropicus; et ni
posces ante diem librum cum lumine, si non 35
intendes animum studiis et rebus honestis,
invidia vel amore vigil torquebere. nam cur
quae laedunt oculum festinas demere, si quid
est animum, differs curandi tempus in annum?
dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude: 40
incipe. qui recte vivendi prorogat horam,
rusticus expectat dum defluat amnis: at ille
labitur et labetur in omne volubilis aevum.
quaeritur argentum puerisque beata creandis
uxor et incultae pacantur vomere silvae: 45
quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.

A (a) C R Ψ

25–26 fuisset *parum eleganter ante* vixisset. *fort.* retentus *vel sim. exciderat* **31** cessantem (*i. e. tardantem; nempe nocte superiori nimium somno indulserant*) *ed. Venet.* 1495 (*B*) : -atum *codd.* σχ somnum C V (*B*) : curam A C *var.* R Ψ σχ **33** atque R Ψ V **38** oculos A **41** qui recte vivendi C g P^{l} σχ (*B*) : v- qui r- *cett.* **46** contigit R δ *pr.* λ *pr.* : -igit is V *corr.* : -igit hic *Lambinus*

non domus et fundus, non aeris acervus et auri
aegroto domini deduxit corpore febris,
non animo curas. valeat possessor oportet,
si comportatis rebus bene cogitat uti. 50
qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus et res
ut lippum pictae tabulae, fulmenta podagrum,
auriculas citharae collecta sorde dolentis.
sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit.

Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. 55
semper avarus eget: certum voto pete finem.
invidus alterius macrescit rebus opimis;
invidia Siculi non invenere tyranni
maius tormentum. qui non moderabitur irae,
infectum volet esse dolor quod suaserit et mens, 60
dum poenas odio per vim festinat inulto.
ira furor brevis est. animum rege, qui nisi paret,
imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Fingit equum tenera docilem cervice magister
ire viam qua monstret eques; venaticus, ex quo 65
tempore cervinam pellem latravit in aula,
militat in silvis catulus. nunc abbibe puro
pectore vera, puer, nunc te melioribus offer.
quo semel est imbuta recens servabit odorem
testa diu. quod si cessas aut strenuus anteis, 70
nec tardum opperior nec praecedentibus insto.

A (a) CRΨ

48 febris (-res)] febrem A **52** fulmenta *Birt* : fom- *codd.* *P*[l] podagrum ς (*B*) : -gram *codd.* *P*[l] (*pro 'podagrosum' accipit Birt*) **60** et mens] am- ς (*cf.* σχ nam furore committimus quod ira flagramus) **63** catenis C *m.* 2 (*ex* at e-)g **65** qua C l : quia R : quam *cett.* **68** vera *Linker* : verba *codd.*

3

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus
an freta vicinas inter currentia turris
an pingues Asiae campi collesque morantur? 5
quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.
quis sibi res gestas Augusti scribere sumit,
bella quis et paces longum diffundit in aevum?
quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus, 10
fastidire lacus et rivos ausus apertos?
ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa
an tragica desaevit et ampullatur in arte?
quid mihi Celsus agit, monitus multumque monendus 15
privatas ut quaerat opes et tangere vitet
scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo,
ne, si forte suas repetitum venerit olim
grex avium plumas, moveat cornicula risum
furtivis nudata coloribus? ipse quid audes? 20
quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
ingenium, non incultum est et turpiter hirtum.
seu linguam causis acuis seu civica iura
respondere paras seu condis amabile carmen,
prima feres hederae victricis praemia. quod si 25
frigida curarum fomenta relinquere posses,
quo te caelestis sapientia duceret, ires.

A (a) CRΨ

3. **3** threcane C **4** turris *vel* turres *codd.* (*exc.* δ π) P^l σχ : terres δ : terras π V (*B*) **19** cornicula (σχ)] vulpec- *Serv. A. 11, 522* **22** et (*B*)] nec λ l φ ψ **24** responsare C

hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
si patriae volumus, si nobis vivere cari.

Debes hoc etiam rescribere, si tibi curae ⟨est⟩ 30
quantae conveniat Munatius; an male sarta
gratia nequiquam coit et rescinditur ac vos
seu calidus sanguis seu veri inscitia vexat
indomita cervice feros? ubicumque locorum
vivitis, indigni fraternum rumpere foedus, 35
pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

4

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat
an tacitum silvas inter reptare salubris
curantem quidquid dignum sapiente bonoque est? 5

Non tu corpus eras sine pectore. di tibi formam,
di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
quid voveat dulci nutricula maius alumno
qui sapere et fari possit quae sentiat et cui
gratia, fama, valetudo contingat abunde 10
et mundus victus non deficiente crumina?

A (a) C R Ψ

28 hoc opus (*sc. est*), hoc studio *L. Müller* **30** si δ (*B*) : sit *cett.* V *P*[l] curae est *Chabot* (*B*) **33** seu ... seu ς : heu ... heu *codd.* V veri *coni. Bentley, coll. Serm.* 2, 3, 43 : rerum *codd.* σχ, *ut vid.* versat ς

4. **9** qui* (V) (*B*)] quin A : *fluctuant* Ψ **11** mundus] modus et Ψ : domus et *Bentley*

Inter spem curamque, timores inter et iras,
omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
grata superveniet quae non sperabitur hora.
me pinguem et nitidum bene curata cute vises, 15
cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

5

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis
nec modica cenare times holus omne patella,
supremo te sole domi, Torquate, manebo.
vina bibes iterum Tauro diffusa palustris
inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum. 5
si melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
iamdudum splendet focus et tibi munda supellex.
mitte levis spes et certamina divitiarum
et Moschi causam. cras nato Caesare festus
dat veniam somnumque dies; impune licebit 10
aestivam sermone benigno tendere noctem.

Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
parcus ob heredis curam nimiumque severus
assidet insano. potare et spargere flores
incipiam patiarque vel inconsultus haberi. 15
quid non Ebrietas dissignat? operta recludit,
spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inertem,
sollicitis animis onus eximit, addocet artis.

A (a) CRΨ

12 tumores ... iram C

5. **11** festivam ς, *Meineke* : -inam *Housman* **16** Ebrietas] *cf. Eitrem SO 1935, 135 sq.* **17** inertem (V)] -rmem Aλlφψ **18** atdocet π : et d- C

fecundi calices quem non fecere disertum,
contracta quem non in paupertate solutum? 20

Haec ego procurare et idoneus imperor et non
invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
corruget naris, ne non et cantharus et lanx
ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
sit qui dicta foras eliminet, ut coeat par 25
iungaturque pari. Butram tibi Septiciumque
et nisi cena prior potiorque puella Sabinum
detinet assumam. locus est et pluribus umbris;
sed nimis arta premunt olidae convivia caprae.
tu quotus esse velis rescribe et rebus omissis 30
atria servantem postico falle clientem.

6

Nil admirari prope res est una, Numici,
solaque quae possit facere et servare beatum.
hunc solem et stellas et decedentia certis
tempora momentis sunt qui formidine nulla
imbuti spectent: quid censes munera terrae, 5
quid maris extremos Arabas ditantis et Indos,
ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis,
quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
qui timet his adversa, fere miratur eodem
quo cupiens pacto; pavor est utrubique molestus, 10
improvisa simul species exsternat utrumque.

A (a) C R Ψ

19 f(a)ecundi a π *corr.* λ l φ ψ σχ 1, 15, 20 : fac- *vel sim. cett.* σχ *1, 15, 20*

6. 6–7 *aliter varie interpuncti* 10 utrubique A C R : utrob- a Ψ V σχ 11 externat *Jacobs* : exterret (-rrit R : -rruit A C) *codd.*

gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
si, quidquid vidit melius peiusve sua spe,
defixis oculis animoque et corpore torpet?
insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui, 15
ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.

I nunc, argentum et marmor vetus aeraque et artis
suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
gaude quod spectant oculi te mille loquentem. 19
quidquid sub terra est in apricum proferet aetas; 24
defodiet condetque nitentia. cum bene notum 25
porticus Agrippae, via te conspexerit Appi,
ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus.

Si latus aut renes morbo temptantur acuto,
quaere fugam morbi. vis recte vivere, quis non?
si virtus hoc una potest dare, fortis omissis 30
hoc age deliciis. virtutem verba putas et
lucum ligna? cave ne portus occupet alter,
ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas;
mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
tertia succedant et quae pars quadret acervum. 35
scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
et genus et formam regina Pecunia donat
ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

A (a) C R Ψ

19 *post 55 transp. Bouhier* gaude ς : -es *codd.* P^l spectant (P^l)] -tent C loquentem] *libenter* vagantem *scripserim, ad cultum speciosum omnium oculos trahentem referens; cf.* 25–27 **20–23** *post 48 locavi* **24** proferet C δ *corr.* P^l : -rat *cett.* **26** et via (et *superscr.* π) Ψ **31** putes A δ (*B*) **34** et *om.* A δ (?) **35** quadrat A R π σ χ

mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut aiunt, 40
si posset centum scaenae praebere rogatus
'qui possum tot?' ait: 'tamen et quaeram et quot habebo
mittam.' post paulo scribit sibi milia quinque
esse domi chlamydum; partem vel tolleret omnis.
exilis domus est ubi non et multa supersunt 45
et dominum fallunt et prosunt furibus. ergo,
si res sola potest facere et servare beatum,
hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas. 48
navus mane Forum et vespertinus pete tectum, 20
ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus et (indignum, qui sit peioribus ortus)
hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi. 23

Si fortunatum species et gratia praestat, 49
mercemur servum qui dictet nomina, laevum 50
qui fodicet latus et cogat trans pondera dextram
porrigere: 'hic multum in Fabia valet, ille Velina;
cui libet hic fascis dabit eripietque curule
cui volet importunus ebur.' 'frater,' 'pater' adde;
ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta. 55

Si bene qui cenat bene vivit, lucet, eamus
quo ducit gula, piscemur, venemur, ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos
differtum transire Forum Campumque iubebat,
unus ut e multis populo spectante referret 60
emptum mulus aprum. crudi tumidique lavemur,

A (a) CRΨ

40 chlamydas *Cunningham* (*cf. Housman Cl. pap. 838 sq.*) 22 indignus C qui *coni. Bentley* (*sed ille* et (indignum) qui ... ortus, / hic) : quod *codd.* 50 laevum C : s(a)e- *cett.* 53 cui libet *ita* ς (*B*) : cuil- *codd.* 59 Campum *Bentley* : populum *codd.*

quid deceat, quid non, obliti, Caerite cera
digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
cui potior patria fuit interdicta voluptas.

Si, Mimnermus uti censet, sine amore iocisque 65
nil est iucundum, vivas in amore iocisque.

Vive, vale. si quid novisti rectius, istis
candidus imperti; si nil, his utere mecum.

7

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum
Sextilem totum mendax desideror. atqui,
si me vivere vis sanum recteque valentem,
quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam, dum ficus prima calorque 5
dissignatorem decorat lictoribus atris,
dum pueris omnis pater et matercula pallet
officiosaque sedulitas et opella forensis
adducit febris et testamenta resignat.
quod si bruma nives Albanis illinet agris, 10
ad mare descendet vates tuus et sibi parcet
contractusque leget. te, dulcis amice, reviset
cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.

Non quo more piris vesci Calaber iubet hospes
tu me fecisti locupletem. 'vescere, sodes.' 15

A (a) CRΨ

63 ulixei (*Prisc. GL 2, 277*)] -xi a C : -xis *Prisc. GL 2, 134* (*cf. P*) 67 *dist. Skutsch, Hermes, 88* (*1960*), *504 sq.* 68 si non RΨ (π *in ras.*)

7. 2 atqui C : -ue *cett.* 6 designatorem A 12 contractus] *cf. Marc. Aurel. 7, 28* εἰς σαυτὸν συνειλοῦ

'iam satis est.' 'at tu quantumvis tolle.' 'benigne.'
'non invisa feres pueris munuscula parvis.'
'tam teneor dono quam si dimittar onustus.'
'ut libet. haec porcis hodie comedenda relinques.'
prodigus et stultus donat quae spernit et odit: 20
haec seges ingratos tulit et feret omnibus annis.
vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
nec tamen ignorat quid distent aera lupinis;
dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
quod si me noles usquam discedere, reddes 25
forte latus, nigros angusta fronte capillos,
reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
inter vina fugam Cinarae maerere protervae.

Forte per angustam tenuis cornicula rimam
repserat in cumeram frumenti pastaque rursus 30
ire foras pleno tendebat corpore frustra.
cui mustela procul 'si vis' ait 'effugere istinc,
macra cavum repetes artum, quem macra subisti.'
hac ego si compellor imagine, cuncta resigno.
nec somnum plebis laudo satur altilium nec 35
otia divitiis Arabum liberrima muto;
saepe verecundum laudasti rexque paterque
audisti coram, nec verbo parcius absens:
inspice si possum donata reponere laetus.

A (a) C R Ψ

19 relinquis λ l φ ψ **22** ait (σχ)] agit Ψ (*exc.* π *pr.*) : scit *Praedicow* : amat *Methner* paratus (*Charis. GL 1, 267 Serv. A. 2, 377*)] -um C *corr.* g **29** cornicula *Giangrande, Eranos, 64 (1966), 82–84* (*cf. ad 1, 3, 19*) : vulpec- *codd. P ad v. 1 August.* C. *mend. 13, 28 Isid. Or. 1, 40, 6 Cyrill. Apol. 2, 11* : nitedula *Bentley* **34*** *post* resigno *lenius distinguunt, post* muto (36) *plene*

Haud male Telemachus, proles patientis Ulixei: 40
'non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
porrectus spatiis nec multae prodigus herbae.
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.'
parvum parva decent. mihi iam non regia Roma,
sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum. 45

Strenuus et fortis causisque Philippus agendis
clarus, ab officiis octavam circiter horam
dum redit atque Foro nimium distare Carinas
iam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
arrasum quendam vacua tonsoris in umbra 50
cultello proprios resecantem leniter unguis.
'Demetri' (puer hic non laeve iussa Philippi
accipiebat), 'abi, quaere et refer, unde domo, quis,
cuius fortunae, quo sit patre quove patrono.'
it, redit et narrat, Vulteium nomine Menam, 55
praeconem, tenui censu, sine crimine, notum
et properare loco et cessare, et quaerere et uti,
gaudentem parvisque sodalibus et Lare certo
et ludis et post decisa negotia Campo.
'scitari libet ex ipso quodcumque refers. dic 60
ad cenam veniat.' non sane credere Mena,
mirari secum tacitus. quid multa? 'benigne'
respondet. 'neget ille mihi?' 'negat improbus et te
neglegit aut horret.' Vulteium mane Philippus
vilia vendentem tunicato scruta popello 65
occupat et salvere iubet prior. ille Philippo
excusare laborem et mercennaria vincla

A (a) C R Ψ

40 sapientis C ulixi a C **51** resecantem C g (*cf. Val. Max.* *3, 2, 15*) : purga- *cett.* **58** curto ς (*B*), *perperam, si quidem curto vel imperfecto Lare nemo gaudeat*: parvo *Peerlkamp* **63** neget (*B*)] negat A g

quod non mane domum venisset, denique quod non
providisset eum. 'sic ignovisse putato
me tibi si cenas hodie mecum.' 'ut libet.' 'ergo 70
post nonam venies. nunc i, rem strenuus auge.'

Ut ventum ad cenam est, dicenda tacenda locutus
tandem dormitum dimittitur. hinc ubi saepe
occultum visus decurrere piscis ad hamum,
mane cliens et iam certus conviva iubetur 75
rura suburbana indictis comes ire Latinis.
impositus mannis arvum caelumque Sabinum
non cessat laudare. videt ridetque Philippus
et, sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
dum septem donat sestertia, mutua septem 80
promittit, persuadet uti mercetur agellum.
mercatur. ne te longis ambagibus ultra
quam satis est morer, ex nitido fit rusticus atque
sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
immoritur studiis et amore senescit habendi. 85
verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
spem mentita seges, bos est enectus arando,
offensus damnis media de nocte caballum
arripit iratusque Philippi tendit ad aedis.
quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus, 90
'durus' ait, 'Vultei, nimis attentusque videris
esse mihi.' 'pol, me miserum, patrone, vocares,
si velles' inquit 'verum mihi ponere nomen.
quod te per Genium dextramque deosque Penatis
obsecro et obtestor, vitae me redde priori.' 95

A (a) C R Ψ

73 hinc ς : hic A C : est λ l : *om.* R δ π φ ψ **86** ibi C
93 ponere A C V : dicere R Ψ

Qui semel aspexit quantum dimissa petitis
praestent, mature redeat repetatque relicta.
metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

8

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.

Si quaeret quid agam, dic multa et pulchra minantem
vivere nec recte nec suaviter; haud quia grando
contuderit vitis oleamve momorderit aestus, 5
nec quia longinquis armentum aegrotet in agris;
sed quia mente minus validus quam corpore toto
nil audire velim, nil discere quod levet aegrum;
fidis offendar medicis, irascar amicis
cur me funesto properent arcere veterno; 10
quae nocuere sequar, fugiam quae profore credam,
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
ut placeat iuveni percontare, utque cohorti.
si dicet 'recte,' primum gaudere, subinde 15
praeceptum auriculis hoc instillare memento:
'ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.'

A (a) CRΨ

96 semel ς (*B*) : simul *cett.* V agnovit *coni. Holder* (*cf.* 90)

8. **3** quaerit A **5** ve C (*B*) : -que *cett.* **8-2, 2, 19** *def.* δ, *usque ad 1, 18, 46 adhibetur* z **12** ventosus A C R ψ *var.* σχ *Serv. A.* 4, 224 : -turus Ψ V *P ad Serm.* 2, 7, 28

9

Septimius, Claudi, nimirum intellegit unus
quanti me facias. nam cum rogat et prece cogit
scilicet, ut tibi se laudare et tradere coner,
dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
munere cum fungi propioris censet amici, 5
quid possim videt ac novit me valdius ipso.
multa quidem dixi cur excusatus abirem;
sed timui mea ne finxisse minora putarer,
dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
sic ego, maioris fugiens opprobria culpae, 10
frontis ad urbanae descendi praemia. quod si
depositum laudas ob amici iussa pudorem,
scribe tui gregis hunc et fortem crede bonumque.

10

Urbis amatorem Fuscum salvere iubemus
ruris amatores. hac in re scilicet una
multum dissimiles, at cetera paene gemelli
fraternis animis, quidquid negat alter, et alter,
annuimus pariter. vetuli notique columbi 5

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

9. 2–3 cogit / scilicet, ut *Bentley* : cogit, / sc- ut *vel* cogit / sc- ut *vulg.* 5 fungi *sc. se commendantem, si versus retinendus est, quem nescio an recte del. Nauck* 6 ac novit C : agcn- A : agn- *cett.*

10. 3 at CzV (*B*) : ad *cett.* 4–5 *locus vix sanus* : '*haec ita fere restituenda* : quidquid negat alter, et alter / respuit; ac siquid dignum sapiente bonoque est, / adnuimus pariter' *L. Müller* 4 si quid C

tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
rivos et musco circumlita saxa nemusque.
quid quaeris? vivo et regno simul ista reliqui
quae vos ad caelum fertis rumore secundo,
utque sacerdotis fugitivus liba recuso, 10
pane egeo iam mellitis potiore placentis.
vivere naturae si convenienter oportet
ponendaeque domo quaerenda est area primum,
novistine locum potiorem rure beato?
est ubi plus tepeant hiemes, ubi gratior aura 15
leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
cum semel accepit solem furibundus acutum?
est ubi divellat somnos minus invida cura?
deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum 20
quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
nempe inter varias nutritur silva columnas
laudaturque domus longos quae prospicit agros.
Naturam expellas furca, tamen usque recurret
et mala perrumpet furtim fastidia victrix. 25

Non qui Sidonio contendere callidus ostro
nescit Aquinatem potantia vellera fucum
certius accipiet damnum propiusve medullis
quam qui non poterit vero distinguere falsum.
quem res plus nimio delectavere secundae, 30
mutatae quatient. si quid mirabere, pones
invitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
reges et regum vita praecurrere amicos.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

9 effertis V **13** ponendaque V **16** fermenta *Praedicow* **18** divellat (V)] depe- AC *corr.* **19** lapillis] tapetis *coni. Bentley* **24** expelles (V) (*B*)] -llas ς **25** fastidia Cg : -igia *cett.* : vestigia V **28** ve (V)] que A

cervus equum pugna melior communibus herbis
pellebat, donec minor in certamine longo 35
imploravit opes hominis frenumque recepit;
sed postquam victor †violens† discessit ab hoste,
non equitem dorso, non frenum depulit ore:
sic, qui pauperiem veritus potiore metallis
libertate caret, dominum vehit improbus atque 40
serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.
cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
si pede maior erit, subvertet, si minor, uret.
laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
nec me dimittes incastigatum, ubi plura 45
cogere quam satis est ac non cessare videbor.
imperat aut servit collecta pecunia cuique,
tortum digna sequi potius quam ducere funem.

Haec tibi dictabam post fanum putre Vacunae,
excepto quod non simul esses, cetera laetus. 50

11

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
quid concinna Samos, quid Croesi regia Sardis,
Zmyrna quid et Colophon? maiora minorane fama?
cunctane prae Campo et Tiberino flumine sordent?
an venit in votum Attalicis ex urbibus una? 5

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

37 violens (-es C *pr.*) victor C : violens victo *noluit Bentley,* victo sonipes *et* domito victore *commentus* : victo ridens *Haupt* : victo inludens *Holder. fort.* victo victor *coll. Ov. Met. 3.95* 40 vehit C (*B*) : vehet *cett. P^l^.*

11. 3 ne ς : que C : ve *cett.* V 4 ne] que A R π

an Lebedum laudas odio maris atque viarum?
scis Lebedus quid sit? Gabiis desertior atque
Fidenis vicus. tamen illic vivere vellem
oblitusque meorum obliviscendus et illis
Neptunum procul e terra spectare furentem. 10

Sed neque qui Capua Romam petit imbre lutoque
aspersus volet in caupona vivere nec, qui
frigus collegit, furnos et balnea laudat
ut fortunatam plene praestantia vitam,
nec, si te validus iactaverit Auster in alto, 15
idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit quod
paenula solstitio, campestre nivalibus auris,
per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
dum licet ac vultum servat Fortuna benignum, 20
Romae laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.

Tu, quamcumque deus tibi fortunaverit horam,
grata sume manu neu dulcia differ in annum,
ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
te dicas; nam si ratio et prudentia curas, 25
non locus effusi late maris arbiter, aufert,
caelum, non animum, mutant qui trans mare currunt.
strenua nos exercet inertia; navibus atque
quadrigis petimus bene vivere. quod petis hic est,
est Ulubris, animus si te non deficit aequus. 30

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

7–10 quasi respondet Bullatius Horatio σχ, *quibus ineptiis astipulati sunt posteriores nonnulli* : *v.* *'Profile of Horace'*, *p.* 66 *n.* 47 **10** e Ψ : et C : ex A R : a ς **24** ut A C : tu R Ψ V **27** mutat ... currit *Hieron. Epist.* 16, 2.

12

Fructibus Agrippae Siculis quos colligis, Icci,
si recte frueris, non est ut copia maior
ab Iove donari possit tibi. tolle querelas;
pauper enim non est cui rerum suppetit usus.
si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil 5
divitiae poterunt regales addere maius.
sin forte in medio positorum abstemius herbis
vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
confestim liquidus Fortunae rivus inauret,
vel quia naturam mutare pecunia nescit 10
vel quia cuncta putas una virtute minora.
miramur si Democriti pecus edit agellos
cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox,
cum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
nil parvum sapias et adhuc sublimia cures: 15
quae mare compescant causae, quid temperet annum,
stellae sponte sua iussaene vagentur et errent,
quid premat obscurum, lunae quid proferat orbem,
quid velit et possit rerum concordia discors,
Empedocles an Stertinium deliret acumen? 20
verum seu piscis seu porrum et caepe trucidas,
utere Pompeio Grospho et, si quid petet, ultro
defer; nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.

Ne tamen ignores quo sit Romana loco res, 25
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

12. 1 Agrippae (*P*)] Acrillae *Horkel* 7 sin *scripsi*: si *codd.* 9 liquidus (claudius *pro* c. liquidus, *ut vid.*, P^{l})] largus *Eutych. GL 5, 461*

Armenius cecidit; ius imperiumque Phraates
Caesaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiae pleno defudit Copia cornu.

13

Ut proficiscentem docui te saepe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vinni,
si validus, si laetus erit, si denique poscet.
ne studio nostri pecces odiumque libellis
sedulus importes opera vehemente minister. 5
si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
abicito potius quam quo perferre iuberis
clitellas ferus impingas Asinaeque paternum
cognomen vertas in risum et fabula fias.
viribus uteris per clivos, flumina, lamas. 10
victor propositi simul ac perveneris illuc,
sic positum servabis onus, ne forte sub ala
fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
ut vinosa glomus furtivae †Pirria† lanae,
ut cum pilleolo soleas conviva tribulis. 15
neu vulgo narres te sudavisse ferendo
carmina quae possint oculos aurisque morari
Caesaris; oratus multa prece nitere porro.

Vade, vale, cave ne titubes mandataque frangas.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

27 phraates C (*cf. Carm.* 2, 2, 17) : prahates ARπ *P* : praat(a)es λlφψ 29 defudit a *pr.* CRΨ : -undit Aa *corr.* V; *utrumque bonum.*

13. 2 venni C 6 uret (*B*)] urit C : urat *Prisc. GL* 3, 229 : urget ς 14 glomus (*B*)] -mos Ψ (*exc.* π) : globos ς pyrria zπφ : purri (-ia *cod.* W) *P*[l] : Pyrrhia *vulg. olim* : *anne* Pinnia? 16 neu a (*B*) : nec C : ne *cett.*

14

Vilice silvarum et mihi me reddentis agelli,
quem tu fastidis habitatum quinque focis et
quinque bonos solitum Variam dimittere patres,
certemus, spinas animone ego fortius an tu
evellas agro et melior sit Horatius an res. 5

Me quamvis Lamiae pietas et cura moratur
fratrem maerentis, rapto de fratre dolentis
insolabiliter, tamen istuc mens animusque
fert et avet spatiis obstantia rumpere claustra.
rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum: 10
cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
stultus uterque locum immeritum causatur inique:
in culpa est animus, qui se non effugit umquam.

Tu mediastinus tacita prece rura petebas;
nunc urbem et ludos et balnea vilicus optas: 15
me constare mihi scis et discedere tristem,
quandocumque trahunt invisa negotia Romam.
non eadem miramur; eo disconvenit inter
meque et te. nam quae deserta et inhospita tesqua
credis, amoena vocat mecum qui sentit et odit 20
quae tu pulchra putas. fornix tibi et uncta popina
incutiunt urbis desiderium, video, et quod
angulus iste feret piper et tus ocius uva,
nec vicina subest vinum praebere taberna
quae possit tibi nec meretrix tibicina, cuius 25
ad strepitum salias terrae gravis. et tamen urges
iampridem non tacta ligonibus arva bovemque
disiunctum curas et strictis frondibus exples;

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

14. **9** avet *Bentley* : amat *codd.* P^l **11** sors] res C g

addit opus pigro rivus, si decidit imber,
multa mole docendus aprico parcere prato. 30

Nunc, age, quid nostrum concentum dividat audi.
quem tenues decuere togae nitidique capilli,
quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
cena brevis iuvat et prope rivum somnus in herba. 35
nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
limat, non odio obscuro morsuque venenat.
rident vicini glaebas et saxa moventem.
cum servis urbana diaria rodere mavis. 40
horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
optat ephippia bos, piger optat arare caballus.
quam scit uterque, libens censebo exerceat artem.

15

Quae sit hiems Veliae, quod caelum, Vala, Salerni,
quorum hominum regio et qualis via (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
me facit invisum, gelida cum perluor unda
per medium frigus; sane murteta relinqui 5
dictaque cessantem nervis elidere morbum
sulpura contemni vicus gemit, invidus aegris
qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis Gabiosque petunt et frigida rura.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

29 si (σχ)] si (*linea del.*) cum C **31** *anne post 17 transferendus* (*post 13 iam Ribbeck*)? consensum C **40** tu urbana *Bentley* (*cf. P* deest 'tu vero') **43** piger *ad* bos *potius referunt alii* (*sc.* ἀπὸ κοινοῦ *accipiendum*)

15. ad Numonium Valam *inscr. codd.*

mutandus locus est et deversoria nota 10
praeteragendus equus. 'quo tendis? non mihi Cumas
est iter aut Baias' laeva stomachosus habena
dicet eques; sed equi frenato est auris in ore),
maior utrum populum frumenti copia pascat,
collectosne bibant imbris puteosne perennis 15
iugis aquae (nam vina nihil moror illius orae.
rure meo possum quidvis perferre patique;
ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
quod curas abigat, quod cum spe divite manet
in venas animumque meum, quod verba ministret, 20
quod me Lucanae iuvenem commendet amicae),
tractus uter pluris lepores, uter educet apros,
utra magis piscis et echinos aequora celent,
pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti,
scribere te nobis, tibi nos accredere par est. 25

Maenius, ut rebus maternis atque paternis
fortiter absumptis urbanus coepit haberi,
scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
impransus non qui civem dinosceret hoste,
quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus, 30
pernicies et tempestas barathrumque macelli,
quidquid quaesierat ventri donabat avaro.
hic ubi nequitiae fautoribus et timidis nil
aut paulum abstulerat, patinas cenabat omasi
vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset; 35

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

13 sed (*P*[l]) *vix sanum* : *fort.* nam* (*cf. L. Müller*) : ut *Horkel, prosodiae parum curiosus* equi (*P*)] -is zπ (*B*) **16** iugis (σχ *var.*) (*B*)] dulcis CgVσχ **17** quodvis ς, N. *Heinsius* **26** *novam inc.* Cπφψσχ : *continuant cett. P* **32** donarat RΨV : -ret *ed. Cadomensis 1480* (*B*)

scilicet ut ventres lamna candente nepotum
diceret urendos, correctus Bestius. idem
quidquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
verterat in fumum et cinerem, 'non hercule miror'
aiebat 'si qui comedunt bona, cum sit obeso 40
nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.'
nimirum hic ego sum. nam tuta et parvula laudo
cum res deficiunt, satis inter vilia fortis;
verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
vos sapere et solos aio bene vivere, quorum 45
conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

16

Ne perconteris fundus meus, optime Quinti,
arvo pascat erum an bacis opulentet olivae,
pomisne an pratis an amicta vitibus ulmo,
scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.

Continui montes, ni dissocientur opaca 5
valle, sed ut veniens dextrum latus aspiciat sol,
laevum decedens curru fugiente vaporet.
temperiem laudes. quid si rubicunda benigni
corna vepres et pruna ferant? si quercus et ilex
multa fruge pecus, multa dominum iuvet umbra? 10
dicas adductum propius frondere Tarentum.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

37 correctus Azl(?)V(?) : -eptus (-tos R) *cett.* : -ector ς (*B*); *ceterum v. Housman, Cl. pap. 861*

16. 3 an pratis Cg (*B*) : et p- *cett.* amicta (*P*[l])] -ca Cφ *var.* σχ 5 ni C *corr.* RΨσχ : si (sci A *pr.*) A *corr.* aC *pr.* *P*[l]σχ 7 decedens *Bentley* : descend- π : disced- *cett.* 8 benign(a)e RΨ

fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
hae latebrae dulces, etiam, si credis, amoenae, 15
incolumem tibi me praestant Septembribus horis.

Tu recte vivis si curas esse quod audis.
iactamus iampridem omnis te Roma beatum;
sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas,
neve putes alium sapiente bonoque beatum, 20
neu, si te populus sanum recteque valentem
dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
si quis bella tibi terra pugnata marique 25
dicat et his verbis vacuas permulceat auris,
'tene magis salvum populus velit an populum tu,
servet in ambiguo qui consulit et tibi et urbi
Iuppiter,' Augusti laudes agnoscere possis:
cum pateris sapiens emendatusque vocari, 30
respondesne tuo, dic, sodes, nomine? 'nempe
vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.'
qui dedit hoc hodie cras, si volet auferet, ut, si
detulerit fascis indigno, detrahet idem.
'pone, meum est' inquit: pono tristisque recedo. 35

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

13 thraecam *vel sim.* A *pr.* R *pr.* π **14** utilis utilis] aptus et u- A *corr.* π : u- A *pr.* : suptilis et u- R, *ut vid.* **15** et (iam si credis) amoenae *Bentley, edd. nonnulli* : et iam, si c-, a- *Gesner, alii* (*quorsum illud* iam? *quod ad* etiam *attinet, dulcia vel grata esse possunt loca etiam inamoena*) **30** pateris Ψ : pot- a R : cupias C (*de* A *n. l.*) **34** detrahat R : -hit A

idem si clamet furem, neget esse pudicum,
contendat laqueo collum pressisse paternum,
mordear opprobriis falsis mutemque colores?
falsus honor iuvat et mendax infamia terret
quem nisi mendosum et medicandum?

Vir bonus est quis? 40
'qui consulta patrum, qui leges iuraque servat,
quo multae magnaeque secantur iudice lites,
quo res sponsore et quo causae teste tenentur.'
sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
introrsum turpem, speciosum pelle decora. 45
'nec furtum feci nec fugi' si mihi dicit
servus, 'habes pretium: loris non ureris' aio.
'non hominem occidi.' 'non pasces in cruce corvos.'
'sum bonus et frugi.' renuit negitatque Sabellus.
cautus enim metuit foveam lupus accipiterque 50
suspectos laqueos et opertum miluus hamum.
oderunt peccare boni virtutis amore:
tu nihil admittes in te formidine poenae;
sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
nam de mille fabae modiis cum surripis unum, 55
damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
vir bonus, omne Forum quem spectat et omne tribunal,
quandocumque deos vel porco vel bove placat,
'Iane pater!' clare, clare cum dixit 'Apollo!'
labra movet metuens audiri: 'pulchra Laverna, 60
da mihi fallere, da iusto sanctoque videri,
noctem peccatis et fraudibus obice nubem.'

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

43 res sponsore V (*B*) : resp- (respores A *pr.*) *cett.* 45 introrsum C : inpro- AR : hunc (*om.* z) prorsus Ψ (*de* π *n. l.*) : introrsus ς (*B*) 46 dicit Rzπ (*B*) : dicat *cett.* 53 admittes in te (*P*)] -ttis notae *L. Müller* 59 clare *semel* AR (?) Ψ

Qui melior servo, qui liberior sit avarus,
in triviis fixum cum se demittit ob assem,
non video. nam qui cupiet, metuet quoque; porro, 65
qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
perdidit arma, locum Virtutis deseruit, qui
semper in augenda festinat et obruitur re.
vendere cum possis captivum, occidere noli;
serviet utiliter: sine pascat durus aretque, 70
naviget ac mediis hiemet mercator in undis,
annonae prosit, portet frumenta penusque.

Vir bonus et sapiens audebit dicere: 'Pentheu,
rector Thebarum, quid me perferre patique
indignum coges?' 'adimam bona.' 'nempe pecus, rem, 75
lectos, argentum: tollas licet.' 'in manicis et
compedibus saevo te sub custode tenebo.'
'ipse deus, simul atque volam, me solvet.' opinor,
hoc sentit, 'moriar.' mors ultima linea rerum est.

17

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis et scis
quo tenuem pacto deceat maioribus uti,
disce docendus adhuc quae censet amiculus, ut si
caecus iter monstrare velit; tamen aspice si quid
et nos quod cures proprium fecisse loquamur. 5

Si te grata quies et primam somnus in horam
delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
si laedit caupona, Ferentinum ire iubebo.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

63 qui ... qui (V)] quo ... quo Ψ 66 vivit ς

17. 2 tenuem *Horkel* : tandem *codd.* 8 laedit C : -det *cett.*

nam neque divitibus contingunt gaudia solis
nec vixit male qui natus moriensque fefellit. 10
si prodesse tuis pauloque benignius ipsum
te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
'si pranderet holus patienter, regibus uti
nollet Aristippus.' 'si sciret regibus uti,
fastidiret holus qui me notat.' utrius horum 15
verba probes et facta doce, vel iunior audi
cur sit Aristippi potior sententia; namque
mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
'scurror ego ipse mihi, populo tu; rectius hoc et
splendidius multo est. equus ut me portet, alat rex, 20
officium facio: tu poscis vilia rerum,
dante minor, quamvis fers te nullius egentem.'
omnis Aristippum decuit color et status et res,
temptantem maiora, fere praesentibus aequum:
contra, quem duplici panno patientia velat, 25
mirabor vitae via si conversa decebit.
alter purpureum non exspectabit amictum,
quidlibet indutus celeberrima per loca vadet
personamque feret non inconcinnus utramque;
alter Mileti textam cane peius et angui 30
vitabit chlanidem; morietur frigore, si non
rettuleris pannum. refer et sine vivat ineptus.

Res gerere et captos ostendere civibus hostis
attingit solium Iovis et caelestia temptat:
principibus placuisse viris non ultima laus est. 35
'non cuivis homini contingit adire Corinthum.'

A (a) C R Ψ (= z π φ ψ λ l)

12 ad unctum (P^l)] adinunc- C (*sed* in *linea del.*) : inunc- V 21 rerum ς (*cf. Carm. 4, 12, 25*) : verum a C R z V : v- es A λ l φ ψ : verrum P^l 30 angui R Ψ (*de* π *n. l.*) *Prisc. GL 2, 346* (*B*) : -ue A C P^l 31 chlanidem *Cruquius* : chlami- *vel sim. codd. Prisc.*

sedit qui timuit ne non succederet. 'esto.
quid qui pervenit fecitque viriliter?' atqui
hic est aut nusquam quod quaerimus. hic onus horret
ut parvis animis et parvo corpore maius: 40
hic subit et perfert. aut virtus nomen inane est
aut decus et pretium recte petit experiens vir.

Coram rege sua de paupertate tacentes
plus poscente ferent (distat sumasne pudenter
an rapias); atqui rerum caput hoc erat, hic fons. 45
'indotata mihi soror est, paupercula mater
et fundus nec vendibilis nec pascere firmus'
qui dicit, clamat 'victum date.' succinit alter
'et mihi!' dividuo findetur munere quadra.
sed tacitus pasci si posset corvus, haberet 50
plus dapis et rixae multo minus invidiaeque.
Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum
qui queritur salebras et acerbum frigus et imbris
aut cistam effractam et subducta viatica plorat,
nota refert meretricis acumina, saepe catellam 55
saepe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
nec semel irrisus triviis attollere curat
fracto crure planum, licet illi plurima manet
lacrima, per sanctum iuratus dicat Osirim 60
'credite, non ludo: crudeles, tollite claudum!'
'quaere peregrinum' vicinia rauca reclamat.

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

38 que* *scripsi*: ne *codd. P*[l] 43 sua ς (*B*) : suo *codd. P*[l] 44 ferunt C (*de* A *n. l.*) 62 rauca (*P*)] cauta *Markland, fort. recte.*

18

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
scurrantis speciem praebere, professus amicum.
ut matrona meretrici dispar erit atque
discolor, infido scurrae distabit amicus.
est huic diversum vitio vitium prope maius, 5
asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
quae se commendat tonsa cute, dentibus atris,
dum vult libertas dici mera veraque virtus.
virtus est medium vitiorum et utrimque reductum.
alter in obsequium plus aequo pronus et imi 10
derisor lecti sic nutum divitis horret,
sic iterat voces et verba cadentia tollit,
ut puerum saevo credas dictata magistro
reddere vel partis mimum tractare secundas.
alter rixatur de lana saepe caprina ⟨et⟩ 15
propugnat nugis armatus: 'scilicet ut non
sit mihi prima fides?' et 'vere quod placet ut non
acriter elatrem? pretium aetas altera sordet.'
ambigitur quid enim? Castor sciat an Docilis plus,
Brundisium Minuci melius via ducat an Appi. 20

Quem damnosa Venus, quem praeceps alea nudat,
gloria quem supra viris et vestit et unguit,
quem tenet argenti sitis importuna famesque,
quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
saepe decem vitiis instructior, odit et horret, 25

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

18. **5** et prope ς **11** divisor* *conieci*: adrisor *Nisbet CR 33 (1983), 26 (v. tamen A. p. 433, ubi* derisor *pro assentatore usurpari vid.)* **15** rixatur (*P*ˡ)] -tus V : -tor *Muretus* et *add. Bentley (cf. Fraenkel, Horace, p. 317 n. 5)* **16** scilicet *cum prioribus Doederlein* **19** Docilis (*P*)] dolichos ς

aut si non odit, regit ac veluti pia mater
plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
vult et ait prope vera: 'meae (contendere noli)
stultitiam patiuntur opes: tibi parvula res est.
arta decet sanum comitem toga; desine mecum 30
certare.' Eutrapelus cuicumque nocere volebat
vestimenta dabat pretiosa: 'beatus enim iam
cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes,
dormiet in lucem, scorto postponet honestum
officium, nummos alienos pascet, ad imum 35
Thrax erit aut holitoris aget mercede caballum.'

Arcanum neque tu scrutaberis illius umquam
commissumque teges et vino tortus et ira;
nec tua laudabis studia aut aliena reprendes,
nec cum venari volet ille, poemata panges. 40
gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
moribus Amphion: tu cede potentis amici
lenibus imperiis, quotiensque educet in agros 45
Aeoliis onerata plagis iumenta canesque,
surge et inhumanae senium depone Camenae,
cenes ut pariter pulmenta laboribus empta.
Romanis sollemne viris opus, utile famae
vitaeque et membris, praesertim cum valeas et 50
vel cursu superare canem vel viribus aprum
possis. adde virilia quod speciosius arma

A (a) CRΨ (= zπφψλl)

36 thrax (P^l)] thraex A **37** illius ς (*B*) : ull- *codd.* **40** nec (P^l)] ne Cψ *Eutych. GL 5, 476* panges *Eutych. cod. P* : -gas C (*ex* pla-)g *Eutych. codd. cett.* **46** aeoliis ς : aetoli(i)s *codd. P*
47 *hinc usque ad* 2, 2, 19 *cod.* δ *loco cod.* d (*non* z) *adhibetur*

non est qui tractet: scis quo clamore coronae
proelia sustineas campestria; denique saevam
militiam puer et Cantabrica bella tulisti 55
sub duce qui templis Parthorum signa refigit
nunc, et si quid abest Italis adiudicat arvis.
ac ne te retrahas et inexcusabilis absis,
quamvis nil extra numerum fecisse modumque
curas, interdum nugaris rure paterno; 60
partitur lintris exercitus, Actia pugna
te duce per pueros hostili more refertur;
adversarius est frater, lacus Hadria, donec
alterutrum velox Victoria fronde coronet.
consentire suis studiis qui crediderit te, 65
fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

Protinus ut moneam, si quid monitoris eges tu,
quid, de quoque viro, et cui dicas saepe videto.
percontatorem fugito; nam garrulus idem est
nec retinent patulae commissa fideliter aures, 70
et semel emissum volat irrevocabile verbum.
non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve
intra marmoreum venerandi limen amici,
ne pueri dominus pulchri caraeve puellae
munere te parvo beet aut incommodus angat. 75
qualem commendes etiam atque etiam aspice, ne mox
incutiant aliena tibi peccata pudorem.
fallimur et quondam non dignum tradimus: ergo,
quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
ut penitus notum, si temptent crimina, serves 80

A (a) CRΨ (= dπφψλl)

57 arvis *Bentley* : armis *codd.* 58 absis] abstes *Bentley* (*cf. ad A. p. 101*) 62 more (P^l)] mole C 68 *post* quid *distinguendum admonet Bentley* 74 pueri dominus (-ni P^l) C g P^l : d- p- *cett.*

tuterisque tuo fidentem praesidio; qui
dente Theonino cum circumroditur, ecquid
ad te post paulo ventura pericula sentis?
nam tua res agitur paries cum proximus ardet
et neglecta solent incendia sumere viris. 85

Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
expertus metuet. tu, dum tua navis in alto est,
hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
oderunt hilarem tristes tristemque iocosi,
sedatum celeres, agilem navumque remissi, 90
potores [bibuli media de nocte Falerni
oderunt] porrecta negantem pocula, quamvis
nocturnos iures te formidare tepores.
deme supercilio nubem; plerumque modestus
occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi. 95

Inter cuncta leges et percontabere doctos
qua ratione queas traducere leniter aevum,
ne te semper inops agitet vexetque cupido,
neu pavor et rerum mediocriter utilium spes;
virtutem doctrina paret naturane donet; 100
quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum;
quid pure tranquillet, honos an dulce lucellum
an secretum iter et fallentis semita vitae.

A (a) CRΨ (= dπφψλl)

87 metuit A R (?) ψ *corr.* **91** *praebent codd. dett. aliquot et manu recentiore R l*ψ, *ex 14, 34 confictum esse suspicatur Bentley; eius vice lac. ind. Vollmer. nos Pottier, Meineke, L. Müller secuti sumus* bibuli] vetuli *Horkel* liquidi media de luce *Bentley* **98–99** ne ... neu ς : num ... num *codd.* V P^l : ne ... ne ς **102** an] ac *H. Schütz*

Me quotiens reficit gelidus Digentia rivus,
quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus, 105
quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
sit mihi quod nunc est, etiam minus, et mihi vivam
quod superest aevi, si quid superesse volunt di;
sit bona librorum et provisae frugis in annum
copia, neu fluitem dubiae spe pendulus horae. 110

Sed satis est orare Iovem quae ponit et aufert:
det vitam, det opes. aequum mi animum ipse parabo.

19

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
nulla placere diu nec vivere carmina possunt
quae scribuntur aquae potoribus. ut male sanos
ascripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
vina fere dulces oluerunt mane Camenae. 5
laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma
prosiluit dicenda. 'Forum Putealque Libonis
mandabo siccis, adimam cantare severis:'
hoc simul edixi, non cessavere poetae 10
nocturno certare mero, putere diurno.
quid? si quis vultu torvo ferus et pede nudo
exiguaeque togae simulet textore Catonem,
virtutemne repraesentet moresque Catonis?

A (a) C R Ψ (= d π φ ψ λ l)

107 et R Ψ V (*B*) : ut A C *P* **110** neu (V)] ne ς *P*[l] σχ
111 quae (*P*)] qui C g ponit (ponat π) Ψ V (*B*) : donat A C g R

19. **10** edixi (*P*) (*B*)] -xit A l **13** textore (*si pro textura, mira locutio*) A C : extore R : exore Ψ (*de* d *n. l.*)

rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua, 15
dum studet urbanus tenditque disertus haberi.
decipit exemplar vitiis imitabile. quod si
pallerem casu, biberent exsangue cuminum.

O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
bilem, saepe iocum vestri movere tumultus! 20
libera per vacuum posui vestigia princeps,
non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet,
dux reget examen. Parios ego primus iambos
ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben. 25
ac ne me foliis ideo brevioribus ornes
quod timui mutare modos et carminis artem,
temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,
nec socerum quaerit quem versibus oblinat atris, 30
nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
hunc quoque, non alio dictum prius ore, Latinus
vulgavi fidicen. iuvat immemorata ferentem
ingenuis oculisque legi manibusque teneri.

Scire velis mea cur ingratus opuscula lector 35
laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
non ego ventosae plebis suffragia venor
impensis cenarum et tritae munere vestis;
non ego nobilium scriptorum auditor et ultor
grammaticas ambire tribus et pulpita dignor. 40

A (a) CRΨ (= dπφψλl)

15 lingua (C *in ras.* σχ)] gena a *pr.* (?) σχ *var.* : cena *P* **30** oblinat A *corr.* a(opl-) C : op A *pr.* : optinet RΨ **32** quoque *L. Müller* (*cf. Winnington-Ingram, CR 49* (*1935*), *128*) : ego *codd.* : ergo *P*[l] latinus (V)] -nis λl *P*, *ut vid.*

hinc illae lacrimae. 'spissis indigna theatris
scripta pudet recitare et nugis addere pondus'
si dixi, 'rides' ait 'et Iovis auribus ista
servas: fidis enim manare poetica mella
te solum, tibi pulcher.' ad haec ego naribus uti 45
formido et, luctantis acuto ne secer ungui,
'displicet iste locus' clamo et diludia posco.
ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
ira truces inimicitias et funebre bellum.

20

Vertumnum Ianumque, liber, spectare videris,
scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
odisti clavis et grata sigilla pudico;
paucis ostendi gemis et communia laudas,
non ita nutritus. fuge quo descendere gestis. 5
non erit emisso reditus tibi. 'quid miser egi?
quid volui?' dices, ubi quid te laeserit et scis
in breve te cogi, cum plenus languet amator.

Quod si non odio peccantis desipit augur,
carus eris Romae donec te deserat aetas. 10
contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertis
aut fugies Uticam aut vinctus mitteris Ilerdam.
ridebit monitor non exauditus, ut ille
qui male parentem in rupis protrusit asellum 15
iratus: quis enim invitum servare laboret?

A (a) C R Ψ (= d π φ ψ λ l)

47 iste a C : ille R Ψ : *om.* A

20. 1 vortumnum λ l φ ψ *P* 2 mundus (*P*[l])] nudus λ l φ ψ
10 deserat (σχ)] -rit l *pr.* : -ret ς

hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
occupet extremis in vicis balba senectus.

Cum tibi sol tepidus pluris admoverit auris,
me libertino natum patre et in tenui re 20
maiores pennas nido extendisse loqueris,
ut quantum generi demas virtutibus addas;
me primis urbis belli placuisse domique;
corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
irasci celerem, tamen ut placabilis essem. 25
forte meum si quis te percontabitur aevum,
me quater undenos sciat implevisse Decembris
collegam Lepidum quo dixit Lollius anno.

EPISTULARUM
LIBER SECUNDUS

1

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornes,
legibus emendes, in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux, 5
post ingentia facta deorum in templa recepti,

A (a) CRΨ (= dπφψλl)

24 solis amicum *Meineke, alii alia* **28** dixit ς (*cf. Liv.* 37. 47. 7) : duxit *codd. P*

1. **2** moenibus *coni. Bentley*

dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
componunt, agros assignant, oppida condunt,
ploravere suis non respondere favorem
speratum meritis. diram qui contudit Hydram 10
notaque fatali portenta labore subegit,
comperit invidiam supremo fine domari.
urit enim fulgore suo qui praegravat artis
infra se positas: exstinctus amabitur idem.
praesenti tibi maturos largimur honores 15
iurandasque tuum per numen ponimus aras,
nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
sed tuus hoc populus sapiens et iustus in uno,
te nostris ducibus, te Grais anteferendo,
cetera nequaquam simili ratione modoque 20
aestimat et, nisi quae terris semota suisque
temporibus defuncta videt, fastidit et odit,
sic fautor veterum ut tabulas peccare vetantis
quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis, 25
pontificum libros, annosa volumina vatum
dictitet Albano Musas in monte locutas.

Si, quia Graiorum sunt antiquissima quaeque
scripta vel optima, Romani pensantur eadem
scriptores trutina, non est quod multa loquamur: 30

a C R Ψ (= dπφψλl)

16 numen C R V (*B*) : nomen a Ψ *Serv. B. 1, 7* (*variant Servii codd. ad G. 1, 24*) **18** hoc ς (*B*) (*cf. P* in hac sola re sapit) : hic *codd. P*[l] **21** que] *anne* ve? **27** dictitet a : doc- C : dicit et R π : dicat et Ψ (*exc.* π) **28** graiorum C g V : gr(a)eco- *cett. P*[l] (*cf. P*)

nil intra est olea, nil extra est in nuce duri.
[venimus ad summum fortunae: pingimus atque
psallimus et luctamur Achivis doctius unctis?]

Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
scire velim chartis pretium quotus arroget annus. 35
scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
perfectos veteresque referri debet an inter
vilis atque novos? excludat iurgia finis.
'est vetus atque probus centum qui perficit annos.'
quid qui deperiit minor uno mense vel anno? 40
inter quos referendus erit? veteresne probosque
an quos et praesens et postera respuat aetas?
'iste quidem veteres inter ponetur honeste
qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.'
utor permisso caudaeque pilos ut equinae 45
paulatim vello et demo unum, demo etiam unum,
dum cadat elusus ratione ruentis acervi
qui redit ad fastos et virtutem aestimat annis
miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.

Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus, 50
ut critici dicunt, †leviter† curare videtur
quo promissa cadant et somnia Pythagorea.

a CRΨ (= dπφψλl)

31 olea ς (*B*) : -eam *codd. P* 32–33 *hos versus ut a poeta scriptos non negaverim ita utcumque explicantur huic loco abiudicandi videntur. post* unctis *interrog. notam posui* 33 luctamur] saltamus *Eutych. GL 5, 478* doctius] dic- R *pr.* : scitius *Eutych.* 41 probosque *Bentley in nota* : poetas *codd.* (*'frustra versum onerat'*) 42 respuat a C R *in ras.* d *pr.* π V (*B*) : -uet λ l φ ψ : -uit d *in ras.* 46 etiam a C : et item Ψ (*exc.* π) (*B*) : et idem R (?) π : iterum ς 48 ad C ψ *var.* P^l : in *cett.* fastos C R Ψ (*exc.* π) P^l : -tus a π 51 leviter (*P*) : viget et* *conieci*

Naevius in manibus non est et mentibus haeret
paene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
ambigitur quotiens, uter utro sit prior, aufert 55
Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
dicitur Afrani toga convenisse Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
hos ediscit et hos arto stipata theatro 60
spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.

Interdum vulgus rectum videt, est ubi peccat.
si veteres ita miratur laudatque poetas
ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat: 65
si quaedam nimis antique, si pleraque dure
dicere credit eos, ignave multa fatetur,
et sapit et mecum facit et Iove iudicat aequo.

Non equidem insector delendave carmina Livi
esse reor, memini quae plagosum mihi parvo 70
Orbilium dictare; sed emendata videri
pulchraque et exactis minimum distantia miror,
inter quae verbum emicuit si forte decorum
si versus paulo concinnior unus et alter,
iniuste totum ducit venditque poema. 75
indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
compositum illepideve putetur, sed quia nuper,
nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.

a C R Ψ (= d π φ ψ λ l)

58 properare] superare *coni. Brink* 60 ediscit] edicit λ *pr.* l *corr.* *P*[l] : ediscet R π 67 cedit ς (*B*) 69 ve a (?) C V : que R Ψ ; levi a C R π *P* 73 decorum et R Ψ 75 ducit] *cf. Liv.* *35, 10, 9* 77 ve] que R d π 78 et] ac C g

recte necne crocum floresque perambulet Attae
fabula si dubitem, clament periisse pudorem 80
cuncti paene patres, ea cum reprehendere coner
quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit:
vel quia nil rectum nisi quod placuit sibi ducunt,
vel quia turpe putant parere minoribus et quae
imberbes didicere senes perdenda fateri. 85
iam Saliare Numae carmen qui laudat et illud
quod mecum ignorat solus vult scire videri,
ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.

Quod si tam Graecis novitas invisa fuisset 90
quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
quod legeret tereretque viritim publicus usus?

Ut primum positis nugari Graecia bellis
coepit et in vitium Fortuna labier aequa,
nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum, 95
marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit,
suspendit picta vultum mentemque tabella,
nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragoedis;
sub nutrice puella velut si luderet infans,
quod cupide petiit, mature plena reliquit. 100
[quid placet aut odio est quod non mutabile credas?]
hoc paces habuere bonae ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et sollemne reclusa
mane domo vigilare, clienti promere iura,
cautos nominibus rectis expendere nummos, 105

a CRΨ (= dπφψλl)

90 Graiis *Bentley* **91** haberes Ψ **94** vitium (*P*)] vacuum *C.G. Schütz*: lusum *vel* requiem *Lehrs, alii alia* **101** (*P*) *del. Haberfeldt*: *melius ceteris post 107 transp. Lachmann, post 110 Campbell* **105** rectis (*B*)] certis ς

maiores audire, minori dicere per quae
crescere res posset, minui damnosa libido.
mutavit mentem populus levis et calet uno
scribendi studio; pueri patresque severi
fronde comas vincti cenant et carmina dictant. 110
ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
invenior Parthis mendacior, et prius orto
sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
navem agere ignarus navis timet; habrotonum aegro
non audet nisi qui didicit dare; quod medicorum est 115
promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
scribimus indocti doctique poemata passim.

Hic error tamen et levis haec insania quantas
virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
non temere est animus; versus amat, hoc studet unum; 120
detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
non fraudem socio puerove incogitat ullam
pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
militiae quamquam piger et malus, utilis urbi,
si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvari. 125
os tenerum pueri balbumque poeta figurat,
torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem,
mox etiam pectus praeceptis format amicis,
asperitatis et invidiae corrector et irae;
recte facta refert, orientia tempora notis 130
instruit exemplis, inopem solatur et aegrum.
castis cum pueris ignara puella mariti
disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?

a CRΨ (= dπφψλl)

112 prius (*P[l]*)] prior *Cunningham* (*cf. CPh 77* (*1982*), *129 ad Eleg. in Maec. 1, 151*) **115–116** melicorum ... melici *coni. Bentley* **122** puerove (-que R) incogitat (V)] puero vel co- C **133** nisi C

poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
caelestis implorat aquas, docta prece blandus, 135
avertit morbos, metuenda pericula pellit,
impetrat et pacem et locupletem frugibus annum.
carmine di superi placantur, carmine Manes.

Agricolae prisci, fortes parvoque beati,
condita post frumenta levantes tempore festo 140
corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
cum sociis operum pueris et coniuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
floribus et vino Genium memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc invecta licentia morem 145
versibus alternis opprobria rustica fudit.
libertasque recurrentis accepta per annos
lusit amabiliter, donec iam saevus apertam
in rabiem coepit verti iocus et per honestas
ire domos impune minax. doluere cruento 150
dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
condicione super communi. quin etiam lex
poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam
describi. vertere modum formidine fustis
ad bene dicendum delectandumque redacti. 155

Graecia capta ferum victorem cepit et artis
intulit agresti Latio. sic horridus ille
defluxit numerus Saturnius et grave virus
munditiae pepulere; sed in longum tamen aevum
manserunt hodieque manent vestigia ruris. 160

a CRΨ (= dπφψλl)

135 *post* aquas, *non post* blandus *dist. Bentley, post utrumque Brink* **142** pueris (*B*)] et p- Cλlφψ **145** invecta *Politianus* (*B*) : -enta *codd. P* **149** coepit verti (*B*)] v- c- λlφψ **153** nata RΨ : sancta *Cunningham*

serus enim Graecis admovit acumina chartis
et post Punica bella quietus quaerere coepit
quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
temptavit quoque rem, si digne vertere posset,
et placuit sibi, natura sublimis et acer; 165
nam spirat tragicum satis et feliciter audet,
sed turpem putat inscite metuitque lituram.

Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
sudoris minimum sed habet comoedia tanto
plus oneris quanto veniae minus. aspice Plautus 170
quo pacto partis tutetur amantis ephebi,
ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,
quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
quam non astricto percurrat pulpita socco.
gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc 175
securus cadat an recto stet fabula talo.

Quem tulit ad scaenam ventoso Gloria curru,
exanimat lentus spectator, sedulus inflat;
sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
subruit aut reficit (valeat res ludicra si me 180
palma negata macrum, donata reducit opimum!).
saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
quod numero plures, virtute et honore minores,
indocti stolidique et depugnare parati
si discordet eques, media inter carmina poscunt 185
aut ursum aut pugiles; his nam plebecula gaudet.

a C R Ψ (= dπφψλl)

161 *post* enim *excidisse aliquid suspicor, ne subiectum desideretur* **163** aeschylos C *pr.* R Ψ **167** inscitae a ψ : -tiae V *var.* : in scriptis C g V : inscitus *Bentley* **168** arcessit d : accersit a Ψ (*exc.* d) σχ : accessit C g V : *de* R *n. l.* **175** demittere C d g V : dim- *cett.* **180** aut] ac ς (*B*) **180–181** valeat ... opimum *parenthesin feci* **186** gaudet a C V *P ad 187* : pla- R

verum equitis quoque iam migravit ab aure voluptas
omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas,
dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae; 190
mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
esseda festinant, pilenta, petorrita, naves,
captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
si foret in terris, rideret Democritus, seu
diversum confusa genus panthera camelo 195
sive elephans albus vulgi converteret ora;
spectaret populum ludis attentius ipsis,
ut sibi praebentem nimio spectacula plura;
scriptores autem narrare putaret asello
fabellam surdo. nam quae pervincere voces 200
evaluere sonum referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum,
tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
divitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor
cum stetit in scaena, concurrit dextera laevae. 205
dixit adhuc aliquid? nil sane. quid placet ergo?
lana Tarentino violas imitata veneno.

Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
cum recte tractent alii, laudare maligne,
ille per extentum funem mihi posse videtur 210
ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
et, magus ut, modo me Thebis, modo ponit Athenis.

a C R Ψ (= d π φ ψ λ l)

196 elephas (-fas) Ψ (*exc.* π) σχ convertet π, *ut vid.* : -terit *Prisc. GL 2, 144.156* **198** nimio (V)] mimo Ψ (*exc.* π) *P* **200** et surdo *Faber* : aut s- *L. Müller* **204** oblitus (P^l)] obsi- *Doederlein* : obrutus *L. Müller* **205** l(a)eva R Ψ : -vus P^l **207** laena *Marcilius* imitare Ψ **213** et, magus ut *Wakefield et fort.* σχ (*cf. Brink*) : ut m- et *codd. P* : ut me Argis *Rutgers*

verum age, et his qui se lectori credere malunt
quam spectatoris fastidia ferre superbi 215
curam redde brevem, si munus Apolline dignum
vis complere libris et vatibus addere calcar,
ut studio maiore petant Helicona virentem.
multa quidem nobis facimus mala saepe poetae
(ut vineta egomet caedam mea), cum tibi librum 220
sollicito damus aut fesso; cum laedimur, unum
si quis amicorum est ausus reprehendere versum;
cum loca iam recitata revolvimus irrevocati;
cum lamentamur non apparere labores
nostros et tenui deducta poemata filo; 225
cum speramus eo rem venturam ut, simul atque
carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
arcessas et egere vetes et scribere cogas.
sed tamen est operae pretium cognoscere qualis
aedituos habeat belli spectata domique 230
virtus, indigno non committenda poetae.
gratus Alexandro, regi magno, fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
sed veluti tractata notam labemque remittunt 235
atramenta, fere scriptores carmine foedo
splendida facta linunt. idem rex ille, poema
qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
edicto vetuit ne quis se praeter Apellen
pingeret aut alius Lysippo duceret aera 240
fortis Alexandri vultum simulantia. quod si
iudicium subtile videndis artibus illud
ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
Boeotum in crasso iurares aere natum.

a C R Ψ (= dπφψλl)

216 redde] impende ς (*B*) **240** cuderet *Lambinus* (*B*)
244 boeotum a : boetum *cett.*

At neque dedecorant tua de se iudicia atque 245
munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
dilecti tibi Vergilius Variusque poetae
nec magis expressi vultus per aenea signa
quam per vatis opus mores animique virorum
clarorum apparent. nec sermones ego mallem 250
repentis per humum quam res componere gestas
terrarumque situs et flumina dicere et arces
montibus impositas et barbara regna tuisque
auspiciis totum confecta duella per orbem
claustraque custodem pacis cohibentia Ianum 255
et formidatam Parthis te principe Romam,
si quantum cuperem possem quoque. sed neque parvum
carmen maiestas recipit tua nec meus audet
rem temptare pudor quam vires ferre recusent.
sedulitas autem, stulte quem diligit, urget, 260
praecipue cum se numeris commendat et arte;
discit enim citius meminitque libentius illud
quod quis deridet quam quod probat et veneratur.
nil moror officium quod me gravat, ac neque ficto
in peius vultu proponi cereus usquam 265
nec prave factis decorari versibus opto,
ne rubeam pingui donatus munere et una
cum scriptore meo, capsa porrectus operta,
deferar in vicum vendentem tus et odores
et piper et quidquid chartis amicitur ineptis. 270

a CRΨ (= dπφψλl)

260 autem stulte, quem *alii* **262** discet R (?) V

2

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis et tecum sic agat: 'hic et
candidus et talos a vertice pulcher ad imos
fiet eritque tuus nummorum milibus octo, 5
verna ministeriis ad nutus aptus erilis,
litterulis Graecis imbutus, idoneus arti
cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda.
quin etiam canet, indoctum sed dulce bibenti.
multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo 10
laudat venalis qui vult extrudere merces:
res urget me nulla; meo sum pauper in aere.
nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
quivis ferret idem. semel hic cessavit et, ut fit,
in scalis latuit metuens pendentis habenae. 15
des nummos, excepta nihil te si fuga laedit:'
ille ferat pretium poenae securus, opinor.
prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex:
insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua?
dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi 20
talibus officiis prope mancum, ne mea saevus
iurgares ad te quod epistula nulla rediret.
quid tum profeci, mecum facientia iura
si tamen attemptas?
Quereris super hoc etiam quod
exspectata tibi non mittam carmina mendax. 25

A (a) C R Ψ (= d π φ ψ λ l)

2. 8 imitaberis a C ψ *var.* V σχ : -bitur d λ l σχ *var.* : -bimur R π φ ψ 11 excludere R Ψ V 15 in scalis, latuit, metuens *Brink,* σχ *secutus* 16 laedit V : -dat *codd.* 18 dicta tibi est lex π : d- t- est *P*[l] : d- est t- lex a C R : d- t- lex est λ l φ ψ : d- t- lex d g 20 *redit* δ 22 rediret (V)] veniret δ *var.* λ l φ ψ

Luculli miles collecta viatica multis
aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
perdiderat. post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
praesidium regale loco deiecit, ut aiunt, 30
summe munito et multarum divite rerum.
clarus ob id factum donis ornatur honestis,
accipit et bis dena super sestertia nummum.
forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
nescio quod cupiens, hortari coepit eundem 35
verbis quae timido quoque possent addere mentem:
'i, bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
grandia laturus meritorum praemia. quid stas?'
post haec ille catus, quantumvis rusticus, 'ibit,
ibit eo quo vis qui zonam perdidit' inquit. 40

Romae nutriri mihi contigit atque doceri
iratus Grais quantum nocuisset Achilles.
adiecere bonae paulo plus artis Athenae,
scilicet ut vellem curvo dinoscere rectum
atque inter silvas Academi quaerere verum. 45
dura sed emovere loco me tempora grato
civilisque rudem belli tulit aestus in arma
Caesaris Augusti non responsura lacertis.
unde simul primum me dimisere Philippi,
decisis humilem pennis inopemque paterni 50
et Laris et fundi paupertas impulit audax
ut versus facerem; sed quod non desit habentem
quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
ni melius dormire putem quam scribere versus?

a C R Ψ

32 honestis (σχ) : opimis V g **36** menteis V **44** vellem a C : possim R Ψ

Singula de nobis anni praedantur euntes. 55
eripuere iocos, Venerem, convivia, ludum,
tendunt extorquere poemata. quid faciam vis?

Denique non omnes eadem mirantur amantque:
carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
ille Bioneis sermonibus et sale nigro. 60
tres mihi convivae prope dissentire videntur,
poscentes vario multum diversa palato.
quid dem? quid non dem? renuis tu quod iubet alter;
quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.

Praeter cetera me Romaene poemata censes 65
scribere posse inter tot curas totque labores?
hic sponsum vocat, hic auditum scripta relictis
omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
hic extremo in Aventino, visendus uterque;
intervalla vides haud sane commoda. 'verum 70
purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.'
festinat calidus mulis gerulisque redemptor,
torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
tristia robustis luctantur funera plaustris,
hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus: 75
i nunc et versus tecum meditare canoros!
scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem,
rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
vis canere et contracta sequi vestigia vatum? 80
ingenium sibi quod vacuas desumpsit Athenas
et studiis annos septem dedit insenuitque

a C R Ψ

63 tu quod a C *corr.* δ P^l : tu q- non C *pr.* : quod tu R Ψ (*exc.* δ) (*B*) **70** haut sane *von Fröhlich* : human(a)e *codd.* σχ : ut plana et *Campbell, alii alia* **77** urbem a C *P* : -es R Ψ **80** contracta C *P var.* : -tacta a R Ψ *P* : cantata V

libris et curis, statua taciturnius exit
plerumque et risu populum quatit: hic ego rerum
fluctibus in mediis et tempestatibus urbis 85
verba lyrae motura sonum conectere digner?

†Frater erat Romae† consulti rhetor, ut alter
alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi, foret huic ut Mucius ille.
qui minus argutos vexat furor iste poetas? 90
carmina compono, hic elegos. 'mirabile visu
caelatumque novem Musis opus!' aspice primum
quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuam Romanis vatibus aedem!
mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi 95
quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam.
caedimur et totidem plagis consumimus hostem
lento Samnites ad lumina prima duello.
discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis?
quis nisi Callimachus? si plus apposcere visus, 100
fit Mimnermus et optivo cognomine crescit.
multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
cum scribo et supplex populi suffragia capto;
idem, finitis studiis et mente recepta,
obturem patulas impune legentibus auris. 105

Ridentur mala qui componunt carmina; verum
gaudent scribentes et se venerantur et ultro,
si taceas, laudant quidquid scripsere beati.

a C R Ψ

87 *cruces apposuit Brink* frater (*P*)] fautor *H. Schütz, alii alia* *post* rhetor *lac. suspicatus est D. Heinsius, ind. Meineke, ita ut* ⟨uterque / alterius laudum sic admirator⟩ ut alter *suggereret* ut] et R Ψ (*exc.* δ) 89 Gracchus] Crassus *coni. Bentley* huic ... ille *ed. Britannici 1516* : hic ... illi *codd.* 96 quare] quid φ ψ : qualem *Edwards*

at qui legitimum cupiet fecisse poema,
cum tabulis animum censoris sumet honesti; 110
audebit, quaecumque parum splendoris habebunt
et sine pondere erunt et honore indigna fruentur,
verba movere loco, quamvis invita recedant
et versentur adhuc inter penetralia Vestae.
obscurata diu populo bonus eruet atque 115
proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
nunc situs informis premit et deserta vetustas;
asciscet nova, quae genitor produxerit usus.
vehemens et liquidus puroque simillimus amni 120
fundet opes Latiumque beabit divite lingua.
luxuriantia compescet, nimis aspera sano
levabit cultu, virtute carentia tollet.
ludentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur. 125

Praetulerim scriptor delirus inersque videri,
dum mea delectent mala me vel denique fallant,
quam sapere et ringi. fuit haud ignobilis Argis,
qui se credebat miros audire tragoedos
in vacuo laetus sessor plausorque theatro; 130
cetera qui vitae servaret munia recto
more, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
comis in uxorem, posset qui ignoscere servis
et signo laeso non insanire lagoenae,
posset qui rupem et puteum vitare patentem. 135
hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
expulit elleboro morbum bilemque meraco

a C R Ψ

112 fruentur *Horkel*: ferun- a C δ : feren- R Ψ (*exc.* δ) **123** carentia λ *corr.* ψ *in ras.* : cale- *cett.* V σχ **128** Argis (*P*^{l})] Argus ς (*cf.* *P* vetuste pro Argivis (-vus *Mayer*))

et redit ad sese, 'pol me occidistis, amici,
non servastis' ait, 'cui sic extorta voluptas
et demptus per vim mentis gratissimus error.' 140

Nimirum sapere est abiectis utile nugis
et tempestivum pueris concedere ludum,
ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
quocirca mecum loquor haec tacitusque recordor: 145
si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
narrares medicis: quod quanto plura parasti,
tanto plura cupis, nulline faterier audes?
si vulnus tibi monstrata radice vel herba
non fieret levius, fugeres radice vel herba 150
proficiente nihil curarier. audieras, cui
rem di donarent, illi decedere pravam
stultitiam: et cum sis nihilo sapientior ex quo
plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
at si divitiae prudentem reddere possent, 155
si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
viveret in terris te si quis avarior uno.

Si proprium est quod quis libra mercatus et aere est,
quaedam, si credis consultis, mancipat usus.
qui te pascit ager tuus est et vilicus Orbi, 160
cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis
aut etiam supra nummorum milibus emptum. 165

a C R Ψ

150 *om.* C R π λ l ψ *pr.* **158** mercatus et aere est a C V *P* : m- et a- R (?) π : mercatur et a- Ψ (*exc.* π) **161** daturas Ψ V (*B*) : -rus a C R

quid refert, vivas numerato nuper an olim?
emptor Aricini quondam Veientis et arvi
emptum cenat holus, quamvis aliter putat, emptis
sub noctem gelidam lignis calefactat aenum;
sed vocat usque suum qua populus assita certis 170
limitibus vicina refringit iurgia, tamquam
sit proprium quidquam puncto quod mobilis horae
nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
permutet dominos et cedat in altera iura.

Sic quia perpetuus nulli datur usus et heres 175
heredem alternis velut unda supervenit undam,
quid vici prosunt aut horrea, quidve Calabris
saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
grandia cum parvis, non exorabilis auro?
gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas, 180
argentum, vestis Gaetulo murice tinctas
sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
cur alter fratrum cessare et ludere et ungui
praeferat Herodis palmetis pinguibus, alter
dives et importunus ad umbram lucis ab ortu 185
silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,
scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
naturae deus humanae †mortalis† in unum
quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.

a C R Ψ

167 quondam ψ *var.* : -niam *codd.* V 170 qua (*P Serv. A. 6, 603 Agroec. GL. 7, 125*)] quia C R : quod π 171 refringit *Horkel* : refugit *codd. Serv.* : refigit ς, *alii alia* 175 sic C *corr.* g : si *codd. P* quia (*notabile pro* quoniam)] qua *P*[l] 176 alternis ς (*B*) : -rius *codd.* 177 vici (*P*)] vites ς 185 dives] durus *L. Müller* 188 *vel ante vel post* mortalis *virgula dist. edd.; neutrum placet. ceterum cf. Mart. Cap. 2, 152* specialis singulis mortalibus genius ammovetur

Utar et ex modico quantum res poscet acervo 190
tollam, nec metuam quid de me iudicet heres,
quod non plura datis invenerit; et tamen idem
scire volam quantum simplex hilarisque nepoti
discrepet et quantum discordet parcus avaro.
distat enim spargas tua prodigus an neque sumptum 195
invitus facias neque plura parare labores,
ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
†pauperies immunda domus procul absit† ego utrum
nave ferar magna an parva, ferar unus et idem. 200
non agimur tumidis velis Aquilone secundo;
non tamen adversis aetatem ducimus Austris:
viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
extremi primorum, extremis usque priores.

Non es avarus? abi. quid? cetera iam simul isto 205
cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
ambitione? caret mortis formidine et ira?
somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
natalis grate numeras? ignoscis amicis? 210
lenior et melior fis accedente senecta?
quid te exempta levat spinis de pluribus una?
vivere si recte nescis, decede peritis.
lusisti satis, edisti satis atque bibisti.
tempus abire tibi est, ne potum largius aequo 215
rideat et pulset lasciva decentius aetas.

a C R Ψ

199 domus *et* absit *om.* Ψ (*exc.* l) : absit *om.* R *cruces apponit Brink, quem vide* **203** loco re (-ore R)] colore Ψ **205** iam (P^{l})] num ς **206** fugere R Ψ *P* : fuge rite a C V **212** levat R π(?) P^{l} (*B*) : iuvat *cett.*

ARS POETICA

Humano capiti cervicem pictor equinam
iungere si velit et varias inducere plumas
undique collatis membris, ut turpiter atrum
desinat in piscem mulier formosa superne,
spectatum admissi risum teneatis, amici? 5
credite, Pisones, isti tabulae fore librum
persimilem cuius, velut aegri somnia, vanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae. 'pictoribus atque poetis
quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.' 10
scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim;
sed non ut placidis coeant immitia, non ut
serpentes avibus geminentur, tigribus agni.

Inceptis gravibus plerumque et magna professis
purpureus, late qui splendeat, unus et alter 15
assuitur pannus, cum lucus et ara Dianae
et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus.
sed nunc non erat his locus. et fortasse cupressum
scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes 20

a B C K R Ψ

2 plumas] formas *edd. quidam veteres* (*B*) 4 pistrim *vel* pristim ς, *Gronovius* (*cf.* σχ) 5 admissi (σχ)] -isi K R : missi B C teneatis? amici, / credite *Markland* 7 aegri (V)] -is a *pr.* B R (?) σχ 10 quilibet K (?) : quodl- π P^l : quael- *Ven. Fort.* 5, 6 *praef.* 7

navibus aere dato qui pingitur? amphora coepit
institui: currente rota cur urceus exit?
denique sit quidvis, simplex dumtaxat et unum.

Maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
decipimur specie recti. brevis esse laboro, 25
obscurus fio; sectantem levia nervi
deficiunt animique; professus grandia turget;
serpit humi tutus nimium timidusque procellae.
qui variare cupit rem prodigialiter unam,
delphinum silvis appingit, fluctibus aprum: 30
in vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa Ludum faber unus et unguis
exprimet et mollis imitabitur aere capillos,
infelix operis summa, quia ponere totum
nesciet. hunc ego me, si quid componere curem, 35
non magis esse velim quam naso vivere pravo,
spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
viribus et versate diu quid ferre recusent,
quid valeant umeri; cui lecta pudenter erit res, 40
nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.

Ordinis haec virtus erit et Venus, aut ego fallor,
ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
pleraque differat et praesens in tempus omittat.

a B C K R Ψ

23 quidvis K ψ *corr.* (*B*) : quodvis *vel* quod vis *cett.* **26** lenia ς (*B*) **29** unam (P^l)] una *Praedicow* **31** *del. Ribbeck* (*29–30 pro alienis habere malim*) **32** unus ς σχ (*B*) : imus *codd. P* **37** que a R Ψ : ve B C K (?) **40** pudenter ς, *Markland* : pote- *codd.*

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. 45
in verbis etiam tenuis cautusque serendis
dixeris egregie, notum si callida verbum
reddiderit iunctura novum. si forte necesse est
indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
fingere cinctutis non exaudita Cethegis 50
continget dabiturque licentia sumpta pudenter;
et nova fictaque nuper habebunt verba fidem si
Graeco fonte cadent, parce detorta. quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Vergilio Varioque? ego cur, acquirere pauca 55
si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
sermonem patrium ditaverit et nova rerum
nomina protulerit? licuit semperque licebit
signatum praesente nota procudere nummum.
ut silvae foliis privos mutantur in annos, 60
prima cadunt * * * * * * * * *
* * * * * ita verborum vetus interit aetas
et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
debemur morti nos nostraque; sive receptus
terra Neptunus classis Aquilonibus arcet,

a B C K R Ψ

46 *ante 45 transp. ed. Britannici 1516* (*B*) : *post 45 codd.* σχ *Serv. G. 2, 475 A. 4, 412.415, ut vid.* 47 dixeris (*P*[l] σχ *Prisc. GL 3, 254*)] -rit B 49 rerum et a Ψ V σχ 52 factaque ς (*B*) 53 cadent (*P*[l] σχ)] cadant a *Serv. A. 6, 34* : cadunt ς 59 procudere (*Aldus*) nummum *Luisinus* (*B*) : producere nomen *codd.* V 60 silv(a)e foliis (σχ)] folia in silvis *Diomed. GL. 1, 400* : foliis silve *Flor. Nostradamense* (*s. XIII*) : silvae flores *Valerius in Exc. cod. Lavant. GL 5, 326* privos *Bentley* : pronos *codd. Diomed. Exc.* 61 *lac. ind. Ribbeck* 63 debemur (*P*[l] σχ *Prisc. GL 2, 268 codd. pars*)] -us B *Prisc. codd. pars*

regis opus, sterilisve †diu palus† aptaque remis 65
vicinas urbis alit et grave sentit aratrum,
seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis
doctus iter melius: mortalia facta peribunt,
nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
multa renascentur quae iam cecidere, cadentque 70
quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.

Res gestae regumque ducumque et tristia bella
quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
versibus impariter iunctis querimonia primum, 75
post etiam inclusa est voti sententia compos;
quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo;
hunc socci cepere pedem grandesque cothurni 80
alternis aptum sermonibus et popularis
vincentem strepitus et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum
et pugilem victorem et equum certamine primum
et iuvenum curas et libera vina referre. 85
descriptas servare vices operumque colores
cur ego si nequeo ignoroque poeta salutor?
cur nescire pudens prave quam discere malo?

a B C K R Ψ

65 regis (σχ *Prisc.*) : regium *Peerlkamp* (*cf.* σχ hoc est regium (*v. l.* regum, regis) opus quod nullus facere potest nisi rex) ve a R δ π (*B*) : que *cett.* *P*[l] *Prisc. Serv. A.* 2, 69.6, 107 *GL* 4, 452 *Beda GL* 7, 238 diu palus (*Prisc. Serv. ter Beda*)] palus prius *Bentley* : diu lama *Delz, MH 30* (1973), *51 sq., bene* st- p- agitataque remis *L. Müller* **68** facta] cuncta ς (*B*) : saecla *Peerlkamp* **86** descriptas (*P*[l]σχ)] dis- *Lambinus* **88** nescire pudens prave (*P*[l]σχ)] pr- n- pu- *Wilamowitz*

versibus exponi tragicis res comica non vult;
indignatur item privatis ac prope socco 90
dignis carminibus narrari cena Thyestae.
singula quaeque locum teneant sortita decentem.
interdum tamen et vocem comoedia tollit
iratusque Chremes tumido delitigat ore
et tragicus plerumque dolet sermone pedestri 95
Telephus et Peleus, cum pauper et exsul uterque
proicit ampullas et sesquipedalia verba,
si curat cor spectantis tetigisse querela.

Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto,
et quocumque volent animum auditoris agunto. 100
ut ridentibus arrident, ita flentibus afflent
humani vultus: si vis me flere, dolendum est
primum ipsi tibi. tum tua me infortunia laedent,
Telephe vel Peleu; male si mandata loqueris,
aut dormitabo aut ridebo. tristia maestum 105
vultum verba decent, iratum plena minarum,
ludentem lasciva, severum seria dictu.
format enim Natura prius nos intus ad omnem
fortunarum habitum; iuvat aut impellit ad iram
aut ad humum maerore gravi deducit et angit; 110
post effert animi motus interprete lingua.
si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.

a B C K R Ψ

92 (σχ) *del. Lehrs* decentem B K R (?) V : -ter a Ψ : ducem C (?) **94** desaeviet *Hieron. Ep. 54, 2* **100** volent (σχ *Serv. A. 4, 415*) : volunt Ψ : volvent R (?) **101** adflent *grammaticus anon.* (*B*)] adsunt (ass-) *codd.* : adflant ς *teste Marcilio* **103** tum B C K : tune a R Ψ *P*[l]

intererit multum divusne loquatur an heros,
maturusne senex an adhuc florente iuventa 115
fervidus, et matrona potens an sedula nutrix,
mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.

Aut famam sequere aut sibi convenientia finge.
scriptor †honoratum† si forte reponis Achillem, 120
impiger, iracundus, inexorabilis, acer
iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
si quid inexpertum scaenae committis et audes 125
personam formare novam, servetur ad imum
qualis ab incepto processerit et sibi constet.
†difficile est† proprie communia dicere, tuque
rectius Iliacum carmen diducis in actus
quam si proferres ignota indictaque primus. 130
publica materies privati iuris erit, si
non circa vilem patulumque moraberis orbem,
nec verbo verbum curabis reddere fidus
interpres, nec desilies imitator in artum,
unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex. 135

a B C K R Ψ

114 divusne (divosne) (*P*[l])] dav- K *Serv. interpol. A. 12, 18* **117** vigentis R Ψ **119–120** finge. scriptor *vel* f- scr- *alii* honoratum (*P*[l])] ador- *Delz, MH 36 (1979), 142, alii alia* **128** difficile est (*P*) *haec interpretando operam et oleum perdas. poscit ratio* praestiterit (*cf. Verg. A. 6, 39*), *quod ante* proprie *excidere potuit, tum* difficile est *addi. et cf. Philodem. a Brinkio* (*p. 441*) *laudatum* : οὐδὲ ποητὴν ... χείρω νομίζομεν ... οὐδ' ἂν τὰ κατ' Εἴλιον [ἢ] Θήβας κοινῶς παρ' ἑτέρου λαβὼν ὥσπερ διαλύσηι καί πως πάλι συντάξας ἰδίαν κατασκευὴν περιθῆι **129** diducis ς : ded- *codd.* **133** verbo verbum (*P*[l]) (*B*)] -bum -bo C R σχ *Hieron. Ep. 57, 5 pars codd. Serv. A. 1, 223.11, 1*

Nec sic incipies ut scriptor cyclicus olim:
'fortunam Priami cantabo et nobile bellum.'
quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
parturient montes, nascetur ridiculus mus.
quanto rectius hic qui nil molitur inepte! 140
'dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae
qui mores hominum multorum vidit et urbis.'
non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque et cum Cyclope Charybdin. 145

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri
nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo.
semper ad eventum festinat et in medias res
non secus ac notas auditorem rapit, et quae
desperat tractata nitescere posse relinquit, 150
atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Tu quid ego et populus mecum desideret audi:
si plausoris eges aulaea manentis et usque
sessuri donec cantor 'vos plaudite' dicat, 155
aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores
mobilibusque decor naturis dandus et annis.
reddere qui voces iam scit puer et pede certo
signat humum, gestit paribus colludere, et iram
concipit ac ponit temere et mutatur in horas. 160

a B C K R Ψ

139 parturient (P^l)] -iunt ς *Hieron. Adv. Iovin. 1, 1* **141** tempora] moenia ς *et ita Auson. Perioch. Odyss.* (*Prete 344*) (*B*) **154** plausoris λ *var.* (*cf. Epist. 2, 2, 130*) : 'plosoris' et 'plausoris' legitur σχ : ploso- a B C K R V P^l : pluso- *vel* plus o- Ψ : fauto- *Bentley* **157** naturis (σχ)] ma- ς (*B*); *cf.* σχ puero, adulescentulo et maturo seni **160** concipit *ed. Zarottina 1474* : colligit (conl-) *codd.* σχ

imberbis iuvenis, tandem custode remoto,
gaudet equis canibusque et aprici gramine Campi,
cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
utilium tardus provisor, prodigus aeris,
sublimis cupidusque et amata relinquere pernix. 165
conversis studiis aetas animusque virilis
quaerit opes et amicitias, inservit honori,
commisisse cavet quod mox mutare laboret.
multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti 170
vel quod res omnis timide gelideque ministrat,
dilator, spe †longus†, iners ⟨p⟩avidusque futuri,
difficilis, querulus, laudator temporis acti
se puero, castigator censorque minorum.
multa ferunt anni venientes commoda secum, 175
multa recedentes adimunt. ne forte seniles
mandentur iuveni partes pueroque viriles,
semper in adiunctis aevoque morabimur aptis.

Aut agitur res in scaenis aut acta refertur.
segnius irritant animos demissa per aurem 180
quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
digna geri promes in scaenam, multaque tolles
ex oculis quae mox narret facundia praesens.

a B C K R Ψ

161 inberbus V (σχ inberbus et inberbis, sicut inermus et inermis) **168** mox mutare (mot- C) (σχ)] mutare π : perm- Ψ (*exc.* π) **170** ac timet *om.* C : et t- σχ *Serm. 1, 1, 42* **172** spe longus (σχ)] spe lentus *Bentley* : spe mancus* *conieci* : delumbis *Delz, MH, 36 (1979), 145 sq.* pavidus *Bentley* : av- *codd.* σχ **178** *del. Ribbeck* morabimur a K λ *corr.* σχ (*de* C *n. l.*) : -itur *cett.* σχ *lemm.*

ne pueros coram populo Medea trucidet 185
aut humana palam coquat exta nefarius Atreus
aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.

Neve minor neu sit quinto productior actu
fabula, quae posci vult et spectanda reposci. 190
nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
actoris partis chorus officiumque virile
defendat; neu quid medios intercinat actus
quod non proposito conducat et haereat apte. 195
ille bonis faveatque et consilietur amice
et regat iratos et amet peccare timentis;
ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
iustitiam legesque et apertis otia portis;
ille tegat commissa deosque precetur et oret 200
ut redeat miseris, abeat Fortuna superbis.

Tibia non, ut nunc, orichalco vincta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
aspirare et adesse choris erat utilis atque
nondum spissa nimis complere sedilia flatu; 205

a B C K R Ψ

185 ne (*B*)] nec ς σχ : neu ς **190** vult (volt) (σχ)] volet P^l spectanda (exs- B K) (P^l)] -tata Ψ (*exc.* ψ *post. ras.*) reposci *anonymi ap. Lambinum* : -oni *codd. P* **192** nec] ne φ *Diomed. GL 1, 491* **196** amice (V σχ)] -ci δ (?) π φ ψ : -cis R λ l σχ **197** iratos ... timentis *sc. bonos* peccare (σχ)] pecare δ : paccare l : pacare ς (*B*) : recreare *Campbell* timentis (-tes) (σχ)] tum- ς (*B*) *nempe peccare timuerunt sive noluerunt* (*cf. N.–H. ad Carm.* 2, 2, 7) *Theseus* (*cf. Eur. Suppl. 365–369*), *puta, vel Neoptolemus vel etiam Antigone* (*Soph. Ant. 458–460*) **202** vincta (P^l)] iun- C (?) K π σχ (*B*) : cin- *Reinach* **203** pauco (P^l)] parvo R Ψ (*exc.* π) : raro *coni. Brink* : parco *Richards*

quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
et frugi castusque verecundusque coibat.
postquam coepit agros extendere victor et urbem
latior amplecti murus vinoque diurno
placari Genius festis impune diebus, 210
accessit numerisque modisque licentia maior.
indoctus quid enim saperet liberque laborum
rusticus urbano confusus, turpis honesto?
sic priscae motumque et luxuriam addidit arti
tibicen traxitque vagus per pulpita vestem; 215
sic etiam fidibus voces crevere severis
et tulit eloquium insolitum facundia praeceps
utiliumque sagax rerum et divina futuri
sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum, 220
mox etiam agrestis Satyros nudavit et asper
incolumi gravitate iocum temptavit, eo quod
illecebris erat et grata novitate morandus
spectator, functusque sacris et potus et exlex.
verum ita risores, ita commendare dicaces 225
conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
ne quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
regali conspectus in auro nuper et ostro,
migret in obscuras humili sermone tabernas,
aut, dum vitat humum, nubes et inania captet. 230

a B C K R Ψ

208 urbem ς : urbes *codd.* **209** laxior *Bentley* **212** (σχ) *om.* R Ψ **214** luxuriam (*cf. Serm.* 2, 3, 79.224) (*P*[l])] -iem a R Ψ (*exc.* π) **221** nudavit (*P*[l] σχ *Mar. Vict. GL* 6, 82)] nova- *Diomed. GL* 1, 487.491 : induxit *Peerlkamp* **226** ita vertere] avert- B C K

effutire levis indigna tragoedia versus,
ut festis matrona moveri iussa diebus,
intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
non ego inornata et dominantia nomina solum
verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo; 235
nec sic enitar tragico differre colori
ut nihil intersit Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
an custos famulusque dei Silenus alumni.
ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis 240
speret idem, sudet multum frustraque laboret
ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,
tantum de medio sumptis accedit honoris.
silvis deducti caveant, me iudice, Fauni
ne velut innati triviis ac paene forenses 245
aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam
aut immunda crepent ignominiosaque dicta.
offenduntur enim quibus est equus et pater et res,
nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emptor,
aequis accipiunt animis donantve corona. 250

Syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus,
pes citus; unde etiam trimetris accrescere iussum
nomen iambeis, cum senos redderet ictus
primus ad extremum similis sibi. †non ita pridem†
tardior ut paulo graviorque veniret ad auris, 255
spondeos stabilis in iura paterna recepit
commodus et patiens, non ut de sede secunda
cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci

a B C K R Ψ

249 fricti (V)] fracti B K *post ras.* δ *pr.* π : stricti C **252** accedere P^{l} ς : succrescere *L. Müller* iussum *L. Müller* : iussit *codd.* P^{l} **254** *et lectio et interpunctio incerta, sed nescio an recte Delz, MH, 36 (1979), 146–148* comiter idem

nobilibus trimetris apparet rarus et Enni
in scaenam missos cum magno pondere versus 260
aut operae celeris nimium curaque carentis
aut ignoratae premit artis crimine turpi.

Non quivis videt immodulata poemata iudex
et data Romanis venia est indigna poetis.
idcircone vager scribamque licenter? an omnis 265
visuros peccata putem mea, tutus et intra
spem veniae cautus? vitavi denique culpam:
non laudem merui. vos exemplaria Graeca
nocturna versate manu, versate diurna.
at vestri proavi Plautinos et numeros et 270
laudavere sales, nimium patienter utrumque,
ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
scimus inurbanum lepido seponere dicto
legitimumque sonum digitis callemus et aure.

Ignotum tragicae genus invenisse Camenae 275
dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis
qui canerent agerentque peruncti faecibus ora.
post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique cothurno. 280
successit vetus his comoedia, non sine multa
laude; sed in vitium libertas excidit et vim
dignam lege regi. lex est accepta chorusque
turpiter obticuit sublato iure nocendi.

a B C K R Ψ

266 intra] extra *Lambinus* (*cf. Brink, Horace on poetry, III, p. 590*) 267 *post* culpam *plenius distinxi* (vitavi = *facite me vitasse*) 277 qui ς *Donat. Exc. de com. 5. 9* (*p. 25* W) *pars codd.* (*B*) : quae *codd.* P^lσχ *Diomed. GL 1, 487* ora (C *var.* P^l *Diomed. Donat.*)] atris B C

Nil intemptatum nostri liquere poetae, 285
nec minimum meruere decus vestigia Graeca
ausi deserere et celebrare domestica facta
vel qui praetextas vel qui docuere togatas.
nec virtute foret clarisque potentius armis
quam lingua Latium, si non offenderet unum 290
quemque poetarum limae labor et mora. vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite quod non
multa dies et multa litura coercuit atque
perfectum decies non castigavit ad unguem.
ingenium misera quia fortunatius arte 295
credit et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
nanciscetur enim pretium nomenque poeta
si tribus Anticyris caput insanabile numquam 300
tonsori Licino commiserit. o ego laevus,
qui purgor bilem sub verni temporis horam!
non alius faceret meliora poemata. verum
nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
reddere quae ferrum valet exsors ipsa secandi; 305
munus et officium nil scribens ipse docebo,
unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.

Scribendi recte sapere est et principium et fons.
rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae 310
verbaque provisam rem non invita sequentur.

a B C K R Ψ

289 que B C K : ve a R Ψ **294** perfectum a R Ψ σχ : pr(a)esectum B C K (?) V (*B*) **299** poeta *Peerlkamp* : -tae *codd.* **302** purgor (*P*[l] σχ)] -ger ς, *Peerlkamp* **305** ex(s)ors ipsa (i- *om.* K) K Ψ (*exc.* π) σχ *Fr. Bob. GL 7, 542, 26* : ex(s)ortita *cett.* σχ *lemm.* **311** sequentur (*P Quint. 1, 5, 2*)] sequun- (sequon- C) B C K

qui didicit patriae quid debeat et quid amicis,
quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
partes in bellum missi ducis, ille profecto 315
reddere personae scit convenientia cuique.
respicere exemplar vitae morumque iubebo
doctum imitatorem et vivas hinc ducere voces.
interdum speciosa locis morataque recte
fabula nullius Veneris sed pondere inerti 320
valdius oblectat populum meliusque moratur
quam versus inopes rerum nugaeque canorae.

Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem 325
discunt in partis centum diducere. 'dicat
filius Albani: si de quincunce remota est
uncia, quid superat? poteras dixisse.' 'triens.' 'eu!
rem poteris servare tuam. redit uncia: quid fit?'
'semis.' an, haec animos aerugo et cura peculi 330
cum semel imbuerit, speremus carmina fingi
posse linenda cedro et levi servanda cupresso?

Aut prodesse volunt aut delectare poetae
aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.
quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta 335

a B C K R Ψ

318 vivas (*B*)] veras ς 319 locis a B C V σχ : io- K R Ψ : oculis *Delz, MH 36 (1979), 148–150* 320 sed pondere inerti* *scripsi* : sine p- et arte *codd.* 327 Albani] albini (bini R π *pr.*) R Ψ (*v. quae scripsi in 'Two studies in Roman nomenclature' (1976), pp. 6 sq.*) 328 superet ς (*B*) poterat a π (*B*) 330 an B V *pr.* : at V *corr.* : ad *cett.* : et *Cunningham* 331 speramus B C K ψ *corr.*

percipiant animi dociles teneantque fideles.
omne supervacuum pleno de pectore manat.
ficta voluptatis causa sint proxima veris:
ne quodcumque velit poscat sibi fabula credi,
neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo. 340
centuriae seniorum agitant expertia frugis,
celsi praetereunt austera poemata Ramnes.
omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
lectorem delectando pariterque monendo.
hic meret aera liber Sosiis; hic et mare transit 345
et longum noto scriptori prorogat aevum.

Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus;
nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens
[poscentique gravem persaepe remittit acutum]
nec semper feriet quodcumque minabitur arcus. 350
verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
offendar maculis, quas aut incuria fudit
aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
ut scriptor si peccat idem librarius usque,
quamvis est monitus, venia caret; ut citharoedus 355
ridetur chorda qui semper oberrat eadem:
sic mihi qui multum cessat fit Choerilus ille,
quem bis terve bonum cum risu miror; et idem
indignor quandoque bonus dormitat Homerus;
verum operi longo fas est obrepere somnum. 360

a B C K R Ψ

337 (σχ) *del. Guietus* (*B*) **339** ne (σχ)] nec B C *Serv. A.* 12, 83 velit (δ *corr.* σχ)] volet R Ψ **345** sosiis Ψ *P*[l] σχ *var.* : sociis R : sosis a B C K V σχ **349** *del. Platt* **350** quoicumque *Madvig* **355** ut ς (*B*) : et *codd.* **358** ve B K σχ (*B*) : que *cett.*

Ut pictura poesis: erit quae, si propius stes,
te capiat magis, et quaedam, si longius abstes.
haec amat obscurum, volet haec sub luce videri,
iudicis argutum quae non formidat acumen;
haec placuit semel, haec decies repetita placebit. 365

O maior iuvenum, quamvis et voce paterna
fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
recte concedi. consultus iuris et actor
causarum mediocris abest virtute diserti 370
Messallae nec scit quantum Cascellius Aulus,
sed tamen in pretio est: mediocribus esse poetis
non homines, non di, non concessere columnae.
ut gratas inter mensas symphonia discors
et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver 375
offendunt, poterat duci quia cena sine istis,
sic animis natum inventumque poema iuvandis,
si paulum summo decessit, vergit ad imum.
ludere qui nescit, campestribus abstinet armis
indoctusque pilae discive trochive quiescit, 380
ne spissae risum tollant impune coronae:
qui nescit versus tamen audet fingere. quidni?
liber et ingenuus, praesertim census equestrem
summam nummorum vitioque remotus ab omni.
tu nihil invita dices faciesve Minerva; 385
id tibi iudicium est, ea mens. si quid tamen olim
scripseris, in Maeci descendat iudicis auris

a B C K R Ψ

362 absis *Postgate* **371** nec scit B K V : nescit *cett.* **376** duci] dici R : *om.* B : cludi *Delz, MH 79 (1976)*, 151 *sq.* **378** vergit (C *var.* σχ)] pe- B C

et patris et nostras nonumque prematur in annum
membranis intus positis. delere licebit
quod non edideris; nescit vox missa reverti. 390

Silvestris homines sacer interpresque deorum
caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,
dictus ob hoc lenire tigris rabidosque leones;
dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
saxa movere sono testudinis et prece blanda 395
ducere quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
publica privatis secernere, sacra profanis,
concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
oppida moliri, leges incidere ligno.
sic honor et nomen divinis vatibus atque 400
carminibus venit. post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
versibus exacuit; dictae per carmina sortes
et vitae monstrata via est et gratia regum
Pieriis temptata modis ludusque repertus 405
et longorum operum finis, ne forte pudori
sit tibi Musa lyrae sollers et cantor Apollo.

Natura fieret laudabile carmen an arte
quaesitum est. ego nec studium sine divite vena
nec rude quid prosit video ingenium; alterius sic 410
altera poscit opem res et coniurat amice.
qui studet optatam cursu contingere metam
multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
abstinuit Venere et vino; qui Pythia certat
tibicen, didicit prius extimuitque magistrum. 415

a B C K R Ψ

391 sacer (*P*[l] σχ)] genus *Peerlkamp* **393** rabidos B K V : rapi- *cett. Serv. Dan. A. 6, 645* **394** urbis (a *var.* V)] arcis a R δ *var.* **395** prece] fide *Peerlkamp* **410** prosit] possit ς (*B*) **414** certat *coni. Brink* : cantat *codd.* σχ

an satis est dixisse 'ego mira poemata pango.
occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est
et quod non didici sane nescire fateri?'

Ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
assentatores iubet ad lucrum ire poeta 420
dives agris, dives positis in faenore nummis.
si vero est unctum qui recte ponere possit
et spondere levi pro paupere et eripere artis
litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
noscere mendacem verumque beatus amicum. 425
tu seu donaris seu quid donare voles cui,
nolito ad versus tibi factos ducere plenum
laetitiae: clamabit enim 'pulchre! bene! recte!'
pallescet super his, etiam stillabit amicis
ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram. 430
ut qui conducti plorant in funere dicunt
et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
derisor vero plus laudatore movetur.
reges dicuntur multis urgere culillis
et torquere mero quem perspexisse laborent, 435
an sit amicitia dignus: si carmina condes,
numquam te fallant †animi sub vulpe† latentes.

a B C K R Ψ

416 an *scripsi* : nunc *codd.* σχ : nec (*B*) *vel* non *vel* num ς est et B C **417** relinqui est] relinqui δ(?) : -iqui B C (?) K **421** (= *Serm.* 1, 2, 13) *del. Hitzig* agri B C **423** levi (σχ)] velit *Geel* artis ς (*B*) : art ris *vel* aut ris R (?) : at, is (.r *super* t *scr.*) l : atris *cett.* **424** sciat B **426** qui B : quoi V **431** qui conducti (*P*)] quae conductae *Kirchmann* **434** culillis π : cui illis B : cū il- K(?) : culul(l)is *cett.* (*de* R *n. l.*) σχ **435** laborant R Ψ (*exc.* ψ *pr.* δ *corr.*) (*B*) **437** fallant δ π *corr.* φ ψ σχ : -lent *cett.* animi ... latentes (*P*[l]) *cruces apponit Brink (in comm. et addendis)* : sub amica pelle l- *Peerlkamp* : *immo* gladii sub veste (*cf. Liv.* 9, 25, 7 *al. Apul. Met.* 2, 32)

Quintilio si quid recitares, 'corrige, sodes,
hoc' aiebat 'et hoc.' melius te posse negares,
bis terque expertum frustra delere iubebat 440
et male tornatos incudi reddere versus.
si defendere delictum quam vertere malles,
nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem,
quin sine rivali teque et tua solus amares.
vir bonus et prudens versus reprehendet inertis, 445
culpabit duros, incomptis allinet atrum
traverso calamo signum, ambitiosa recidet
ornamenta, parum claris lucem dare coget,
arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
fiet Aristarchus; nec dicet 'cur ego amicum 450
offendam in nugis?' hae nugae seria ducent
in mala derisum semel exceptumque sinistre.

Ut mala quem scabies aut morbus regius urget
aut fanaticus error et iracunda Diana,
vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam 455
qui sapiunt: agitant pueri incautique sequuntur.
hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
si veluti merulis intentus decidit auceps
in puteum foveamve, licet 'succurrite' longum
clamet, 'io cives!' non sit qui tollere curet. 460
si curet quis opem ferre et demittere funem,
'qui scis an prudens huc se proiecerit atque
servari nolit?' dicam, Siculique poetae

a B C K R Ψ (*post* 440 a E K R Ψ)

439 negares (σχ)] *fort.* negantem **441** *redit* E, *def.* BC **445** reprehendet a E K : -dit *cett.* **449** (σχ) *del. Ribbeck* **450** nec] non Ψ (*B*) **458** si K δ l *corr.* : sic *cett.* **462** proiecerit Ψ (*B*) : dei- *cett.* (δ *corr.*)

narrabo interitum. deus immortalis haberi
dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam 465
insiluit. sit ius liceatque perire poetis.
invitum qui servat, idem facit occidenti.
nec semel hoc fecit, nec, si retractus erit, iam
fiet homo et ponet famosae mortis amorem.
nec satis apparet cur versus factitet, utrum 470
minxerit in patrios cineres an triste bidental
moverit incestus; certe furit ac velut ursus,
obiectos caveae valuit si frangere clathros,
indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
quem vero arripuit, tenet occiditque legendo, 475
non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

a E K R Ψ

465 frigidus (*P*ˡ σχ) *i.e., opinor, sine animi aestu, consideratus; quod si minus placet,* fervidus *scripseris* **467** *del. Ribbeck*

INITIA CARMINUM

CONSPECTUS METRORUM[1]

SYSTEMATA CARMINUM

I (Asclepiadeum primum)

– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓

versus Asclepiadeus *κατὰ στίχον*
C. **1**, 1; **3**, 30; **4**, 8.

II (Asclepiadeum alterum)

– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓
– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓
– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓
– – – ∪ ∪ – ∪ ⏒

tres Asclepiadeos excipit Glyconeus
C. **1**, 6. 15. 24. 33; **2**, 12; **3**, 10. 16; **4**, 5. 12.

III (Asclepiadeum tertium)

– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓
– – – ∪ ∪ – ‖ – ∪ ∪ – ∪ ⏓
– – – ∪ ∪ – –
– – – ∪ ∪ – ∪ ⏓

duos Asclepiadeos secuntur Pherecrateus et Glyconeus, hi synhaphia iuncti praeter: **1.** 23, 3. 7
C. **1**, 5. 14. 21. 23; **3**, 7. 13; **4**, 13.

1 Haec post Klingnerium ex editione Vollmeriana deprompsimus.

IV (Asclepiadeum quartum)

– – – ∪ ∪ – ∪ ⏑̲
– – – ∪ ∪ – || – ∪ ∪ – ∪ ⏑̲
– – – ∪ ∪ – ∪ ⏑̲
– – – ∪ ∪ – || – ∪ ∪ – ∪ ⏑̲

Glyconeum bis sequitur Asclepiadeus
C. **1,** 3. 13. 19. 36; **3,** 9. 15. 19. 24. 25. 28; **4,** 1. 3
disticha non iunguntur synhaphia, tamen ausus est poeta synaloephen: **4,** 1, 35 decoro | inter.

V (Asclepiadeum quintum)

– – – ∪ ∪ – || – ∪ ∪ – || – ∪ ∪ – ∪ ⏑̲

versus Asclepiadeus maior *κατὰ στίχον*
C. **1,** 11. 18; **4,** 10.

VI (Sapphicum)

– ∪ – – – || ∪ ∪ – ∪ – ⏑̄
– ∪ – – – || ∪ ∪ – ∪ – ⏑̄
– ∪ – – – || ∪ ∪ – ∪ – ⏑̄
– ∪ ∪ – ⏑̄

tres versus Sapphicos sequitur Adonius
synhaphiam fere affectavit poeta: non hiatur ante Adonium nisi in -m: **1,** 2, 47; 22, 15; in longam syllabam: **1,** 12, 7. 31; inter Sapphicos semper in longam syllabam: **1,** 2, 6. 41; 12, 6. 25; 25, 18; 30, 6; **2,** 2, 6; 4, 6; **3,** 11, 29. 50; nusquam in quarto libro neque in carmine saeculari. synaloepha iunguntur Sapphici: **2,** 2, 18; 16, 34; **4,** 2, 22; synaloepha ante Adonium: **4,** 2, 23; C. *s.* 47; idem vocabulum pergit in Adonium: **1,** 2, 19 u-xorius; 25, 11 interlunia; **2,** 16, 7 ve-nale; **3,** 27, 59. nota praep. 'in' in fine tertii Sapphici: **3,** 8, 3; **4,** 6, 11
C. **1,** 2. 10. 12. 20. 22. 25. 30. 32. 38; **2,** 2. 4. 6. 8. 10. 16; **3,** 8. 11. 14. 18. 20. 22. 27; **4,** 2. 6. 11; C. *s.*

VII (Sapphicum maius)

– ⏑ ⏑ – ⏑ – –
– ⏑ – – – | ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – –
– ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒
– ⏑ – – – | ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒

Aristophanium sequitur Sapphicus maior q. d.
hiatus solum post *v*. **1**, 8, 3
C. **1**, 8.

VIII (Alcaicum)

⏓ – ⏑ – – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
⏓ – ⏑ – – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓
⏓ – ⏑ – – – ⏑ – ⏒
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏒

duos Alcaicos hendecasyllabos sequitur enneasyllabus, claudit decasyllabus.
nota: **3**, 4, 41 consiljum; **3**, 6, 6 principjum
caesura deest **1**, 37, 14; 4, 14, 17
synhaphiae non operam dedit poeta, tamen inter tertium et quartum versum admisit synaloepham: **2**, 3, 27; **3**, 29, 35; [*cf.* **3**, 26, 7 coni. Bentlei]. neque creber hiatus (**1**, 9, 7 ante o exclamationem; **1**, 9, 14; 17, 6. 13. 25; 31, 5; 35, 9. 38; 37, 11; **2**, 9, 3; 13, 7. 11. 21. 26; 14, 3; 19, 31; **3**, 2, 17; 5, 10. 11. 46; **4**, 15, 10)
C. **1**, 9. 16. 17. 26. 27. 29. 31. 34. 35. 37; **2**, 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 19. 20; **3**, 1–6. 17. 21. 23. 26. 29; **4**, 4. 9. 14. 15.

IX (Archilochium primum)

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏓
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏓
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒

hexameter cum tetrametro dactylico catalecto.
hiatus post hexametrum: **1**, 7, 25. 29; 28, 17. 23
C. **1**, 7. 28; *cf. Epo.* 12.

X (Archilochium alterum)

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏓
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏓
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓

hexametrum bis sequitur hemiepes.
disticha synhaphia iuncta
C. **4**, 7.

XI (Archilochium tertium)

– ⏕ – ⏕ – | ⏕ – ⏑ ⏑ ‖ – ⏑ – ⏑ – –
– – ⏑ – ⏑ ‖ – ⏑ – ⏑ – –
– ⏕ – ⏕ – | ⏕ – ⏑ ⏑ ‖ – ⏑ – ⏑ – –
– – ⏑ – ⏑ ‖ – ⏑ – ⏑ – –

Archilochius et trimetrum iambicum catalectum.
trimetri syllaba prima longa praeter: **1**, 4, 2
strophae synhaphia iunctae; hiatus in longa: **1**, 4, 9
C. **1**, 4.

XII (Hipponacteum)

– ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓
⏑ – ⏑ – ⏒ ‖ – ⏑ – ⏑ – ⏒
– ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓
⏑ – ⏑ – ⏓ ‖ – ⏑ – ⏑ – ⏓

dimetrum trochaicum catalectum cum trimetro iambico cata-lecto.
in trimetro soluta arsis secunda: **2**, 18, 34 púeris
trimetri prima syllaba brevis praeter: **2**, 18, 6 et 34
disticha non iuncta synhaphia; hiatus post dimetrum: **2**, 18, 5
C. **2**, 18.

XIII ionicum
quattuor decametra synhaphia continua
C. **3**, 12.

EPODI

I

⏒ – ⏑ – ⏒ || – ⏑ – ⏒ – ⏑ ⏓
⏒ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓

trimetrum iambicum cum dimetro.
synhaphia nulla
Epo. 1–10.

II

⏒ – ⏑ – ⏒ || – ⏑ – ⏒ – ⏑ ⏒
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏓ || ⏒ – ⏑ – ⏒ – ⏑ ⏓

trimetrum iambicum cum elegiambo.
Epo. 11.

III

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – –
– ⏑ ⏑ – ⏕ – ⏑ ⏑ – ⏓

hexameter cum tetrametro dactylico catalecto.
disticha synhaphia iuncta
Epo. 12.

IV

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒
⏒ – ⏑ – ⏒ – ⏑ ⏓ || – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –

hexametrum sequitur iambelegus.
Epo. 13.

V

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –

hexametrum sequitur dimetrum iambicum.
Epo. 14. 15.

VI

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒
⏑ – ⏑ – ⏑ || – ⏑ – ⏑ – ⏑ –

hexametrum sequitur senarius purus.
Epo. 16.

VII

⏒ – ⏑ – ⏒ || – ⏑ – ⏒ – ⏑ –

trimetra iambica *κατὰ στίχον*
Epo. 17.

INDEX NOMINUM[1]

1 Nominum indicem Vollmerianum, quem paucis mutatis Klingner reposuit, magnam partem secutus sum. Compendia notanda: *C. = Carmina; C.s. = Carmen saeculare; Epo. = Epodae; S. = Sermones; Epi. = Epistulae; A. = Ars poetica.*